

JITRO

1

ČASOPIS KATOLICKÉHO STUDENTSTVA STŘEDOŠKOL. ROČ. XXIV
POESIE • PROSA • STATI • VÝTVARNICTVÍ • FOTOGRAFIE

j i t r o časopis katolických studentů

Vychází jednou měsíčně kromě hlavních prázdnin. Technická redakce a administrace: Praha II, Václavská ul. 12. Telefon č. 457-51. Číslo účtu u Poštovní spořitelny v Praze 206.271. Předplatné: studenti K 21'—, ostatní K 31'—.

redigují prof. Dominik Pecka a prof. Leopold Vrla. Příspěvky rázu naučného a výchovného posílejte na adresu prof. Dom. Pecky, Brno, Minoritská č. 1. Příspěvky rázu beletristického na adresu prof. L. Vrlý, Moravská Ostrava-Přívoz, reálné gym.; původní kresby a fotografie zasílejte na adresu A. Machourek, Praha XII, Jičínská 5.

zprávy dopisovatelům

J. Z. Rád vám vyhovuji. Lepšíte se. — J. K. Jdete do hloubky, to je dobré znamení. Vybral jsem čtyři. Snad i Holubice, je to vskutku dobré, ale poněkud obšírné. — E. S. Je vidět začátečníci. Námět obvyklý. I zpracování nenové. Báseň není jen rým. Próza se zdá lepší. Tož pracujte. — J. K. N. Snad Noc. Vaše obraznost je dost bujná. Třeba jí dát pevnější tvar. — V. Bed. Vybral jsem čtyři z toho bohatství. Jsou sympatické svou formou. — Em. Kov. Ano. — E. Dr. Slabé. — J. Sl. Ten pesimismus by mně nevalil, ale nedovedete to dosud říci. — J. A. Z. Nic pozoruhodného. — St. S. Možná V dešti. — D. M. Velmi rád Děti. — Em. B. Přišlo pozdě a ani se mně z toho nic zvlášť nelíbí. — J. Hod. Ta báseň je hodně deskriptivní, není v ní dynamismu. Jen výraz ji trochu zachraňuje. — Fr. R. Jejich prostota jim nevalí, ale jsou příliš popisné. — Vl. M. Jen Rispetti. — M. Doč. Jsou pěkné. Nechávám si dvě. Slyšel jsem o vaší nemoci. Příště mi napište o T. Co je s J. Mach.? — Vl. Bař. Někde je to násilné, ale vcelku dobré. Jistě pošlete lepší. — S. Lor. Ten mythologizující a invenčně odvozený způsob není správná cesta. A pak: vážít slova. — J. Běl. Napsal jsem dopis, ale adresu jsem ztratil. Pošlete ji, chcete-li.

Ukázková čísla letos neposíláme. Má-li kdo zájem o Jitro, ať se informuje u svého profesora náboženství, který ho o Jitru bude buď sám informovat, nebo odkáže na studenta, u něhož lze informace získati. Tomu, kdo se nepřihlásí včas, nemůžeme zaručit zasílání Jitra po celý ročník.

Vyšlo 15. září 1942. — Majitel, vydavatel a nakladatel Ústředí katol. studentstva v Praze. — Vytiskly Č. A. T. Českomoravské akciové tiskařské a vydavatelské podniky v Praze II. — Redaktoři: prof. D. Pecka a prof. L. Vrla. — Odpovědný redaktor prof. Jos. Jakeš. — Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čís. 15.265/VII-1935 ze dne 26. I. 1935. — Dohlédací poštovní úřad Praha 25.

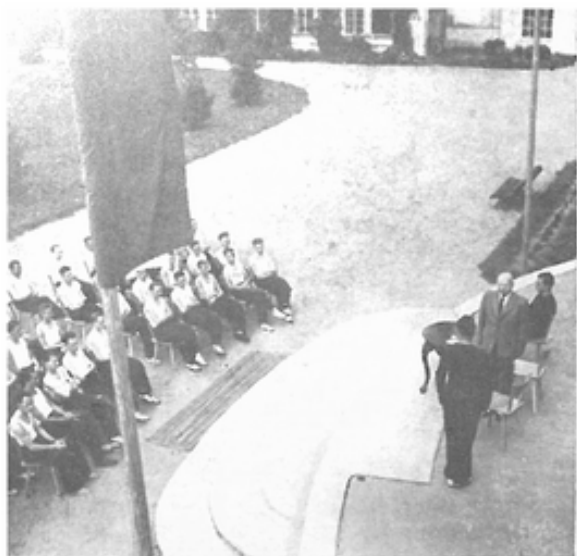
Noc s měsícem

Augustin Skýpala

Za mravenčími sopkami
hle v růžích koňská hlava
hle lampa mezi sosnami
jíž vítr pohoupává

Jak bylo všecko zmatené
když měsíc vyšel z lesa
les samé sosny zelené
mu v patách do sna klesal

Činely cvrčků plesaly
když vítr tekl travou
a měsíc tloukl o skály
ohnivou svojí hlavou

PRVNÍ VÝCVIKOVÝ TÁBOR KURATORIA PRO VÝCHOVU MLÁDEŽE V ČECHÁCH A NA MORAVĚ VE SLAPECH • FOTO CEPS

Mirko Potužník SLAPY

Ve dnech 11.—16. července 1942 byl pořádán ve Slapech u Prahy první výcvikový tábor Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, kterého se zúčastnilo 45 mladých mužů z celého Protektorátu. Úkolem této školy bylo, aby mladé muže, kteří dobrovolně po řadu měsíců bojovali ve svém prostředí o uplatnění nacionálně socialistického světového názoru, připravila po stránce tělesné i duševní jako první předvoj těch, kteří povedou českou mládež v povinné službě mládeže, vyhlášené panem státním presidentem a uskutečňované Kuratoriem pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, v jehož čele stojí ministr Emanuel Moravec. V tomto táboře byli účastníci podrobeni řadovému výcviku a pěstovali také sport, ve kterém prakticky měli poznati nový názor na tělesnou výchovu. Moderní tělesná výchova, a mohu říci nacionálně socialistická moderní výchova, znamená konec jednostrannosti a snaží se o harmonické procvičení celého těla. Nemáme právo ničit vlastní tělo nesprávnou tělesnou výchovou, neboť je musíme uchovati pro národní pospolitost. V českém prostoru aspoň mezi mládeží musí vymizeti sportovci na bariérách. Musíme vychovati českou mládež k takové zdatnosti, aby mohla směle konkurovat s ostatní mládeží Evropy. Účastníci tábora vyslechli také řadu přednášek pronesených představiteli německého i českého kulturního a politického života. V těchto přednáškách načerpali všichni spolupracovníci poučení, která jim usnadní porozumění svěřeným úkolům, neboť náš úkol není pouze v kritice, ale v pozitivní tvorbě. A ten, kdo chce tvořit, musí nejen něco umět a chtít, ale musí mít také niterný kladný poměr ke své práci, aby každý pochopil, že zde se nesetkává s úředníkem nebo funkcionářem, nýbrž s bojovníkem, který svá slova a činy píše srdcem a krví. Všechny přednášky, které jsme vyslechli, nám ukázaly nové obrovské možnosti, o kterých se dosud české mládeži ani nesní. Možnosti, které budou splněním jejích nejsmělejších tužeb. Německý národ přejímá v této válce politické vedení Evropy. To však není ani náhoda, ani vojenská okamžitá převaha, ale výsledek staletého vývoje soutěživosti evropských národů. V Evropě vede vždy národ mladý, to jest národ, který přináší nové myšlení. Adolf Hitler sjednotil německý národ a dal mu nový světový názor. Tím vytvořil mocenské a duchovní předpoklady, které dávají německému národu oprávnění k vedení Evropy. Současná válka je pokračováním války světové. Dnes se bojuje mezi dvěma světovými názory o to, který z arijských národů bude určovat kulturní tvář světa. Musíme si totiž uvědomiti, že jediné v Evropě se vytvářejí kulturní hodnoty, které přejímá ostatní civilisovaný svět. A proto boj střední Evropy s bolševickým východem i s plutokratickým západem jest boj o záchranu všech hodnot, které během tisíciletí byly v Evropě a v celém světě vytvořeny. V Evropě opět se rodí Říše. Říše, to není úzký státní pojem. Říše, to je pojem nadstátní, jaký již

jednou trval v dějinách pod názvem Svaté říše římské německého národa. A právě proto, že dnešní Německo tvoří Říši, právě proto u nás a na nás, kteří jsme arijci slovanského původu, nechce a nebude prováděti germanisaci. Je jen na nás, abychom pochopili politickou snahu Říše a uznali dobrovolně její vůdčí politické postavení v Evropě. Tím se jen přiznáme ke své historii, kdy český meč bojoval za Svatou říši římskou národa německého a v odměnu za to mohli čeští králové sáhnouti i po koruně říšské a vsaditi si ji na hlavu. Naše duchovní včlenění do Říše je závislé na naší zeměpisné poloze, a proto jest jednoznačné. Všichni, kteří se postavili proti tomuto zákonu prostoru, jako na př. Boleslav Ukrutný, posléze se mu podrobili. A kdykoliv jsme chtěli uniknouti z tohoto prostoru spojením s Anglií ať duchovním nebo vojenským, jako na příklad za třicetiletých válek, pak vždy to bylo na naši škodu. Palacký sešel s cesty věrnosti Říši a připjal se na Rakousko. Tím nás odtrhl od Říše a tím, že Masaryk z romantického mythu Palackého vybudoval pokřivenou historii, dostal se náš národ do tragických myšlenkových rozporů a nemůže pochopit teď to, že naše země v rámci Říše mohou býti opět jako kdysi zeměmi nejbohatšími a Češi druhým říšským národem. Jest na české mládeži, aby se podívala směle do očí historické skutečnosti národa a zavrhlaby mythy, a to v duchu Pekařovy historické devisy dobíratí pravdy a poznávati ji. Připomeňme si jen to, že naše obrození národní vlastně vzešlo z německého romantismu a že naši buditelé byli v nejsrdečnějším styku s německými učiteli té doby, abychom pochopili, že i dnes Němci mají stejný zájem na našem národě jako tehdy. Plodná spolupráce ovšem předpokládá, že každý z nás bude znáti německý jazyk. Znalost jazyka však ještě není germanisace. A jestliže máme za mnohé v naší povaze vděčiti vlivům německým, takže se o nás dokonce tvrdí, že jsme první mezi Slovany, pak musí naším cílem býti připodobnění se ještě více této výkonnosti tím, že poznáme německý národ v práci. Naši lidé opět musí jezdit na cesty na zkušenou a za prací do Říše, neboť jedině tím, že poznají, jak se pracuje jinde, zvýší kvalitu své práce vlastní. Češi jsou dobří řemeslníci. Kvalita naší rukodělné práce nám dobude opět první místo mezi ostatními pracovníky. Jedině budeme-li výkonní a budeme-li zkušení, jedině tehdy budou nám svěřeny úkoly v nové mírové Evropě i v koloniích. To ovšem předpokládá, že každý mladý člověk bude dbát o náležitou průpravu ke svému povolání. Naši středoškolaři nesmějí ztráceti dlouhá léta studiím, aniž by již během svého studia věděli, kde bude jejich místo v pracovním procesu. Naši učedníci nesmějí se spokojiti s pouhou mechanickou prací a s vycvičením v jediném speciálním oboru, nýbrž musí se snažiti o dokonalou znalost svého oboru po všech stránkách. Naši mladí zemědělci musí poznati, jak se hospodáří také jinde ve světě, aby pak to nejlepší, co poznají, uplatnili zde u nás doma. To ovšem předpokládá, že mladí pracovníci nebudou využívaní a zneužívaní. K tomu vám mohu říci, že zákon na ochranu mládeže je připraven i u nás. Nemusíme pak míti strach z našeho hospodářského začlenění do Říše. Neboť do Říše jsme byli začleněni hospodářsky již dříve tím, že Německo bylo naším největším odběratelem a my jsme nebyli autarktičtí. Jestliže z politických důvodů bývalé republiky jsme prodávali lacino do ciziny a své zboží opět u nás opatřené cizí značkou kupovali, byl to obchod ztrátový. Naše hospodářská budoucnost je v začlenění do evropského hospodářského plánu, ve kterém budeme moci prodávati své nejlepší zboží na blízkých trzích. Dnes stojíme na přelomu jednoho století. 19. století i začátek 20. století se nestaral o zájmy mládeže. Úpadkové staré ideje nesnesly mládí. A proto mládež neměla nejmenšího vlivu na veřejný život. A proto také dnes proti sobě stojí generace. Mládež je nositelkou idejí. V dějinách zvítězily vždy nové ideje. V dějinách zvítězilo vždy mládí. Ve všech státech Evropy pochoduje mládež pod prapory nových idejí. V továrnách i na bojištích pracuje a umírá mládež za novou Evropu. České mládeži jest nyní otevřena cesta k účasti na tomto životě evropské mládeže a česká mládež tuto účast neodmítne a připojí se k svým mladým kamarádům, aby s nimi prosadila nový politický a kulturní řád Evropy, aby spolu s nimi si stvořila budoucnost svou i všech ostatních pokolení svých národů.

A. P. ZE ZÁPISNÍKU STARÉHO PROFESORA

Nový školní rok. Nová mapa ve třídě: hory vyznačeny všemi představitelnými odstíny hnědi; a řeky se vinou mezi nimi jako předlouhé užovky. Mapa hor a řek. Příroda a nic než příroda. Mapa bez lidí, měst a městeček. Dejte mi pokoj s takovým světem, kde žijí jen zvířata. Vůbec mne nevábí hory, po kterých nevystupují mladí a veselí lidé, ani řeky, u nichž nerybaří zadumaní staříci, ani lesy, kde neroste dřevo na kolébky. Dobrá, jsem člověk nepřirodní — a chcete-li, člověk, který si zvykl na čtyři stěny a jen tam se cítí doma: snad zarytý urbanista a naprosto žádný ruralista — ano, spolejte mi jak chcete, duchové přírodnictví, mne odjakživa zajímali lidé a ne brouci. Mým světem je škola. Jediná vesnická jednotřídka jest mi více než kontinent se všemi horami a řekami a za jediného básníka opěvujícího školu jsem ochoten dáti všechny georgiky a bukoliky světa. K této nové mapě budou přistupovat studenti a ukazovat na ní hory a řeky. A nebudou-li vědět na metr, jak je která hora vysoká, budou dostávat pětky. Ostatně, jak k tomu přijdou řeky, že se o nich neučí, jak jsou dlouhé? A když, tak se to říká jen ve stovkách kilometrů. Ale ne, už to vím: řeky jsou horizontála, hory vertikála. Hora — to znamená vzhůru, to znamená k hvězdám, k nebi, k Bohu. A tu i píď je mnoho — a někdy vše.

*

Podvádění je prý to jediné, čemu se student na střední škole naučí. Jeden profesor říkával žákům: »Napovídáte-li spolužáku, projevujete tak přesvědčení, že nic neumí. Odsuzujete ho. Kdybyste si byli jisti, že něco umí, nenapovídali byste mu. A tak mne nutíte, abych ho odsoudil i já a dal mu nedostatečnou. Nemohu ho přece klasifikovat proti vašemu přesvědčení.«

*

Navštívil jsem kdysi svého bývalého učitele. Byl už ve výslužbě, ale dosud hrával v kostele na varhany. Odcházejce upozornil jsem ho, že jeho nástěnné hodiny jdou o hodinu napřed. »Já vím,« řekl stařec. »To je tak: když se ráno probudím, ukazují sedm a já si vzpomenu, že je teprve šest a že si mohu ještě chvíli poležet — a mám radost. Hned, jak se ráno vzbudím, mám radost.«

Tehdy jsem se tomu smál jako stařecké naivitě — dnes bych to mohl přijmouti třeba i jako jednu z rad, jaké dává doktor Hollander lidem po čtyřicítce. Ale chci v tom viděti více: radost je základní duchovní síla. Síly hmotné v člověku neobsahují už žádné další síly. Ale síly duchovní zahrnují v sobě i síly hmotné. Každá myšlenka naše jest i síla. Dobrá myšlenka povznáší, špatná hubí. Kdo si ráno zavazuje tkaničku v nervosním spěchu, bude celý den náchylný k neklidu. Kdo vstává ráno s pocitem, že ho čekají mrzuté povinnosti, bude celý den mrzutý. Špatné nálady ničí více lidí, než by si kdo pomyslíl. Myšlenka jasná zjasňuje život. Ora et labora — slavné heslo průkopníků křesťanské kultury. Napřed je ora: modli se. Myšlenka na Boha — myšlenka nejkrásnější. Na počátku bylo Slovo. Čin vyvěrá z myšlenky. Akce se rodí z kontemplace. A přece musím říci: nenapodobujte, hoši, toho starého řídícího. Nedávejte si hodinky napřed. Dávejte si srdce napřed — nezapomínejte na ranní modlitbu.

*

O lidech geniálních se dočítáme, že učitelé je nechápali, současníci zneuznávali, vlastní rodina zavrhovala. Skoro každý životopisec geniálního člověka vypravuje, jak mladý genius měl spory s rodiči, profesory a vůbec s celým svým šosáckým okolím. Vychovatelé mladých geniů zpravidla bývali hlupáci, školometové a nesnesitelní despotové. Ale zapomíná se, že ti vychovatelé byli i v právu, jestliže požadovali od svých svěřenců, o jejichž budoucí genialitě neměli tušení, pořádek a sebevládu. Zapomíná se, že nemůžeme chtít od současníků mladého genia, aby byli tak moudří, jako je životopisec, který má již celý jeho život před očima. Ať tedy přijde ten povýšený pán do školy a rozezná mezi těmi neukáz-

něnými, zarputilými a výstředními hochy budoucího genia. Mnozí z nich mají cosi podobného s duševními rysy mladých geniů: jejich sebevědomé chování, odbojná gesta a divadelní postoje by docela dobře mohly zdobiti první kapitoly biografie geniálního člověka — a přece se z nich později nevyvine genius, nýbrž nepatrný a bezvýznamný ztroskotanec, zběhlý student, kavárenský literát, prázdný mluvka, ne-li duševně úchylný člověk. »Smějeme se často učitelům mladých geniů,« píše Ernst Kretschmer, »prorokují-li jim, že přijdou do káznice, a vidí-li v nich jen za školu chodící ničemy, ale ne veliké duchy. Tito učitelé mají docela pravdu, neboť člověk zčásti nepravdělně ustrojený jest již v nejranějším mládí zde a zřetelně se projevuje, avšak genius se musí z něho vyvinouti teprve později. Výjimečná založení, jak založení vedoucí ke genialitě, tak založení vedoucí k sociálnímu vykojení, bývají v mládí zcela souběžná. To poznali sami geniové. Tak řekl Bismarck jako student: Ze mne bude buď největší darebák nebo nejslavnější muž Pruska.« (Ernst Kretschmer, *Geniale Menschen*. Springer-Verlag, Berlin 1942, S. 16.)

*

Geniální, ale blázen — to bývá obyčejně vše, co lidem napadne, mluví-li o geníích. Lombroso se ani nemusil tuze namáhati, aby shledával doklady v životě básníků a filosofů od antiky až po dobu nejnovější, že genius je šílenec. Většina lidí by mu uvěřila i tak.

Jiné běžné mínění o geníích hlásá, že jsou to lidé, kterým vše bylo darováno. Toto mínění je zvláště oblíbeno, neboť dispensuje od úsilí a boje a jest obecně přijatelným vysvětlením vlastní pohodlnosti a průměrnosti. Značné nedorozumění vzniká také tím, že se představa genia spojuje s výjimečnými výkony na poli umění, vědy, techniky a politiky. Správně tvrdí Berd'ajev, že i láska muže k ženě, láska matky k dítěti může býti geniální právě tak jako láska k bližnímu nebo úsilí o mravní vzestup vlastní osobnosti. (Nicolas Berdiaeff, *De la destination de l'homme*. Éditions Je sers, Paris 1935, p. 172.)

Genius je člověk, který jest dokonalejším obrazem Božím než člověk průměrný. Život geniů právě tak jako život světců se nám nesmí jevit jako něco cizího a nedosažitelného, nýbrž naopak jako něco nám blízkého, co každému z nás ukazuje smysl a cíl života. Proto je tolik pravdy ve větě, že genius je práce nebo že genius je trpělivost. V každém člověku je aspoň jiskra geniality. Ale mnoho z těch jisker se zaduší v popeli zbabělosti, lenosti a netečnosti. Rozdíl mezi geniem a průměrným člověkem není rozdíl podstatný, nýbrž jen stupňový. Spojuje-li genius v sobě pronikavý důvtip a živou obraznost, věčný neklid a úpornou trpělivost, nejvyšší odvahu a nejjasnější rozvahu, není to nic, k čemu bychom nemohli a neměli směřovati všichni bez rozdílu.

*

Čínská pohádka vypravuje o sporu větru a slunce. Vítr se chlubil bouřemi, smetenými střechami a vyvrácenými stromy. Slunce stepními požáry, žhavým pískem pouští a prachem cest. Nakonec se shodli oba soupeři, že zkusí svou sílu na člověku. Vítězem bude, kdo dříve shodí poutníku klobouk s hlavy. Začal vítr. Dul ze všech sil. Ale poutník si vždy hlouběji stahoval klobouk do čela. Marné byly pokusy větru. Potom zkoušelo svou sílu slunce. Mírně a lahodně svítlo poutníkovi na cestu. A když se blížilo poledne a tepla přibývalo, poutník sám sňal klobouk s radostí v srdci, že je tak pěkně a teplo.

Tu se napovídá v krásném symbolu, co otvírá srdce: láska a vlídnost. A co zatvrzuje: přísná a studená slova, tvrdé poručníkování a chladné donucování. Teplo lásky — toť jediná a pravá cesta výchovy. Vlídlost a trpělivost — metoda všech method: bez ní a mimo ni vše jest jen vnější podrobení, vynucená kázeň, vnější pořádek, ale ne vnitřní a opravdový přerod. Co pomůže lomcovati mladými dušemi a srážeti s nich květy i ovoce, nedostává-li se jim paprsků laskavého pochopení, tak nezbytného k jejich rozvoji a růstu? Staré přísloví praví výstražně: »Nevyhlaďš — nevyvadíš!«

Za Janem zaskřípala podlaha... Pár šouravých kročejů, můj milý, a jsi opět vyrušen z libého snění. Babička, už vysvlečená z jupky, kterou nosila přes den, přinesla dvě sklenice vody, položila je na stůl a užuž pospíchala dále do pokojíčka.

»Jeníku, už je čas. Pojd' se pomodlit! Musím pak ještě zavřít závoru.«

Kvapně se napil a zatřásl se odporem, jako by vypil pelyněk, a pak hned odešel poslušně za babičkou k její posteli. Klekl si na podlahu, silně pokrytou prachem, a po druhé se otřásl, tentokráte zalykaje se pachem zatuchlé, nevětrané místnosti. V příštím okamžiku se rozléhalo prostorem dvou místností, spojených otvorem pro společná kamna, zbožné dueto: předříkávající, jakoby kněžský hlas, suchý a zatvrzele jednotvárný, a druhý lhostejně a neúčastně opakující, chvílemi i vynechávající jako porouchaný tlampač. Otčenáš, Zdrávas, Zdrávas Královno, Věřím v Boha, Anděle Boží... Pět modliteb den co den, v touž hodinu, a ani jedna nebyla slevěna. Jen někdy se babiččin hlas poněkud zpomaloval, zpomaloval, pak se zastavil — hned zase pokračoval, až se posléze zastavil docela a jen rty se dále automaticky pohybovaly, aniž vydaly hlasitého zvuku. To se Jenda honem spěšně zdvihl s podlahy, odplížil se zlehýnka do druhé místnosti, rychle se svlékl, narovnal polštáře na rozkládací posteli a zachumlal se až pod bradu pod naditou peřinu. Spící babička se sice po chvíli probudila a šla zavřít dveře k vantrokům na petlici, ale to již Jana ani nebylo vidět pod peřinou, jak byl zalezlý a jak mistrně předstíral oddychování, jako by spal už nejméně dvě hodiny.

Jen si spi, Jene Františku, spi zcela klidně, tvůj Anděl Strážce bdí nad tvými sny, petlice pevně drží a bílý myšák Alík tě hlídá pod oknem na dvoře!

Když babička pochovávala před necelými čtyřmi roky svého manžela, váženého mlynáře a nejzkušenějšího včelaře v celém kraji, ani netušila, že by ho přežila o tolik let. Pravda, on byl už shrbený k zemi jako stará smuteční vrba nad mlýnicí, a při své stařecké slabozrakosti si každou chvíli natloukl.

Ínu, měla asi tuhý kořínek. Jenda se dobře pamatuje na fotografii u tety Dvořákové v Praze, když tam někdy přijel. Byli na ní babička i dědeček při svatbě a po dvaceti letech. Jak křehké stvořeníčko musila být babička v mládí! Ta něžně vykrojená malá ústa, kapánek zvednutý nosík a k tomu kadeř, učísnutá podle tehdejší módy do čela.

Dědeček vypadal vedle ní poněkud starší. Měl ostřejší a tvrdší rysy, trochu hrbolatý nos, u kořene zesílený, pěšinku uprostřed a dlouhý rovný knír. Zajímavou dědečkovou vlastností bylo, že si vedl o všem všudy bedlivě a na puntík přesné záznamy. Měl haldy notesů i velkých mzdových, pracovních a účetních knih všech oborů, které pěstoval. Měl dokonce i několik svazků vlastnoručně nalinkované kroniky, kterou začal psát již jeho otec, Janův pradědeček blahé paměti. Jen milý Pán Bůh ví, kde se tomu dědeček naučil! Snad to pochytíl ve vojenské kanceláři, když vojákoval u dragounů na Oujezdě spolu s Mikolášem Alšem, veselým kumpánem, bez ustání něco čmárajícím.

Jan se na dědečka už moc nepamatuje, ale pár dojmů z jeho pohřbu mu přece utkvělo v mysli. Měl černé lakové polobotky a pyšně si v nich vykračoval v dlouhém zástupu příbuzných, po boku otce a matky v černém závoji. A taky stál v nějaké boční místnosti chrámu, kde ležela otevřená rakev s dědečkem a strýc Josef ustříhoval zesnulému v zátylku chomáček šedých vlasů.

Tehdy hned po pohřbu se to stalo. Babička vystrachala odněkud ze zásuvky zdobený pokroucený klíček a uložila tři svazky dědečkovy kroniky do »šrajbtyše«. Jeník si dobře zapamatoval, že dvakrát za sebou ztěžka zamkla a klíček pak položila na vyřezávanou pelištku na skříň.

Když byl Jan v tercii, babička se pojednou roznemohla. Přišel z města doktor a babičku odvezli do Prahy do nemocnice. Bylo podezření z tyfové nákazy; patrně nosila v sobě zárodky nemoci, aniž o tom věděla to nejmenší.

Jenda se octl osamocen a měl habaděj příležitostí k nečinnému posedávání a snění. Jak přišel ze školy a snědl oběd, který mu Amálka přinesla ze sousední kuchyně, uvelebil se na starém kanapi a dal se do čtení. Četl tehdy »Tři mušketýry« a prožíval d'Artagnanova dobrodružství i ve snách. Jeho překypující obrazotvornost vytvářela mu před očima samé souboje gardových důstojníků a před spaním se mu mísily představy dohromady.

Usínáš, Jene Františku? Špička kordu se rozplývá v mihotavou zář a z ní vystupuje řada pradelnek s rozevlátými šátky. Tančí čtverylku pod spoustou guirland a pak mizejí po schodech na balkon a tísň se do tajných neviditelných dveří... A když vystřídala v kuchyni tlustou Amálku mladá a hezká Jitka, pletla se mu i ona do snů a prožíval s ní sta a sta vzrušujících dobrodružství a rděl se studem nad představou záchvěvů z pomyslných dotyků s dívčím tělem.

Tlustá Amálka, padesátnice malé postavy s havraními pačesy, naučila Jeníka hrát lízaný mariáš a vyprávěla mu občas oplzlé vtipy. Amálka už leccos prožila. V celém kraji se o ní povídalo. Když zavítala do města, sedla si do hospody »na Zoulovom«, poručila si pivo a hulila jako chlap. Občas ji navštívil její seladon, zabouchal na okenní tabulku, až se zatřásla, jako kdyby jela kolem těžká fůra s mletím, a za chvíli Amálka zmizela z domu.

»Honzo, dnes nehrajem, du pryč!« houkla vždycky předtím na Jendu, a ten už věděl, co to znamená.

»Jitko, umíte hrát mariáš?«

»Já? Ne, neumím.«

»Chcete se to naučit?«

Pro časté tisknutí ruky při sejímání a příliš pomalé rozdávání karet se jim hra brzy znechutila. Šli tedy spat.

Proč piješ najednou tak rád vodu před spaním, Jene Františku? A proč si ji nosíš několikrát za sebou do pokoje? Kaktusy nemají rády příliš mnoho vody!

Jitka chodila velmi brzy spat a Jan musil se sklenicí přejít přes kuchyň, kde byla její postel. Jednou je překvapila malinká myšička, a tak uspořádali hned velkopýlov. Prošťourali pohrabáčem v místnosti celý kout, myšku ovšem nechytili. Sotvaže zhasla, šel zas pro vodu.

Což abych ji trochu postříkal? Jen tak trošičku, žertem.

Nahnul se rychle nad postel, ale najednou se lekl sám sebe, rychle utekl se sklenicí a bouchl za sebou dveřmi, až poskočily v pantech. Ulehl, aniž rozsvítil světlo.

Jitka, Jitka... Ne, to byla jen ta maličká myš. Copak asi dělá babička? Jeminkote, vždyť jsem se od jejího odjezdu do nemocnice nemodlil.

Ale do modlitby se mu již nechtělo. Víčka poklesla...

Mlýnské kolo tlumeně hučí. Čas letí jako voda pod ním a mísí tmu se stříbrnou vlnou. A přece se ti zdá, že bys zešílel, naslouchat stále pomalému rytmu, počítat obrátky s nervosním chvatem ustrašené nedočkavosti. Rychleji se přece otáče, lenivče lenivý! No tak, bude to? Posloucháš mne nebo ne? Ale co, umřeš-li na lenoru, budeme mít aspoň o to dříve turbinu.

Turbinu? Turbinu...? Ne, ne, jen to ne! Jan nenávidí moderní stroje ze vši své duše a přímo odmítá jejich lačné ruce, nabízející se nestoudně a dryáčnický ku pomoci. Ku pomoci slabému, ubohému človíčkovi. K smíchu, to všecko! Nejraději by se vrátil k přírodě — přemohl bys však boha Pohodlí, Jene Františku? — nejraději by hlásal nějaké staré, dávno otřepané ideje v novém vydání, ponoukal lidi k následování Rousseaua, nejraději... Ano, to všechno, ačkoliv myšlenky tohoto Francouze mu jsou lhostejné stejně jako ledový chlad jeho obličej na obrázku. Nenávidí všechny technické vynálezy a proklíná jejich tvůrce do desátého kolena. S fyzikou a matematikou je na ostří nože už od primy a profesori příslušných ctihodných věd ho marně pobízejí k pilnější práci. Neudělá prý maturitu. Hm, co mi po tom? Když neudělá, tak neudělá. Tak jako tak ho sráží malost boje od vyšších met, s pólů výsostného území ctižádosti. Přátelé, známí a příbuzní mluví ještě jinou řečí.

»Když jsi prolez nástrahami postupek a hustým sítem reparátů, tak i tady vyklouzneš.«

A ještě jeden hlas z blízkého okolí tu je, s nímž nutno zápolit, ale na ten se Jan snaží nemyslet.

»Jendo, uděláš maturitu?« ptá se upejpavě Jitka, s notnou dávkou upřímné naivity, vklouznuvši pojednou do pokoje.

»Ne, Jituško, neudělám, už kvůli tobě neudělám. Budeme spolu aspoň ještě jeden rok.«

A pak otvírá další knihu a sešit. Oční koutky červenají od námahy, nočního bdění a špatného domácího elektrického světla. Velká lampa se stínidlem a pod ní krhavé, blikající světlo. Pískání lokomotivy z dálky roztíná těžký vzduch, nabobtnalý mdlou vůní akátů na stráni. Hlava plná kamení se občas nachýlí přes příliš k vzorcům a definicím a potom zase v údivu vzhledne otevřeným oknem do rostoucí tmy. Lyrický interiér z Wedekinda...

Už ji cítíš, Jene Františku. Už ji cítíš, velikánskou tmou. Klade ti přes oči hustě tkaný závoj z vlčí mhy, na tvé oči i na potok a dřevěnou lávku, na zahrádku i na strž, kam chodívá na schůzky s Jitkou.

Mlýnské kolo hučí. Voda pod ním rychle utíká. Unáší s sebou dobré i zlé. Tmu i stříbrnou vlnu. I starého Alíka, kterého jeden mlynářský dnes musil zastřelit. Brr, ohyzdná podívaná. Chuděrka pes! Ale nebylo mu už jiné pomoci. Byl napolo slepý a dostal prašivinu.

Jan zavírá knihu a skládá sešity. Půjde už na kutě. Co by bylo platné klímat planě nad knihou jako babička nad novinami. (Co se vrátila z nemocnice, už vůbec za mnoho nestojí. Vezme si noviny — čte je, ubožátko, jen s lupou, brýle nosit nechce — a ani se nenaděje a už je nosem na stole.) Jan vytahuje ze stolku ještě deník, do kterého si vždy zapisuje události uplynulého dne a sem tam i nějaký ten verš.

Jenom vteřinu utrhnout Je jako sen
Sotva už hvízd vlaků cítím
A já jsem dnes chtěl jít ven
Já ještě svítím...

Ale na skutečnou prózu se Jan dosud neodvážil. To až... až se mu jednou podaří najít zkroucený klíček od šrajbtyše a až vlastní rukou ohmatá a vlastním okem polaská kroniku mrtvého dědečka.

(Pokračování.)

Vincenc Kramoliš VÍRA A VĚDA

Kdo jako vychovatel léta byl činný mezi studující mládeží, ví, co spoust natropí v mladé duši zdánlivý rozpor mezi vědou a vírou. Ty různé poznámky polo-vzdělaných pedagogů, jako by víra něčemu učila, co zavrhuje věda, svádí slabého ve víře, že opakuje po nevěreckých spolužácích: »Co nevidím, to nevěřím; nechápu, proto neuznávám.«

Jaký je vztah mezi vírou a vědou?

1. Předně nutno zdůraznit, že věřiti neznamena totéž, co věděti. Co jsem sám poznal, to vím, k tomu není třeba víry, nýbrž trochu rozumu. Člověk nabývá svých poznatků buď svými smysly, na př., že kámen hozený klesá k zemi, anebo přemýšlením a úsudkem, na př., že celek je větší než část. Podle toho má jistotu fyzickou aneb metafyzickou. K těm přistupuje jistota morální, získaná pozorováním běhu života, na př., že člověk se dopouští lži k vlastní škodě.

Víra náboženská se obírá věcmi, o kterých se nemohu přesvědčiti vlastními smysly, operuje pojmy, jež jsou nad náš rozum. Tak na př. nelze říci o rouchu milosti: »Neuvěřím, že je jaké, dokud je ve svých prstech nepromnu, zda jest jemné jak svatební roucho nevěstino.« Podobně duše nikdo nenahmatá. Jak směšný je výrok nevěreckého lékaře: »Celé lidské tělo jsem rozpitval, ale lidské duše jsem nenašel.« Arciž. Duše není ledvina, aby se dala vyříznouti a na talíř položit.

V tom právě chybuji lehkovážní odpůrci víry, že si Boha představují naivně »jako nějakého živočicha, kterého lze popsat od paty k hlavě, změřiti, zvážiti, zfilmovati, a pak by jej snad uznali za skutečna«. (Srov. D. Pecka: Cesta k pravdě.) Stejně nelze jíti na Boha s kružítkem a pravítkem, dokazovati jeho jsočnost geometrickými důkazy, jako nějakou poučku. Víra žádá daleko více, žádá, abychom se sklonili před autoritou Boží.

2. Na první pohled by se zdálo, jako by věda se opírala jen a jen o rozum a víra jen o autoritu. A přece i v našich poznatcích má autorita svědectví druhých velkou roli. Mnohé poznatky přijímáme ze svědectví lidí, aniž se můžeme o jejich pravdivosti přesvědčiti. Můžeš vědět z vlastního názoru, že tvoji rodičové jsou skutečně tvými rodiči? Prostě jim věříš. Aby se žák mohl přesvědčiti o pravdivosti toho, co tvrdí kniha neb profesor zeměpisu, dějepisu, přírodopisu, fyziky, ba často i matematiky, k tomu by sotva stačil jeho celý život, natož 8 let studia. Prostě věda sama buduje na poznatcích získaných předešlými generacemi; počítá s jejich věrohodností. A přece se někdy přihodí, že musí opravit názor dřívější (názor geocentrický v heliocentrický). Ještě zajímavější je to v praktickém životě. Tam se prostě věří a počítá s věrohodností lidí, dokud se nepřesvědčíme o pravém opaku. Nemohu přece pokládat všechny lidi za lháře a podvodníky, musel bych celý jejich život čekat, až by mně potvrdili opak. A přece kolik omylů tu bývá; abych druhého správně pochopil, musel bych býti stejných kvalit s ním. Nikdy však nepochopí darebák poctivce, egoista nezištného, surovec šlechetného. Vidíme, jak i naše vědění se opírá z valné části o autoritu, svědectví lidské. Oč lépe je na tom víra, jež se opírá o autoritu Církve, a ta o autoritu Boží.

3. Odkud však vím, že Bůh je a že k lidem promluvil Zjevením? Co mi tvrdí věda? Svou průpravnou prací, šetřením předpokladů víry (*praeambula fidei*) koná zásluhou průkopnickou práci pro víru. Existence Boží, to není jen pravda theologická, toť pravda filosofická, řekl bych fyzická, přírodovědecká. Nevidíme Boha, ale vidíme dílo jeho. A jako fyzika mi dokazuje, že nic tu na světě není bez příčiny, tak vede k poslednímu závěru, že i svět musí mít svou příčinu. A jako úsudkem usuzujeme z účinku na vlastnosti příčiny, tak mi vlastní rozum odhaluje vlastnosti Prapříčiny jako bytosti duchové, nejvyšší inteligentní, mocné a svaté. Netajíme se tím, že toho bylo poskrovnu, co rozum lidský, věda o Bohu, duši a světu vyzpytovala. Lidstvo si přálo vědět zvláště o Bohu daleko více, proto začalo vymýšlet, bájit. Když se odmlčel filosof, promluvil básník, tím vznikly myty. Kdo ví, jak daleko by duch lidský zabloudil, co vše o Bohu vybájlil, kdyby Bůh člověka Kristem nepovzněl k čisté pravdě boží. A co přinesl nám Kristus? Nový vztah člověka k Bohu, vztah dítky k Otci, nový vztah člověka k člověku v bratrské lásce a vzájemné spolupráci, nový vztah člověka k statkům pozemským, jejich podřadnost statkům nadpřirozeným. Boží dobrotě a moudrosti se přičilo ponechat člověka v nevědomosti o sobě; vždyť i nás nutká soucit, abychom poučili bloudící srdce, tápající rozum. Vědě nastal nový úkol zkoumati pravost Zjevení a jeho kritérií, zázraků a proroctví, knih Písma sv. Kolik lidí přivedlo studium textů Písma sv. k víře. A kolik lidí sklonilo se před historickými fakty založení a zázračného rozšíření a trvání Církve, tohoto stálého zázrazu Božího na zemi!

Z toho je patrné, že víra a věda, třeba různé pojmy, nejsou si tak cizí, jak by se zdálo. I ve víře má věda velké slovo, jak dosvědčuje křesťanská filosofie, *philosophia perennis*, pak srovnávací bohověda a jazykověda, biblické a historické vědecké semináře, křesťanská morálka se svou složitou aplikací (kasuistikou) a církevní právo se svými právníckými oříšky. Ba i ta dogmatika se může vykazati bohatou vědeckou činností, vždyť obsahuje dogmata ne mrtvá, ale životná zrna pravdy, jež do země zasazena se rozrůstají v mohutný strom. Podobně i pastorálka se svou homiletikou a liturgikou budí úctu u zasvěcenců. Ale i věda zůstane, jako víra, odkázána na autoritu, jen s tím rozdílem, že u víry je to autorita Boží, u vědy lidská. Stav našeho století příliš jasně ukazuje, že odpoutání od autority náboženské nevytvořilo svobodných lidí, nýbrž dosadilo

autoritu novin, módního autora na místo, jež dříve zaujímala Církev. Je-li člověk odloučen od velké autority s jejími pevnými vodítky pro poznání života a sebevýchovu, vrhá se bezhlavě v náruč všem možným malým autoritám čistě lidským. Nemáme vlastně prakticky žádné volby mezi autoritou a svobodou, nýbrž jen užší volbu mezi pravou autoritou a autoritou bůžků, veličin módy a dne, jimž se dnes staví oltáře a zítra vyvracejí, a jejichž kult odsuzuje lidstvo k věčnému neklidu a seabemámení.

4. To vše bylo nutno říci, aby lépe vynikla podstata víry ve zjevenou pravdu. Víra nevykládá nějaké báje a pohádky, jak by nevěrci rádi namluvili mladým lidem, nýbrž chce přinést pravdu. A to pravdu bezpečnější akribie, než dovedou zajistiti lidské vědě její metody; pravdu širších obzorů, než dovede obsáhnouti a zbádat lidský duch. Pravdu, jež se smí postaviti vedle vědy a říci jí: »Jsem větší tebe; vím o podstatě člověka víc než ty, nahlížím do tajů života hlouběji než ty, vysvětluji spojitost a smysl všeho dění mistrněji než ty. Proto mám větší právo volati, aby šlo lidstvo za mnou, než máš ty.«

Než víra naše žádá též, abychom měli za pravdu, co náš lidský rozum přesahuje, co nikdy tu na zemi nepochopí. A tomu se vzpírá lidský rozum, ač nemá proč. Již polyhistor Leibniz praví: »Kdo v božských věcech nevěří leč tomu, co může svým rozumem vystihnouti, ten zmenšuje ideu Boha.« Nebude nikdy možno, aby konečný lidský rozum cele pochopil nekonečného Boha. Filosofická průprava a rozumové poznání dovede člověka až na práh svatyně Boží; dovnitř musí vkročit člověk věřící, náboženský. Tak při Svátosti oltářní má člověk po ruce zaslíbení a ustanovení od Ježíše Krista, železnou falanx svatých, jež ta svátost přivedla k nejvyšším metám dokonalosti, zázračný účinek toho výchovného prostředku v rukou Dona Bosca, stačí jen uznat malost svého rozumu a uvěřit v toto tajemství. Tu platí slova Spasitele k Tomášovi: »Blahoslavení, kteří neviděli a uvěřili.« V tom naše zásluha.

Víra naše obrací se nejen na náš rozum, ale i na naši vůli, zasahuje pronikavě do života člověka svými důsledky. Proto se mnozí lidé též víře brání. Matematické poučky nepotírají, protože ty je nechají na pokoji. Správně dí Malebranche: »Kdyby některá z akademií věd a umění povýšila šesté a sedmé přikázání na vědeckou poučku, našlo by se tolik odpůrců, kolik je vilných a zlodějů na světě.« Víra je nejen aktem poslušnosti rozumu, ale i obětí vůle vůči Bohu. Konec konců vůle rozhoduje, jak naznačuje Židům sám Kristus Pán: »Nechcete přijíti ke mně, abyste měli život věčný.« (Jan 5, 40.)

Závěr: Víra není totéž co věda. Ale víra není proti vědě, a pravá věda není proti pravé víře. Kdyby tomu bylo tak, pak by bylo možno učit něčemu, co víra popírá, a věřiti, co věda vyvrací. To však možno není již z toho důvodu, že Bůh je původcem jak zjevené pravdy, tak vědy. Od Něho je rozum, jiskra Boží, od Něho zákony myšlení, od Něho stvořený svět. Proto k Bohu se může propracovat jak theolog, tak filosof, tak přírodovědec, fysik. A také propracovali se velcí učenci, jak o tom poučuje Dom. Pecka ve své knize »Cesta k pravdě«, již znovu studentstvu doporučujeme, v kapitole »Věřící věda«, str. 123, aneb Dr Vrchovecký v knize »Věda a víra« (Olomouc MCM), aneb Dr Tóth v knize »Otevřenýma očima Boží přírodou« (Praha, Vyšehrad).

Bůh je absolutní Pravda a poslední slovo logiky. Proto ten souhlas v zásadních věcech u všech velikých mužů. Krásně dí Lasaulx: »O Bohu, jeho vztahu k světu, o rovnosti lidské, ctnosti a nesmrtelnosti, o dobru a zlu, o vítězství dobra nad zlem, zkrátka o nejvyšších problémech životních, hýbajících ušlechtilými duchy, panuje mezi filosofy a vědci všech národů větší shoda, než myslí ti, kteří se pokládají za pravé filosofy, „milovníky pravdy“ z toho titulu, že žádné nemají.« Naskytne-li se jaký rozpor mezi vírou a vědou, tož nejčastěji proto, že mnozí zaměňují domněnku za vědecký poznatek aneb pokládají za článek víry něco, co článkem víry není. Rozpory vyvolávají spíše popularisátoři vědy, kteří rádi odbočují a zabrousí na pole filosofické. Běda však filosofii, odpojí-li se od theologie; zabředne a zabloudí na scestí (Pecka). Anebo jsou dílem těch, jichž život

nesnese kritiky víry. Vtipně podotýká Pascal: »Netřeba rozmnožovat důkazy, ale zmenšit vášně, aby byl větší podíl na poznání Boha.«

Víra a věda nejen sobě neodporují, ale vzájemně si prokazují cenné služby. Věda slouží víře tím, že odhaluje v přírodě stopy Boží moudrosti, vyvrací domněnky a bludné názory na vznik světa a života, shrnuje předpoklady víry, dokazuje její rozumnost, očišťuje víru od pověry a lžináboženského mysticismu. Ale i víra prokazuje a prokázala vědě velmi platné služby. Jakkoli to zní paradoxně, je víra půdou, na níž vyrostl strom věd a umění, z níž čerpá stále živnou látku. »Jen křesťanství,« dí Bardějev, »umožnilo pozitivní bádání přírodní i technické. Dokud žil člověk ve strachu před duchy přírody, nedovedl se povznést nad ni. Člověk nemůže stavěti železnice, telegrafních tyčí, bojí-li se přírodních běsů«. Z toho důvodu mohl Josef de Maistro tvrditi: »Žezlo vědy třímá Evropa, protože je křesťanská. K tak vysokému stupni civilisace dospěla tím, že její university začaly theologií.«

Církev se také vědy nikdy nebála, naopak ji všemožně podporovala. Sama si přeje, aby věřící studovali víru. Tak vyzývá již Kristus Pán: »Zpytujte Písma o mně« (Jan 5, 39), sv. Pavel mluví o rozumné víře (Efes. 12, 1), radí, abychom zkoumali víru (1. Sol 5, 21) a sv. Jan Ev. radí podobně: »Nevěřte duchu každému« (1. Jan 4, 1). Nemůže tedy znamenati víra ponížení rozumu, naopak obohacení jeho. Obětí rozumu byla by víra, kdyby žádala, abychom za pravdu uznali, co je p r o t i rozumu. Avšak k tomu, co je n a d náš rozum, stačí obětovati pýchu. A kdyby na čas se víra zatemnila, jen se držet jejích zásad, žíti dle ní dále, a zas se vyjasní. To zaručuje sám Kristus slovy: »Kdo koná pravdu, přijde na světlo« (Jan 3, 21).

S T U D I U M *Vilda Kříž* • VÝVOJ FOTOGRAFIE

Byla to touha člověka, zachytiti mechanickou cestou — pro budoucnost — tvář dneška. Kresliti světlem a trvale zobraziti vybranou část okolního světa — tento velký sen minulých století — byl splněn vynálezem fotografie. Prvé kroky fotografie jsou spjatý s malířii, kteří se jí věnovali s vážným úsilím.

Začátky fotografie jsou dosud zastřeny rouškou tajemství. Jisto je, že sahají do starověku, kdy byl poznán účinek světla na různé chemické látky. Při historii fotografie nutno si všimati kromě objevů chemických i objevů optických a tak nutno si položiti dvě otázky: kdo první objevil citlivost určitých látek vůči světlu a kdo první pozoroval zjev temné komory. Ani jedna z těchto dvou otázek není ještě rozřešena s konečnou platností.

Již ve spisech arabských učenců lze najíti první zprávy o solích stříbrných; podrobnější zprávy o těchto solích pocházejí však z XV. stol. a podrobně o nich píše Rudolf Glauber (1556). Všimáme-li si pokusů optických, nutno uvést na prvním místě »cameru obscuru«, kterou asi kolem roku 1519 podrobně popsal Leonardo da Vinci.

Prvenství ve vynálezu fotografie náleží Josefu N. Niepceovi (1765—1833), který roku 1818 použil syrského asfaltu, rozpuštěného v silici terpentýnové a levandulové a nanášel jej na sklo a tuto desku několik hodin exponoval. Avšak teprve roku 1822 obdržel Niepce první uspokojivý výsledek. Později místo skla používal desky kovové.

Louis Jacques Mandé Daguerre (1789—1851) použil leštěné postříbřené měděné desky, kterou vystavil parám jodovým. Takto zcitlivěná deska se exponovala (na slunci 20 i více min.). Po expozici se deska vyvolávala rtuťovými parami a ustalovala se roztokem kuchyňské soli. Roku 1836 pořídil Daguerre svůj první obraz a tento postup nazývá se daguerrotypií. Roku 1839 zakoupila Francouzská akademie věd a umění tento vynález a odevzdala jej veřejnosti jako majetek všeho lidstva. Daguerrotypie se rozšířila velmi rychle do celého světa. Byla však předem odsouzena k zániku, poněvadž nebyla schopna zdokonalení a dávala pouze unikáty, které se nedaly rozmnožovat kopírováním.

Takřka v současné době s Daguerrem činí pokusy s chloridem stříbrným William Henry Fox Talbot (1800—1877). Brzy však chlorid stříbrný nahradil jodidem stříbrným. Negativy zhotovené na zcitlivěném papíru bylo možno opět na papír kopírovati a tím poříditi více otisků. Kopie nazývaly se talbotypii.

Zajímavé je, že právě v této době dosáhl David Octavius Hill (1802—1870) nejkrásnějších výsledků s uměleckým pojetím.

Velikého a netušeného rozmachu dostalo se fotografii teprve, když Richard Leach Maddox (1816—1902) r. 1871 vyrobil negativy bromostříbrné.

Nedovedeme si ani představití dnešní život bez fotografie. Fotografie stala se doplňkem k tištěnému slovu, pomocnicí lékařů, dokumentem naší doby, našeho tvoření a naší práce. Nyní položme si ještě otázku: Je fotografování umění? Otázka, o které bylo již tolik disku-

toováno. Jeden z našich nejpřednějších pracovníků ve fotografii, prof. Jaromír Funke, odpověděl v jedné anketě na tuto otázku takto:

»Fotografie je detail prostoru a času. Spojení skutečnosti v tomto detailu vytváří novou fotografickou skutečnost. Je-li toto sloučení vědomé a záměrné, podmíněné vnitřní fantasií fotografovou, která si volí výběr, záběr a kompozici, vzniká fotografický obraz, mající svoji vlastní emotivní sílu. Tehdy se stává uměním.«

Nakonec bych ještě rád podotkl, že fotografie není malovaný obraz. Tedy jestliže malíř vytvoří svým štětcem a barvou zátiší s vázou a květy, může mít tento obraz něco, čemu se říká umění. Fotograficky pak totéž jest ubohou, nic nepovídající fotografií. Nenechte se mýlití barevným seskupením květů! A barevný film? Těžko lze říci, zda barevná fotografie bude uměním. Příliš napodobuje obraz — a každá napodobenina zůstává daleko za opravdovým uměním.

P R A M E N Y

Oekologie

Člověk jest částí přírodního celku. A proto i pro něho platí všeobecné zákony oekologické; ne beztestně se jedná v lidském společenském životě proti základním pravdám oekologickým. »Proslulé odloučení věd přírodních od věd duchových zkalilo jen náš zrak pro skutečnost, že právě i naše duchové úkony jako projevy vyšší jednoty prostě neodrostly vazbám a zákonitostem ústrojného světa a že teprve tehdy dosahují nejvyššího stupně, včleňují-li se do nich vědomě na základě poznání a pochopení.« (E. Hennig.)

Všeobecná, i člověka zabírající nauka o společnosti musí budovati na všeobecných oekologických skutečnostech a zákonech. Musí vycházeti od oněch společností, která hrají největší a nejobecnější úlohu v přírodě, od biocoenos. Ojedinelé útvary společenské, jak se vyskytují na příklad ve »státech« hmyzích, přicházejí v úvahu až v druhé řadě; považujeme-li je za »vyšší« a tudíž za »důležitější« než biocoenosy, pronášíme hodnotící úsudek s hlediska ryze lidské sociologie. Hmyzí státy jsou jen chabou obdobou států lidských; přenášeti principy hmyzích států na lidské poměry by bylo »termitní šílenství«. (Escherich.)

Nesmí se každý oekologický zákon bez úvahy a jen tak beze všeho přenášeti na lidský život společenský. Pozorujeme-li lidskou činnost výhradně s hlediska biologických základů, zapomínáme, že člověk jako bytost duchová, jako hodnotící subjekt a jako tvůrce kultury stojí nad přírodou. — Příroda zná vlastně jen jedno hodnocení: »záchovu velkého

celého vesmíru, kosmu«, a přitom neznamená obětování kteréhokoliv, i největšího článku, v daném případě docela nic.

Dr August Thienemann, *Leben und Umwelt*. J. A. Barth, Leipzig 1941. S. 116—7.

Člověk a zvíře

Právě výsledky moderní biologie nám dávají možnost, abychom z rozdílu mezi člověkem a zvířetem ještě hlouběji pochopili význačné postavení člověka. »Osvětí« (Umwelt) zvířete jest přizpůsobené a nezaměnitelné prostředí, v němž pracuje specializované ústrojenství zvířete; víme, že zvíře vnímá jen to, co mu slouží k životu, poněvadž jeho zvláštní smyslové ústroje jsou články pevně stanoveného okruhu činnosti, do něhož vstupuje z vnějšího světa jen to, co má význam pro život: a právě tyto výseky tvoří obsah pojmu osvětí (Umwelt). Specializovaná výstavba ústrojí a osvětí jsou tudíž pojmy souvztažné. A má-li člověk svět — což plyne prostě z toho, že může pozorovati osvětí zvířat — a není-li jeho vnímání omezeno na jeho neprostřední fyzické potřeby, je to vlastně jen skutečnost záporná. Člověk jest otevřen světu, a to znamená: nemá zvířecího přizpůsobení výseku a prostředí. Jeho fyzická nespecializovanost je právě tak protějškem otevřenosti světa, jako naopak u zvířete vzájemně si odpovídají ústrojová specialisace a osvětí. A to má rozhodující význam v anthropologii.

Arnold Gehlen, *Der Mensch. Seine Natur und seine Stellung in der Welt*. Junker und Dünnhaupt, Berlin 1940. S. 23—4.

Z redakce

V předchozím ročníku »Jitra« na str. 208. přinesli jsme otisk fotografické podobizny Josefa Floriana, vydavatele »Dobrého díla« ve Staré Říši, jejímž původcem jest pan Josef Florian ml., a uvedli jsme omylem, že je to reprodukce originálu olejové podobizny Josefa Floriana z majetku pana Zdeňka Řezníčka, kterou vytvořil pan Jan Florian. Na tento omyl své čtenáře upozorňujeme. Redakce.

Domníval se, že ta cesta bude zlá. Obhlížel ji a pozoroval. Běžela jako bystrina. Zurčela přes kameny, až vyběhla na Lískovec. A za ním, za tím kopečkem... Rozmýšlel se. Bojoval. Před pěti lety odešel z domova. To bylo — tuším — — pro Jarmilu! Šel právě po té cestě, kterou nyní ohmatával očima, jako by chtěl znáti její tajné zákruty. Tenkrát mu rvaly vyčnělé útesy srdce. Kus po kuse. A pocestní, které potkával, se za ním ohlíželi, poněvadž měl v prsou otevřenou ránu.

»Eh, marné vzpomínky!« a zaháněl je mávnutím ruky, kdykoli se mu při pohledu na cestu draly na povrch.

Konečně se rozhodl. Bylo nedělní ráno. Omyl se v oprýskaném umyvadle a před dávno osleplým zrcadlem si přičísl vlasy. Seběhl se schodů. Na rohu stál mlékař s vozíkem a se psy. V okapu se hádali vrabci.

Zanedlouho vyšel do polí. Náhle jím projela myšlenka, aby se vrátil do města. Byl to jen jakýsi zlomek pýchy, která nechtěla, aby se poddal. Překročil však již kamenný práh a nemohl zpět. Così jej hnalo kupředu.

*

Pozdě odpoledne došel na Lískovec. Položil se pod osamělou borovici. Vesnické chaloupky vlály jako praporky na uvítanou. Jemu se však zdálo, že to jsou spíše šátečky, dávající spánembohem. Opřel se o lokty a ohlédl se zpět. Uviděl cestu. — Cestu, zkrvavenou stopami srdce, které dnes sbíral na ledově ostrých kamenech. V dálce zahlédl kamenný práh a za ním město, dunící hladovými hlasy tisíců, město nenasytné a dýmající. Musel odvrátit hlavu. Dnes mu bylo cizí, a když na ně hleděl, jímala ho závrať. Cítil, že se k němu nemůže vrátit, že v něm nemůže žít, protože nad jeho střechami visí rudá plachta čoudu a nenávisti. Teprve dnes ji viděl, poněvadž se díval na město z dálky. Náhodou pohlédl na svoje ruce. Byly upracované. A nelaskaly přece zemi!

*

Rychle vstal. Lesík již chladil večerem. Seběhl s kopce a udýchaný se postavil před stavením. Prohrábl si pocuchanou kšticí. V rukou mu zůstalo pět stříbrných vlasů. Skleněná vata. — Dal je větru, aby je přetavil ve vzpomínku, která k němu bude přilétat s každou padající hvězdou.

*

Ze stavení bylo slyšet Jarmilinu večerní píseň.

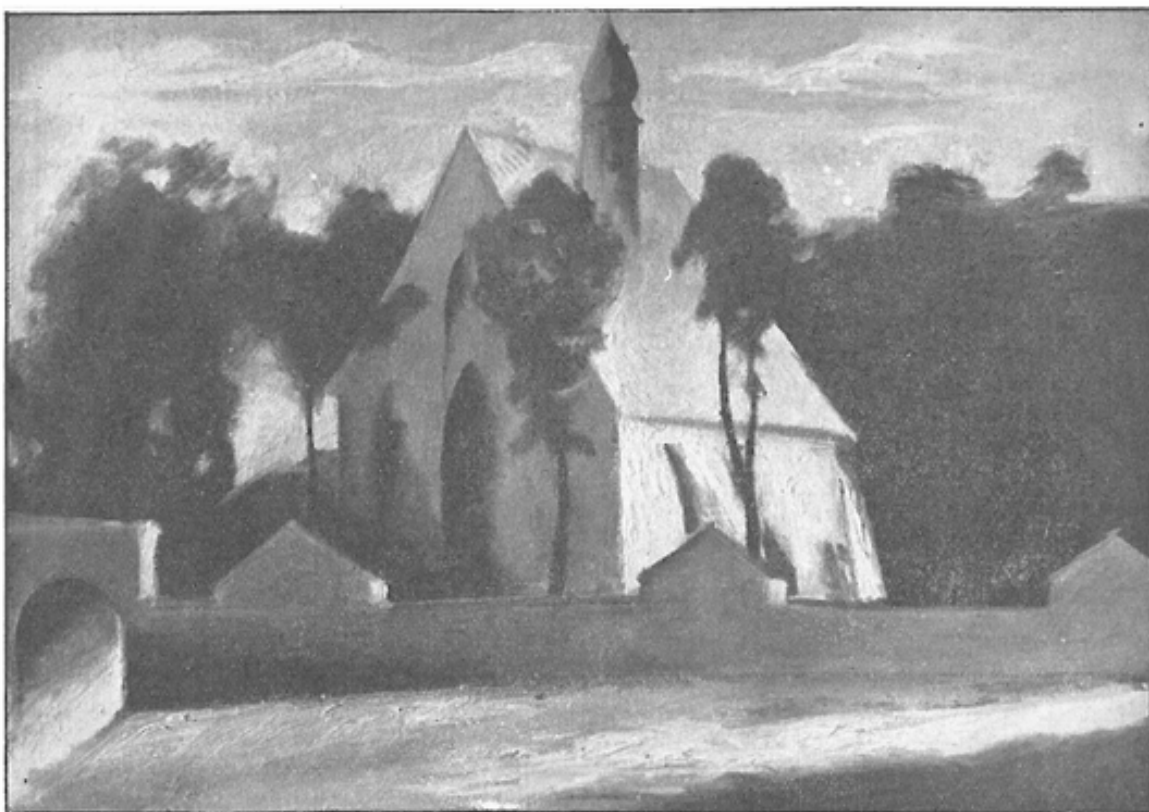
*

Prokop se vrátil domů. Hlavními vraty...

V. Zima V KRAJINĚ KAJÍCNE

Jdu čekat ráno v krajině kajícné;
hle, světla pampelic už slunce zažehla.
V zákampí podlesí, hled', dýmá jezero
a z dálky slyšíš zpěv procesí prosebných,
jež vyšla do polí. Oltáře křížů
jsou dnes svatostánkem a píseň vysoko
se vznáší k nebesům.

Jdu čekat ráno v krajině kajícné
a perly ranních ros třpytí se na travách,
v kalíscích sedmikrás a v sítích pavoučích
tkají šperk laciný. Z dálek zpěv prosebný
pozvolna k nebi stoupá. Hle, pod kříž, před oltář
jdu volat prosbu vroucí: od neúrody země
vysvobod' nás, Pane!

A. M. MACHOUREK • KOSTELÍČEK (OLEJ 1942)
Z druhé výstavy ve Smetanově museu 1942

FOTO V. KŘÍŽ

Beatus ODPOLEDNE

Na lukách kvetou blatouchy a hory na obzoru znězněly ve skřívánčí písničce. Cesty se ochotněji položily mezi zelená pole a sličné vrbové proutí se zhlíží tak ješitně v klidné hladině. Teskné ticho nedělního odpoledne vystupuje z brázd, dýchá lehce a hladí vzpomínkami...

Země rodného kraje dýchala sytější a její dech lahodil známými vůněmi. (Rozmarýna za oknem a hřbitovní krušpánek v babiččině zahrádce u plotu, pivoňky a praskající klasy, červené třešně v sousedově humně a hořká chuť ořechových slupek, čisté prádlo na trávníku a mamčinu popraskané ruce.)

Po západní zdi se honily sluneční paprsky a slepice rozprávěly znuděně a rozvázně. Na lípě cukrovala hrdlička a v korýtku se koupal bílý holub. Dveře od síně tiše klaply a hospodyně zamířila k vrátkům do humna. Beze zvuku a klidně kráčela po náspi. Vědomí povinností a četných odříkání zářilo klidným světlem z nemladých očí. Prýštilo z rozpukaných rukou a zůstávalo jako sluneční paprsky v jejích stopách. Všichni odešli. Zůstala sama. Jakmile položili lžice, spěchali, aby chvíli zapomněli na práci a trampoty. Husy ji přivítaly křikem a mezi kvítím vyrostlo za týden několik kopřiv. Sedla si na zčernalé prkno u plotu. Široký okov se rozlil mezi tyčkami. Pole, cesty a meze, kříž na křížovatce a úvoz, točitá polní cesta k rodné dědině. Zrnka růžence stékala po prstech a posvěcovala dřinu celého týdne, práci všech členů rodiny, i těch, kteří odešli, a kteří přijdou.

Hospodář obcházel meze a s úsilným přemýšlením vážil výtěžek nevzrostlé ještě úrody. Závaží daní a poslého koně kleslo tak nízko, že přiosťřilo zřetelně prostřední vrásku na jeho čele. Odpovědnost a neštěstí tížily ztvrdlé ruce, složené na zádech. V sousední dědině hrála muzika. Břeskné zvuky, přervané dálkou a jedoucím vozem, zhasínaly tiše pod mezí. Přinesly leda myšlenku, že tam na lukách tancuje Frantík. Zapomněl chvíli na týden bolící v dlaních a nemyslí na tátu, který drží na ramenou jeho budoucnost. Sedlák se přihrbil pod její tíhou

a očima hledal bílý štít mlatu mezi korunami ořechů. Zazdál se mu najednou jaksi zduchovnělý, posvěcený a potřísněný, zcela vrostlý do země a přece hledící k nebi. I zatoužil hospodář po jeho vůni.

Měkký a chladivý byl stín v zahradě, a tyčky plotu pokreslily trávník dlouhými přímkami. Aninka trhala mamince do košíka třešně, hospodyně se usmála na sedláka v brance a muž řekl: »Myslím, maminko, že zítra půjdem dávat do kop. Jetelina pěkně proschla.«

Ve stáji zařehkala vranka a slepice chtěly do kurníka.

J. Kudová • NA SVATOVÍTSKÉ VĚŽI

Byly to fiály,
co zpívaly?
Ne, to byl vítr sám, ten tulák licoměrný.
Přiletěl z návštěvy, snad možná také z herny.

Byl to jen stín
rudých jeřabin?
Ne, slunce bylo to a čelo líbalo mi,
barvilo bohatě a do červena domy.

Či to byl sníh
v závějích?
Ne, řeka zpěvavá v náruči šepot nesla.
Plul po ní převozník a v proudech ztratil vesla.

Nebo to vlál
můj modrý šál?
Stříbrné tóny vanutí nejvyšších tak zněly,
ó srdce zakleté, tvůj tlukot rozechvělý!

Padaly v zlatém tichu
snad slzy do kalichů?
To město večerní pod vůní jarních hlohů
v pokání hříšníků se zpovídalo Bohu.

Klement Puklina ŠÁTEČEK ZALITÝ SLZAMI

Jsi z mramoru, nebo vosková,
má malá spící mučednice?
Tvoje noc, temná noc nední se,
úsměv poslední hrob pochová.

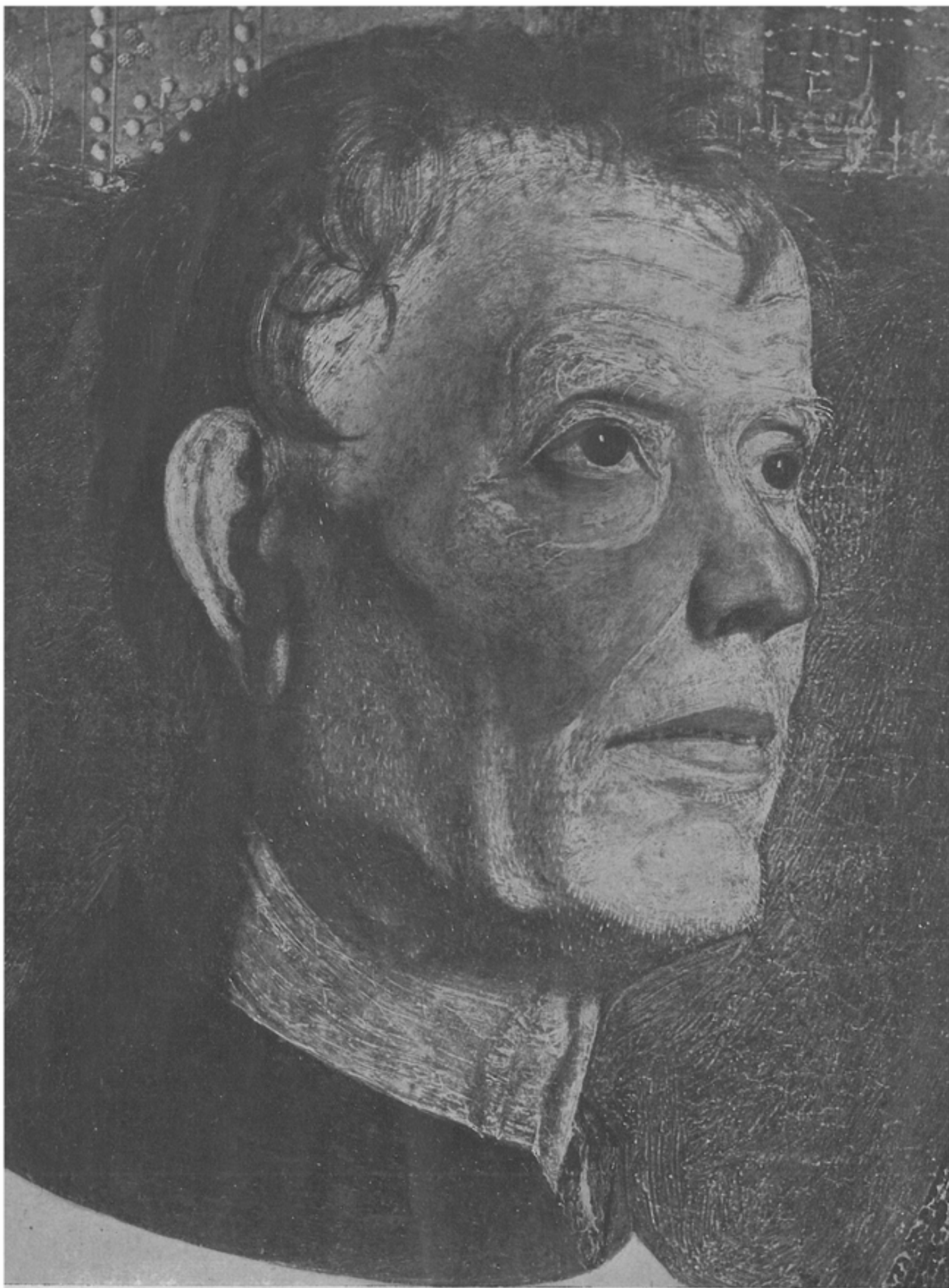
Úsměv... Teprve rozkvetl ti,
byl jásavý, hebce trylkoval.
Teď mizí, vyklouz' mi jak ovál.
Bude z něj trochu měkké drti.

Hrob chce vše: hrst karafiátů,
bílý a růžový, lilie,
pupeny hrudí; srdce nebije.
Jen věčnost svou tvář promítla tu

do těžkých víček a v ostrý tvar,
jejž prsty smrti vyhranily.
Cos zvučí..., skořepina lyry,
na ní němé struny — přičle már.

Naposled u rakve klekám si.
Co říci do stříbrné ulity?
Šáteček slzami zalitý
tam dám. Obláček letí kamsi...

Má čelo, hrud'... úběl bělostný,
její smích se z něj třpytí, třpytí...
Srdce měkký prs nastaví ti.
Zalom v tu tkáň čistoty ostny!

NEZNÁMÝ MISTR • DETAIL Z OBRAZU PIETA V AVIGNONU • LOUVRE, PARIS • ARCHIV SVATOVÁCL. LIGA

Jak pýcha vtělená jas slunce po krajině jde,
hned tvrdší, hned měkká barva plá
a za lodicí stínů je nová paleta,
v níž člověk může rozeznat i zlo.

Jak nepochopitelně tence rozestřelo síť to léto!,
vosk patiny je mdlý, i v modři nebes hrá.
Čas zralosti se vrství v plod; tu žert, tu smích.
Zpravidla vždy ostražitě vpřed, neb nevíš,
zda doprovod těch krás je jednoznačný v cíli.
I k lidem má státi nedůvěra v čele,
což historie tvá nezačla kdys hříchem Eviným?
a právě za léta byl jsi blízko sobě, nevinným,
neb mlha žádná nezrušila pevný vztah
tvůj k Mléčné dráze. V tom pravá sláva,
tu ani lama nedosáhne z nebetyčného Tibetu,
vše utonulo v ctnosti, den co den jsme tu.
Však neuchopitelná duha míru překlenula sráz,
jenž pekla erozí již porušoval stálost hor
a magnet krve do hlubiny táh'.

Ted' zní to lehce, když vzpomínka se plouží:
její hlas tvář věcí nejprostších,
však vyznání vždy ještě doplňuji hříchem,
neb zlo je ironické a ostražitost v žití tichém
je blahoslavenství.

Ted' zní to lehce, když mnohotvárnost plodů
zas v ikonostas zvedla své barvy a tón.
Ted' ještě mám co dáti v zástavu,
však myrhou léče neštovice těla,
čím zléčíš srdce dech?

Ted' zní to lehce po určitou dobu, když život ještě do
tmy dýchat smím,
však stezka nepůjde tak nízko a zbloudí mokasin
a za několik kroků osamění, tma ti sejme nectný
negativ:
tvář pyšná, ted' prosící jak žebrák o chléb dřív.
Věřil, zapřel, zapřel, věřil: to berná mince žitých próz,
ted' doznívá jak v mahagonu tma, tvář věcí příliš
pozemských,
jen středověk mi zůstal svítit k nebesům,
a ono torso též nebetyčné není.

A znovu přicházím, kde nebe vysoko jak po letnicích
zrána,
neb kletba lhostejnosti je sudba zlá,
z ní vykoupiti osud svůj
a zříti v Neznáma!

H. PRYMUSOVÁ • HLAVA ŽENY • D. LIVORA • DĚVČE Z RATÍŠKOVIC
Z druhé výstavy ve Smetanově museu 1942

FOTO KRÍŽ

Bedřich Vladima • SVĚDOMÍ

Petře, slyšíš — — Petře, už zase jsi zhřešil? Petře!

Ve vedlejších pokojích se rozplakalo děcko. Několik šeptaných kročejů rozvlnilo tmu a matka položila na tvář maličké ruku.

»Pálí?« ozvalo se z druhého konce jizby.

»Hm, pálí,« zaznělo v odpověď.

Kolébka byla vytržena ze snění. Ještě v polodřímotě si počala broukat do taktu. Hru - hru ... hru - hru ...

»Pšš, pššt, hajej, malinká, pšš, pššt.« Žena namočila obklad. Kolébka se ještě několikrát nachýlila na obě strany a maličká se utišila. Žena též ulehla.

Sousední jizba, tenkou stěnou oddělená od Petrovy komůrky, neklidně usínala. Petrovi vyvstaly před očima hebounké dětské rtíky. Usmál se. Snad ani o tom nevěděl.

Dětství, Petře — slyšíš, tvé dětství! Nebo snad i to jsi už proklel? Pak jsi šílený, ty ... ty — zvíře.

V Petrově pohledu zablyštěly zlověstné plaménky.

»Ne, nemůže být Bůh, nemůže — ten by nedopustil ... tolikrát jsem se očistil ... tolikrát padl ... i dnes ... ne, není Boha ... nemůže být! Já bídný ...«

Pokoj nadobro ztemněl. Bílá záclona hubatě pleskla do tmy, když ji vítr pobídl k tanci, ale přece hned v ladném pohybu klouzala vzduchem, zešíroka natřásajíc sukně.

Petr se chvěl na celém těle. Hru - hru ... hrú - hrúúú ... Známý zvuk se odněkud vracel. Ale jak příšerně zatloukal hřeby do duté rakve! Hru - hru ... hru - hru ... »Ne, není Boha ... jen já jsem ... noc je ... a smrt. Ach, ta sladká milenka smrt! Nač ještě váháš, satane? ... má milenka ... a já ... smrt. To já jsem naplil na oltář Světla! Ano, já ... slyšíš? já! Člověk! Tvorstva pán! Není Boha! A není!«

Otevřeným oknem nahlédla smrt. Vážná nevěsta!

Petře, znáš tu chůvu?

Hodiny chropťely půlnoc. Hru - hru ... hruúúúú ...

Sebevražda! Ta černá myšlenka vylétla z Petrovy hlavy a zuřivě hltajíc tmu, děsně oněměla v prostoru.

Petr se prudce vztyčil. »Sebevražda! Samovrah!«

Petře — — ty křižuješ Krista!!

*

»Pane, Ty víš, že Tě miluji!« Petr se domodlil. Vstal.

Kouzelné jitro se chvělo tisícerymi světly. Radostně zapěl Petr »Gloria«. To v sousedním pokoji se někdo probudil. »Pálí?« ptal se nedočkavě.

»Už ne,« usmála se matka. Nespala celou noc. »Chvála Bohu!«

Teplý dech maličké zavítal i do Petrovy komůrky. Ale Petra našel daleko, daleko! Až tam někde doma u maminky — v pohádce dětství. Petr se blaženě usmíval. A tentokrát doopravdy. I kolébka si vesele poskočila. Hru - hru ...

ZE ZÁPISNÍKU MLADÉHO STUDENTA

Ke konci školního roku. V přestávkách bývá větší povyk než jindy a vrcholí ve chvíli, kdy »Olympan« vchází do třídy. Náš fysik však ani v takové chvíli neztropí hluk. S největším klidem přijde do septimy, která chce svým řevem zbořit budovu, a povídá:

»Také tu nemusíte dělat takový kravál, na to už jsou dnes skvělé přístroje a nemusí se sem tahat čtyřicet lidí.« A dodává: »Nehleď k tomu, že to patří do akustiky, a ta se probírá až v oktávě.«

*

Sedím v bílém pokoji zubního lékaře. Vrtačka koná svou práci, usměrňována rukou lékařovou. Vedle čekárna plná lidí a už dávno minul čas, vyměřený k ordinaci. — Ozve se zvonek. Lékař se zachmuří. Práce celé dopoledne i odpoledne unaví. Asistentka se vrací.

»Pane doktore, je tu ta paní s Karlíčkem.«

Obraz obličej se promění. Objeví se úsměv. »Jen je vpust'te ...«

Chudě oblečená paní vejde. S ní malý chlapeček, asi čtyřletý. Pozdraví, vytrhne se mamince z ruky a rozběhne se k lékaři: »Tak dnes ty ostatní, pane doktore.«

»To víš — a všechny? Vždyť to bude bolet!«

»To je fuk!«

Dovídám se, že tomuto chlapci trhal doktor asi před týdnem čtyři první zuby, které vyrostly nakřivo. Chlapec vůbec nezaplakal, přestože dáseň nebyla umrtvena.

»Víte,« povídá mi doktor, »před tím chlapcem aby měl člověk úctu. Přijde dospělý člověk, třese se, chce si dát vytrhnout zub, ovšem s injekcí, a kdyby se to dělalo s dvěma injekcemi, tak by chtěl obě, jen aby to nebolelo. A takový cvrček si dá vytrhnout čtyři zuby najednou bez umrtvení ...«

»Malý hrdina,« odvětim.

»Ano — má to proto zadarmo!«

*

Chce-li se někdo dovědět nenápadně, jak tomu či onomu studentovi »dopadlo« vysvědčení, stačí převést hovor na profesory. Zlepšil-li některý známku, je vychvalován až do nebe, zhoršil-li, je zle.

Jdu s kamarádem do školy a před námi jeden náš profesor.

»Počkej,« povídá spolujdoucí, »ať ho nemusíme zdravít, není vůbec hoden pozdravu.«

»Proč?«

Mávnutí rukou. A já jsem si vzpomněl, že včera řekl mému kamarádovi o zhoršení známky.

*

Hraje se na hřišti kopaná, chlapci z různých tříd svorně pospolu. Najednou se ozve terciánek a povídá svému kamarádovi ze sexty:

»Už ses učil na zítřek?«

»Ne, ale to počká!«

»Nic nepočká, jdeme domů!«

A jde se ... Nic vymyšleného, moji spolužáci by vám to potvrdili ...

*

Někdy až udivuje, jak velké hřivny zůstanou zakopány. Přejde student do primy, nadaný, pilný ... V primě vyznamenání, v sekundě vyznamenání, v tercii to začne klesat a ve kvintě už je chlapec mezi posledními. Přestal jít výš. Nadání samo o sobě nestačí, je třeba píce, práce. A podobně je to i v duchovním životě. Utěšná i tvrdá slova zároveň to jasně vyjadřují: »Milost se dává zadarmo, ale ne nadarmo!«

J. Š.

Jiří Karen ZPYTOVÁNÍ SVĚDOMÍ

ZE ZÁPISNÍKU MLADÉHO FARIZEA

— Ó Pane, děkuji ti, že nejsem jako jiní, modlil se farizeus.

Poklekneš. Světla září, kyne ti mírná tvář Ježíšova. Počneš zpytovat svědomí ...

V jednoho Boha budeš věřit!

Jaké úvahy. Tebe jsem miloval, v Tebe věřil, Pane. Tobě jsem se neposmíval, v tom jsem jist. Do chrámu tvého chodím, jediný z naší vesnice.

Nevezmeš jména Božího nadarmo ...

To je ovšem moje slabina. Zneužíval jsem těchto jmen Ježíše a Marie, ale — byl to zlý úmysl? Nebyl, ovšem. Naučil jsem se těm jménům jako chlapec, zvyk je železná košile. Mohl bych místo těch jmen právě tak dobře říkat: pec nám spadla. Stalo se to neobsažnou frází. To nemůže být hřích!

Pomni, abys den sváteční světil ...

Lze minout bez obav! Již v mládí jsem rád chodil do chrámu. Že jsem později ochabl? Byly starosti, byla práce, nebyla příležitost. Však nyní jsem se polepšil, do kaple chodím každý den, na ranních modlitbách nikdy jsem nechyběl. Hle, Pane, i když přšelo, šel jsem do domu tvého, i když bylo bláto. V zimě, v létě, na podzim, když zima byla ... Pane, Pane ...

Cti otce svého i matku svou ...

Nemám otce, nemám matky, zemřeli. Jakkap bych je mohl hněvat, ctít? Poslouchat?

Nezabiješ! K smíchu. Ani kuře bych nepodřezal!

Nesesmilníš! ... Kdo nečistě pohlédl, již zhřešil v srdci svém ...

Nečisté myšlenky. Mušky. Chytej mušky, zakaž jim, aby nebzučely? To nejde. Pak, mám velkou fantasií, přerůstá to samo člověka, pak, mnohdy to byly důvody čistě umělecké. Estetické. Tak, to je správné!

Nečisté knihy. Copak jsem děcko? Pak, byla to vesměs vědecká díla. Každý člověk má být vzdělán, má znát své tělo a jeho funkce.

Nemravné sochy, obrazy? I božínku, to je umění. Umění svléklo člověka. Je to estetické, jaká krása by unikla člověku. Konečně, čistému je vše čisté. Konečně, dílo rukou Božích nemůže být nemravné, co stvořil Bůh a jak to stvořil, dobré to je ...

A skutky? Hm. Však člověk není lilie, kámen, má srdce. Kterýpak svatý to říkal, i spravedlivý hřeší denně sedmasedmdesátkrát, natož já, jsem já svatý? Jsem člověk. Konečně, zdrženlivost, lékaři tvrdí, že mnozí lidé onemocněli, a pak, kdo by si s tím hlavu lámal, vždyť můj představený, vždyť pan Krtička také a pan Kornoutek, však nejsem sám ...

Nepokradeš ...

Banku jsem nevylopil, nepašoval jsem nic, konkurs jsem neudělal. Sem tam nějaké treťičky? Nu, leželo to, viselo, kdo za to může? Mohl přijít jiný, konečně, já jsem to neukradl, vypůjčil jsem si to. Já to mohu majiteli odvést. A konečně, v závěti odkáží značný peníz dobročinným ústavům ...

Nepromluvíš křivého svědectví, nepožádáš manželky, ani statku jeho ...

Falešně jsem nepřísahal, nikoho jsem o jeho majetek neokradl, to nemůže nikdo říci, basama, jen ať to zkusí, však já bych mu to dokázal, mám na všechno svědky.

Pýcha? Nejsem pyšný. Lakomství? Žádný žebrák neodejde s prázdnou. Nestřídmost? K smíchu, kdopak by se opil tou břechkou, každý to krtí vodou. Hněv? Člověk se musí hněvat. I Pán Ježíš se hněval. Důtkami vyháněl lidi z chrámu. To já jsem přece ještě z chrámu nikoho nevyháněl. Lenost? Nejsem lenošný. Hle, moje ruce, udřené, upracované. Od rána do večera se lopotím. Nad hlínou skloněn, se svým hovádkem věrně nesu útrapy a lopotu a nepřízeň. Pot se mne teče, chvilku si neodpočinu, stále pracuji. Nejím, nespím, neklid práce mne zmítá. Hle, Pane, teprv po smrti mám klid. Pane, Pane ...!

Na oltáři hoří svíce. Na kříži se usmívá bolestně Kristus. Povstal jsi, pohlédneš na kříž. Oddychně si. Setřeš pot se svého čela.

— Jsem čistý před očima tvýma, ó Pane, není na mne poskvrny. Je zbytečné, abych se zpovídal, nenalezl jsem viny na sobě. Ó Pane, děkuji ti, že nejsem jako jiní.

Na oltáři planou svíce a tvář Kristova jest plná smutku.

L. J. Patčha ČLOVĚK NENÍ ČLOVĚKEM, MILUJE-LI JEN SEBE

»Člověk je tvorem společenským,« praví řecký filosof Aristoteles. Touto definicí je dán jeho poměr k ostatním lidem. Člověk sám o sobě jest slabým tvorem a nedovede s úspěchem čeliti nebezpečí, jež mu hrozí se strany přírody a konečně i od větší skupiny zlých lidí.

Jako člověk poznal, že se náraz větru tříští o mohutnou hradbu lesa, který se skládá z jednotlivých, blízko sebe rostoucích stromů, tak vycítil i nutnost společenského sdružení, jež by ho chránilo od všeho případného nebezpečí.

Než nejen nebezpečí spojovalo lidi k společnému odporu. Člověk záhy poznal, že i ke kladnému tvoření trvalých hodnot je třeba často společné práce.

Než společný nebo — lépe řečeno — společenský život vyžadoval od jednotlivců určité oběti, závazky, bez nichž by se lidé nedovedli společně bránit nebo tvořit. Jedním z takových nepsaných zákonů, který je naprosto nutný, byl příkaz společné lásky a snášenlivosti, neboť bez těchto vlastností by se potřebná energie vybíjela vnitřními sváry a vzájemnou nedůvěrou. Není divu, že takoví členové, kteří neměli nebo nechtěli míti uvedených vlastností, byli tvrdým zákonem společných zájmů z lidské společnosti vylučováni.

Nejzákladnější příkaz vzájemné lásky člověka k ostatním členům společnosti je obsažen ve větě: »Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim.«

Staré latinské přísloví praví: »Non sibi ipsi natus est homo, sed patriae et suis.« (Člověk se nenarodil jen pro sebe, nýbrž pro vlast a pro své přátele.) Člověk nemá milovati jen sebe, ale všechny své bližní. Sobectví je příliš nápadnou lidskou chybou, než aby mohlo býti nepozorováno. Sobectví je a bude velkou trhlinou společenského života. Má-li společenství vytvořiti nějakou společnou hodnotu, je třeba obětí a snahy všech jednotlivců. Kdo není ochoten tuto oběť přinést, nemá práva na pomoc jiných a tím se vystavuje osudu lidí malých a maličerných.

A právě toto dobrovolné a zaviněné vyřazení člověka sobeckého ze společnosti ostatních opravňuje definici člověka jako tvora společenského.

F. Korb STUDENT 20. STOLETÍ

Jdeme unaveni ulicemi měst, tápáme po dlažbě v nedobrovolném umrtvení. Ani již snad nepozorujeme to, co je možno nazvat shonem, hlukem, výskotem, pískáním, skřekem lidského blázněnce. Když se probouzíme z únavy, díváme se rozšířenýma očima na mosaiku materialistického života, složenou z hliněných destiček. Je však na první pohled patrné, že i ona se musela poddat neúprosnému času a zdravému vzduchu a duchu. Shnila a ztrouchnivěla stejným způsobem, jako se rozkládá nitro zaslepeného člověka, dýšícího zatuchlý kouř a otravné páry všednosti života.

Proč byla zničena tato na první pohled obrovská stavba světového názoru člověka 20. století, který si ji vybudoval po vzoru věku předešlého, ježž jeden spisovatel bez ostychu nazval »stoletím blbým«? Naše století bylo pokrokovým a rozumářským (ovšem bez rozumu) jako století předešlé. Ale teď vidí . . . vidí, že pseudohodnoty, v nichž si libovalo, byly jeho zkázou. Odkládá je proto pozvolna, poněvadž, byť by jen v mlze, spatřuje nohu Vykupitelovu, jak po nich šlape. Odvrhuje je s přivřeným zrakem, jímž pozoruje spravedlivým hněvem zrudlý Spasitelův obličej. Takového vzezření nemá žádná vysněná pyšná modla, která se hněvá na lidi proto, že jsou liknaví v přinášení obětí.

Lidské oko v kritickém okamžiku je osvíceno tak, že vidí na cestu posypanou bodláky, smóčenými v jedu, ale přece na cestu, vedoucí do nebe.

Je již nejvyšší čas, aby se nemaloval vždy jen Kristus, tlukoucí bez ozvěny na dveře srdce člověka, ale i ubohý člověk, poskakující nad puklinami země, aby byl zobrazen, jak si dobývá milosrdenství u Pána. Jak se dovolává spravedlnosti u Mistra, kterého zaslepen považoval za učedníka »proroků«, kteří ho předešli na tento svět. Jak hledá pomoci a vysvobození z přílišných utrpení u Toho, který od vrchovatého kalicha bolesti neodhrnul rty.

Katolický student jistě nechce, aby Pán byl nadále u něho žebrákem, ale chce, aby byl opravdovým pánem jeho nitra. Pak již nebude mezi námi, kteří se rozčilujeme, nazve-li nás někdo slovem »školák«, těch, kteří jsou svíráni železnou kazajkou právě školácké morálky, ani těch, které kdysi chtěla obléci dnes již odumřelá t. zv. »laická morálka« v příliš volný a průsvitný šat »volné lásky«, kterou dobří Čechové starší a nejnovější uvažující generace nazývali a nazývají smilstvem. Nebude ani studentských individuí, z jejichž duše vyprchalo všechno mravní citění.

Pán přijde do našeho srdce a tím, že jeho Nejsvětější Srdce bude bít v tom tuze prázdném svalu v naší hrudi, budeme spěti ke dnům, které budou lepšími zítřky nejen ve frázích, ale i ve skutečnosti.

Zd. R. ÚLOMKY

Člověk směřuje k duchovnu, k nadhmotnému, říká se. Jde doba, kdy člověk bude vládnout hmotou, silou své vůle, své čistoty a milosti, bude na této planetě tvořit věci své potřeby. Bude to počátek života věčného, smrt bude připadat ne jako násilí, nýbrž jako rozsvícení všech světél a plynutí prostorem, časem.

Ne vždy očišťuje bolest člověka. Jen tehdy, neztratí-li v ní trpící víry. Bolest, utrpení, neštěstí a víra — to je vykoupení. Hoden je člověk bolesti své. Vždy ji trpíme právem. Bolest, v níž člověk ztratil víru a lásku k Bohu — to je pravá smrt.

*

V každém pohybu věci, ve všem, co má ať viditelný nebo neviditelný život, projevuje se Řád. Ten má i původ i určení. Tento řád, toto směřování a určení se nejzřetelněji projevuje v náhodě. Vědec v kterémkoliv oboru naň přijde a je třeba velké neosvícenosti, aby nepoznal, kdo stojí za ním.

*

Vše je výsledek síly či slabosti. Je jasné: zapři sám sebe, vezmi kříž svůj a následuj mne. Mnozí čtou Bibli, nemají však síly řídit se, žít podle ní. Plýtvají svou nesmrtelnou vůlí, využívají ji pro své hmotné potřeby. Zapomínají, že jim byla propůjčena, že vlastně nepatří jim.

*

Nepatříme sami sobě, nýbrž všem. Co nám je dáno, není dáno jen pro nás, nýbrž abychom pomáhali žít i jiným. Dle toho, jak se svým statkem naložíme, jsme souzeni.

Poesie je moc. Ručím nejen za každé napsané slovo, ale i za toho, kdo je čte a čerpá z něho pro sebe. Dokonalý básník je obsažen ve všech. Necht' je jeho cílem nejvyšší mravní a náboženská dokonalost. Jakož napsal sochař Bílek: »...cožkoliv jsme na sobě zdokonalili, na všech jsme zdokonalili...«

*

A přece čteme reportáže o poesii a zasmažce, přece čteme básně, o nichž je nám nejasno, proč vznikly a čeho chtěly dosáhnout. Báseň musí něco chtít, vysoké chtít a nebýt jen konglomerát roztoužených slov. Květen je pro čtenáře poesie nejnešťastnější měsíc.

*

I život špatný nebo život nadarmo žitý má svou cenu. Pozorujeme, kam vede, máme před očima počátky i konce a můžeme svůj život co nejhodnotněji formovat. Doporučoval-li bych co, tedy čísti životopisy.

Petr Korach • »NEZAMĚSTNANÝ« STUDUJÍCÍ - IDEÁLNÍ MLÁDEŽI

Před několika dny jsem dostal zaměstnání, byť i jsem byl mnoho let bez něho. Nebylo to mou vinou, že mládí, které má být nejkrásnější částí lidského života, prožil jsem bez práce, a tím i bez veškeré životní radosti. Snad právě proto pozbyl jsem svých krásných ideálů, jež jsem chtěl proměnit ve skutky. Mé ideály nebyly nesplnitelné. Bylo ale potřebí lásky a porozumění bližních a pak — já jsem potřeboval jeden z největších pokladů, který dává příroda člověku — **z d r a v í**.

Čti, mládeži, o mých ideálech! Když jsem byl v letech, kdy tys navštěvovala tercií či kvartu, miloval jsem železo, abych se vyučil černému řemeslu a mohl vidět krásu zemskou, slyšeti hukot moře, jásati kdesi na výšinách pahorků aneb plakati nad lovci perel — — —

Po letech — míním věk maturantů — když jsem poznal nemocného člověka ve své vlastní ubohosti, ve své vlastní nicotě, jak leží na svém lůžku chudý a ubohý, jak hledí do očí lékaře svýma mdlýma očima, prosícíma o pomoc, či usměvavého pacienta, jak ve své nemoci, byť i byla zvláštní, se usmívá, aby svým úsměvem těšil své spolutrpitele a snad i lékaře, měl jsem ideály ještě lepší: zavrhnouti krásy a radovánky tohoto světa a pomáhati těm bezradným nešťastníkům a ztraceným, kteří trpí v domě ubohých.

Léta mýjela a já poznal jsem člověka duševně nemocného — člověka žijícího bez víry, naděje i lásky — a bylo mně ho líto a měl jsem jedinou myšlenku: pomáhati jemu!!

Toť ideály mé! A skutečnost??

Skutečnost jest jiná. Přijal jsem práci, o které jsem nikdy ani nesnil. Práci, která je v očích mnoha lidí zlehčována. Vzíti košťátko do ruky a zametati vše zbytečné, co jest pohozeno tam, kde nemá být. Ano, vzal jsem košťátko do ruky — ať již někomu vhod či nevhod — abych si vydobyl skývu chleba, avšak i víc: tím okamžikem, co jsem vzal košťátko do ruky, jsem pocítil, že jsem člověk, který není odkázán na milost a nemilost druhých, že jsem se stal rádným členem lidské společnosti.

Mládeži! Ptám se tě: Máš ideály? Věřím, že ano! Slyším tvou kladnou odpověď! Připrav se však, že pro své ideály musíš těžce, velmi těžce bojovat. Připrav se též, že mnoho ideálů se ti nesplní naplno.

Nelekej se mých slov, jsou krutá pro tebe — uznávám — ale věř, že jsou pravdivá. Nelekej se a vytrvej!! Vytrvej i tehdy, když již devětaadvadesát procent z tvých ideálů se ti zhatí. Nelekej se a věř, že i kdybys pracovala jen pro jedno promile svých ideálů, bude tě to těšiti, pracovala-li jsi poctivě a čestně a nebála-li ses žádných obtíží. Vytrvej a nelekej se ničeho! Chraň se však hříchu a neutrácej zbytečně svého zdraví — a boj se **n e z a m ě s t n a n o s t í**! Boj se nezaměstnaností, neboť nezaměstnanost jest původkyně hříchů i nemocí. Nezaměstnanost je hnilobou lidského života i celé lidské společnosti. Nelekej se žádné práce! Věř, že práce to jest, která tě povede k splnění tvých ideálů. Ovšem práce poctivá a čestná! Pouze práce posvěcená modlitbou a dobrými skutky z tebe učiní správného člověka.

MATT TALBOT

Již jako mladičský pomocný dělník propadl Matt Talbot alkoholu a zdálo se, že beznadějně. Když se ráno probudil z opilosti, styděl se za svou slabost před Bohem a celým světem. Co se ho matka naprosila, aby začal jiný život — jak přišel den výplaty, zapomněl mladý Talbot na své sliby a dobrou předsevzetí, ba prodal i střevice na nohou, aby mohl otročiti své vášni. Nebyla to starost ani skrytá bolest, co ho tak neodolatelně hnalo do výčepů; při své nuzotě to byl docela veselý chlapec, který nesl vysoko prapor své víry. Když se odmyslila jeho slabost, nedělal rodičům žádnou hanbu.

Docela znenadání — dosáhl mezitím dvacátého čtvrtého roku života a byly na něm patrné neklamně známky alkoholika — vyhodil Matt sklenici oknem a přísahal, že se už nedotkne ani kapky alkoholu. Do smrti nikomu neprozradil, co ho dohnalo k tomu prudkému rozhodnutí. Vzal s sebou své tajemství do hrobu. Příčiny jeho náhlé změny netkví, jak by se zdálo, ve znechucení a ošklivosti, ani v neurčitém strachu z konečného rozvratu, ale vyvěrají zřetelně z nezasuté dosud hloubky správného poměru člověka k Bohu. Do rukou kněze vložil Matt Talbot slib, že se napříště vyhne alkoholu. Nespoléhal se jen na vlastní sílu; s požehnáním Církve, se silou milosti chtěl přijmouti boj s nezřízenou žádostí. Vedl jej hrdinně. Bez ohledu na posměch kamarádů nechal přejíti láhev, když za připitku na něho přišla řada. Ale takové zřeknutí se nebylo mu nikterak dostatečným pokáním za hřích desítiletého opilství. Zřekl se také kouření, odvolal noviny, vzdal se oběda a žil tak přísně jako eremita z prvních dob křesťanství. Po těžké desetihodinové robotě si dopřával jen tři hodin spánku. Po příkladu středověkých kajicníků si znesnadňoval svou práci těžkým řetězem, navlečeným pod pracovním oděvem. Začínal svůj den již o druhé hodině ranní. Kleče, modlil se do chvíle, kdy zvony volaly k ranní mši svaté. Po bohoslužbě byl mezi prvními na staveništi. Za polední přestávky se skryl někde do kůlny, aby mohl o samotě znovu těžiti ze své ranní pobožnosti. Večer buď navštívil některého nemocného kamaráda, nebo naplnil čas duchovní četbou. Co se dalo ušetřit ze skromné a těžce vydělané mzdy, věnoval na misie v Číně. Chudý nádeník a transportní dělník umožňoval tak studie čtyřem bohoslovcům, kandidátům čínské misie. Lidé nic nevěděli o jeho skutcích kajicnosti a dobrovolných obětích. — Tak bylo po čtyřicet let. Matt byl jen jedním z šedé pracovní kolony již časné ráno pochoduující v okovaných střeivicích ulicemi Dublinu a vracející se znaveným krokem až večer.

Jednoho dne sedmdesátiletý Matt Talbot se zhroutil na ulici. Zemřel ještě v tu hodinu, dříve než mu mohly milosrdné ruce pomoci. Bylo to 7. června 1925. Teprve jeho smrt odhalila ukrývanou svatost tohoto prostého muže, který porozuměl slovům Pána: »Království nebeské násilí trpí a ti, kteříž násilí činí, uchvacují je.« (Evang. sv. Matouše, kap. XI. II. 12.)

(Z knihy: Hans Hümmeler, *Helden und Heilige*. — Přeložil Miroslav Hašek.)

K O L E M J I T R A J. Háje k • ZAS INTERPUNKCE

Každý jazykový projev a jazykový znak lze hodnotiti, oceňovati, zdůvodniti jeho oprávněnost jedině podle adekvátnosti k účelu, zda a jak splňuje funkci, již má vykonávat.

Pomíjení interpunkce v básních se považuje zpravidla za libůstku moderny, jež snad již brzo přejde, odumře. Nesouhlasím s tímto názorem, poměrně značně rozšířeným. Rád bych se pokusil nastínit několik zásad a rozhodnout, zda je v obecném případě opominutí interpunkce linguisticky oprávněno a pak — v případě kladném — určit, zda je opominutí užito na místě v případech jedinečných.

Ve veřejnosti vládne v oboru linguistiky a podrobnější znalosti poetiky značná neinformovanost a nejasnost, jak jsme se zmínili výše — zaznamenejme jen část literární recenze českého listu, dříve dosti rozšířeného: »Jen jednoho by se měl Nezval už doopravdy zřící — a sice té tvrdošíjně udržované knižní úpravy svých básní, které pro každý verš předpisuje velké začáteční písmeno a zásadně nedbá interpunkce. Není to přece vynález nový — tak tiskl své básně už Mallarmé — a přece čárky a tečky se světa zprovozeny nebyly... Interpunkce byla vynalezena k zjasnění a ulehčení četby — a v básni zejména může kolikrát přispět k správnějšímu pochopení představy básnickovy. A o to snad přece jde — či nikoliv? Nejlepším svědectvím proti této neužitečné módě je skutečnost, že většina básníků, stejně dobrých jako Nezval, se jí zřekla.« (»—ühl«, Naše zprávy, 16. III. 1940.)

Odstranění interpunkce ve verši přinesly francouzská dekadence a symbolismus. Jaké cíle sledovali touto reformou oni francouzští básníci minulého století, není mi známo. Ale obecně je odstranění interpunkce ve verši pouhým grafickým důsledkem plynulého, nepřetržitého a nepřetrhovaného proudu intonační linie. Užití grafických znamének — interpunkce — by roztrhovalo intonační celek na samostatné dílčí útvary a zdůrazňovalo je na úkor úhrnné intonace. (Jen vykřičník a dvojtečku by snad bylo lze z této souvislosti vyjmout — bylo by zajímavé rozvést o tom diskusi; odborné literatury je až neuvěřitelně málo.) Nejjasněji se jeví tento způsob ztvárnění ve volném verši.

Nemusíme chodit pro příklady daleko, zůstaňme v Jitru. Umělecká tvorba není podmíněna estetickou záměrností (t. j. můžeme stvořit umělecky hodnotné dílo neuvědoměle, bez estetického záměru; tato definice není však úplná); cit bývá rozhodčím, kdy nelze (aneb není úmyslu) kontrolovati intelektem estetický, umělecký cit; můžeme proto rozebírat i příspěvky našich autorů, pokud jsou zdařilé, analyticky, čistě rozumově.

Srovnajme dva krásné příspěvky 9. čísla jako příklad užití nebo opominutí interpunkce, jež je zdůvodněno básnickou strukturou:

»Ukrojím chleba. Bude zlatý. / Jablko rozlomím. / Najdu v něm hvězdu, štěp nový, roubovaný. / Navečer půjdu vinohradem / natrhat hrozny. / Plná ústa jich budou.« (J. Šotola, Víra.)

»Dnes opáši se radostí Mám dlaně plné perel / jimž dávám prsty protékat jak skřivan jasným písním / Tep věcí objímám Bože čistý jak ráno / plaň jitřní pochodni a všechny cesty zjasni« (A. Muzikářová, Pochodeň.)

Čtete-li zmíněné úryvky nahlas, máte jasno. Verš Šotolův je těžký, hutný, ryzí, dominantním prvkem jeho intonační struktury jest malý, krátký, hutný úsek. Mezi jednotlivé nutno vsunout přestávku. Graficky tomu odpovídá — ne absolutně, ale hodně přiměřeně — interpunkce.

Zkuste však nyní čísti jeho verš nepřetržitě, s plynulou intonační linií, jak jste bezpochyby učinili u verše Muzikářové, kde vás grafická znaménka nezastavovala, nepřerušovala — a doufám, že uznáte oprávněnost užití nebo pomíjení interpunkce. — Jako příklad neoprávněného odstranění interpunkce bych označil Skýpalovy Hvězdy na vodě v 7. čísle. — Opakuji paradox: netvrdím, že se autoři rozhodli pro interpunkci nebo proti vědomě; esteticky cit básníkův je dostatečným zdůvodněním, abychom analysovali dílo prostředky rozumovými. Kdybych chtěl polemizovat se značkou »—ühl«, řekl bych, že intonační linie a její vliv na tvar, vnitřní ustrojení básně je nesrovnatelně závažnější než případná menší nejasnost nebo rozbíhání se obrazů na všechny strany. (O poesii 7. č., J. Šotola v 9. č. Jitra.) Opominutí interpunkce může být někdy jen módou, ale v jistých případech je nezbytné. Vyžaduje si toho struktura verše. A nezáleží, kolik básníků píše s interpunkcí nebo bez.

Zd. Althan POESIE V LOŇSKÉM ROČNÍKU »JITRA«

Nebývá nikdy na škodu shrnout práci většího úseku, aby se ukázaly přednosti i vady a aby shledaného bylo využito k vyšší hodnotě. Redaktoři sami ovšem »Jitro« netvoří; usměrňují, vyrovnávají, učí, ale časopisu jeho úroveň udržují hlavně přispěvatelé. Podíváme-li se na XXIII. ročník »Jitra«, hledíce především na poesii, zjistíme v první řadě několik stále se opakujících jmen. J. Šotola, J. Karen, O. Kryštofek, I. Andrenik, Vl. Vévoda, St. Sohr, A. Bartušek, J. Hořec, R. Zezula, V. Ara a J. Hlobílek vytvořili svým přínosem určitou typičnost poesie v »Jitru«, podobně jako v próze jména A. J. Bradáč, G. Göpfertová, V. Lhotská a jiní, ve statích vědeckých, výchovných či náboženských mimo redaktora Dom. Pecky J. Karen, J. Veselka, E. Skácelíková, J. Šotola, F. Korb a pozoruhodný F. Merth a j. Zdá se, že poesie J. Karena je na nižším stupni než jeho erudice a schopnost úsudku. Otiskoval zde studie o poesii a úvahy, jichž nedostatek byl v nezhuštěnosti a rozmáchnosti. Případá mně, jako by prostředí Karenovo bylo příliš upravené, takže ho nenutí potýkat se s věcmi, s motivy vůbec. Má velký dar zpěvu, čistoty, nikoliv odhalování. Rád bych mu řekl dále: multum non multa. A to platí téměř pro všechny mladé. Právě tak jako je brzdi nedostatek objektivity. Hleďte kladu právě u těch, s nimiž nesouhlasíte. To lze říci i J. Šotolovi. Jeho verše mají tu básnickou ctnost, že jsou opravdové. Jsou dolovány z hloubky. Nejsou mosaikou, nýbrž vyvěrají a mohutnějí. Mají jádro. Šotolovi zbývá práce nejtěžší: osamostatnit se, hnát se za dosud neznámými výboji svou cestou. Verše Karenovy jsme četli i v »Řádu« a v revui »Na hlubinu«, Šotolovy a Sohrovy v »Pestrém týdnu«. O. Kryštofek má za sebou již sbírku, rovněž tak i V. Ara. První uveřejnil v »Jitru« několik mátožných básní, až najednou se celý, plný a podivně nový rozhořel v překrásné básni »Přícházejícím«. Tak lze i se celá bytost básníková a tvůrce vůbec na několik vážných a opravdových zájmů sobě odlišných, básník zakrní. A zvláště vědecký způsob poznávání je poesii na škodu. Verše bývají pak stavěny pochodem nejvýše vědomým, anebo zpívají si svou jednoduchou tóninou. Měkce laděný je I. Andrenik, svůj výraz mohutně a tvrdě teše V. Ara, převážně z abstrakt. Prvému platí: nepoddávej se dojmům z prostých věcí, ale bojuj o ně i o sebe, druhému pak: zjednodušit, ujasnit a zkonkretnit tak, abys byl všem jasný a všem přístupný. R. Zezula je zjev vyzrálý, silný a hutný, Vl. Vévoda šťastně organisovaný lyrik ne rozplhlý a ne slabošský. Projevuje vůli prorůstat se k hlubinám, odkud jediné jest poesii vyvažovat. Ostatní pěvci A. Bartušek, S. Sohr, J. Sutnar jsou básníky touhy a krásných věcí, verše melodického a trpytivého. Nakonec z těch význačnějších nám zbývá F. Adamec, zvítězivší v loňské soutěži »Mladé Moravy«, v níž se rovněž umístil S. Sohr. Posléze pak J. Hořec a J. Hlobílek se svým sytým výrazem. Čtěl bych ještě připojit, že z výtvarnictví bychom neradi postrádali přesnou a hodnotnou E. Skácelíkovou a G. Göpfertovou.

Poesie v minulém ročníku byla zastoupena v obou, řekněme, vůdčích směrech i v mnoha jim podobných pultónech, že netřeba nad ní lámat hůl, jak se kdosi pokoušel. Ale nepochybně by čtenáře potěšilo, kdyby ti nejmladší zanechali soukromých, pubertálních veršů, hovoření o směrech, zato ze všech sil se pokoušeli o novost a průbojnost pohledu i výrazu a při tom se nedopouštěli násilí na slovech, v první řadě však měli úctu k sobě a k svým básnickým přátelům, pracujícím stejně nezištně a obětavě na tomtéž láně.

Gerta Göpfertová jest jako motýl. Každý úsměv, zákmit stínu, vlající stuha, to vše ji láká. Svět prostý, svět malých lidiček a čistých děcek nám zbudovala. Vidí mnoho. Chce vše znát a zachytit. Její prosa jest proto podobná spektru. Zde, na nepatrné ploše jest život promítnut do sta barevných obrázků, odstíněn a bratrsky pohlazen. Tolik krásy se hlásí o vyjádření. Chce být spravedlivá ke všem. Chce obejmouti do svého slova nebe i zemi, jaro i podzim, tvrdost smutku i něhu dětství, a to vše říci najednou, jedněmi ústy. Lidé se překřikují, dožadují se dechu, sami se takřka chápou štětce, aby načrtli své tváře. V jejích dřívějších prosách (SČ) se jí tento překotný proud osudů a barev vymkl z ruky. Byl to pouhý rej barevností, spojovaných tmelem kouzelné spojky a. (... Listonoši roznášeli srdečné pozdravy a tašky měli nadité jako kaštany. Obchodníci dali do výkladních skříní vatová kuřátka a okna byla ozdobena květinami ...) Byla to jen barevná skvrna bez kontur, lyrická paleta, která překvapovala bohatostí zážitků. Dnes již pokročila. V prosičkách v Jitru ukázala, že již dovede třídit. Světlo k světlu, stín k stínu, že dovede rozvrhovat a zavrhovat, že dovede z ohně obraznosti vzít jen několik barev. Spěje od mnohosti k jednotnosti. Poznala, že nelze namalovat jedním dechem jaro všech zemí, že je třeba se omezit jen na jednu zemi, dále, že stačí jen jedna krajina, však i to je mnoho. Spokojuje se jedním sadem, nakonec jediným rozkvetlým stěpem. Prospělo jí neobyčejně toto poznání. Pohled na věci jest zhuštěn, nedovídáme se o mnohých osudech, dovídáme se mnoho o jediném osudu. Není to již tisíce světlůšek rozlétaujících se protikladně, které rozptylují naši pozornost, všechna světla se slévají v jediný mohutný lyrický proud a osvětlují jasně jeden děj, jednu postavičku. A nyní čtá kouzelně uhlem tesknoty, maluje něžný pastel dětství, maluje tak, jak cítí. Její prosa není chladná. Nemá totiž děje. Alespoň toho, kterým jsou napěchovány chabé romány. Není zde dějiště, kulisy, není zde berliček, na kterých by se osudy postrkovaly a o které by se paralytický opíraly, nad kterými by pak čtenář musel potřásat hlavou, protože se neshodují se skutečností. V její prose není vycpávek. Nemá dějiště. Nemá osob, které by jednaly jako loutky pod vůlí autorovou, pletly a potácely se ke šťastnému či tragickému konci (neboť, jaký konec může býti? ...) Její osůbký jsou život sám, hravost děcek a rozmarnost jim pulsuje v žilách. Oni žijí, nepotřebují konce. Jásají, pobíhají, teskní, vše tak samozřejmě, vše tak v klubičku, radostném chumlu, dětsky nevědomě. V nevědomosti (záměrně a vyvážené), v roztěkanosti však spočívá pravá kouzelnost jejích prosiček. Čtenář je nucen domýšlet, procítovat se, na každém krůčku naň čeká věc nenadálá a překvapující. Žádná šablona mu nepomůže. Šablona není klíč k její prose. Nikde není řečeno: takový a takový, tuto a zde, vše je načrtnuto jako dechem jiní. Kdo nemá trpělivost, neuvidí nic, kdo se dovede sklonit nad dechem téměř neviditelné krásy, spatří veliké věci. Dočtete a můžete začít znovu. Smitte si její lidičky promítnouti do svého okolí, můžete je přesadit. Ať jsou však v kvetoucím sadu nebo na vyprahlé dlažbě měst, oni žijí, dýchají, mají krev. V náznaku, však náznaku již pevně konstruovaném, který má svůj, vnitřní, lyrický děj, spočívá její půvabnost. Tak dospívá v »Mrzutosti« k panu Prstíčkovi, k Julii. Pan Prstíček nemluví, pan Prstíček jen přijde, obrátí se jako karta na ruby, pan Prstíček odskáče uražen na své kupecké nedůchosti. Nikde se nemluví o zazobaném a prostoduchém měšťákovi a přec každý ví, oč běží. Nebo v »Holiči«. Jak kouzelně zde črtá děje jednoho dne. Holičův krámek je jako úl. Pan Chrástek mluví o tom, jak si přeje být pochován, jak oblečen do rakve, zatím co jeho soused hlasitě káže, co škod natropí housenka běláška ... Její holič nemluví. Strhává, škody mu rostou před očima do čislic, zatím co pan Chrástek se cítí již v rakvi. Pak zavře krám. Tehdy už vybíhají hoši i dívky, služby utíkají pro pivo, v domech se stahují rolety. Teprv v zášerí domova poznáváme, jaký ten pan holič vlastně je. Mrká očkem po zrzavé trafikantce. Žádný křik, žádná papírová komedie. Pan holič nedostane vonnou cibulku k svému salámu, bačkory nejsou u postele, župan nemůže najít. I poprosí o odpuštění. Přejde rychle kolem trafiky rzivé Markětky a je zase dobře. Hle, jak oběma chutnají salámy s cibulí!

A bratr »Michal«? To již není maloměsto, malinké a malicherné s klepy a pletichami. Michal je člověk Páně. Zdárně prospíval a sílil, tehdy začal vše, cožkoliv promluvil, pronášeti se vzrušením. Zahloubal se nad listy jitrocele s otisky boží dlaně. To je Michalovo dětství. Potká dívku. »Její svíčka dosud málo uhořela,« hle, jak krásně a neosobně řečeno o jejím mládí! Michal jest člověk přemítavý. Bratr Michal odchází do domu, kam jdou hoši, aby se obětovali své víře a časné a hynoucí milování nahradili láskou věčnou ...

Oduševněly její postavy. Přemýšlejí. Nejsou již pouhou hříčkou nálad. Člověk se přibližuje Bohu. Pokora prostáček, františkánský zpěv se rozlévá pod mírným podnebím jejího slova. Sblíží se s bratry králíčky, stává se bohatcem Páně. Zde vyrůstá Göpfertové vděčné pole. Krásně dovede zpívat. Kéž by zpívala Bohu, oddaně a čistě.

Povšimnutí zasluhuje i její sloh. Je ražen biblicky, až durychovsky. Slovo jest proměňováno v ohni její obraznosti do nových barev a zvuku. Její metafora pozbyla samoúčelnosti, nahrazuje vysvětlivky a dlouhé komentáře. Nemluví o něčem, mluví sama ze sebe, přímo a krásně. Dobrý hrozen uzrál na vinicích »Jitra«. Bude-li vinný kmen její obraznosti stále tak čistým sluncem ozařován a svažován rosou bohulibé pokory, dobré plody vydá a žeň bohatou ...

Jestliže Göpfertová prorůstá k víře uměním, pak Věra Lhotská dochází k umění skrze Boha.

Již její prvá prosa »Lidé pod nebesy« nám ukazuje obraz tváře věrné a zduchovnělé důvěrou, zakotvené v jistotě jistot, Bohu. Děje a osoby jsou pro ni prvkem vedlejším. Symbolisují pouze. Její ostře řezaná prosa jest prostá lyrismu, který chce být umělecký za každou cenu. Mluví přímo, jasně a prostě. Její řeč jest pokora sama. Zhuštěný děj takřka zachycený do zkratk, plyne jako dravá řeka, podmaňuje. Musíte se radovat s radujícími, trpět s trpícími. Hle, všimněme si skladatele Vinaře. Ztrácí dar umění. Jaký to předobraz dnešního umělce! Pro marnost pracuje, na prachu a jíní slávy zbudoval svůj život. Zavanuly větry, prach rozvát. Jaké kruté poznání: to, co jsme milovali, bylo nám vzato, nikde není útěchy. Jak zoufá, jak se třepetá v klíštích ztrát! V jeho srdci není hudby, laskavé a čisté, hudby píšťal z Mariina údolí. I řekli jemu: jděte k lidem, kteří žijí pod nebesy! Jde do kláštera. A zde vysloví otec Jakub hluboká slova: Je ještě větší ztráta, a to je ztratiti víru. Však on nepochopí. I ztrácí opět. Trojí život pohřbil. Zvoňte umíráčkem za ženu, za dítě, za Daniela, vše, na čem lpěl, opadlo jako mrtvý list. Však jas lásky Páně nechá dozrát na své vinici i plod, který byl trpký a planý zdánlivě. Po cestách marnosti se potácí nádeník Páně Daniel Vinař, až dotknut teplem mírné dlaně Boží ucítí hudbu ve své duši. Stává se Vinařem na vinici víry, na vinici pohodou ozářené, kde zrno zasijeme, a ono vzklíčí, kde lze zapomenouti, ale nikdy ztratit. Obdržel víru silnou a věrnou, za kterou se musí prosit, která se nedává těm, kteří přišli k hostině svatební v rouchu nečistém. Jaký nález je jeho víra! Nyní, kdyby vše ztratil, klidný je, neboť v Něk, kterýž jest hojnost nedoobná, není chudoby, v Něk vše nalezne zpět. Není již hrůzy (. . . buď vůle tvá . . .). Daniel Vinař, třtina nalomená, se stal člověkem pod nebesy.

Nestačí však pouhá víra. Je třeba i bolesti. Věra Lhotská jako milosrdná včela se sklání nad květem zmlátým žehnutím mrazu. Těší v bolesti — bolestí. Hle, květe můj, Pán nedává nic nadarmo. Ztratil-lis, chce, abys nalezl více. Milovat, to jest pro ni — trpět. Nezná soucitu, soucit je laciný a falešný, křesťan miluje, cizí bolest na sebe přijímá. Královská bolest jest bolest její. Jako když rytec mince rzivě rozbíjí, jako když plamenem žihá, až v zkroucení oprýskávají kyzy, v duši utrpením rozlomenou a roztavenou pak ryje obraz Krále. Obraz Kristův. On je nejvyšší bolest. Zemřel, abychom my žili, trpěl, abychom se my radovali. Své tělo a svou krev rozdává, abychom my nežíznil a nelačněli. Hle, klesáme-li s úpěnlivým: Již nemohu! — On se podívá s okem láskyplným a slaboch dotknut jako suchý prut mizou na jaře vstává a cítí, že půjde opět dál . . . Člověk bolestí očištěn stojí silný před lidmi a čistý před Pánem. Neleká se smrti. Není smrti. Jest jen jedna smrt, před kterou se chvěje, a to jest HRÍCH. A jako ozvěnou ztraceného ráje tká nám vzpomínku na dětství. (Bílá děvčátka, plátno na mřížce s vyšíváním: Nechte maličkých přijíti ke mně.) Jako příslib ráje pak povyšuje Beránkův stůl, zakotvena v Eucharistii jest silna za smrt, ví, že v Něk není zahynutí. A tak přichází její: »Sdrátováno úsměvy«. Harfeník, jaký to symbol člověka potácejícího se po tržištích, vykřikujícího svoji bolest, které se lidé jen posmívají, jaký to radostný výkřik, když on dotknut dechem milosti uniká marnosti! Lidé se mu posmívají. Je jim odporný v hadrech (pokora), nenávidí jeho harfu (víru), která neustává budit rány mladosti promarněné, pokřikují na něho, vyčítají mu, že laciná je jeho víra, že se k ní neprobolel. A on se jim usmívá. Hle, oči zvyklé tmě sklepení nevidí rozkvetlé stromy, oni nikdy nespatriili milosrdné světlo věčné lampy, jak mohou pochopiti? Vždyť oni nemají víry. A když, tak nemají víry pokorné. Víra jest jim jen objektem, čistě lidským, inspiračním, dívají se na ni jako na jablko, které lze utrhnouti, nebo nechat shnít. Oni hledají bolest, tmu, prorůstají. Ale k čemu? Jen aby to nebylo něco jiného. Jen aby oni vůbec chtěli královskou a čistou víru Páně poznati, aby se neopájeli bahnem, aby si nezamilovali padavčata jen proto, aby nemusili milovat vinici Páně, kde plod zraje nejprve trpce, odříkáním a pak teprve přináší ojiněné plody. A ptejme se, odkud pramení víra Věry Lhotské? Odpovídá sama . . . řekni, řekni, odkud vychází onen paprsek, který snímá bolest? Tíse se usmála a ukázala k Obět-nímu stolu. A bylo čisté, neposkvřené ráno, vše zářilo svou bělostí. Bílá, bez poskvřny, jablko ojiněná! Na konec říká: jsme povoláni, abychom nesli poselství tří: Víry, naděje a lásky, ale největší z nich je láska! Hle, lidé pod nebesy, mírní a vlídní, jako včely osídlili sad bolest a proměnili zem trnitou v radostný úl, kde krev Beránkova tryská, kde jeho chléb rozdává se, kde bratři a sestry jedno jsou v životě, smrti, utrpení a jásotu. Blahoslavení čistého srdce, neboť jen oni umějí čísti křehký zpěv Věry Lhotské.

K N I H Y

KVĚTY DOBRA, Jaroslav Jiří Moravec. Básně, stran 36, vydal Václav Petr v Praze. Symbolický nadpis skrývá 25 básní, z nichž mnohé mají novou invenci, avšak málokteré přesahují průměr básní nejmladších autorů.

PANENKA ZE ŽURNÁLU, Benjamin Jedlička. Soubor próz, stran 42. Jako 9. svazek »Setby«, sbírky malých próz, vydal Václav Petr v Praze. Jedlička vybírá zasvěcenou rukou z duší lidí, kteří přestávají býti dětmi, řadu bystrých postřehů, které udivují svou

pravdivostí. Tato drobná knížka přináší ve formě próziček výsledky dobrého psychologického zkoumání.

R. KORUNA DAGMARINA, Adolf Felix. Román, stran 278. Jako 126. svazek edice Atom, vydal Václav Petr v Praze. Pestrý obraz ukázněného vypravěče ukazuje život Prahy v druhé půli minulého století s pečlivou přesností mědirytiny. Zachycuje budovatelskou dobu, kdy se aristokracie i patricijské pražské rody daly na ústup před zdravým středním stavem. Jako redaktor má Felix smysl

pro denní skutečnosti, a jeho román lze nazvat sociální kronikou Prahy XIX. století. JŠ.

POHODLNÝ KLAUDIÁN, Ota Šafránek. Román, stran 186. Jako 128. svazek edice Atom vydal Václav Petr v Praze. Nadějný prozater Šafránek znovu ukazuje sliby svého mladého umění. V dobře semknutém ději a svěží řeči kreslí rozpor mezi schopnostmi bez vůle a vůlí k prosazení. Kniha, která tématem i zpracováním stojí za přečtení. JŠ.

POVÍDKY A ČRTY, Františka Stránecká. Vybral a úvodem opatřil T. Vodička. Obálku navrhl O. Stritzko. 2. sv. Knihovny vybrané četby, kterou řídí Jan Zahradníček. Vydal Velehrad, Olomouc 1942. Stran 296. Stačilo jen sfouknout prach, jež na povídky Fr. Stránecké (* 1839) nanesl čas a nepřítel realisticke doby, a její povídky se stavějí do řady nejlepších prací, jež byly o našem lidu napsány povídkáři minulého století. Stránecká, považovaná za moravskou sestru B. Němcové, dobře zná venkovský lid, i když z něho přímo nepocházela, a to ze dvou oblastí, z Moravského Slovácka a ze svého rodného kraje Českomoravské vysočiny. Má velké zkušenosti lidské duše, má v sobě moudrost, která je v souladu s moudrostí světa, o němž píše, srovnává se s ním v jeho víře, zná jeho nitro po všech stránkách, duše jejích postav má i temné kouty zášti, nelásky, neporozumění, neústupnosti, takže na některých místech se klidná hladina křesťanského řádu vzedme vlnami až tragické výše, ale vše je tu vyváženo, vše tu má svou funkci, proto z jejího díla nevane zoufalství ani smutek, nýbrž uklidňující dech té doby dávnou minulé, o níž tato ušlechtilá žena dovede tak výborně vypravovat. Jsme vděčni Vodičkovi za tento objev. lv.

ČEKALA JSEM NA TEBE, Concha Espina. Román. Přeložil a doslov napsal R. J. Slabý. Jako 6. sv. knižnice Z domova a světa vydal v červenci 1942 Vyšehrad, Praha. — Tomuto velmi sympatickému románu vadí poněkud rozvleklost a přílišná detailnost. Spisovatelka španělská (* 1877) láskyplně a věrně vypravuje o smutné zemi maragátské, neúrodné stepi, jež vyhání své muže do ciziny, za moře, zatvrzuje i srdce žen, utištěných nesvobodou, pověrami z dávná i konservativností, jež tu má své stinné i kladné stránky. Těžce z přímého poznání, líčí kraj i jeho lid, jeho těžký bojs půdou, jeho lpění na hmotných statcích, jeho zvyky, kroje. Všechny ty vlastnosti kmene a kraje jsou tu zachyceny na osudech nešťastného rodu, stíženého úpadkem hmotným a rodovou nemocí, jež je ženou k houževnatosti, ale také k drsnosti, která jen pomalu roztává pod blahodárným vlivem spanilé Mariflory, zjemnělé měštky, jež se vrací do kraje svých předků, aby obětovala svou krátkou lásku k nestálému a nestatečnému básníkovi, záchraně svých příbuzných, už už klesajících. Ona a farář, jenž jí pomáhá, toť světla, jež ozařují temnotu, svírající a dusící. lv.

STAROKŘESŤANSKÉ APOKRYFY, Jan Merell. Upravil a kresbami ozdobil Bř. Štorm. Vydal Vyšehrad, Praha 1942. Stran 44. Le-

gendární tvorba našeho středověku (14. stol.) vydatně užívala apokryfů, nelišíc se tak od literatur jiných národů. Ale i nová doba se vrací občas k podvrhům, jež měly jako domnělá součást knih kanonických, Církvi uznaných, vyprávět dychtivému čtenáři středověku o věcech, s nimiž se nesetkal v Písmě svatém. Docent dr. Merell podává v této velké knížce velmi pěkné, stručné, ale výstižné a jasné poučení o hojně apokryfní literatuře, kam zařazuje také agrafo, t. j. výroky připisované Kristu, a své poučení doprovází ukázkami, z nichž je patrné literární zaměření apokryfů. Ale právě srovnáním s knihami kanonickými poznáváme pravost i krásu děl inspirovaných. lv.

CESTA ZA SVĚTLEM, Sáša Lorenzová. Básně. Vydala Vlast, Praha 1942. Stran 88. Na záložce se dovíte, že »S. Lorenzová je nejpłodnější básnířkou mladé generace«. Pročítající její verše, brzy se přesvědčíte, že je to pravda. Ale, žel, není jí to vůbec ke cti. Ta plodnost je její největší nebezpečí. Povídá a povídá, o všem možném (najde nové motivy, ale nezmocní se jich), nejčastěji o vlasti a o své lásce. Ale je to vše jen povrch, bez básnického posvěcení, slova mají pro ni jen význam sdělovací, vlekou ji s sebou a ona se nesnaží jim říci: dost. Kolik by získala, kdyby měla k tomu odvahu! lv.

O PŘIBYSLAVĚ, SESTRĚ SV. VÁCLAVA, Karel Otýpka. Zvláštní otisk z revue Řád (roč. VIII., č. 3.). K. Otýpka ukazuje v úvodu na zmátek, který vládl v historii kolem jména Přibyslavy. Sám vyšel ze zmínek v legendě Kristiánově, o které J. Pekař a v. Chaloupecký dokázali, že pochází z 10. stol. Načrtl krásně a pokud možno nejjasněji podobu této ženy, žijící svatě a šířící křesťanství a křesťanskou kulturu u nás, a zároveň i postavu Kristiánovu. V. N.

NOVÁ ITALIE, Josef Winschuh. Studie o italském hospodářství. Sv. 47. sbírky »Na okraj nové doby«. Vydal Orbis, Praha XII. — Winschuh se zúčastnil zájezdu německých národohospodářských novinářů do Italie, pořádaného italským Ústavem pro průmyslovou výstavbu (Istituto per la Ricostruzione Industriale), a v reportáži, kterou nazval »Der Partner« — v českém vydání »Nová Italie« — seznamuje čtenáře s italským úsilím o soběstačnost a s dosaženými výsledky tohoto snažení. Obraz, který nám kreslí Winschuh, se ovšem podstatně liší od Italie sladké zahálky a sladkých písniček, jak je známe z vlastní zkušenosti anebo alespoň z gramofonových desek. Winschuh nám líčí Italii pracující, Italii bojující, Italii usilující o dobytí potřebného životního prostoru a takového mocenského postavení, které jí právem patří. Dovídáme se o existenci obrovských hydrocentrál, vzorně organisovaných továren na výrobu hliníku, nových hutí, loděnic, strojů, dílen pro jemnou mechaniku a jiných závodů, kde všude vládne nový duch a nová myšlenka, seznámíme se s kdysi obávaným »agro pontino«, kde nad zkázonosnou bažinou zvítězila lidská ruka a proměnila ji v úrodné pole, čteme strážlivé číselné údaje

o elektrické energii, výrobě nových surovin, těžbě uhlí a cítíme tep nové Itálie, fašistické Itálie, která s kázni starého Říma jde neúchylně za vytčeným cílem.

VZNIK A ZÁNİK JUGOSLAVIE, Helmut Bauer. »Na okraj nové doby«, sv. 48—9—50. Vydal Orbis, Praha XII. — Bauerova studie, kterou máme před sebou, je doslovem k vzniku a zániku největšího z balkánských států, Jugoslavie. »Prostor je osudem«, tento geopolitický zákon platil pro Jugoslavii v největší míře. Jugoslavie byla zemí bez středu a státem protikladů. Kromě nejednotnosti fyzicky zeměpisné nesl v sobě tento stát osudné dědictví dějin: nejednotnost národnostní a kulturní. Jako celé Podunají a Balkán i území někdejší Jugoslavie bylo zasaženo silnými vlivy německými. V minulých dobách byla představitelkou německého poslání na jihovýchodě Evropy habsburská monarchie a k nejlepším jejím vojákům v časech tureckých válek patřili Charváti. XIX. století přineslo rozkouskování na národní státečky. Z nich největší sebevědomí projevovalo malé Srbsko, vedené starým Pašičem a ovládané velkosrbskou myšlenkou. Pod záštitou carského Ruska našlo odvahu k protirakouské politice a sarajevskými výstřely r. 1914 rozpoutalo světovou válku. Vnitropolitické problémy přerůstaly však novému státu přes hlavu. Věci správní, právní, církevní, sociální, dopravní a národnostní nebyly vyřešeny za celých 20 let. Životní důležitost pro Jugoslavii měla chorvatská otázka. Rozpor mezi Srby a Chorvaty byl v podstatě rozpor mezi kulturním Západem a zaostalejším Východem, mezi oblastí latinsko-katolickou a pravoslavně-byzantskou. Ani Radič, ani jeho nástupce ve vedení chorvatské selské strany Maček — muž silných slov a kompromisních činů — nenašli správné cesty. Jediný Dr Pavelič, který v roce zavedení diktatury krále Alexandra odešel do emigrace, viděl dobře do budoucnosti. Už tehdy visela existence jednotné Jugoslavie na vlásku, neboť násilné metody diktatury naplnily jugoslávské ovzduší nesmiřitelným vnitřním napětím. K tomu přistupovala okolnost, že zahraniční politika Jugoslavie byla předurčena již samým faktem jejího vzniku: Jugoslavie byla vasalským státem západních mocností. Členstvím v Malé dohodě a balkánském paktu snažila se zabrzdit přirozený vývoj, který směřoval po příkladu nacionálněsocialistického Německa také na Balkáně k odstranění pařížských předměstských diktátů. Hospodářsky byla však Jugoslavie vždy v těsných vztazích s Německem. Roku 1938 šla do Německa víc než polovina jugoslávského vývozu. Ze všech jugoslávských státníků jediný Stojadinović vyzval z tohoto faktu důsledky a jeho politika směřovala upřímně ke spolupráci s Říší. Jeho pád byl prvním viditelným důsledkem anglických intrik na Balkáně. Jugoslavie si ce prohlásila v této válce svou neutralitu, ale byla to neutralita neupřímná. Londýn, Moskva a Washington přiměly Jugoslavii konečně k válečnému konfliktu s Říší, když právě po podpisu přátelské smlouvy jugoslávsko-německé ve Vídni zmocnila se v Bělehradě

vlády spiklenecká klika Simovičova. Jak úderem německých zbraní se jugoslávský stát rozpadl ve své složky a k životu povstalo samostatné Charvátsko — to je dosud v čerstvé paměti.

SVĚDCI PROTI ANGLII, Hans Fritzsche. Od Alexandra po Wooltona. Sv. 46 sbírky »Na okraj nové doby«. Vydal Orbis, Praha XII. — Kdo jsou »svědci proti Anglii«, o nichž v pestrém výběru rozhlasových komentářů k politickým a válečným událostem mluví Hans Fritzsche, jeden z nejlepších novinářů dnešního Německa. Je jich pěkná řádka a defilují mezi nimi britští politikové a ministři, počínajíc ctihodnou rodinou Chamberlainů přes »mistra« anglické propagandy Duffa Coopera a britského dandyho Anthony Ede- na až k t. zv. socialistům a tribunům anglického lidu, jako jsou Attlee, Bevin a Greenwood. Nemilosrdný vtip, kterým srší Fritschovy glosy, dopadá bez milosti britskými, ale krutě spravedlivými šlehy na hlavu představitelů hroutícího se imperia. Po úvodu, věnovaném Nevillu Chamberlainovi, »který byl podle úsudku svého otce pro politiku příliš omezený a který přesto, když nadešel čas, splnil tajnou touhu rodiny Chamberlainů, aby se konečně také někdo z nich stal ministerským předsedou«, vystupuje na scénu Duff Cooper, neslavný šéf stejně neslavné britské propagandy. Lord Halifax, bývalý zahraniční ministr a pozdější velvyslanec Velké Británie ve Washingtoně, tu figuruje jako vzor anglického pokrytectví, který se nerozpakuje zatahovat modlitbu, nejdůvěrnější podobu sebezpytování, do špinavé strouhy agitace. Citátem výroku p. Baldwina: »Nic nečti, nic nestuduj, projevů svých odpůrců si nevšímej, neboť jako Angličan rozhodneš sám nejlépe o otázce, které ani za mák nerozumíš« je zahájen další oddíl, věnovaný především poslancům a ministrům t. zv. dělnické strany (Labour Party). Čestné místo v závěru sbírky je vyhrazeno »čestnému doktoru jedné americké university«, Winstonu Churchillovi, který hned po světové válce 1914—1918 osvědčil »podivuhodnou« životní moudrost a poctivost, když napsal: »Před světovou válkou jsem neměl ještě ani tušení, jak velikou a nepochybně značně vydatnou úlohu hrají podvod a lež v životě oněch velkých národů, které se těší demokratické svobodě«. Fritschovy komentáře nastavují neúplatné zrcadlo pokrytectví anglické propagandy a jsou výmluvnou ilustrací nemohoucnosti anglické politiky, která přes všechnu svou bohorovnou moudrost, již tak dlouho oslňovala lehkověrné, uvázla v slepé uličce a marně hledá východisko.

U Václava Petra v Praze vyšla tato nová čísla Svazků úvah a studií:

Č. 73. **PROBLEMATIKA NÁMĚTU VE FILMU, A. M. Brousil.**

Č. 74. **NA OKRAJ SOUDOBÉ ITALSKÉ PRÓZY, Jaroslav Rosendorfský.**

Č. 75. **LITERATURA PRO MLÁDEŽ, Vladimír Pazourek.**

Č. 76. **JAN ERAZÍM VOCEL, ZAKLADATEL NAŠICH DĚJIN UMĚNÍ, Vojtěch Birnbaum.**

Č. 77. **O MATEMATICE, Bohuslav Hostinský.** Každé číslo stojí 4 K.

H Á D A N K Y

Rediguje JAN KUBÁT, Hradec Králové, Šafaříkova ul. 666.

Soutěž o pohár.

Celoroční řešitelské soutěže o pohár se zúčastnilo celkem 102 řešitelů. Konečné umístění soutěžících je následující:

1. cenu, krásný pohár, získává Rudolf F u k a l, kterého současně prosíme, aby nám udal přesné znění své adresy.

Další umístění: 2. A. Ropek, Pražské Předměstí. — 3. B. Černý, Nové Sady. — 4. L. Slaměnk, Zlín. — 5. M. Práger, Praha. — 6. Fr. Vrzalík, Zlín. — 7. D. Komínková, Praha. — 8. Vl. Klíma, Třebíč. — 9. St. Vaněk, Kutná Hora. — 10. V. Engelhart, Mor. Ostrava.

Ostatním, kteří nebyli odměněni, přejeme v našem příštím turnaji mnoho zdaru. jk-

ZÁMĚNKA. *)

J. Zahradníčkovi věnuje
Miloš Neoral.

NECHVÁLÍ ŽENA
ÚČES

*) P

SOUZVUČKA.

J. Korger.

venku krásný čas,
v sadě slyšet ptáčků hlas,
školy spěchám zas.

PŘEDPONKA. *)

Miloš Neoral.

Jeden SEVEŘAN
celou hodinu —
obdivoval NAŠI PLODINU.

*)

PŘEDPONKA.

M. Č á g a l.

Antoušek a náplň těsta,
lepší žena kráčí z města.

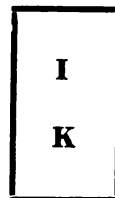
ZVRATKA.

M. Č á g a l.

I. II. se Hana s II. I. sestrou svojí,
na dráze, kde vlak již stojí.

REBUS.

M. Č á g a l.

BARVÍNEK.

J. Korger.

Může za to paní malá,
vše vzala?

PŘESMYČKA.

J. Korger.

Polekalo NÁS TU ZVÍŘE,
že to není ani k víře.

MNOŽENKA.

M. Č á g a l.

»Množenka« na zahrádce malé,
nástroj držel v ruce stále.

VSUVKA.

J. Z. Z u k.

V žílu pták a míra, díím tetě,
tak veliká horka panují jen v létě.

KNIHY Z EDICE JITRO

knihy pro Tebe

Kolegyně a kolegové,

vítáme Vás znovu jako čtenáře a čtenářky našeho studentského JITRA. Staré dobré vedení zůstalo a bude se i letos snažit, abyste byli všichni spokojeni. Nová úprava se Vám bude zajisté líbit. A nyní několik připomenutí:

Abiturienti budou dostávat JITRO i letos za studentskou cenu. Doufáme, že všichni loňští čtenáři-abiturienti využijí této výhody.

Adresy jsou měnivé. Mnohý z Vás změnil v novém školním roce adresu. Zapomněl-li nám to oznámit, způsobil nám a poště zbytečnou práci. Sám se vydá v nebezpečí, že Jitro nedostane.

Rovněž my jsme změnili adresu: Od 1. září 1942 zní naše nová adresa: Praha II, Václavská ul. č. 12. Tuto změnu si všichni poznačte a všechnu korespondenci i objednávky řiďte na ni.

Naše Edice JITRO má ještě na skladě pohlednice, které se tolik líbily. Jsou velmi praktické a tištěny na dobrém papíře. Mají výhodu, že na nich můžete psát i delší sdělení. Cena K 7— za serii.

Desky na loňský (XXIII.) ročník JITRA můžete opět dostat za K 9—. Knihy Edice JITRO jsou na skladě již jen ve velmi omezeném počtu.

Přejeme Vám všem do nového školního roku hojnost Božího požehnání a úspěchů v práci.

*Redakce a administrace JITRA,
Praha II, Václavská č. 12.
Telefon 457-51.*

Naši spolupracovníci vystavují

4. září 1942 byla zahájena v Praze I, Novotného lávka — Smetanovo museum — výstava mladých autorů. Kromě našich spolupracovníků **A. M. Machourka a Vildy Kříže** budou vystavovati Ladislav Kašpar, Fr. Lahoda, Demetr Livora, Jiřina Pastrnková, Herta Prymusová, Ferd. Štábla. Loňská výstava těchto výtvarníků měla velký ohlas. Letošní výstava potrvá do 20. září a bude otevřena denně od 9—18 hod.

15. září 1942 byla otevřena v Galerii Sdružení výtvarníků v Praze I, Pernštýn č. 7 (U Medvídků), výstava **Josefa Pýchy**. Tohoto malíře znáte ze starších ročníků Jitra, jeho pohlednice, které byly zařazeny do letošní série, vzbudily mnoho ohlasu. Tato výstava potrvá do 5. října t. r. Obě tyto výstavy vřele doporučujeme svým čtenářům a přátelům.

TIBO

2

ČASOPIS KATOLICKÉHO STUDENTSTVA STŘEDOŠKOL. ROČ. XXIV
POESIE • PROSA • STATI • VÝTVARNICTVÍ • FOTOGRAFIE

j i t r o časopis katolických studentů

Vychází jednou měsíčně kromě hlavních prázdnin. Technická redakce a administrace: Praha II, Václavská ul. 12. Telefon č. 457-51. Číslo účtu u Poštovní spořitelny v Praze 206.271. Předplatné: studenti K 21,—, ostatní K 31,—.

redigují prof. Dominik Pecka a prof. Leopold Vrla. Příspěvky rázu naučného a výchovného posílejte na adresu prof. Dom. Pecky, Brno, Minoritská č. 1. Příspěvky rázu beletristického na adresu prof. L. Vrlý, Moravská Ostrava-Přívoz, reálné gym.; původní kresby a fotografie zasílejte na adresu A. Machourek, Praha XII, Jičínská 5.

zprávy dopisovatelům

JEB. Myslím, že otisknu Kam... Próza velmi slabá. Napsal jsem. Dodatečně: zapomínáte, že existuje řád. — **O. K.** Verše. Líbí se mně dost Pro volání... — **V. M.** Mrtvou dívku už ne. Zato S hlavou dolů. — **J. Tes.** Ta báseň je sám popis. Mnoho obrazů, které však vůbec nemají schopnosti navodit emoci, o níž vám jde. Musíte být šetrnější a přece dávat víc. — **O. F.** Víím, že nám zůstanete věren. Tuto báseň házím do koše, ale čekám novou. Ale ten pseudonym? — **Zd. Č.** Ano, rád. Dík za přání. — **J. H.** Obě dvě. — **St. S.** Ponechávám si Jednou a Vzplanutí. Pozor, jste v zajetí jisté chladné abstrakce a přílišné záliby v obrazech. Se sbírkou si to dobře rozmyslete. — **J. Zahr.** Z té bohaté zásilky dvě: Pohled a Hru. — **Vi. Gr.** Nad podobiznou. Ta druhá mne zaujala svým ostrým viděním. — **M. Bl.** Jsou prosté, žensky upřímné. Počítám s vámi. Ze zaslaných však ještě nic neotisknem. — **V. Běl.** Koušíček života se mně dost líbí, ale to nestačí. Ta druhá ne. Nezapomínejte. — **J. K. N.** Ta próza je tápající a básně také neurčité. — **O. Sir.** Dostal jsem vaši báseň od Sk. Rád ji otisknu. Je dobrá. — **M. Lud.** Něco jsem škrtl, jinak dobré. — **Em. Kov.** Zamlouvá se mi 1. a 2. sloka, ta 3. je příliš dělana. Rozmyslím si to ještě. — **V. LN.** Rád. Napíši. — **VOV.** Dvě si ponechávám: Nad člověkem a Zvon... — **B. Šv.** Zrcadlení je dobré. S posledním č. to zařídím v Pr. — **J. Ca.** Uschovávám ji. — **O. S.** Dostal jsem ji. Bude v 3. č., ale bez věnování. — **J. B.** Vítám vás. Počítám s vámi. Kdysi a Poesii.

Ukázková čísla letos neposíláme. Má-li kdo zájem o Jitro, ať se informuje u svého profesora náboženství, který ho o Jitru bude buď sám informovat, nebo odkáže na studenta, u něhož lze informace získati. Tomu, kdo se nepřihlásí včas, nemůžeme zaručit zasílání Jitra po celý ročník.

Vyšlo 15. října 1942. — Majitel, vydavatel a nakladatel Ústředí kat. studentstva v Praze. — Vytiskly Č. A. T. Českomoravské akciové tiskařské a vydavatelské podniky v Praze II. — Redaktoři: prof. D. Pecka a prof. L. Vrla. — Odpovědný redaktor prof. Jos. Jakeš. — Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze čís. 15.265/VII-1935 ze dne 26. I. 1935. — Dohlédací poštovní úřad Praha 25.

CIKÁDY JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

František Hrubín

Jdu podzimem tvých knih,
pod listy, které spadly,
se jaro s jarem škádlí
a nad hroby se zdvih
tvůj živý hlas a smích,

že perem stačí lehce
o papír zavadit
a rým že je tam skryt
a zvoní, i když nechce.

Ach, jak jsme těžcí dnes!
Ty ses jak vážka třpytná,
vod, slunce nenasytná
od rýmu k rýmu nes
a věděls, co ví vřes,

že stačí o zem lehce
paprskem zavadit
a cvrček je tam skryt
a zpívá, i když nechce.

Z CESTY KURATORIA PRO VÝCHOVU MLÁDEŽE V ČECHÁCH A NA MORAVĚ V ŘÍŠI • Z NÁVŠTĚVY HLAVNÍHO ŘÍŠSKÉHO MĚSTA BERLINU • Z PROHLÍDKY MÜNCHENSKÝCH PAMÁTNOSTÍ FOTO CEPS

Jan Nep. Pipota • CO NÁM UKÁZALA NAŠE VELKONĚMECKÁ ŘÍŠE

Z cesty Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě

Nechci se tu zabývat říšskými městy, která viděla více než tisíciletí, nechci líčit mohutnost nových staveb Reichssportfeldu v Berlínu ani Reichsparteitaggelände v Nürnbergu, nechci v epické šíři opěvovat vinorodé údolí starého Rheinu. Chci letmo naznačit, co si odneslo čtyřicet mladých lidí z Říše bojující, z Říše dneška. Je to dost známo, že na místa odešlých mužů nastoupily ženy a docela mladí lidé. Je také známo, že německý bojový duch je přes všechny svízele války nejlepší na světě. Ale slova nejsou opravdu nic proti skutečnosti. Německý člověk má horoucí víru; není vidět z mnoha řečí a ujišťování, ale z činů, z práce kteréhokoli dne, z prvního pohledu na domovinu, plnicí vzorně své úkoly pro bojující frontu. V Ruhrgebietu a Saargebietu je komín na komíně, celá velkoměsta vysokých pecí, celá horstva země, vyvezené z dolů. Železnice tu má pět párů kolejnic. Pralesy drátů vysokého i normálního vedení jsou nervstvem této obrovské soustavy. Pracuje se ve dne v noci, ale přesně, důmyslně, iniciativně, bez nervosity a s pevnou vírou, že úkol bude vyplněn ještě lépe, než byl uložen. Byli jsme v Nürnbergu ve zvláštním oddělení učňů v jednom velkém podniku. Mladí lidé zde vyrůstají pod dozorem instruktorů v čistotě, kázni, vyrůstají tu v odborné síly, které svou práci nejen přesně ovládají, ale mají ji i rády, vyrůstají jako další řady bojovníků domoviny. Tito mladí lidé neslouží jako objekty vychovatelských pokusů, ale jako malé sice, ale přesto potřebné kolečko výrobní bitvy. Ukazuje se jim, že jejich prostředí není lidské peklo, ale krásný úděl, který dává nejen práci, která těší, ale který stojí hned za bojujícím vojákem v obraně dědictví mnoha věků. A mimo to ukázněná práce tu dělá z mladého člověka jednotku nefalšované kamarádské pospolitosti, osobnost silného těla a silného ducha, který se projevuje i navenek svou ukázněností, skromností, při tom ale sebevědomím i zdvořilým vystupováním.

Ve Velkoněmecké Říši nepatří vůbec mládež sobě. Neuvidíte tu mladého zahálejšího muže nebo dívku, ani někoho, kdo by se zanášel něčím zbytečným. Pro mládež není v Říši opravdu ničeho škoda. Právě tím, že se mládež nehýčká, ale vede k mužnému charakteru a užitečnému zapojení, se dává najevo, že se nechce zmařit největší Boží dar německého národa — zdravá mládež. Život zdravý, čistý a život pospolitosti, to jsou dva jednoduché momenty výchovy velkoněmecké mládeže. Mimo to se i mládeži tohoto moderního století přivádí stále na mysl

souvislost se slavnou minulostí, vědomí, že minulost je tou největší učitelkou. Proto naleznete nádherné porýnské hrady obsazeny mládeží, která se tu vychovává v pravé bohatýry těla, ducha i duše. Stanové tábory dávají opět pocit přírodního člověka, jehož největší pravdou je slunce, a který se musí stůj co stůj držet v houfu, aby nezahynul. Tyto veliké zásady byste však stěží kde slyšeli; učí se tady skutečností, kterou chápe každý a nezapomíná nikdo.

I mládež se tedy sešikovala k ochraně Říše, která se zapřísáhla za Evropu. I mládež je si jasně vědoma velkoněmeckého poslání v tomto světadílu. Těžko říci, čím je obyvatelstvo Říše více ovládáno při myšlence i skutečnosti obrany — zda rozumem, či citem. Jisto je však, že první slovo tu má vůle zvítězit. S jejím projevem se potkáte všude, u mladého chlapce, u vojáka, který je z fronty doma na dovolené, u děvčete pracujícího denně v muniční továrně, i u pensisty, který se pomalu šourá po chodníku do nejbližšího parku. Říše Velkoněmecká je vyzbrojena svými pancéři, děly, bitevními loďmi a brannou mocí tak, jako je vyzbrojena svou vůlí k vítězství.

Touto vůlí neotřesou rozbořené katedrály, spálené domy civilního obyvatelstva ani všechna zášť zákeřného nelidského nepřitele. Každý ví, že odvěta je blízka. Každý jde klidně do své práce ve slepé důvěře, že Vůdce pracuje a určuje za všechny.

S touto vůlí jsme se potkali u svých spoluobčanů v Říši. A naplnila nás hrdost, že smíme dnes s touto naší Velkoněmeckou Říší nést její osud i její poslání, že tato vůle k vítězství smí být naší vlastní vůlí. Aby tomu tak bylo u celé naší mládeže, k tomu chceme pracovat.

A. P. • ZE ZÁPISNÍKU STARÉHO PROFESORA

Jedu vlakem. Naproti mně sedí slečna a kouří cigaretu za cigaretou — až jí dojdou sirky. »Nemáte, prosím, zápalku?« obrací se na mne ta slečna s prosebnou otázkou. Jakkpak bych neměl. Anch'io sono fumatore! A potom si i já dovoluji otázku: »A prosím vás, slečno, kde jste se naučila kouřit?« — »Ve škole! To my jsme vždycky šly ven...« — »A to já znám,« povídám, »to naši hoši na ústavě, kde učím, také chodí kouřit do místnosti označené dvěma nulami.« — »Ale prosím, to byla škola dívčí!« namítá slečna. — »Ach ovšem, tam asi taková místnost nebyla... Ale žert stranou: já myslím, že jste se naučila kouřit hlavně proto, že vás bavilo dělat něco nedovoleného tajně.« — »Možná,« povídá slečna. A já pokračuji mentorsky: »Povahám, jako jste vy, by se mělo kouření ne zakazovat, ale dovolovat od útlého dětství, a snad i doporučovat. Vám měli říkat: Slečno, vám by slušela dýmka!« — »Dýmka? Fí!« — »To je to právě,« povídám, »k tomu fí jste měla býti vychována.«

*

Přečetl jsem mnoho knih. Snad je to chyba. Už dávno nejsem žasnoucí čtenář, jakým jsem byl v dětství a mládí. Čtu-li román nebo povídku, mám stále pocit, že už jsem to někdy četl. Ano, říkám si, motivy se opakují: dva se měli rádi, zlí lidé jim toho nepřáli, ale nakonec se přece jen vzali. Staré motivy, jen nové variace. A tak už nemám pravého potěšení z takového čtení.

Ve volných chvílích čtu raději něco dobrodružného — při takové četbě mne aspoň nepronásleduje pocit: d e j a v u. Tak třeba ten Milneův Ž i v o t p o t á p ě č e — potápěčem jsem nebyl, ze života potápěčů jsem jakživ nic nečetl, ano, to je pravá kniha pro mne. Samé neobyčejné věci. Copak jsem někdy četl, že vepří zešílí, nažerou-li se masa albatrosího? »Maso z albatrosa,« píše Milne, »způsobuje šílenství u vepřů. Objevil jsem tuto zajímavou skutečnost, hodiv dva mrtvé albatrosy prasatům, která jsme měli na palubě — v té době jsme vozili část své potravy s sebou. Byl jsem příliš mlád, abych znal či jen tušil účinek potravy prosycené solí na maso albatrosa (je nucen hledati potravu plovoucí ve slané vodě) a nemohl jsem tedy předvídat, krmě vepříky masem, jeho

otravné účinky. Vepři maso pozřeli a za půl hodiny počal jed působit; vrhli se na sebe s úžasnou zuřivostí. Jejich chrochtání a jekot bylo slyšet po celé lodi. Když se lodní správce dověděl, co jsem udělal, hodil mezi ně džber s uhlím. Účinek byl podivuhodný. Vepři se do uhlí žravě zahryzli, za chvíli se natáhli a pokojně usnuli přecpáni jaderným protijedem. Když se probudili, nebylo po účincích jedu ani památky a byli zase normálními prasaty, vhodnými k porážce.« Ne, při tomto čtení mne neděsí žádné déjà vu. Ale čtu to přece jen svýma starýma profesorskýma očima: vidím živě, jak ti šílení vepřici se potýkají a na sebe dorážejí — ba vidím více: vidím své studenty v přestávce, kteří ač nepožili masa albatrosího, počínají si jako smyslu zbaveni. A vnucuje se mi trpce zlo-myslná otázka, zdali by nebylo možno najít nějaký radikální lék proti přestávkové zuřivosti studentské, ovšem lék lidštější než je džber s uhlím, třeba nějaké pilulky, které by profesor rozdál na konci hodiny žákům, takže by chodili tiše, téměř ohleduplně po chodbách, nepráskali dveřmi a nedupali po schodech — hleďme, jak živou mám ještě obraznost — toto není déjà vu — už viděné, to je věru neviděné, nevidané, nevidatelné. Ale jaké nářky, starý profesore, buď rád, že nejsi potápěč, a omluv se hezky, copak je to za způsob přirovnávat studenty k zuřícím vepříkům: styď se trochu, a vůbec, co je komu do toho, jaké knihy čteš?

*

Tichý a hodný student nepřestane býti ideálem starých profesorů, jak svědčí zlomek výpravné básně o Jarabáčkovi, vzorném žákovi.

Díl první.

Začátek školního roku.

*Nejhodnější z celé třídy žáček
kdo byl jiný nežli Jarabáček?
Slušně zdravil všechny členy sboru
a že neznal pýchy ani vzdoru,
vyždímal vždy rádně houbu mycí,
papírky též sebral pod lavicí.*

*Neměl zvyk rýt verše do lavice,
rozsvěcovat louče nebo svíce,
přináseti v kapse sněžné koule,
rvát se, dělat spolužákům boule,
hulákat a plivat na podlahu,
též ne klouzat u sborovny prahu.*

*Vědom jsa si nařízení shora,
kouřil málo, nejvýš pouhé Zora,
sousedy své nikdy nepokoušel,
hbitě odvětil, když profous zkoušel,
pilně učil se i mimo školu,
aby jedničky měl shora dolů.*

*Ve všech vědách rádně bystril si um,
ctnostmi jasně plál jak magnesium,
školné měl vždy zavčas zapláceno,
ve všem na čest dbal a dobré jméno,
takový byl, prosím Jarabáček,
nejhodnější z celé třídy žáček.*

Díl druhý.

Zkažení spolužáci.

Tento díl se ztratil, ale to nevadí, poněvadž stačí, abychom si dali otázku, co chtěl básník říci, a hned jsme doma. Básník chtěl vyličiti vliv nemravného prostředí na nevinnou duši Jarabáčkova.

Díl třetí.

Konec školního roku.

*Nejzvrhlejší z třídy žáček
byl nyní Jarabáček.
Nezdravil už členy sboru
ve škole ni mimo školu.
Nesmýval tabuli houbou mycí,*

*špunty on z beden krad.
By získal plochu zrcadlíci,
okna si otvíral rád.
Plival a pískal si na ulici,
o stěny roztloukal koule tající,*

*do školy nosil nástroje bicí.
Na dostihy si tam dělal typy,
zeměpis rušil drzými vtipy,
proti všem příkazům shora se bouřil,
v kotelně, na záchodě, před školou kouřil,*

*tabákem páchlo mu sako i dech,
pokoušel dívky ročníků všech,
odpověď kloudnou zřídka kdy dal,
u bran ředitelny football si hrál.*

Jelikož z poznámky k druhému dílu jest jasno, co chtěl básník říci, zbývá jen poznamenati něco o formě básně. V prvním díle volil básník formu uzavřených šestiveršových slok trochejského rytmu s rýmy podle schematu aa, bb, cc. Těmito prostředky se snažil básník vystihnouti uspořádanost, slušnost, zachovalost a uhlazenost nezkažené duše Jarabáckovy. V dílu třetím si můžeme povšimnouti, že básník opustil původní uzavřenou formu veršovou, rytmus je uvolněn, verše nestejné délky, rým leckde málo zvukný, na jednom místě dokonce nahrazen pouhou assonancí. Tak chtěl básník vyjádřiti nesoulad, úpadek a mravní rozvrat duše Jarabáckovy. Tohoto upozornění bylo třeba, aby se snad někdo nedomníval, že i básník se během eposu zkazil. Ale i kdyby se zkazil, d'as ho vem, jen když víme, co chtěl říci!

*

Ve své poslední knize *Mostra personale* (Morcelliana, Brescia 1942) vypravuje Papini, že znal sběratele, potrhleho blázna jako jsou všichni sběratelé — kterému se podařilo pomocí cest, tvrdohlavosti a sterlingů opatřiti tyto vzácné starožitnosti:

Brejle se skly vybroušenými od Barucha Spinozy.

Hodiny sestavené císařem Karlem V.

Klíč a zámek vyrobené králem francouzským Ludvíkem XVI.

Pár bot, které udělal Lev Tolstoj.

Doubek, který porazil a otesal jeden bývalý panovník.

Následkem různých jiných pošetilostí upadl onen sběratel do bídy a jednoho dne chtě nechtě musil použiti svých vzácných starožitností. A tu seznal, že brejlemi Spinozovými není nic vidět; že hodiny Karla V. ne a ne jít; že klíč Ludvíka XVI. se nehodí do zámku, že v botách Tolstojových se nedá chodit a že doubek bývalého panovníka se nehodí k zatopení, poněvadž je zpuchřelý.

Je-li v tomto pravdivém příběhu obsažena přehlídka pedagogických symbolů čili nic, mají podle přání Papiniho posouditi laskaví čtenáři sami.

Ivan Andrenik • Z K R V E A Z E M Ě

Dokončení

Jan se již opět před spaním modlí. Neví sice ke komu, nezná ani zbla svého orodovníka, jenž mu popřává každodenně malá práva a jenž mu rozhazuje přehršli drobných radostí, neví, komu má zač děkovat. Janova modlitba je výslednicí podivuhodného myšlenkového procesu, mincí, kterou její majitel vyhazuje do výše, aniž by mohl tušiti, spadne-li rub nebo líc.

To je tak. Má-li Jan rozřešit s úspěchem matematický příklad, má-li být záhadným způsobem přeskočen při zkoušení z dějepisu, kterému se dobře nenaučil, musí se Jan pomodlit Otčenáš. A rovněž se jej modlí, když mu ostrá bolest svírá podvrtnutý palec u levé ruky a když posílá první zdařilou báseň do krajinského časopisu. Pane Bože, slibuji Ti, že už nikdy nezhřeším, že nezapomenu jít do kostela, že budu studovat, seč mé síly postačí, že vytrpím ještě tisíckrát silnější bolest, jen mi zítra splň, prosím Tě, všechna má přání. Nebo aspoň jedině, nemůžeš-li všecka! A Jan hýří slovy i sliby a svatokrádežně kupčí s Nejsvětějším.

Jan zápasí. S lidmi, s okolím, se všemi, již mu nerozumějí a již ho nechápou. Bojuje o bytí či nebytí, a proto spánek po prožitém dnu ho obdarovává snovým galimatyášem.

Jan jde na zahradu a dále k potoku. Ale co to? Stromy jsou obsypány květem a potokem dnes neproudí voda přes kameny! Koryto je nějak široké, teče tu klidná

a hluboká voda a je na ní plno leknínů. Kdo je tu nasázel? Který Rozsevač? Za potokem není cesta a stráž s pomněnkami a vysokou travou, kde tě ani není vidět, když ležíš na zemi dívaje se do nebe, ale nějaký jezerní hrad s padacím mostem a fiálami, ostrými jako meč. Kerberos hlídá u brány a cení varovně zuby před dotěrným vetřelcem. Ne, vždyť je to náš myšák Alík, zcela jistě, poznávám ho podle hnědé lysiny nad okem. Jinak je celý bílý. Za úsměv a pohlazení propustí tě ochotně dál. Jan jde dále, na nádvoří, po schodech vzhůru do zrcadlového sálu a dívá se lomeným gotickým oknem. Ale tabulky jsou barevné a neprůhledné. Tu se náhle okno zmenšuje, zmenšuje, ach, je mi tak úzko...! Tísni to jako svěrací kazajka... Pomoc, někdo mi sahá na hrdlo! Ne, to není okno, to je babiččina lupa, vlastně čtyřhranné skleněné těžítko se zaoblenými rohy. Ano, už vím... Můj Bože, co se to tam točí? Turbina... turbina, roztáčející moderní stroje — mám z toho strach — voda proudí bez kalu a stříbra... teď... teď nějaká hlava v turbíně, to je Jitka, ale ne, třída víří o přestávce, roj spolužáků hlučí jako včely v úle. Rozlícený profesor šklebí pitvorně tvář, podobanou černými neštovicemi, a cení ošklivě zuby... dost, proboha, dost už! Ted' zahaluje lupu tma, padá se stropu, se všech stěn a do všech čtyř koutů. Z jednoho vybíhá myška... myšička, políbek, kytička fialek! Proč tolik pištíš, maličká? Á, honem, rychle, rychle utec nebo tě černokněžník chytí. Už se rozmáchl svým hávem, pozor, klepne tě kouzelnou hůlkou! Černokněžník... kouzelník. Míchá karty a stále míchá, od ruky mu létají stovky karet vždy menších a menších... Pikový kluk... gardový důstojník... pradlenky s rozevlátými šátky tančí a zase mizejí v tajných dveřích v druhém diagonálním koutě lony. I tu je záhadný míchač karet. Vyhazuje tu nejmenší kartičku... ne, vždyť je to mince... křič honem!... padá líc. A zase černá tma... nějaké světlo v ní — nebo je to klam slepce?... už poznávám — modrá květina. Rychle vadne, žlutne, ne rudne... Červený květ. Ach, kaktus!...

*

Ještě dobře, Jene Františku, že to byl jen sen! Jan si utírá ledový pot s čela a zhluboka vydechuje. Vstává a oknem vyhlíží na čerstvou jitřní oblohu.

»Babičko, podívejte se,« zavadí pohledem o květiny na okně, »naš kaktus kvete!« Kaktus... kaktus. Bože, kde jen jsem to viděl? Už vím, dnes ve snu, zdálo se mi to. Rozpomíná se poznenáhlu na divné dobrodružství ve starém hradě a prohlíží si svěží purpurový květ. Hele, tady je nějaký klíček!... Že by to byl ten od starého psacího stolu?... Ovšem, je to on. Když jej hledával na skříni, kam jej babička uložila, nebylo ho tam. Konečně po mnoha letech jej tedy našel a teď jej má, drží jej v kapse a láskyplně ohmatává jeho zpola černý a zpola zarezlý povrch. Co jsem se na tebe, zlatý klíčku z pohádky, natěšil!

Sotvaže přijde ze školy a babička někam odtáhne paty, přesvědčí se ještě, zda je čistý vzduch, a už zkouší klíček v zámku. Toť se ví, je to on! Vyndává s pietou tři zaprášené svazky a klade je opatrně do svého stolku mezi knihy a sešity.

Teprve večer, když se babička vypraví na lože, nastává vskutku hodokvas. Obrací list za listem, zběžně přelétne pradědečkovy zápisy a pokračuje dále ve čtení. Ani neví, jak se vteřiník rychle otáčí; tak je zabrán do zažloutlých listů. Vzpomíná si na řeči, jež se tu a tam vedly o kronice. Prý není dokončena. Dědečkovi se udělalo při psaní nevolno, odvedli ho na lůžko a potom už nevstal.

»Neviditelný, dej mi sílu, abych mohl pokračovat v nedokončené práci. Já, poslední odnož vymírajícího rodu. Vdechni mi ducha, osviť mne, abych v nejmenším neznesvětil tradici dlouhých staletí. Abych dosoukal nit, kterou počali navíjet moji zbožní předkové!«

»Pane Bože, jsem vinen. Potrestej mě, jak se Ti zlíbí, ustanov mi pokání, jaké chceš, jen toto mi ponech! Hřešil jsem před Tebou. Z krve a ze země vyrostl můj bláhový odpor, moje otcovražedná vzpoura. Vysoko do nebe vyrostl. Chtěl jsem se pustit v nerovný zápas i s Tvou velebností, ale Tys mne přemohl. Bez Tvé vůle nemohu učinit ani krok...«

Jan bere do rukou třetí svazek a obrací nedočkavě na poslední popsanou stránku. Cože, nedokončený Otčenáš?! Dědeček tedy přestal psát v modlitbě.

Otče náš, jenž jsi na nebesích . . . A noční tma z venku přijímá blikavé světlo kle-
nuté místnosti, v níž se rozléhají za doprovodu skřípání pera již hlasitá slova,
kanoucí se rtů člověka, nabyvšího opět zázračného daru modlitby: . . . posvěť se
jméno Tvé. Přijď království Tvé. Buď vůle Tvá jako v nebi tak i na zemi . . .

Dr Silv. M. Braito O. P. SVATOST VŠEDNÍHO DNE

Všední den je pomlouván. Zdá se, jako by měl privilegium patřiti světu a času, kdežto několik chvil přioděných svátečním šatem je pak vyhrazeno také Bohu. Je třeba očistiti všední den a vrátiti mu posvěcení.

Kristus právě toto uměl krásně: spojen s Otcem a přece pevně na zemi. Nic lid-
ského mu neuniká, ale všechno lidské vede k Otci. Taková je tedy i tvá cesta, to
je cesta tvé svatosti: posvěcovati všední den, naplňovati jej svatostí, kterou chce
Bůh ode všech. Jaká je tato svatost, kterou chce Bůh ode všech a tedy i od tebe?

Nejprve abys uchopil své povolání, ať bude jednou jakékoliv, jakožto přání a projev
vůle Boží. Spolehni se na tuto vůli Boží a buď si vědom, že Bůh je tvůj nejlepší
Otec, který to s tebou nejlépe smýšlí, a že vše, co chce od tebe, vše, co na tebe se-
sílá, dopouští, žádá, že to vše pochází z jeho lásky. Že právě ona cesta, na kterou
tě postavil, že toto je právě cesta tvé svatosti, že právě na této cestě a na žádné
jiné máš být spasen, že Bůh chce právě zde, abys mu projevoval svou lásku, věr-
nost a důvěru.

Chápej své povolání už teď jako projev vůle Otce nebeského, který ti svěřil část
svého svatého plánu, podle něhož řídí svět, abys i ty mohl spolupracovat s ním,
abys i ty mohl býti zástupcem jeho prozřetelnosti u svých spolubližních. Konej
svou práci s tímto čistým úmyslem. Pracuj pro Boha a ne pro lidi. Nečekej od nich
odměn a pochval, nýbrž buď si vědom toho, že On jediný může, dovede a chce do-
statečně zaplatiti vše, co vkládáme do své práce, všechnu naši oddanost, věrnost
a lásku. To nás ochrání, abychom nemalomyslně nad tím, že nám život tak málo
dal, že nám byla svěřena snad jen nepatrná úloha. Znovu si připomeň, že nezáleží
na tom, co konáme, nýbrž z jak ryzí lásky, z jak velkého a jak vznešeného úmyslu
co konáme.

Používej proto všedního dne právě k tomu, abys jej posvětil tím, že posvětiš jeho
práce, že posvětiš jeho nescíslné drobné možnosti své věrnosti a oddanosti k vůli
Boží.

Prvním prostředkem k tomuto posvěcování všedního dne je život ze svaté pří-
tomnosti Boží. Bůh je v nás křesťanech tak tajuplně, tak důvěrně a tak životně!
Proč přebývá tak intimně v nás? Jistě ne proto, aby nám byl Bohem cizím. Jistě
proto, abychom se ho mohli dovolat, abychom mohli prožívat jeho svatou přítom-
nost, abychom mohli žíti z něho a obracet se k němu. Tak není třeba k Bohu
zvedati svůj zrak, stačí ponořiti se do svého nitra, tam, kde on přebývá, kde chce
se s námi důvěrně stýkati, kde chce s námi mluvit, jako náš Otec, jako Otec, který
prebývá pod jednou střešou se svými dětmi právě proto, aby děti měly kdykoliv
k němu přístup, aby se mohly o něho kdykoliv opřít.

Žij z této svaté přítomnosti Boží! To ti tak prosvítí celý den. Když budeš konati
všechny své práce v tomto světle, budeš je konati tím věrněji, tím svědomitěji,
ale budeš také míti mnoho síly. Vždyť právě proto je v tobě, aby tě posiloval. Když
mnozí lidé nevědí si mnohokrát rady, když tápají a kolísají, to proto, že nedo-
vedou se přivinouti ke svému Bohu, že nedovedou v něm hledati svou sílu. Sžij se
se svým Bohem přítomným v sobě, a pak on v tobě bude tvou silou. To byla síla
Silvia Pellica, který v kasematech špilberských si pojednou uvědomil tuto svatou
tajuplnou přítomnost, a ta přítomnost prosvítla mu jeho žaláře, zaplnila jeho sa-
motu a držela nad vodou vědomí jeho nesmírné důstojnosti, když Bůh sám v něm
prebývá. Kdo takto žije ze svého Boha přítomného v sobě, má sílu ve všech tram-
potách. Uvědomí si, že ho Bůh neopustí, a že Bůh ví, proč co na člověka posílá. Ví

také, že Bůh nikoho nezkouší nad jeho síly, že cokoliv pošle, jen pro větší dobro člověkovu posílá. Tak rozumí i zkouškám všedního dne. Neboť náš život se skládá právě z práce a starostí a jest jen jemně poprášen drobnými radostmi. Většinou je ale život utkáán z krvavé osnovy bolesti. Ale ve svatém prožívání Otcovy důvěrné přítomnosti v duši dítěte Božího si uvědomujeme, jak velký, hluboký a krásný význam může mít naše bolest v plánu Božím. Má nám ukázati pomíjivost všeho pozemského. Někdy by se člověk tak zaryl do svých drobností, že by nevnímal volání Božího, které chce mít člověka cele pro sebe. Proto dává Bůh někdy zhořknouti každé i zdánlivě nejčistší radosti, aby člověk poznal z vlastní zkušenosti, která není ničím jiným než úrokem z ilusí, že nesmí ničemu věřiti a že nesmí ničemu menšímu svěřiti svůj život, své naděje, své touhy, než je sám Bůh.

Bůh odtrhuje duši od všeho malého, dává jí zhořknouti všechno pozemské, aby mladá orlice duše nezpohodlněla, nezchoulolistivěla, takže by se místo smělého rozletu popelila v prachu země. Proto někdy Bůh krvavě odtrhuje od tučných ale zemitých soust.

Ale všední den přináší i své radosti. Bůh i radosti dává. Jsou krásné. I Ježíš miloval radost, když se rozhlédl po louce poseté květy, když se podíval do krásného čistého oka dětského, když viděl, jak padají jeho slova do žhavých a žíznivých duší. Právě mládí potřebuje radosti. Mnoho radostí. Vězte, že křesťanství neznamenal nakapat pelyňku do každé radosti. »Radujte se, opět pravím, radujte se,« volá svatý Pavel. Ale naše radost musí být čistá a krásná, důstojná mládí křesťanského. Musíš si být vědom, že radost smí být jen kořením života a že smíš hledat vlastní radost jenom v tom, co může dát štěstí naprosté a spočinutí dokonalé. Tedy že nesmíš přilnout k radostem, které jsou jen odleskem oné plné krásy, která jest v Bohu. Musíš si být vědom, že radost znamená uspokojení z dosaženého dobra. Když jsi dítě Boží a když je dána možnost tvému mládí tak vysoko vyrůstati, nespokoj se s mladou radostí, dávej své duši, žíznící po štěstí a po radosti dobra nejvyšší, která by mohla trvale uspokojiti tvou bytost. Rozlišuj ve světle křesťanského cíle mezi radostmi, které se ti nabízejí, které kolem tebe honosně jak paví vějíř roztahují lidé povrchní a malicherní, a mezi radostmi, které jsou důstojny tvé touhy, tvého založení pro štěstí naprosté. Smíš přijímat radosti. Ber je vděčně jako úsměvy dobrého Boha, jako závdavky jeho svaté nekonečné dobroty, krásy a lásky. Ale zvedej se od těchto požadavků ihned ke štěstí dokonalému. A nikdy se nedej strhnouti radostmi nedůstojnými tebe, dítěte Božího. Jsou určité radosti, určitý způsob prožívání radostí i jinak dovolených, který není důstojný tvého mládí. Co uráží stydlivost, slušnost, jemnost, nesmí být předmětem nebo způsobem radosti. Musíš být apoštolem svatosti i všedního dne i ve všedních radostech. Musíš umět posvěcovat i do nich vnést ducha Božího.

A pak je to tvůj styk s bližními. Z tebe ať vyzařuje Bůh přítomný v tobě, ať on z tebe mluví, ať on z tebe jedná. Dívej se na své bližní jako na spoludítky Boží, ty, které Pán podobně miluje a které on ti svěřil, abys jim na jeho místě prokazoval lásku a dobrotu své péče a pomoci. Právě teď v mládí uč se dívati na své spolubližní jako na ty, se kterými máš být jednou spojen ve slávě a radosti Boží. Ted' se již uč žíti také pro druhé a ne pouze pro sebe. Žiješ ve společnosti spolužáků. Užívej této denní všední příležitosti společného života k tomu, abys lámal své sobectví, které by chtělo jen sebe viděti, jen sebe ve všem prosazovati bez ohledu na druhé. Máme-li býti dobrými údy společnosti lidské a církevní, musíme prožiti onu velkou myšlenku, že jsme dítky Boží, že jsme údy tajemného těla Kristova a že si proto nejsme cizí. Žijeme pro druhé. Není nic krásnějšího v životě nežli dávat a hlavně dávat sebe. Tato láska chápající druhé dovede obroditi svět.

Jdi jako Ježíš ke všem s radostí a láskou a hlavně k Otci. V něm prožívejte celý svůj den, jeho bolesti i radosti a každou chvíli se snaž ponořiti do něho, aby se stal celý tvůj život jedním svátečním dnem. Svátek je: duše u Boha a v Bohu. Aby nebylo již pro tebe všedního dne. Posvěcený den, sváteční den!

Neptej se mne, nemohu ti odpovědět.

A přece jsem ti všechno řekla.

Anna se vlekla pomalu do kopce. Kufr tížil a stahoval dolů jako ruce utopeného. Nesla jej, jako by to pro ni bylo jenom vykoupení ze všeho, vykoupení malicherné, ale pro nemocnou Annu posilující. Její smuteční šaty a černé závoje vlály jako křídla umírajících motýlů; oči, ulámané větévky lýkovce, unaveně se zavíraly a otvíraly, snad omámeny nezvyklou vůní nezralých ořechů.

A přece bylo jaro.

Poslední jako první. Chceš-li být šťasten, buď sám. Parkem šustí suché listí, které tu zůstalo od podzimu. Oči by se chtěly dívat, ale nemohou. Umřel, Zdeňku. Nejsem svobodna, ne, jsem stará žena, vdova. Ale tebe také něco tíží, co na tobě neznám. Já jsem Anna, Anna, pamatuješ se? To druhé jméno nevyslovuj tak smutně; říkej mi tak jako kdysi. Neodsuzuj: vím. Hazardovala jsem s tím, co už dávno nebylo mé. Tak jako mé ruce; tvořily i pohřbívaly a jsou vrásčité a snad nehezké. Nejsou mé, ani já nejsem svá. Každý patří svému úkolu. Neodsuzuj, ani nelituj. Prožila jsem ledacos. A teď nevím, zda jsi byl můj milý nebo syn. Jako malý bezradný chlapeček jsi vypadal. Malou, důvěřivou hlavičku jsi měl skloněnou k levému rameni. Pamatuješ se, jak jsem ti vždy spravovala límeček?

A žena, stará ne lety, ale nevyplněnými, zavrženými sny, chodí po parku, po městě prázdném, slyší jenom ranní kroky sluštiček a dětí z první obecné. Nikdo se za ní neohlédne — proč by taky? Ale Anna se ohlíží, s radostí v očích a jde jako královna, protože vzpomíná. Na každém kroku si říká: tady to bylo — pamatuješ se? Já ano, ale ty, Zdeněčku?

A její smích se rozlétl po náměstí jako střepinky skla, ale nikdo jej neslyšel. Ve štěstí jsme nejosamělejší na světě. Chodila od výkladu k výkladu, počítala dlaždice dláždění, první rozvíjející se kvítka na stromech.

Ještě se na něco rozpomněla. Musí přece poděkovat. S žebráky vešla do chladivého přítmí, vonícího liliemi.

A náhle jako by bylo po radosti. Všechno, co si vesele říkala, bylo jen sebeobelhávání. Zde se neobelžeš, hled', před Jeho tváří máš duši obnaženou. Nechtěj si přivolávat to, co bylo. Nevěř jaru, že přišlo. Věř své práci, kterou jsi vykonala — proč jsi ji vykonala?

Nyní je tvou největší překážkou. Je jako krunýř kolem tvého srdce. Protože jsi ji obětovala někomu jinému. Svému muži, který umřel, a dětem, které se nenarodily. Vzdej se toho, který je pro tebe po druhé ztracen. A vidíš, chlapče, celý život jsem se udržovala jenom ilusí, že jednou mi podáš svou dlaní očištnou vodu z pramene. Pamatuješ se na tu školní úlohu — le trésor des pauvres est i'llusion?

Přes to, Ti, Bože, děkuji za velké poznání. Nyní vím všechno a jsem ještě šťastnější než dříve. Děkuji Ti za to, že jsem přece jenom život nepromarnila. Neboť naše láska patří těm ubožejším.

Vrátím se pokorně a budu nosit kytky na jeho hrob. Děkuji Ti za klid duše.

Když na její černou postavu dopadl paprsek z barevného okna, zvedla hlavu. Cítila na sobě jeho oči. Stál tam, smutný, kdo ví proč, se snítkou vlasů přes čelo jako kdysi.

Poslední setkání u Boha.

Jenom ne slzy.

Za půl hodiny odjede k hrobu toho prvního.

S T U D I U M Jiří Šotola • O STINNÉ STRÁNCE METAFORY

Jeden básnický útvar přišel za poslední léta nadmíru ke cti: metafora. Podívejme se do básnických sbírek za posledních dvacet let: metafora dominuje, vládne často i neomezeně nade vším veršem. Je nutno zapochybovat nad tím, že je to zjev zdravý a prospěšný; zda se nestrojí báseň do nádherných šatů, aby se zakryl její pravý tvar. Bylo kdesi důvodně tvrzeno, že dnešní herec neumí říci na jevišti vyznání lásky bez náladového doprovodu houslí za scénou. Mohli bychom totéž říci o mnoha básnících: že nedovedou říci jediné myšlenky

bez náplavu okrasného kalu. Ostatně ani čtenář by dnes možná nesnesl prostě vyslovené myšlenky; odkládal by knihu s odsouzením: banalita. A neuvědomil by si, co dynamiky, co napětí a toho krásného, vysokého pathosu může být obsaženo v jediné nahé, oprostěné větě, a jak se to vše naopak ztrácí, je-li věta zasypána konfetami planých slov. Podívejme se do české básnické kuchyně: Jak vzosně vyznívá Máchovo »Vy hvězdy jasné, vy hvězdy ve výši! / K vám budu toužiti světla ve říši, / ach a jen země bude má!« jak cele se vysloví Neruda v prostém čtyřverší: »Je pravda! Nač se plavit mořem, / nač slézat strmý horstev lem: / zde zcela nízký pahrbeček / a za ním zcela nová země!« A teď si postavme naproti třeba verše tolik vychválené sbírky Palivcovy: »Kdo ve mně popírá / sen spáče jeskynního? / Tvůj bagr zabírá / tak hluboko, zlá rýho, / a nedbá, necouvá / a jítí hroby moje / a věčně přesouvá / mé dávnověké sloje.« Není tu zřejmé, jak se předstírá výsostnost ideje, i když pod skořápkou výraziva zeje prázdnota? Není ta písnička Nerudova vlastně nesrovnatelně pathetičtější? Příliš se dnešní poesie, řekl bych, rozmělnila v samoúčelné lyrice, v pojmu abstraktní krásy, který je však, je-li takto pověšen do větru, naprosto neúnosný, žensky křehký, pomyslný a neživotný. Každý sebejemnější náladový obrázek je ve skutečnosti překráslenou deskripcí, každá sebemelodičtější píseň planým mluvením. Všechno hledání nových slov, nových obrátů, metafor a ozdob, není-li zdůvodněno nutností ideje, je jen násilným listováním ve slovníku a v poetice. Bezprostředního styku s podstatou slova, myšlenky a básně je třeba, blížit se vyslovení a tvárnit je pravé a ryzí, tvrdé, asketicky prosté a přímočaré.

J. Bělský • O NACIONALISMU

1. Základ slova a pojmu.

Výraz »nacionalismus« můžeme nahradit českým výrazem »národovectví« (z lat. natio = rod, národ, kmen) a jeho pojem úzce souvisí s pojmem »patriotismus«, česky »vlastenectví« (z lat. patria = vlast). Přihlédnutí k významovým jádrům obou slov ve znění latinském i českém nás poučí, že národovectví v přesném slova smyslu znamená lásku a věrnost, vztahující se k národu jakožto k živému celku, společně pracujícímu pod praporem společných cílů a idejí, při čemž nepřehlídíme k jeho umístění ani k případnému rozptýlení vnějšímu nebo vnitřnímu, kdežto přesně ohraničený pojem vlastenectví se vztahuje spíše k zemi, kterou určitý národ obývá, k jejímu přírodnímu utváření a k individualitě, která již souvisí s živým tvořivým a tvořícím duchem. Má tedy národovectví čistě abstraktní podklad, který spočívá na zvláštním povahovém utváření, ovlivněném sociální i kulturní výchovou, a jest charakterisováno vítězstvím nad egoistickými snahami a nad nesnášenlivostí, jež vyplývá z egoistické touhy po osobní individualitě a po zisku na úkor ostatních, kdežto vlastenectví se zakládá spíše na živočišné a pudové přichylnosti k rodné zemi a k rodnému kraji, představujícímu něco ryze konkrétního, co můžeme smysly rozpoznat. V obecné řeči se však oba významy úzkým příbuzenstvím a vzájemným zaměňováním ztotožnily, takže předcházející rozbor obou nepadá v praxi celkem na váhu a nám jest přáti si, aby hnutí, vyvolané pudové, bylo vždy alespoň do jisté míry kontrolováno a usměrňováno stavem mysli a duševními pohnutkami, aby se prostě oba pojmy vzájemně snášely a doplňovaly.

2. Postavení nacionalismu.

Toto hnutí, ač samo o sobě snášenlivé, stojí neustále v opozici proti jinému směru, který možno nazvat internacionalismem. Od pradávna se v inteligentních a vzdělaných národech tvořily dva tábory, které v sobě shromažďovaly stoupence vždy jedné z těchto stran a bojovaly o primát na poli sociálním, filosofickém, kulturním i speciálně uměleckém, zejména literárním. Připomeňme si humanismus v českých zemích. Jeho mezinárodní odboj zastupoval u nás Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, který viděl cíl ve všeobecném všeevropském internacionalismu a přál si, aby humanismus se stal hnutím obecným, které by v jednotlivých národních odbočkách nevykazovalo rozdíly, vyplývajících z národní individuality. Avšak proti jeho přepjatým a násilným snahám se postavil národovec V. Kornel ze Všehrd (»Věda, že jsem Čech, chci se latině učit, ale česky i psát i mluvit«), který správně vystihl význam humanismu právě pro pokrok českého národa a zhoubnost usilování svého odpůrce Hasištejnského, který pro svoje pohrdání jazykem českým a originální individualitou národní pozbyl pro nás téměř významu.

Všimněme si spisu »Truchlivý« od J. A. Komenského, který rovněž vyjadřuje vřelou lásku k národu českému a polemizuje zejména v tomto díle s všedně uniformujícími rozumářskými a sobeckými snahami. A zmíněné dílo není jeho jediný spis, kde tak činí.

Bohuslav Balbín rovněž představuje nacionálně uvědomělou postavu českých literárních dějin. Připomínám i jednotlivé větší a menší reakce a vzpoury proti josefinismu a hlavně světovou reakci myšlenkovou i uměleckou proti racionalismu — romantismus, který zdůrazňoval národní osobitost a vedl, jak píše Kotrč a Kotalík, od internacionalismu k národu. Mohl bych tak projít celou literaturou českou i cizí, ale poukážu ještě na poslední a snad největší internacionální útisk národoveckého hnutí — na útisk, jehož se v bývalé republice dopustili Židé, kteří odmítali jakoukoliv rázovitost a uvědomění národní a snažili se v naší vlasti zavést mezinárodní židovské hnutí. Těžili z nesvornosti politických stran, plnili své měšce z chyb demokracie a spolupracovali s internacionálním kapitalismem. Pod rouškou

»ideální spolupráce« se všemi národy a pod maskou planých frází o rovnosti lidské a rasové odstraňovali jakékoliv rázovité hnutí národní a znaky jeho vlastní, osobité kultury. Tento útisk se jevil i na veřejnosti a jest odůvodněním, proč se v oboru českého umění divadelního a filmového jen zřídka objevil kus, který by vyjadřoval romantickou samostatnost české duše, proč byla opomíjena díla uvědomělých českých spisovatelů, kteří svéráznou charakteristiku českého sedláka, dělníka a občana nejlépe vystihli, kdežto různých »duchaplných« komedií bylo vždy dost. To však již přecházíme na umělecké pole.

3. Poměr nacionalismu k umění.

Nacionalismus v umění rozlišujeme aktivní a pasivní. Pasivní prostupuje a často i sám tvoří stylistickou podstatu děl v písemnictví, spočívá ve způsobu líčení, v bohaté výrazovosti hovorové, zkrátka ve formě literárního díla, pouze částečně závisí jeho rozpětí na obsahu. Aktivní však záleží v zabarvení tendence, která se zase opírá především o obsah, zakládající se na utváření kompozičním. Je tedy pasivní nacionalismus možný na poli každého uměleckého směru a mnohdy, je-li zvláště silný a typický, může umožnit vznik umění prstonárodnímu, při čemž ovšem je nutno, aby bylo vyhověno i jiným podmínkám. Aktivní nacionalismus může být vyjádřen jen takovým dílem, které může vyjadřovati tendenci slovy, tedy v díle literárním nebo v libretu, v písničkách a vůbec tam, kde stojí buď kontext sám o sobě nebo je spojen ještě s jinou uměleckou tvorbou.

Nacionální zabarvení nemůže být žádnému uměleckému směru na závalu a že mu nemůže, ba nesmí být vytýkáno, není-li ovšem příliš laciné, otřepané a násilné. Rovněž despekt »vyšších vrstev« vůči prstonárodnímu umění lidovému (zvláště v hudbě, kde ovšem nesmíme ztotožňovati na př. Vacka s Kmochem a nevkusné pochodové šlágry s různými národními písničkami) je nesprávný.

4. Poměr nacionalismu k náboženství.

Poněvadž většina náboženských směrů opomíjí národní uvědomění, zdá se, že není možno sloučiti takové protikladné a sobě cizí, ba odporující směry.

a) Ač před Bohem není mezi lidmi žádného národního rozdílu, není tím ještě řečeno, že by nacionální hnutí směřovalo proti Božím a přírodním zákonům. Nacionalismus neznámá sočení a vzájemnou nevraživost ani roztrpčující smýšlení, které ruší »klid a mír«, nýbrž ušlechtilou a povznášející duševní náplň, která vede k pevnější národní pospolitosti, jež se zakládá na přikázání lásky k bližnímu. Je však vrozenou vlastností většiny lidí, že i v cizím prostředí vzpomínají na ty, kteří se zrodili v téže zemi, kteří žili a pracovali vedle nich a byli jim blízcí. Energičtí a silní jedinci hledí k těm vzpomínkám přidati ještě něco, podpořiti svůj národ a pomoci mu. Jejich snaha zakládá se také na lásce k bližnímu, a sice k těm, kteří jsou jim nad ostatní milejší, poněvadž vyrostli v téže zemi a vyznačují se podobnými znaky vnějšími a vnitřními. A ti, kteří jsou mezi svými, pociťují ještě mocněji lásku k nim a touhu prospěti kolektivu. Žádný citát z Písma nezapovídá takovýto druh lásky k bližnímu. Musíme ovšem milovati všechny syny a dcery Boží, ale přitom můžeme jevití větší příchyllost k těm, s nimiž se shodneme, s nimiž nás sám Bůh sblížil ve vzájemné spolupráci. »Blíží košile než kabát,« praví moudré české přísloví, které vyjadřuje přirozenou náklonnost lidskou milovati více ty, kteří jsou jim bližší. Nacionalismus se tedy zakládá na přirozené náklonnosti lidské.

b) Nacionalismus inspiroval již mnoho českých umělců, kteří pod jeho mocným ušlechtilým vlivem vytvořili vynikající dílo, oslavující nejen národ, nýbrž i Boha, neboť posvátný vliv Ducha svatého se jeví jistě i ve vavřínech umění. Z toho opět vyplývá, že nacionalismus naprosto neodporuje náboženské myšlence, že se naopak snaží spojit ji se svým mocným

Svým spolupracovníkům a čtenářům oznamujeme truchlivou zprávu, že 17. září 1942 zemřel v Kejnicích u Horažďovic kolega

V Á C L A V S M E T A N A

Podlehl dlouhé zákeřné chorobě.

Václav Smetana nebyl z nejmladší studentské generace. Byl naším spolupracovníkem i v době, kdy přestal být studentem. Práce Smetanovy obcovaly velmi důvěrně s problémem lidské bíd a dřiny a slibovaly mnoho do budoucna. Nyní ve 23 letech odvolal ho Pán z tohoto světa. Prosíme všechny čtenáře i spolupracovníky, aby zesnulého vzpomněli v modlitbách.

REDAKCE JITRA

hnutím, že podporuje umělecká hnutí, která se rovněž zakládají na Boží jiskře. Nacionalismus je tedy s náboženstvím příbuzný.

c) Tábor přívrženců myšlenek, které hlásají vysněný ideál »klidu a míru« bez národních rozdílů, často zdůrazňuje, že galilejský Mistr byl internacionalista nebo kosmopolita, a o tuto fantasmii opírá odvážně své učení a názory. Jenže nesmrtelný Učitel lidstva, Zakladatel Církve Boží a lidstvo milující Spasitel si vážil především národa, z něhož pocházel, především jemu dával své učení, a teprve, když nevděční Židé ho pranýřovali posměchem a stíhali farizejskou záští (jako ostatně každou lepší myšlenku, již nebyli nikdy hodni), odešel jinam. »Byl jsem poslán jen k ztraceným ovčím domu izraelského,« odpověděl kananejské ženě, když prosila o uzdravení své dcery. Teprve, když uviděl její hlubokou víru, vyhověl jí (Matouš 15; 22—28). »Jeho vlastní ho nepřijali,« je psáno v evangeliu Janovu 1; 11. Ač tedy jest Ježíš Vykupitel všech, přece mezi všemi národy rozlišoval ty, kteří mu byli vlastní a kteří ho ovšem — nepřijali. A další citát z evangelia Matoušova: »Prorok nikde nebývá v nevážnosti, leč ve své vlasti...« (13; 58) znovu dokazuje, že i Ježíš měl svoji vlast, kterou nade vše miloval, jak dosvědčují Jeho trpké vzdechy nad zatvrdelou otčinou a nad zvráceností a tvrdošíjností těch, kteří mu byli nejbližší. Z toho vyplývá, že laskavý Soudce a Nositel obětní pečeti za celé lidstvo nebyl internacionalista, nýbrž nadšený nacionalista, který ovšem ve své dokonalosti dovedl skvěle uplatnit a pozdvihnouti svoje vlastenecké smýšlení a dáti mu patřičnou míru i směr.

d) Nacionalismus podporuje pokrok, který jest bezpodmínečně určen na neposledním místě údělu lidského žití. Lidé by se nesnažili takovou měrou o pokrok, kdyby je k němu nevedlo zdravé soutěžení s ostatními. Slibná okolnost, že budou jménem národa neustále zdvíhati prapor pokroku ke cti a slávě svého národa, je vždy povzbuzovala. Vzniká-li při vzájemném předstihování nekalá a podlá soutěž plutokratů s chudáky, není tím vinen nacionalismus, nýbrž kapitalismus a hlavně lidská závist a nepoctivost. A ta nacházela vždy úrodnou půdu tam, kde se ssavé kořeny kapitalismu mohly dychtivě rozlézati, což jim nacionální režim rozhodně neumožňuje. Tělesný i duševní pokrok jest tedy dalším společným působistěm náboženství i nacionalismu.

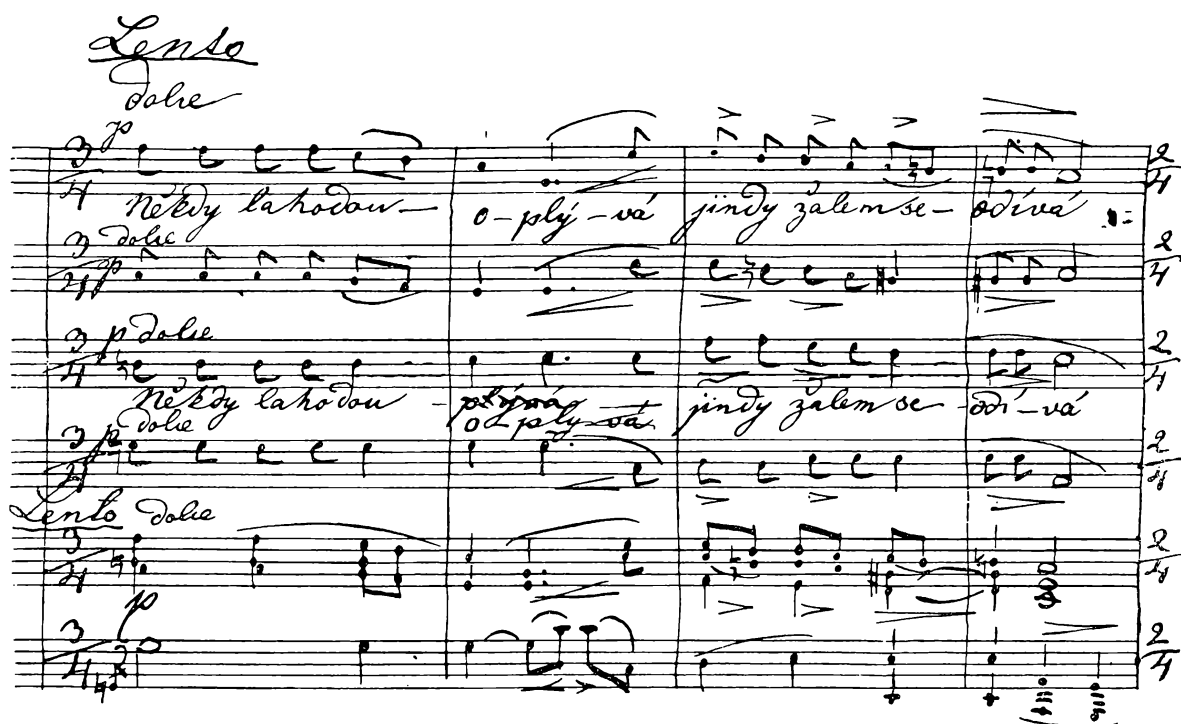
Závěrem důrazně prohlašuji, že nacionalismus jest naléhavou aktuální podmínkou úspěšného národního vývoje. Pouze národům nacionalistů náleží budoucnost, ale národové násilně infikované židovsko-internacionální demokracií zahynou ve své vlastní nesvornosti a ve sporech, které je pohltní. Nacionalismus naprosto neodporuje našemu pojetí Boha, neboť Jeho svaté zákony rovnosti určují, abychom žili v lásce a pokroku, což se i při nacionálním uvědomění dá zcela dobře praktikovat, není to však možno bez něho. V čem by se jevilo umělecké posvěcení a požehnání Ducha svatého, kdyby bylo umění při internacionalismu šablonovité a postrádalo by největší krásy lišícího se ušlechtilého svérázu jednotlivých národů? Zfanatisovaní přívrženci internacionálního systému nechápou krásnou pravdu národního idealismu, kterou u nás dlouhá léta neúnavně hlásal zesnulý univ. prof. Fr. Mareš, ale pochopí ji snad alespoň většina mládeže, vzpomene-li si na zářný příklad Balbínův a na věčná slova učitele národů, slova, která budou věčně svítit v paměti nesmrtelného českého národa: »Živ buď, národe, posvěcený Bohu; neumírej, a tvoji muži ať jsou bez počtu!«

P R A M

Vtělený Logos

Slovo tělem učiněno jest. Božství a člověčenství jest spojeno v jednotu. S tímto vtěleným Slovem se Jan stýkal, byl jeho žákem, byl jeho přítelem, tajemství jeho osobnosti směl nazírat. Jan zná plné člověčenství Ježíšovo; lidský obraz Ježíšův tane mu na mysli v rysech nejpodrobnějších. Co je lidské v Kristu, prožívá Jan v jednotě s tím, co je v něm božské. Ve vtělení dosahuje zjevení Boží svého vrcholu. Projevuje se již nejen slovem a činem, přijímá nyní podobu osobní: Logos přichází v osobě a přebývá mezi námi. Ve vtěleném Logu zazářila na zemi velebnost Boží. Již ono přebývání Loga na zemi, jež připomíná přebývání Hospodinovo ve svatém stanu, ukazuje, že Jan chápe vtělení jako zviditelnění Boží velebnosti na zemi. To vyjadřuje slovy: »A viděli jsme slávu jeho.« Zde se jedná o skutečné vidění, ne snad jen o věřivé a mystické zření; v době, kdy Jan píše tato slova, náleží vidění Boží slávy již dějinám: viděli jsme; byla to jediná, historicky omezená zkušenost, a tudíž opak zjevení ve smyslu mystiky nebo gnose. Jan a ostatní učedníci, kteří byli s Ježíšem, viděli v něm slávu Boží. Tillmann upozorňuje, že řecké sloveso, jehož zde užívá Jan ve významu vidění, se u něho vyskytuje jen ve smyslu vidění tělesného (Jan 1, 32; 4, 35; 6, 5; 11, 45). »Co bylo od počátku, co jsme slyšeli, co jsme viděli svýma očima, co jsme prohlédli a ruce naše ohmataly, o Slově života — a Život se zjevil, a my jsme viděli a svedčíme a zvěstujeme vám Život věčný, kterýž byl u Otce a zjevil se nám — co jsme viděli a slyšeli, zvěstujeme také vám, abyste i vy měli společenství s námi.« (I Jan 1, 1—3.)

Dr Heinrich Niebecker, *Wesen und Wirklichkeit der übernatürlichen Offenbarung. Eine Besinnung auf die Grundlagen der katholischen Theologie.* Herder, Freiburg im Br. 1940.

B. SMETANA • ČESKÁ PÍSEŇ 1868

Zapůjčeno s laskavým svolením ředitelství musea B. Smetany v Praze

Dokonalý člověk

Jako celý člověk vyšel z ruky svého Tvůrce jakožto obraz Bohočlověka, tak podle názoru svatého Ireneia i tělo člověka má znaky Slova tělem učiněného. Výslovně zdůrazňuje svatý Ireneus, že i tělo jest obrazem Božím, a to v šesté kapitole páté knihy *Adversus haereses*, která jest základnou jeho anthropologie. Ireneus mluví o dokonalém člověku, který se skládá z těla, duše a Ducha svatého. »Bůh se oslavuje ve svém tvorů tím, že jej připodobňuje a přiměřuje svému služebníku (to jest Kristus, Is. 42, 1). Neboť skrze ruce Otce, to jest skrze Syna a Ducha stává se člověk, ne pouze část člověka, obrazem Božím. Duše a Duch mohou býti částí člověka, ne však celým člověkem. Dokonalý člověk jest směs a jednotu duše, jež přijímá Ducha Otcova, a těla, jež jest utvořeno k obrazu Božímu (carni quae est plasma secundum imaginem Dei). Kdyby někdo chtěl podstatu těla, to jest tvaru (carnis, id est plasmatis), škrtnouti a ponechat jen ducha, nebyl by to již duchovní člověk, nýbrž duch člověka nebo duch Boží. Chybí-li však duši Duch, pak takový člověk vskutku zůstává živočišný a tělesný a bude nedokonalý, maje sice obraz v tvaru (imaginem quidem habens in plasmate), ale nemaje podobnosti z ducha.« Podle jasného znění slov jest tělo nebo tvar, jenž se zde ztotožňuje s tělem, obrazem Božím. Při tom neměl Ireneus na mysli Boha tělesného. Bereme-li slovo obraz přesně, jak Ireneus sám žádá, a nechceme-li upadnouti do zbytečného rozporu, zbývá jediné řešení: tělo jest zde obrazem Slova tělem učiněného. Dr. Emmeran Scharl, *Recapitulatio mundi*. Der Rekapitulationsbegriff des heiligen Irenäus und seine Anwendung auf die Körperwelt. Herder, Freiburg im Br. 1941.

Mozeke a temperament

Mozeke zůstává při nejmenším výkonným ústrojím všech činností souvisících s temperamentem, i pokud vycházejí z chemismu krevního. Že přímé působení na mozeke může vyvolati nejpronikavější změny temperamentu, ukazují zkušenosti s lidmi, kteří utrpěli úraz mozku. Tuto samozřejmost musíme zvláště zdůrazniti, abychom z jednostrannosti mozkové anatomické neupadli hned do jednostrannosti humorální, k čemuž svádí dnešní módní směr. Jak dalece podržuje mozeke kromě své vlastnosti jako výkonného ústrojí i základní činné úkony při vzniku duševních kvalit, jako jest náladové zbarvení a všeobecné duševní tempo, nechceme dnes rozhodovati. Co se týká různých vnímání a psychomotorických typů činnosti, typů představových a obrazotvorných, teprve nebudeme hledati odpověď na otázku: co jest z těchto různých duševních typů činnosti v anatomicky různých aparátech mozkových zastoupeno a co spočívá jen na změnách způsobených v nich různými chemicky humorálními vlivy. Ale již to budeme pokládati za zisk, že jsme si už konečně tuto otázku takto dali. Jednostranný myšlenkový směr, který by rád umístil vše duševní do mozkových středisk, bude podroben podstatné změně.

Dr. Ernst Kretschmer, *Körperbau und Charakter*. Untersuchungen zum Konstitutionsproblem und zur Lehre von den Temperamenten. 16. Aufl. Springer-Verlag, Berlin 1942.

A. M. MACHOUREK • VEČERNÍ KRAJINA (OLEJ 1942)

FOTO KŘÍŽ

Věra Bednářová MĚSTEČKO

Ve stínech u komínů,
zešedlých šlépějemi stáří,
bláhové paprsky svinu
do stoupajících dýmů
ze světél.

Nad podloubími v šeru
odlesk se stápí u arkýře
v květináče zvlhlé,
a k odprýskané škvíře
u omítky.

Tam pod jehlanci věží
si uleh' večer do lucerny,
za rohy v závětří,
a stín mu věrný
cestu razí.

F. O. Vlk PROCHÁZKA PO HŘBITOVĚ

List — dva řádky veršů —
— dvě rýhy na dlani ...
— všechno je kolem tak divné
jak úsměv ze spaní ...

Jdu tiše úzkou pěšinkou —
jak slunce stébly trav —
jsem sám — jen vítr větvemi
mává mně na pozdrav ...

Slunce mi zvolna přes oči
přetáhlo závoj snů —
pod keřem prosí fialky —
jen dvě si utrhnu ...

Josef Zahradníček • POZNÁNÍ

Již nezeptám se proč a zač
bič pochybností nade mnou tak tvrdě sviští
(bezohledně pohrdaje slovem pláč
já svíjel jsem se mlčky v tratolišti

tou otázkou vždy znovu trhán drán)
V hledání nepoznav dosud ani první schod
Ty Smrti dala jsi mi výhost ze svých bran
a předem zhasěla můj nerozřádaný knot

Mlčel jsem jindy dárce smíchu marnotratný
trýzněn tajemstvím těch neodvratných hranic
které střežíš Smrti neoblomný vrátný
za obzor mi hledět tvrdošíjně bráníc — — —

Ty Smrti která věnec muk mých uvíjíš
ať třeba znásobí se Tvoje kruté břímě
však bolestivě zkřivit rety nikdy již
Tvůj výsměšný zrak nespatří mě

Já nechystám se ani z dálky lomit nad nepřízní
nad síťovým potrhaným roztrpčeně postávat
Již neodpírám — — — Dnes jen jako v echu trýzní
mě Tvůj pohled mlčelivý neprůhledný šat

Ještě včera nedočkavý až svíce bude zapálena
dnes pokorně a trpělivě беру úděl na ramena —
Já pochopil jsem že jen bolest je štěstí živný klas
má milá víš — — — tehdy — — — když plakalas — —

Stáňa Sohr V DEŠTI

Hlas mých dalek otevřených
mysl šikmě zkrápí
tesknice světových stran
usedly na okapy

tisíckrát slyšíš to odvážlivče
tisíc náporů přiletí z věty na větu
tehdy však plachta tvé cesty
bude vzedmuta k rozletu

Vítr drnká v šlápotách deště
na stříbrné odlitky hran
jimiž je život v Osudu
tisíckrát podepsán

Hlas mých dalek otevřených
mysl šikmě zkrápí
tesknice světových stran
usedly na okapy

Daniel Milec DĚTI

Snad, že jsem v jiných krajinách,
kde padá déšť a slunce svítí, den a noc je jen.
Snad proto, že jim v snách
napadá zase jenom sen.

Proto snad mimo stojí. Uprostřed
té cesty vzhůru. Jaksi stranou, v trávě ještě.
Neb nožky bosé k uvykání, spíše v let
zpět mokré tuší. Jako slimák deště.

Uzounká pěšinka, posypaná stříbrem vysokého léta, si vedla za ruku do údolí něhy Donka Tůmu. Po obou stranách šuměly zráním klasy plavého žita a hladily ruce zamyšleného jinocha, který vnímal, cítil a chápal jejich péči a starostlivost. Byl na svých vytáhlých devatenáct let příliš vážný, snad proto, že tolik trpěl. Hlupáček, trápil se nesvědčitostí druhů ze školy, bezohledností kamarádů a cynismem vnuceného okolí. Věděl, že příliš upřímnosti škodí, a přece nesl každému v otevřených dlaních své srdce, plné pochopení pro utrpení bližního, plné lásky, ač věděl, že po každé bude s výsměchem raněno a krvácející sraženo v prach všednosti a mlčelivost samotářství. Jeho důvěra v lidskou dobrotu neznala mezí. Svět však s ním jeho názory nesdílel. Žil bolestmi a největší k němu přišla v nejkrásnějším večeru, aby se stala nezapomenutelnou...

V přírodě kolem zvučelo plno jásavých hlasů, vesmírem plálo majestátně šumění ladných dálav, a každý citící člověk stál osamocen se svým srdcem. Kde se najde taková krása, taková samota a vnitřní mír? Pouze zde. Jak nepatrný je člověk v tomto okamžiku, který jest méně než vteřina rozdrčená žernovy nekonečna.

Ze zasnění a úvah vytrhly Donka lidské hlasy, smích a harmonika společnosti, blížící se polní cestou, na kterou ústil prach zdvižený šlépějemi poutníka. Byl spatřen a shledán známým. Hovor ztichl a z hloučku se odpojil jeho kamarád. »Nazdar, kolego!« zahalekal rozjařeně Karel, »nechceš jít s námi? Máme na programu báječný výlet!«

»Tak? Tak se jen pěkně bav, Karlíku! Já, vždyť mě znáš, já nemám na podobné „báječné zábavy“ myšlenky.« Znal dobře jejich mravní úroveň.

»To tě ještě ten rapl nepustil? Snad ještě nechodíš pořád do kostela?«

Rysy Donkovy tváře ztvrdly, když odpovídal:

»Do kostela chodím již od svého nejtěplejšího dětství, Karle! A kvůli hypermodernímu světu se své povinnosti k sobě jen tak lehce nevzdám.«

»Tak to půjdeš na kněze?« posměšně sekl bývalý spolužák Donkův.

»Proto, že chodím do kostela, nemusím ještě jít do semináře, nemyslíš? A — upřímně řečeno — ty jsi nikdy necítil ve svém nitru potřebu upřímné rozmluvy s Bohem?«

»Hlouposti! Ale to bychom přišli a zašli příliš daleko. Přišel jsem tě pozvat mezi nás! Snad nechceš patřit mezi ty intelektuály? Víš snad, koho myslím. A potom — — Jde s námi Zdeňka!« dodal významně pokušitel.

Šeptalo se v obou oktávách, že sextánka Zdeňka Kuncířová se nápadně otáčí po Tůmovi, avšak stále bez úspěchu. Ten zůstával stále jak z kamene, jako by nechápal, co se děje v dívčině duši.

A už před Donkem stálo Zdeňčiných sedmnáct rozevlátých jar a hlubokýma očima spatřilo po prvé z těsné blízkosti hrdou křivku čela svého ideálu.

»Pojď s námi, Donku,« zaprosil tiše dívčín hlas a světlost dívčích zraků se zahleděla do ocele očí chlapcových, »budeme tančit. Koupila jsem nové desky. Krásné melodie!«

Duší Donkovou se propletly akordy mohutného Dvořákova larga páté symfonie. Byl to jen okamžik, který stačil, aby se jeho rty zavlnily a aby vyřkly:

»Ne, Zdeňko, nepůjdu. Kazil bych vám jen náladu. Víš, já jsem trochu jiný než ostatní hoši. Případá mi, že jsem jako troska lodi, na jejíž palubě vezu svou mrtvolu — — nějaké vyhořelé stavení, jehož krovky se propaluje z večerního oblaku studeně jasná hvězda a do jehož popela se sype černé stříbro půlnoci —«

»Tak tedy... nepůjdeš? A já jsem se tolik těšila, že budu právě s t e b o u!« zavychátała zajíka sedmnáctiletá.

»Pojď, Zdeno, a nechej toho svatého mudrce na pokoji! Máš to s ním tak jako tak marné!« zajásal Karel, těše se již, jak ji v tanci přitiskne k sobě a řekne jí, že je to on, kdo ji miluje. Chytl dívčinu za ruku a táhl ji k čekající společnosti. Ještě jednou se ohlédl. Donek stál vzpřímen a jeho silueta tesala do modravého

nebe nad obzorem nezapomenutelný obraz. Zapadající slunce vrhalo pablesky do jeho vlasů...

»Ano, měl pravdu Wagner, když řekl: „Vše, co je na tomto světě vznešené a hrdé, musí trpět!“ Ano, jak asi trpí Don, ale jak hrdinně nese svůj úděl!« myslila si Zdeňka. »A já... jsem tak slabá, že se od těch falešných proroků nemohu odpoutat, abych se mohla rovnat jemu! Zradili jeho, zradí mě! Já však nemám sílu! Vždyť by se mi vysmáli! Kde však sebral potřebnou odvahu Don, můj...?«

Ten za odcházející společností vysílal své odpuštění Karlovi a na filmovém pásu myšlení se objevil jako luzná fata morgana vzdech svatého Pavla: »Quales persecutiones sustinui, et ex omnibus eripuit me Dominus...«

Vteřiny z růžence hodiny mizely jedna po druhé do nenávratna, čisté a tekuté nebe smáčelo svou barvou všechny zemské jevy a zdálo se, že je zmenšuje, jako by je odhmoťňovalo, pronikajíc jimi neskonale zvolna. Tajuplná soumravná symfonie rozehrávala se pomalým — pomalým crescendem pod nebem, kvetoucím samými fialami, jejichž vzdušnými trsy probleskovaly první nesmělé pohledy souhvězdí, ještě pozastřených.

Na východě se tichounce vyhoupl měsíc.

Jiří Karen ZPĚV JONÁŠŮV

Nebudu sloužiti tobě, ó marnotratný Pane,
který mízou plýtváš. Listy zlobou roztepané
pozbyly života, jsou slepé,
marně, marně ruka smilování na veřeje klepe...

Smrt patří jim. Ať dře kámen
krůpěj krve s paty,
ať trn hněvu probodne lístek svátý,
ať zadírá jen ostří hran,
vrhni tu růži nečistou, vrhni ji nad kahan!

Však, hle, síla neznámého rámě
dolů do tmy láká, v podpalubí,
jaká hrůza zmítá mnou,
jaké vlny v skořepiny dmou,
ó Pane, trn tvůj proniká, hubí,
útes hněvu tvého rozkotá mě...!

Los neúprosný vyvrhuje mne
v jícen přehluboký —
kde v chodbách nesmírných, ve tmě temné
vzdalují se... blíží... vzdalují se... blíží... kroky...

Nespatřit světlo a žít
u vědomí, že nejsem slepý,
nikdy nenalézt klid
jako zrno proradné, které děsí cepy,

ve tmě bydleti
kde kamene studeného dotýkáme se čely,
kde červ plodem hýbe a meč zrezivělý
sžírán je ve sněti

myšlenkou bičující,
že jsou krajiny ráje, ojíněné,
kde Pán obláčky na pastvu žene,
tam že nevstoupí nikdy nohy tvé,
že na zdi vyprahlé budeš zrát,
ty a trn, suché tykve...

cypřej jich přemění / Já jsem si zpanořel na světě, a duše má se ohněla, a toť srd se ohnělo / jistě že, - zhlédla měla, a oči mi se zalily / radost a pláči u mne / a je přehřívám o lopotě, je slzám z dýma brou / není / je slzám - lona není / Kdo vyláze struny zahrát já, / je děle vstávej se ušat vstá tak bít miloval, je posel vám ho / snebe / Kroz je, bít bít nemůže a mozem bresta přine, vstá je vstá bresta nejvstá / bít národ nema písni. / Ten národ ještě nezhynul / volá mi všete / zpíva / je písni v nebi / Zpíva / a se smet život olíva / a, a smet život olí - ná. / ná.

B. SMETANA • VEČERNÍ PÍSNĚ • NÁČRT TUŽKOU 1879
Zapůjčeno s laskavým svolením ředitelství musea B. Smetany v Praze

Aug. Skýpala • VLHKÝM PODVEČEREM

Nad krajem se tak nehorázně šerí
a já mám deštěm profoukané perí
čekám jak čekanka má zmoklá duše věří
že dneska s lišťaty pod buky povečeří

Houbařko mokrá já jsem dávno tady
na nebi louže a mlha leží všady
dobrou noc milá voda zlatí cestu
večerní strouhou odplouváš mi k městu

Měkce se řápká v teplém prachu silnice, je-li člověk bos. Kubát však nic nepociťuje z té dětské a tulácké radosti. Nic nevnímá z měnícího se obrazu krajiny; spíše do sebe zahleděn míří k lesům, v nichž se ztrácí ještě kdesi daleko před ním ponorná řeka silnice. Jde po ní již od rána. Odkud, snad odnikud.

— Jen abych už tam byl, řekne si najednou; skoro nahlas. Po těch slovech přidá vždy do kroku. Také teď, když se znenadání rozhlédne po nebi za sebou a spatří rychle se měnící obzor.

Hluboké a smutné jsou lesy pod Černou Hůrkou. Vznosné jako gotika, která tísni přízemní a neproblematickou duši, jako katedrála, jež ji svírá mohutnou, drtivou náručí; a varhany duní a chór, neviditelný a neskutečný chór hovoří vzdálenou a nezczitelnou řečí.

Kubát, který se vždy těšil na lesní šťavnatý stín, byl dnes zaleknut jeho zmrtnělou podobou. Vysoké a nehybné smrky rozptylovaly oblaka pryskyřičných vůní. Bylo tu ještě dusněji, než na prašné silnici. Květy se klonily na hořící pasece. Vadly. Umíraly bez vzdechu, kterým provázají svůj královský pád vysoké jedle a černé smrky. A tu Kubát cítil, že by měl nějak formulovat nezvyklý dojem, a myšlenky mu unikaly. Zastavil se, aby si otřel čelo. A viděl, jak mraky se houfovaly, ne, bylo to už vítězné tažení, které se mělo skončit až kdesi na opačné straně obzoru. Les náhle zneklidněl a s teskným šumotem poddával se nerytmickým nárazům větru, který se zvedl kdesi za devaterými vrchy a přinášel neklid do kraje zprahlého žárem. Zprvu jen zvolna se šířil kymácivý pohyb; mrtvý, jenž proti všem zákonům ožívá, vrací se bůhví odkud. Pak se vše bezmocně octlo v mučivě slastném objetí pohybu; stromy, vzduch i vojsko za Kubátovými zády, spěchající zajmout celou oblohu. Mraky náhle letěly jako divoké husy a vítr se opřel s celou silou do lesů. Kubát neslyšel po prvé jeho tesknou píseň. Ale dnes byla podmračná a nevlídná. On se však nebál bouře.

— Bože, kolikrát jsem se již octl uprostřed cizích krajín v bouři, pomyslel najednou. Každá byla jiná a přece se všechny v čemsi podobaly. Jistě se už ani na vše nepamatuji, co jsem při nich zažil. Člověk musí nezbytně zapomínat na minulé věci, aby si mohl zapamatovat nové události a dojmy, nově viděnou skutečnost. Ano, neustálá, nekonečná změna byla pro Kubáta podstatou bytí. Ale zdálo se mu vždy, že změny ty se dějí náhodně a neurovnaně; bezcílně.

— Let ptáků je aspoň řízen pudem, ale svět — — říkal, jako by chtěl pomlčku prodloužit věčným odmlčením se do nekonečna. Neviděl nikde opory pro tvrzení, že svět je někým mocným řízen. Stalo-li se někde něco neobyčejného a vybočujícího z rámce běžného vidění jevů, říkal klidně a jaksi nepřítomně:

— Náhoda, nic jiného!

Měl svou theorii, svůj přesně vykonstruovaný názor na svět a právě nyní, uprostřed teskného šumění a nevěda ani sám proč, zavadil o jeho ostří, připravené kdykoliv prosekávat se křoviskem slovní pŭtky.

Tmělo se a vítr vál svou píseň stále neodbytněji. Cesty neubývalo. Chvílemi se Kubátovi zdálo, že bloudí. Ale nebylo to pravda. Cítil, že neunikne bouři. Byl unaven rychlou chůzí, neboť od rána si neodpočinul. Na východ z lesů nebylo však ještě ani pomyslení. Hřmělo a prve viděl Kubát sekyrku blesku, která se zařala do mraků nad lesem. Myslel, že dostihne hájenky, která přece nemohla být daleko. Mraky však šedly a hrozily zkázou. Náhlý liják ho donutil sejít s cesty. Pod stromem, kam se skryl, bylo ještě chvíli sucho. Ale pak pocítil i zde plytkost dešťových lian, které ho začaly ovíjet. Sladce a opojivě syčel liják a plahočil se lesními stezkami. Pištěl a tříštil se v kapky. Strhoval těžký vzduch. Hučel neznámou dravou melodií. Byla silná a opojná jako touha po životě a déšť lačně hledal tělo země. Ovzduší vonělo blesky a trpkost hromu se rozprostírala dlouze na okamžiky trapného Kubátova čekání. Byl netrpěliv a ubíral se ve svých myšlenkách dále. Zdálo se mu pojednou, že přijde pozdě, přijde a už se s ní neshledá. A on s ní musí, musí mluvit, musí jí říci, že tenkrát...

A vykročil do deště. Vyštván zoufalým pomyšlením ze svého úkrytu musel k té,

která trpí a snad ho potřebuje. Ničím nebylo jeho vlastní utrpení a nepohodlí. Musel, cosi ho táhlo, jakási síla, silný a vtíravý hlas v jeho srdci.

Pak se ohlédl.

Chvilí, okamžik, snad jen vteřina to je nebo její tisící díl, jenž nás náhle zasáhne svou drtivou, vladařskou pýchou a smrtelným leskem. I věci mají v té chvíli zcela jinou tvářnost; ztrnulou a docela nehybnou, která není z tohoto světa. Vteřiny jsou tu průzory z uzavřeného světa našich myšlenek, který nás do té chvíle obklopoval. Jsou to chvíle procitnutí.

Tak to pocítil Kubát, když se tehdy ohlédl v zákrutu cesty a zpovzdálí spatřil úkryt, který právě opustil. Byl plněn bleskem, který se řítí s nebe jako vojsko poslušné a slepě poslouchající.

V té chvíli i Kubát procítl. Poznal, že vše, co ho dosud mučilo svou nedořešitelností, je mu nyní jasné, že je to příliš jednoduché, že se tím již nemusí nikdy zabývat. Proč jen si to již dávno neuvědomil; proč se s tím již dávno nevyrovnal; ano, tak to je, tak, jen to vyjádřit slovy; ještě okamžik. Náhoda? Řízení Boží? Ne, je to jinak, docela jinak; ale proč mi to najednou uniká? Ne, už to nezachytím a zas budu tápat a bloudit a vracet se z beznadějných výprav za kořistí myšlenky smuten a bez trofeje poznání, které by mi bylo dovoleno vyjádřit bezpečně a jasně, jako je jasný tah ptáků a tok řek do moře a východ a západ slunce a jako je jasná smrt. Ale život...

Bouře ustávala a vzduch voněl. Kubát ještě stál ztrnule v zákrutu lesní cesty a pohlízel na roztržštěný strom. Jeho dřívější problém jako by touto příhodou ještě vzrostl a zmohutněl. Ne, rozbil se nárazem blesku v tisíce drobných bodavých myšlenek, rozdírajících jeho nitro. A uprostřed toho chaosu vzpomněl náhle na Martu. Zachvěl se. Musí jít. Potřebuje ho.

Vykročil. Cesta byla vlhká a klouzavá. Šel nejistě a cítil, že už nikdy nebude moci vyslovit to slovo. Náhoda.

Hluboké a smutné jsou lesy pod Černou Hůrkou.

N Á Š Ž I V O T *Zdeněk Václav Rotrekl* CESTA K POESII

Patří k smutným pocitům člověka viděti se sám v širé krajině, nikoho vůkol, jen s hýbajícími se stíny těch, kdo dávno žili, jen se vztahy nesmrtelnými, jen s láskou, se svým zvucím srdcem. Ale pozná, že není nikdy tak úplně opuštěn, vidí své city zrcadlit v přírodním dění, pozná své zařazení do zákonu, do nesmrtelnosti. Ví o několika, kteří se zdají býti pracovníky na tomtéž, pokornější vyznavači téhož, lepší, dokonalejší vykladači. Leč právě titíž dříve nebo později ho usvědčí z osamocení. Několika vzory byla zkržžena cesta, byli ukazatelé do hloubky i šíře, jejich díla — toť věčnost sálající prací na Slově, Ideálu, Životu. Ale je štěstím i neštěstím člověka, že pouze on samojediný musí zpracovat jemu propůjčený kus země a užitek odvést Hospodáři.

Je zbytečné hovořit o tom, kdy básník počíná být básníkem. Říci, kdy člověk počíná být člověkem. Mnohé příčiny rázu vnějšího mohou prolomit lůna mateřská, dát růst a zrodit slovo poesie. Básník je básníkem dávno předtím, než napíše svoji první báseň. Předtím básní žitím svého života, slovem myšleným a matřým, potom n e j e n životem, roste do »plnosti velikého Snu«. A praví dále: »Jestliže se z mědi stane polnice, není to její vina.« »První prací člověka, který chce býti básníkem, je poznání sebe sama, a to úplné.« Slova sedmnáctiletého genia jako by naznačovala směr do hloubky nynější mladé generace, žijící v době tragicky světlující. Doba a básník, básník a doba: na čas přerůstá jeden druhého, láká za sebou, hrozí mu, proklíná jej. Ale vždy se nakonec setkají. Vidět lépe a věrněji než ostatní. Odkrýt tajemný život věcí viditelných i neviditelných!

Ptejte se nejprve, jaký je život tvůrce, ten neupřímnější, jaké jsou jeho každodenní myšlenky, a dostanete klíč k jeho dílu. Stěží bylo tohoto druhu napsáno co opravdovějšího a důležitějšího nad toto: »Dokonalostí svého života bereme se k dokonalosti své práce.« Opravdově žít, abys opravdově viděl, chápal, tvořil. Básník svým životem nechť dokazuje, že je hoden své poesie, jako každému člověku je dokazovat, že je hoden toho, co se mu dostalo. »Sladko je žít« životem plným, celým, mohutným. Rozepjatým do šíře zemské i výšin nebeských. Taková buď i tvá poesie, věz pak ale, že Člověk je víc než Básník, právě tak jako Život je víc než Umění. Vidět co nejvíce pravdy, v křečích denně o ni prosit, vidět celým svým plným, titanským životem. Vidět i světy vědecké a náboženské životem vztahů, touhy nesmrtelné a věčného dobra. A poesie sama? Nakonec budou jen dva proudy: poesie vesmírná. nebeská a poesie země, hlíny, hmoty.

Život svého ducha, krev jeho — myšlení, jeho spojení se všemi a vším, děsivé nehmotno, pláň vesmírné, tajemství umírání i života, tajemství myšlenky, zrodů a žití posmrtného, tudy jde mé odhodlání. Poznávání života věcí, stromů, keřů, rostlin, zvířat, ptáků, odhalovat podobností a vnitřní rytmus jevů přírodních. Poznávat zákon Boží, Jeho zásahy. Velebit Jeho řád, modlit se k němu, vzývat ho, prosit, aby nám všem dal život věčný v míru, radosti, slávě. Ukazatelem a věštcem.

Poznávat, odhalovat, milovat, dávat se, velebit a modlit se.

Věra Lhotská SPOLEČENSTVÍ MODLITBY

Jsmo Tělem jedním, jehož Hlavou je Kristus. Od chvíle, kdy kněz lil vodu na naši hlavu Ego te baptizo... začala v nás proudit Jeho krev. Z nás proudila k bližním, od bližních k nám. Vše, cokoliv jsme od oné chvíle vykonali, stalo se silou bratří a sester. Každá naše modlitba je i jejich modlitbou, nemáme již osobní modlitby, i když mluvíme jen za sebe, jen svými slovy nebo mlčením. Moje modlitba — tvá modlitba. Je chvíle, kdy pro své povinnosti nemůžeš sám hovořit s Pánem. Však, kdesi v zapadlém koutě kostela, proklouzávají prsty stařenky zrnka růžencová a ona prosí za svého syna. A přece i tys zahrnut v její modlitbu. Večer, kdesi v městském domě, pokleká děcko u postele a říká ospalým hláskem Andělíčku... Prosí o svou ochranu a přece i tys zahrnut v jeho prosbu. Nejsi již sám. S tebou se modlí celá Církev. Jaká útěcha, jaká síla plyne z vědomí společenství modlitby.

Tak pozvedá Církev ruce, aby v tomto společenství modlitby stejnými slovy chválila. A dává v ruce kněze knihu společné modlitby: breviář. V jejím podání je přání, aby všichni věřící se vrátili k stejné modlitbě — tak jako kdysi v skromných chrámech prvních dob jeden chvalozpěv zněl vždy ústy všech. Aby se mezi údy Kristova těla netýčily jen osamělé postavy kněží s knihou společné modlitby v ruce.

Bylo by ideální, kdyby i každý katolický student a každá katolická studentka přispěli k silnému chóru této modlitby, kdyby i v jejich denních modlitbách měl breviář své místo.

A když nemůžeme se spojit v úplné modlitbě hodinek, tedy alespoň částečně.

Proč nezačít jitro Te Deum, které je obvykle částí Matutina a den Zachariášovým chvalozpěvem (Luk. 1, 68—79), který je každodenní součástí Chval?

Proč nekončit den chvalozpěvem Panny Marie, když Magnificat (Luk. 1, 46—55) je vyvrcholením nešpor?

Proč neučinit kompletář svou večerní, ryze liturgickou modlitbou (K Bohu od P. Dr. Jana Ev. Urbana)? Nebo alespoň nevzít tři části z něho: krátké čtení 1 Petr 5, 8—9, Confiteor s Misereatur a Indulgentiam (jako v mešním řádě) a závěr zpěv Simeonův (Luk. 2, 29—32)?

Podle rozdělení církevního roku mění se i mariánské antifony v jednotlivých hodinkách. Proč tedy neučinit obvyklou svou ústní modlitbou v adventu Anděl Páně, v čase velikonočním Raduj se, nebes Královno, od svátku Nejsv. Trojice Zdrávas, královno?

Proč se nepřipravít s knězem na účast při Oběti mše sv., ovšemže každodenní, žalmem 83 a při jeho odchodu od oltáře neděkovat společně Písní tří mládenců (Benedicite, Dan 3) a žalmem 150?

Semkněme se v tomto společenství modlitby, v tak útěšném a silném vědomí jednoty, projevující se i stejnými slovy. A ze stejných slov ať v nás proudí stejný duch, duch niterného, skutečného, a tak tajemného spojení.

Josef Bradáč ZÁPIS O ŽIVOTĚ

Je to směšné, a právě proto se táží, vzdor tomu, že budu předmětem útrpnosti lidí, kteří lámou hůl nad slovem otevřeným a slabým, ale bezpříkladným. Co je život? Někdo jím rozumí spojení, dělení a růst parentálních buněk, fyziologické a jiné pochody v organismu, přijímání potravy a přeměnu jedné energie v druhou. Život je střídání zaměstnání a odpočinku, jídel a hladovění, bolestí a radostí, zábavy a práce. Život je účelný, tím se liší živé od neživého. Život je prosáknut příčinností a následností. Život je ústrojný. Toto vymyslel člověk, týž, který odmítá řád, prohlašuje chaos za řešení a přehodnocuje hodnoty tak, že zaměňuje pravé za levé, podstatu za povrch. Oči má a nevidí, protože by uviděl víc, než by se do jeho světa hodilo, uši má a neslyší, protože by byl možná připraven o svůj, těžkými záclonami ověšený klid, hlas má a nevolá, neboť to, co volá, není řeč, ale samomluva, v níž se dělají poklony sobě samému. Je a není, neboť nechce být. Kdyby chtěl být, musel by protřít zrak, a zadívat se do všeho bez milosrdenství. Nevynechat nic. Poslechnout vše. A pak by volal: ha, ha, dítě jsem já, neumím mluvit, neboť Tys Hospodin, Pán můj. Ztratil by svou výmluvnost, strhal by se sebe pohodlí, vyšel by ze své slabosti. Přestal by býti mrtev, počal by žít.

Avšak co bylo řečeno o životě, je pouhá fráze, to vše není život. Život člověka neexistuje. Existuje jen člověk. Jen osobnost nebo neosobnost člověka. A jedna jediná otázka, totiž, jaký je smysl člověka. Dnešní člověk je neosobnost. Shon a bezpáteřnost. Osobnost vládné. Především sobě. A slouží. Především jiným. Bez vlády a služby není člověka. Toho nevytvoří útěk a vrtohlavost. Smysl člověka je v oběti. V podřízení nižšího vyššímu. Jeho vůle vůli cizí. Nelze připustit, že člověk, jenž se zrodil, umře. Člověk neumírá. Člověk touží po nesmrtelnosti. Z těch věcí, které člověk zanechá po sobě, budou věčné jen ty, a žádné jiné, které byly

živeny obětí. Nemůže přemoci smrt ten, kdo nechce být ukřižován. — Rozněcovačem životního světla není touha po štěstí, jak se domníváme, ale touha po svobodě. Jeden je svoboden jako ďábel, chce být jako Bůh, druhý myslí, když odhodil vše o oddal se tělu, že je svoboden. Chyba lávky, jest otrokem těla, jako první je otrokem pýchy. Bohatý je otrokem peněz, milující milovaného, milovaný sobectví. Očištěn je ten, kdo se zbavil smyslu, rozumu a vůle. A tento nežije více sám, žije v něm věčnost. Jedni dávají vše, aby nemuseli dát sebe, druzí dávají sebe, aby nemuseli dát vše ostatní. Odtud schema. Rozlišení života na život nižší a vyšší. Nižším žijí ti, kteří lpí na průměru a jsou spokojeni s tím, co je. To jsou požívači. Jejich bludy jsou: pud, břicho, flegma. Vyšším žijí ti, kteří jsou prochvělí myšlenkou, které obětují vše. To jsou tvůrci. Stráveni žárem svého úsilí, pomáhají světlu krásy, aby lépe zářilo. Jejich prostředky: pohyb, hudba, tvář a slovo. Další stupeň: služebníci. a) Člověku. Předmětem je člověk, tvor neznámý, zraněný na těle. b) Bohu. Sláva Jemu a pokoj člověku, zraněnému na duši. V prvním případě jde o samaritány léčící, ve druhém o hojící. Tento průhled by nebyl úplný, kdyby mu nebyl přidán tento závěr: Tvůrce se obětuje kráse. Krása konečná není z tohoto světa (toto je pravda obecná a známá z děl největších). Nad krásou stojí však člověk. Zraněnému se obětuje bližní, souzeno metafysicky. Hledá smrti prodloužit tep chorého. Hyne, aby druhý žil. Odměnou mu nemůže být nic pozemského. Služba člověku jako bratru už není ranhojičství.

To je křesťanství. Ale člověk nemá jen tělo, nýbrž i duši a více je raněných slepotou duše než těla. A hojit takto už je kněžské. Služebník Boží je tvůrce krásy nejvyšší a uzdravitel celého člověka. V něm se soustřeďuje vše. Umění, láska i nesmrtelnost. — Poslední poznámka. Moudrost a správné pochopení smyslu života je vyhrazena starým. Nesouhlasím. Člověk v devatenácti letech je stejně blízko realitám jako před smrtí. Poznává docela dobře řád. Mládí je blíž smrti a věčnosti. Proto tolik sebevražd. Chápe, i když někdy nešťastně jako v tomto případě, tragiku života, jež je v tom, že za konečnost dává člověk nekonečnost. Proto mládí umírá, aby ztrácejíc nalezlo. Umírá duchovně v devatenácti letech, aby nemuselo umírat biologicky v šedesáti. Zrno obilné, padši do půdy, musí zemřít, aby vyrostl klas. Ten klas je život věčný. Tak jsi živ a zároveň mrtev. Mlád devatenáct let, i když lidé říkají, že jsi stařec nad hrobem. V hodině smrti pak jsi oslaven, služebníče věrný, neboť jsi přišel rovnou tam, kam druzí, docházejí-li, přicházejí po velkých oklikách a s hanbou, že smrt jejich nebyla časná jako tvoje.

F. Korb V PRÁCI A VĚDĚNÍ JE NAŠE SPASENÍ

Uplynulý čas byl otcem tupé tuctovosti. Náš život reprezentovali šosáci, jež za jejich požehnaného života těšila unylá poesie maloměstských literátů, která se prodrala houštím hřbitovního stromoví i na jejich náhrobní kámen. A jelikož (ve většině případů) byli bezdětní (co se divíte! i rodiny, rodinný život, i ten nejintimnější, je podřízen módě!), truchlil snad nad nimi nějaký ten opuštěný pejsek nebo angorská kočička, ale nemáme příčiny nad nimi truchliti my, jakmile si uvědomíme, že oplakávání nepracovali vůbec, resp. pracovali lehce pro sebe, bez uvědomení, bez lásky, obětavosti... Ubohé lidské mašiny

Po prázdninách se mnoho studentů zamýšlí, jaký bude školní rok, který právě nastává. Šťastnější, méně šťastný předešlého? A tu jim zabzučí jako dotěrná moucha u uší heslo: »V práci a vědění je naše spasení«. Heslo, které se třpytí falešným leskem... nebezpečné... »Á, vyhráno!« zavýskne student — »budu se učit a co se mi může stát!« — Paprsky hasnoucího slunce mrtvě dopadají na hlavu studenta. Pronikají mlhovým rouchem Spasitele, jež vidí u okna duchovní zrak ostražitěho pozorovatele. Ježíš je smuten, protože vidí, že kdosi se sklání nad člověkem a že ten »kdosi« se směje... Bezohlednost, prázdnota a faleš odvádějí denně mnoho duší od Mistra.

Ve škole je práce bez uvědomení, bez vzpomínky na Boha. Proto se učíme poučky, vzorce, pravidla a brzy je zapomínáme. Bože můj, kde jsi? Neuvedomujeme si často v návalu práce suverenity Boha nad námi, ba neuvedomujeme si ani, že naše práce má účel. Vše má svůj účel. Procházka, sport, zábava a na posledním (právem nebo neprávem?) místě i práce. Atomy, z nichž se skládá kolos lidského světa, nemají daru moudrosti a jasného chápání. Rozumějí mylně: zábava pro zábavu a nikoli pro osvěžení, práce pro zábavu. Jenže to poslední se obyčejně nedaří, ztotožňovati zábavu a práci. Řešení moderní (bohužel, dosud!) je snadné: práce ustupuje a zábava zůstává. I my máme své »panem et circenses!«

Mimochodem řečeno, střední škola je opravdu nevysychajícím zdrojem zábavy i práce. Je to schola — ludus. Školou je jakž takž asi během vyučovacích hodin (ne vždy), zábavným podnikem a hernou o přestávkách a volném čase. A když do toho viru padne pětka rozličného profesora, způsobí někdy i veselejší naladění myslí, vždyť »jedna kula nezabula!« Sprostý vtip vůči spolužácké vystřídané dřívější čistotou nenucenost — »vždyť tu sedíme pohromadě jako jedna rodina«. Slyšíte ty hlasy? Ty nemají ani potuchy o nějaké vnitřní vyrovnanosti, po uvědomení, po lásce k práci... Roste opravdovost všude jinde, jen ne ve studentských řadách? A věčnost?... Vine a mea, ego te plantavi et tu me potasti felle et aceto... Chceme zábavu a drahá zábava nám zůstává. Kde je ta práce a vědění? Napřed povinnosti

a skutečnost, pak zábava a karikatury. (Věřte, draží, že už samotný zjev některého studenta je více než zdařilou karikaturou, prozrazující mělkost, povrchnost a hloupost a současně z těchto posledních dvou se prýstící drzou prohnanost...)

Opět zapadá slunce a v osamělém pokoji nad stolem mdle znějí slova: »Ježíši, nepomůžeš-li, ztroskotám! Maria, pros za mne a žehnej spolu s Ježíšem mé práci!« Slunce vrhá pojednou zář svou jasněji na klesající hlavu hochovu. V koutě se cosi hroutí a Ježíš s láskou pohlíží do jasnících se očí...

Přimknutím k Bohu je odhalen dosud neproniknutelný závoj s krásy a ceny práce a ušlechtilé námahy. Práce a námahy nás čeká dosti. Nezapomeňme, že my vedeme boj nejen o lepšího českého studenta, ale o lepšího českého člověka vůbec! Proto budeme co nejdříve a co nejvíce šířit heslo »modli se a pracuj« a pak teprve ono laické, abych tak řekl, »v práci a vědění...« Pak si budme jisti, že tím získáváme svému národu muže a ženy, na něž se bude moci spolehnout a o něž se opře ve všech těžkých dobách!

KOLEM JITRA Věra Lhotská • JEŠTĚ K POESII MINULÉHO ROČNÍKU

Bolestinství a radostnost, to je duch Šotoly a Karena. Andrenik jen a jen zpíval a překvapoval, protože jeho nitro ukazuje na hlubší založení než jen zpěvné ladění!

I. Andrenik. Až se rozloučíme v č. 1., Cansone v č. 2. — to je jen originální písní, ale křesťanská báseň musí mít přece svou účelnost (to není tendence!), Podzim v č. 3. je překrásný, neboť konečně není podzim jeseň, ale plnost (z kaple kyne ustaraná naše zřítelnice Svatá Panna — netrne při tomto úžasném vyjádření srdce?), Březnová v č. 7. je básnění o touze a ústech, Mošt z hroznů v č. 9. rovněž slabý.

J. Šotola. Dívka v č. 2. U přívazu v č. 4. je plno bolesti, až se obávám, že ji nosíš na trh. Víra v č. 9. — přála bych Ti, abys ji již našel a tak Tvá bolest dostala onen vnitřní nádech radostnosti, tak by byla křesťanská. Báseň zrna v č. 10. je oprávněná, tolik pokory a prostoty dítěte, že to překvapuje u Tebe, kolego. Díky.

J. Karen. Cesta k slunci v č. 4. — konstatování klidu a míru — sancta simplicitas — bez životní žhavosti a touhy, pravil Šotola. Vždyť duše dneška tolik touží po klidu a míru bez vašich problémů, prodírání, touží po svaté prostotě bez darmošlapské filosofie zoufalství. To je životní žhavost a touha dneška. Proti Cestě k mrazu stojí Cesta k slunci, mráz vás spaluje, chcete mu v skrytu uniknout, a když vám někdo poradí slunečnost — »je příliš prostá«, pravíte. Duše křesťanské již se probrodily vodstvy této touhy a vešly v pokoj zlatonosného břehu klidu a míru. Nezávidíte a následujete! Cesta k slunci vede jen prostotou dětskou, která je úsměvem i v nejkrutší bolesti. Hříšník v č. 6. — hřích je smrt a nejen provinění se proti rádu, tak nějak to řekl M. Pfliegler; nyní to říká básník. Což není přímo námětem k meditaci básníkovu »hřích je únik lásce«? Víra v č. 7 — to je víra Boží: dar. Víra strany bolestínské je jen lidská! Šotola se tázal, proč byl zde člověk přirovnán k nevěstě. Člověk je nevěstou, které Bůh věnem (dcera nemá zásluh na věně, dostává je od otce právě proto, že je jeho dcerou!) uchystal víru. Neboť víra je dar od Otce, který dostáváš, chceš-li být jeho dítětem a zasnoubit se jeho Synu. Velký pátek v č. 8. je úplně liturgicky prodehnut a připomíná svou skutečností Zahradníkův Velký pátek v městě. Zde není žádná zpěvná veselost, zde je bolest, ale jaká! Křesťansky nesená, Kristova.

O. Kryštofek. Ráno v č. 1., Milostná (takové milostné lze si přát: z nichž plyne odpovědné pobídnutí k práci), v č. 4., Přicházejícím v č. 8. jsou jedny z nejlepších básní. Ač brání kolega Kryštofek filosofii bolestínskou, nezdá se, že by byla filosofii jeho.

R. Veverka. Proti Chlapci Kristiánovi v č. 1. se zdvihly námitky, ale což není oprávněná myšlenka básně: plaví se sám, jak se to sluší všem dětičkám, jež mají víru? Škoda, že byla pouze jedna báseň od Veverky.

Fr. Adamec. Hra s životem v č. 1. — není snad správné mluvit o osudě, jenž je křehkým míčem a člověk obehnaným hráčem. Nevím, zda-li mám kladně přijmout, že »hra s životem přináší jen pláč«. Ovšem, život se nehraje, život se žije, ať pláčem či smíchem, »jak Pán Bůh dá« — moudrost našich babiček lepší často moudrosti našich hlav. Sentimentální melancholie Trojího milování v č. 8. zklamala.

St. Sohr. Pochybnost v č. 7. je tak živá a tak věřící. Plíživá šlápota, říká básník, kdo ji zná, chápe.

V. Vévoda. Pozdravení ohni v č. 3. je úplný hymnus touhy mladých srdcí. Jen: o žáře lásky, snů a dětských úsměvů — sny mají žár ničící, nikoli očištný, chceme-li být očištěni žárem lásky a dětských úsměvů (prostota, pokora, důvěra) nesmíme snít, ale žít plně skutečnost.

V. Ara. Lež jiná je úzkost v č. 5. — Ara vychází z přemíry lži úzkostné čist a vyznává mnohotvárnost cest. Jiní by se v ní utopili.

VI. Vltavský. Rašení v č. 5. — žádná pomoc, ani zahradník nemůže ušetřit poupě bolestného proklubování a rašení.

St. Pilka. Bázlivé ohlédnutí v č. 6. — marno, tkáň snů se musí rozříznout. Šero lze milovat dvěma způsoby: zbaběle tak, že zakrývá co vidět nechceme, co v oslnivosti polední bije do očí,

a odpovědně tak, že je dovršena plnost dne, my si chladíme rozpálenou hlavu vanem večera, který patří jen nám. Jen nám a Bohu.

R. Kalčík. Ráno v č. 7. bolí a je hluboké, bylo zvládnuto, vždyť je mnohem pohodlnější mluvit o šeru.

M. Šmíd. Soumrak v č. 7. — zde byla vyjádřena pravda, které má zapotřebí mladé básnictví, chodící pod slunečníky umění subjektivního na trh se svými city srdce a duše.

Věra Lhotská • VÍRA BOLESTÍNSKÁ A RADOSTNÁ

Minulý ročník byl rozvířen sporem dvou směrů — bolestínství či radostnost. Šotola tepal a vcházel s hesly svých bolestných korouhví, Karen básnil a mlčky se usmíval. Co se týče pravoplatnosti obou směrů v básnictví, o tom bylo dost řečeno, za nejlepší vyjádření pokládám práci J. Bělského v 7. čís. a částečně i poznámky A. Bartuška. Všichni si mají být vědomi, že Duch vane nejen k a m chce, ale i j a k chce. Ale zde jde ještě o něco mnohem důležitějšího, co se dotýká vnitřního života, jde o základní postoj křesťanský. Neměli bychom zapomínat, že Jitro je časopisem katolickým, a tedy má vyjadřovat i v básni jen a jen křesťanský postoj.

Šotola pokládá za víru nejpevnější tu, která je člověkem samotným vybojována za ustavičného zmiňování problémů. Kryštofek se staví proti básníkům víry, dětsky přijímané, slovy (č. 5.): »... přespříliš prosté víry. Nějak se do ní neproboleli, nedoboleli.« Pro tyto básníky je víra něčím, co lze zápasy získat. A s jejich básněmi vniká tento názor do krve čtenářům. Názor, který není křesťanský. Neboť: víra je dar Boží. Dar, který se získává pokornou, ustavičnou prosbou, je to milost, které nejsme — jako všeho krásného a dobrého — hodni (víry se dobolet, kolego Kryštofku — nikdy bys nevydržel ty bolesti, kterými by sis chtěl pro svou duši, pádem prarodičů obtíženou, zasloužit víry!). Víra se na nás a v nás vlévá křtem — ať již křtem vody či krve a žádosti — vždyť na otázku: Co žádáš od Církve? se odpovídá: Víru. Věřit — můžeme chtít, ale víru samu nezískáváme, nýbrž dostáváme. Kryštofek ani neví, jakou pravdu pronesl, řekl-li o radostných zpěvácích víry: potkali ji nebo jsou natolik šťastni, že na ně byla s e s l á n a. Ano, seslána sestoupením Ducha svatého.

Boje, kterými prochází člověk, aby si víru udržel, zpevnil, získal, jsou — v tom máte pravdu — ale vlastní silou by v nich neobstál, vlastní silou by z nich vítězně nevyšel, neboť je k nim zapotřebí síly Kristovy. Je rozdíl mezi bolestí a pabolestí, mezi boji a paboji o víru — zdá se mi, že svatí by to potvrdili (což sv. Alois?). Neboť v pravých bolestech o doušek, o krůpěj víry je tolik krutých utrpení, ze kterých vyrůstá čarokrásný strom zdrcujícího poznání lidské nemohoucnosti, nemohoucnosti vlastní i těch, kdož lidsky chtějí pomáhat (jak je požehnané toto poznání, uchýlí-li se k pomoci jediné a přemocné — k sepratým rukám).

Tak má Jiří Karen prostou vírou, důvěrně přijímanou ve vědomí, že je darována, mnohem více pravdy než Šotola se svou vírou, získanou filosoficky, protkanou bolestí, což naprosto není křesťanským postojem.

Z toho také vyplývá, že Karen nemá zapotřebí ptát se jako Šotola, proč jsem a co jsem. On to ví. Nač má mluvit o bolesti, může-li ukázat mír z tohoto vědění přeradostného, které se nabízí již dítěti v katechismu. Že je naivní, jen tak to přijmout?

Je to dětský důvěrný položení v ruce Otce. I tu je na místě: Nebudete-li jako maličtí tito.

Jan M. Grosmann • STARÉ ÚČTY

V minulém ročníku »Jitra« vedl hlavní slovo o básnické theorii Jiří Karen, a to způsobem, který mě přiměl vystoupit proti němu téměř v každém bodě jeho tvrzení. Ačkoliv moje stat' má mít ráz kritický, pokusím se sepnout ji v syntetický celek.

Hned v prvním čísle v článku »O pravé poesii« uvažuje o podstatě básně, a to tím způsobem, že báseň dosud rozděluje na obsah a formu, při čemž formu považuje za t. zv. sváteční šat nebo roucho (nepřímou naznačeno) obsahu.

Chci se pokusit v několika větách osvětlit základní názory o podstatě poesie, uplatňované nejširše strukturalismem a jeho nejvýraznějším zástupcem Janem Mukařovským.

Strukturalismus nerozlišuje v básnickém díle podstatných rozdílů mezi prvky jazykovými a mimojazykovými, poněvadž vychází z předpokladu, že do slovesného díla nevchází ani fakt, myšlenka (prvek ryze sdělovací) jako součást skutečnosti, nýbrž jako význam, a to přirozeně jazykový. Uvědomování platnosti tohoto názoru, že i t. zv. obsahové složky mají ráz formální (jako poz. význam) a přirozeně naopak forma vstupuje do díla jako součást tematů (obsahu), se hranice rozdělování básnického díla na obsah a formu setřely a zmizely.

Na jejich místo nastoupila dvojice materiál a umělecký postup (nazývaný též forma, ale v jiném významu; viz níže). Tato dvojice ovšem neznamená pouhou záměnu za dosavadní termíny obsah a forma, nýbrž je radikálním převrácením v nazírání na básnické dílo. V materiálu jsou zastoupeny prvky ryze jazykové a prvky tematické. Důležité je, že tyto dva prvky ale nestojí proti sobě v rozporu reality a významu, nýbrž jsou dvěma druhy souřadných a rovnoprávných významů jazykových.

Jejich rozdíl není kvalitativní nýbrž funkční, čemuž nasvědčuje i to, že prvky ryze jazykové mohou podle svého zařazení přejímat i funkci tematickou.

Umělecký postup potom, čili forma (nebo lépe: formování) je řadění a organisování materiálu. Forma není tedy pojata jako existující odlučitelná součást díla, nýbrž jako způsob zpracování materiálu.

Tím ovšem je definitivně vyřaděna theorie obsahu (smyslu) který by byl teprve zdoben a okrašlován formou, nýbrž dílo je pojato jako organisovaná jednotka významová (Mukařovský).

To je základní chyba Karenovy theorie, nad kterou jako kdyby stála mottem poznámka z Jitra č. 2 v Zápisníku mladých studentů, kde se mluví o básni jako o díle, v kterém je nutno dát tvar myšlenkám, větám, obrazům a sepnout je v umělecké dílo.

Víme, a všichni opravdoví básníci mi to potvrdí, že báseň je sloučeninou, která musí vytrysknout, a kterou je nutno za žhava kout. Sloučeninou, a ne směsí. Při tvárnění básně je nutno proto vycházet z jejich požadavku, z jejího nitra.

Proto jsou básníku nepotřebny všechny recepty o rytmu verše a pod.!

Co se rýmu týče, souhlasím s Karenem, že má růst zároveň s celou básní a ne být pašován na konce veršů dodatečně, nebo snad dokonce předem vytvářena rýmová kostra; a proto nemohu připustit ani zde, aby Karen dával recepty na rým v tom smyslu, že by prikazoval: nikdy nerýmovat sloveso se slovesem, subst. se subst. etc. Vždy (nebo zpravidla) různé tvary odlišné dynamiky.

Víme a máme i v současné poesii dosti důkazů, že báseň sama svou strukturou vyžaduje někdy primitivního, t. zv. banálního rýmu; (Bednář: přibližuje na sestupuje, prchající na mrzačící etc.), a to stejným právem, jako na př. poetismus tvořil rým dokonalý a jiskřící. Stejně musí básník vycítit, jaké kompozice báseň vyžaduje, neboť není libovolné, napíše-li ji ve volném či uzavřeném verši. Stejně jako si nedovedeme představit na př. Kolozpěv srdcí v uzavřeném verši, nebylo by možno přetvářet jinou báseň z uzavřeného do volného verše, bez porušení její struktury.

Na konec bych chtěl poznamenat, že ne každý nerýmovaný verš je veršem volným.

II.

Říká-li Karen jen tak mimochodem, že umění pro umění je překonáno, je to laciná módní fráze. Pokud Karen tímto l'art pour l'art myslí český poetismus, neuvědomuje si, že bije aspoň zčásti do vlastní hlavy.

Ani náš český poetismus nebyl pouhým uměním pro umění, ačkoliv byl silně příbuzný s t. zv. ryzí poesii. Poetismus byl spojen s životem, život pro něho je funkcí poesie; poetismus je, jak bylo napsáno, *modus vivendi*. Poesie mu měla být »fluktuační životní, samo jeho jiskření, sama jeho výbušnost, přemetnost a nevypočitatelnost« (F. X. Šalda).

Je to opájení se životem v jeho nejvíce potlačených stránkách, v podvědomí, tryskající obrazotvornost, zázračné proměny a kouzelná snovost inspirovaná na nejvšednější skutečnosti. Poetismus vzniká jako přirozená reakce po opadnutí nejvyšší vlny asketické poesie proletářské.

Avšak jemu příbuzný pocit životní musíme hledat, jak jsem přesvědčen, již v českém válečném a poválečném vitalismu. Neboť poetismus není prakticky nic jiného, než zrásobený vitalismus, či spíše splnění jeho programu a přeladění do jiné polohy.

Neboť chce-li být vitalismus vším a vše, poetismus tím je, vyzývá-li vitalista stálou životní proměnu, poetista jí žije a popírá-li vitalista »dno věcí«, poetista je nezná. A poetista si přetváří život v kouzelný sen také nějakými růžovými brýlemi. Kde jsme to už slyšeli?

III.

Karenovi je nedosti na tom, že učí své kolegy »formě«. V dopise »Za stěnou ticha« chce dokonce přetvářet jejich životní pocity též jakýmsi receptem ve své nazírání na skutečnost. Karen se odvažuje mluvit o bolesti a utrpení básníka jako o nějakém přechodném stadiu mládí, ačkoliv musí velmi dobře vědět, kolik velkých básníků se dobralo svých hodnot právě utrpením a vzýváním bolesti.

Už velmi dlouho se volá v umění po vytvoření nového člověka. Není to volání plané, nýbrž velmi palčivé. A domnívá se snad Karen, že onoho nového člověka najde růžovými brýlemi a klouzáním po něžném povrchu věcí?

Básník musí být muž hrdinného zraku, jak říkal Šalda, muž, který se dovede propálit na dřeň krásy a pravdy, a ne nositel tendencí nebo idejí; mohou to být ideje krásné, ale nenaleznou uplatnění; jestli na čas, tedy ne věčně.

Musí být poesie tedy vidění, nové vidění světa, a to až děsivé, podle známého výroku Goetheova.

To neznamena, že každá poesie má být pozitivní, měřeno podle měřítek životního utilitarismu. Řekněte, jaký byl klad ve většině básní K. H. Máchy? Byla to, říká se, destruktivní lyrika. A přece byl Mácha u nás první, kdo uměl vidět a svým viděním pobořil úzké zdi naší literatury, že dodnes se u nich zachvíváme mrazem kosmickým.

A Mácha měl odvahu hledět tváří v tvář oné hrůzné skutečnosti zmaru a bolesti, jak se mu

jevila. Neutíkal se k růžovým brýlím a jsem z Máje přesvědčen, že i on by se byl dobral právě protrpěním své hrůzy nové lásky a životní hodnoty.

Karen nevěří, že by mladí byli zaskočení. Karen stojí totiž příliš mimo život na jakési neprobíjované jistotě, která se mu jednou může sesypat v žalostný prach.

Karen dále tvrdí, že básník věřící nemůže nad ničím zoufat. Nesmí se však zapomínat, že ne všem básníkům se dostalo milosti víry. A stejně se nesmí zapomínat, že básník netvoří pro sebe, nýbrž pro svět, který dnes Boha ztratil. Věřit v Boha je pro básníka nesmírná milost, které nesmí zneužít. Musí projít stejně utrpením své doby, a tvorbou náboženskou Boha nalézt i pro všechny.

Jsem přesvědčen, že každý boj v dnešní poesii a každé utrpení je krvavým zápasem o Boha. Domnívám se, že každý, i ten nejhorší hledá ve všem a všude Boha, a proto nemá nikdo práva se mu za to vysmívat.

IV.

Karen cítí masku a disharmonii v utrpení mladé poesie. V Jitru č. 8 chce čtenáře přesvědčit, že podle článku V. Černého v Kritickém měsíčníku je smutek básníků jako je Jílek, Jakubec a Bednář chtěný a falešný. Černého článek je ovšem theoretickou statí, která je psána všeobecně, bez zřetele na jakékoliv umělce.

Je Karen tak bezvýhradně přesvědčen, že na př. Bednářova poesie neodpovídá požadavkům Černého?

Právě tentýž V. Černý totiž pravil o Bednářově »Velikém mrtvém« mimo jiné, že by bylo holým výsměchem upírat mu jeho umělecké hodnoty hlubokého citového zážitku obecně lidsky platného a schopnost básnický jej plně objektivovat. (K. M. IV. č. 1.) Stejně o sbírce »Po všech svatbách světa« viděl Černý v mnohých básních náznak mocné celistvé poesie a opravdovou novou notu, ač někde se mu zdá chybět skutečnost boje o svět i o sebe.

Bylo v »Jitru« namítnuto, že boj o neporozumění mezi básníkem pohody a barvy a básníkem propastných problémů a rozervaností je věčný, a nikdy nelze přiznat pravdu té či oné straně. Je to pravda. Je však stejně pravda, že poesie se vyvíjí a doba se vyvíjí, a že tyto dva činitele vynášejí na hladinu věčného života právě jen ty básníky, kteří stojí utvoření v jejich vývojových liniích a jsou schopni bojem pokračovat v tvoření.

Nelze přiznat pravdu ani jedné, ani druhé straně, ale jedné z nich bude vždy přiznáno právo na život, a to většinou v neprospekch druhé. A jsem přesvědčen, že dnešní chaotický a rozkymácený věk potřebuje nejméně básníků toho druhu, kteří tvoří nasazení růžových brýlí z trhu.

A lze-li se čeho dobrat pomocí těchto skliček, jistě to není Bůh, k jehož spatření je třeba odříkání a bolesti i v poesii. Mluvil-li Karen o Bohu v tomto časopise, ať se dá přesvědčit, že nikdy nic nového netvoří pro svět pouhým konstatováním existence Boha. Zná-li svět Boha, nepotřebuje Karenovu reprodukci, nezná-li, nevšimne si jí. Na to máme katechismy z obecných škol a ne básníky.

Představuje-li si, že stačí říci: je Bůh, a tím jsi uzdraven, je to totéž, jako říkat slepci: je světlo, a proto vidíš.

Vidět tam, kde ostatní tuší, jak říkal Šalda, a vědět tam, kde ostatní se domnívají. To musí být úkolem básníka, úkolem svatým, který je nutno plnit, třeba za cenu krve.

K N I H Y

NAD LESY STOUPÁ DÝM, Bedřich Svatoš. Román. 8. sv. Kytky dobrých knih. Vydal Vyšehrad, Praha, červenec 1942, cena 48, 62 K. — To je už třetí román v nedlouhé době, ale ani ten se nijak nevymyká představě, již jsme si učinili o tomto životném vypravěči. Jeho postavy jsou dobře vymodelovány, děj je zhuštěn, vypravování má spád, ale nelze říci o Svatošovi, že nějak po svém rozvíjí tradici venkovské novelistiky. V tomto románě jde o vzrůst rodu Smahů na Křivoklátsku. Zakladatel rodového majetku se však proviní a je za to trestán na dětech. Ale jeho nejmladší syn přece jen zaručuje pokračování. Toť schema tolikrát už opakované. Svatoš musí jít hlouběji, chce-li být víc než dobrým romanopiscem pro lid. lv.

KREJČÍ FORTUNÁT A JINÉ POVÍDKY, Frant. Pravda. Upravil, poznámkami opatřil a předmluvu napsal K. Mirwald. Vydal Vyšehrad, Olomouc, červenec 1942, cena 55, 75 K. Mirwald vybral z celého díla Pravdova dvanáct povídek, z nichž nejdelší a nejlepší postavil do čela statného svazku. Je dobře, že

se nezapomnělo na tohoto jadrného, svérázného vypravěče. Pravda je kořen, z něhož vyrůstá pořádný kmen. O něco starší než Němcová a mladší než Tyl, stojí na samém počátku naší venkovské povídky, přinášeje si k ní nejen výborné zkušenosti kněze, znalého lidu, ale i tendenci, která je v podstatě jiná než u Tyla. Jde z nitra. Najdete v Pravdově díle motivy, jež se pak vrátí třeba hned u Hála nebo Šmilovského. Jako Hála zajímá ho poměr rodičů a dětí, nerovná láska (ale u Pravdy není onoho ostrého rozvržení světla a stínu, Pravdovi chybí zcela prvek krajinomalebný), Šmilovský má s ním srdečný zájem o rázovité písmáky, lidové mudrce, jejichž ústy mluví tento kněz konservativce, který uzavírá venkov novým proudům (viz Fortunátův otec). Je pravda, jeho prostředky jsou leckdy primitivní, ale nejsou bez půvabu. lv.

VYTRŽENÍ PANNY Z BARBY, Gertrud von le Fort. Povídka. Přel. Jar. Votrubová-Koutecká. 1. sv. edice Vavřín. Vydal Vyšehrad, Praha, srpen 1942, cena váz. 26 K. —

Pro tuto novou knižnici dovede jistě Jan Čep najít díla, která si zaslouží vavřínu. Svědčí o tom už první svazek. To je mistrovské dílo, vnitřním rozsahem je to román. Svádí srovnávat tuto povídku o sestřích kláštera od sv. Anežky v Magdeburgu s románem Magdeburgská svatba. Není tu jen stejné dějiště, i když doba je jiná. Totéž mistrovské zvládnutí látky úžasně dramatické, což má vliv i na stavbu a sloh. Táž hloubka proniknutí do nitra, táž velikost víry, jež odpouští nepřátelům. V této povídce pobloudilou je velická abatyše, která teprve skrze strhující sílu příkladu mladé panny z Barby dochází k víře svého mládí, teprve skrze utrpení panny z Barby, již Bůh obdařil hrozným darem prožívat všechnu bezútešnost opuštěnosti Bohem — jsme v době řádění sektářů v 16. stol. — si uvědomuje smysl svého poslání a smysl příkazu: Bože, odpusť jim, neboť nevědí, co činí. Jedinečné dílo po všech stránkách. Musí se číst znovu a znovu jako její povídka, velmi příbuzná, Poslední na popravisti. 1v.

DUCHOVNÍ PÍSEŇ svatého Jana od Kříže. Spisů svatého Jana od Kříže sv. III. Přeložil Jar. Ovečka S. J. Vydala Dominikánská edice Krystal v Olomouci, červenec 1942, cena 75 K. — Duchovní píseň svatého Jana od Kříže se zachovala ve dvojí redakci. Redakce druhá, zvaná B se v leccems odchyluje od redakce A. To dalo podnět k pochybnostem o její pravosti. Byli to zejména Dom Chevalier a P. Louis de la Trinité, kteří se snažili dokázat, že mezi oběma redakcemi jest rozpor a nesouhlas a že tudíž redakci B je třeba pokládati za apokryfní. Je zřejmo, že dospěti k samostatnému závěrnému úsudku v otázce tak spleťtité bylo možno jen na základě důkladného studia. Toto studium vykonal překladač Jaroslav Ovečka s pečlivostí a odborností sobě vlastní. V rozsáhlém úvodu shrnul jeho výsledky, zhodnotiv zejména názory Chevallierovy. Třebas jeho důvody naprosto vyvrací, přiznává mu zásluhu o studium svatého Jana z Kříže a mystiky vůbec, ovšem zásluhu asi takovou, jakou měl Wolf, když popíral homérský původ Iliady a dal tak podnět k pronikavým studiím homérským. Z výkladů Ovečkových vyplývá, že i druhá redakce Duchovní písně, jak ji podává rukopis jaénský a ostatní rukopisy skupiny B, je pravá, to jest, že i ona, tak jak ji máme, jest dílem svatého Jana od Kříže. Duchovní píseň obsahuje celý vývoj mystického života duše nazíravé od chvíle, kdy duše se rozhodne pro vyšší stupeň duchovního života, a to v trojí cestě: očištné, osvětlené a spojně až k nejvyššímu vrcholu dokonalosti v tak zvaném duchovním sňatku. Duchovní píseň obsahuje v druhé redakci 40 slok s příslušným výkladem mysticko-theologickým. Svědomité, do všech odstínů přesné dílo překladatelské dovršil Ovečka množstvím kritických poznámek, jež svědčí o jeho jedinečné erudici v tomto oboru a řadí tak jeho práci po bok nejlepšíh edicím světovým. D. P.

NASLOUCHÁNÍ, Josef Palivec. Báseň. Vydal Fr. Borový, Praha, srpen 1942. — Jistá

část našeho součas. umění ustrnula zřejmě v krasotvoření a v planém akademismu: přeskutivovaná forma se uplatňuje na úkor výbojů na poli ideje a tvaru; z tohoto stavu není východiska, tento stav je úpadkem a dá se překonat jen obětováním a rozbitím formy přetlakem nového syrového tvořivého materiálu. — V poesii znamená tento směr Josef Palivec. Po přechváleném Pečetním prstenu vydává letos druhou knížku, v níž jsme se nedočkali ničeho jiného, než řídkého odvaru už dříve napsaných veršů. Pod nádherným rouchem technické obratnosti a slovní duchaplnosti, vyráběné na tucty, skrývá se tu místo básnického útvaru pevných rysů a cílevědomého, sebe i svět orientujícího úsilí zplhlý cár nezformované básniviny, nic neříkající a nic nechtějící říci, mluvení pro mluvení, poesie pro poesii. A co víc, tou bezmocností a bezúčelností po stránce ideové trpí už i oblast výrazová: tak můžeme na př. zjistit (přehlédneme-li už nejen samoučelnou, ale místy i přímo odstrašující snahu po originalnosti, jako jsou vazby »opuštěnost odlehlou ordinuje orodovná vůle« nebo »moje starost vartuje«), že adjektivum u Palivce, následkem neurčitosti zaměření slov, pozbývá natolik své funkce, že se stává vycpávkou (rým: »zkrásněné — zvrásněné — básněné«) a přívěskem, který nejen že neurčuje, nýbrž úmyslně zvyšuje matnost pojmu. Spojení jako »jata májata« nebo »lícha jaktěživá« a j. jsou bezpředmětným pleonasmem a naprosto nesvědčí o schopnosti tvůrčího akcentu, jsou výsledkem spekulace a ne vnitřní nutnosti. —jš—

SOKYNĚ, Tirso de Molina. Komédie o 3 dějstvích. Volně přebásnil K. M. Walló. Vydal jako 7. sv. Knižnice dramat. umění Českomoravský Kompas v Praze, v červenci 1942. 26 K. — Je to už sedmá knížka, kterou Knižnice dramatického umění za nedlouhou dobu přináší; už jen to je jistě zásluhou, i když ve vydávání není pevného systému, aktuality v dramatu jsou prostě ihned posílány na knižní trh, nejčastěji přímo, s prken Národního divadla. — »Sokyně« je typicky španělská romantická komedie, sršící gracií a vtipem v slovním šermu a neobyčejně jistá a technicky vypulírovaná ve stavbě. Fabule je zase »španělská«, jak ji v podstatě najdeme nejednou ještě v literatuře této éry: Don Melchior se před madridským chrámem zamiluje do dony Magdaleny, zahalené šlojířem, a odmítá ve své nevěstě, již navštíví, tutéž ženu. Magdalena, žárlivá tak sama na sebe jako na svou vlastní sokyni, vyžene celou situaci, plnou omylů, na ostří a nakonec se dá poznat zmoudřelému donu Melchiorovi. Lidovou komiku přímé prostoty tu zastupuje klasická figurka sluhy Ventury. — K. M. Walló se zřejmě držel předlohy jenom v konstrukci, slovní ztvárnění tvoře samostatně; jeho parafráze nám natolik přiblížila tři století starý text, že se dá skutečně číst i recitovat plynněji a přirozeněji než leckterý dnešní. —jš—

ÚSMĚVY A KORDY, Frank Tetauer. Vydal jako 8. sv. Knižnice dramat. umění Českomoravský Kompas v Praze, v červenci 1942.

27 K. — Uvítali-li jsme Tetauerova »Zpovědníka« jako slibný pokrok v naší současné dramatické tvorbě, nebudeme už nad »Úsměvy a kordy« ani zdaleka tak nadšeni. V tom, co tu čteme, nenajdeme ani známky po nějaké snaze, ať už řešení nového problému či o nový jevištní výraz. Takových situací, takových zápletek, takových dialogů, nápadů a frází jsme slyšeli s prken už dost a dost a věru není už třeba nositi sovy do Athen. A nemá-li dramatik vážnějších starostí, než dostane-li se kavalírovi Petru ze Zásady pan-na Magdalena a jeho příteli sestra její Marie (po dlouhých tahanicích ovšem) za ženu, pak, myslíme, nemá také žádné zvláštní nutnosti psát divadelní hru. Není totiž sporu o tom, že Tetauer psal »Úsměvy a kordy« »levou rukou«, jak se říká, a příliš mnoho času ani myšlení jim nevěnoval. Že je autorem neobyčejně zběhlým, napsal ovšem kus technicky takřka bez kazu: dialogy plynou plyně a lehce, všude vládne nenucenost (místy až nemilá — říká-li na př. šlechtický synek z časů krále Holce komusi »Chlape, ty jsi originál!«), jistota, graciélnost, i když dekorativní pouze a mnohde s a m o u č e l n á. Může snad být tato »veseloherní romance« příjemným osvěžením repertoaru pro leckteré naše divadlo, ale mezi dramatickou prací zůstane pro svou — byť umně zastíranou — konvenčnost provždy krokem zpět.

—js—

Nakladatel Václav Petr v Praze vydal ve své knižnici Erb v poslední době novou serii knížek veršů. Také jeho edice První knížky přinesla jedno nové číslo. Úroveň těchto edic není v poslední době zvláště pozoruhodná, což je důkazem jak povrchního výběru editorů, tak i celkem nepatrné umělecké hodnoty této nejmladší poesie.

Jarmila Otradicová ve svém JEZEŘE jeví náznaky něčeho, co by mohlo být nazváno básnickým viděním jen s velkými výhradami. Je to přívál citů a citeček, v nichž to jen zřídka probleskne jiskrou básnického poznání. Neurčitost vůle i touhy je tak zmatená (»Z trosek se nepozná, čím chtělo být naše chtění«), že zde nemůže být základnou básnického výboje, jehož povaha je vždy osvobodivá. Několik drobných »básní v próze«, vložených do sbírky, nepřináší (až snad na jednu, nazvanou »Náš čas«) rovněž nic tak pozoruhodného, aby to stálo za povšimnutí.

Hana Marková ve své ČERNÉ HODINĚ je už blíže životu a neupadá tolik do slovní abstrakce. Její vnitřní život je zvichřenější, ale také jasnější: jasnější v tom, že je tu středně rozděleno světlo a tma, že se tu vyhrnuje touha i vůle a vnitřní gestikulace není rozplizlá. Taková báseň Zoufalství (připomínající ostatně básně dnešní mužné generace básnické, psané před 10—15 lety), dává tušiti opravdovou zvichřelost mladého nitra: »Těch hrůz, jichž neumím se zřící, / když strach má slova odpíjí! / Do zraku něhy rozena, po přeslici / nezabiješ — snad zabiji.« / Básně »Hledání« a »Za lásku« ukazují k možnostem, na nichž by mohla Marková jednou vystavět svůj básnický svět.

Jaroslav Macháček v KRAJINĚ KRÁLOVNĚ přináší prostrannější vidění světa a proto také barvitější. Je až ku podivu, jak možno podlehnout v básnění vzoru, jak to zde činí Macháček. Ale k jeho cti budiž řečeno, že toto podlehnutí není pro mladého básníka nikterak nečestné, zvláště ne tehdy, jde-li o podlehnutí vzoru tak mámvému, jako je básník Jan Zahradníček. Ani jednu Macháčkovu báseň si není vskutku možno představit bez poesie Zahradníčkovy. Má to zde na štěstí své plus: Macháček zde nepodléhá Zahradníčkovu proto, že si osvojil jeho vidění světa, ale proto, že je dosti blízkého duchovního ustrojení jako autor »Jeřábů« a »Pozdravení slunci«: »Vítají slunečnice jitro nové / do tance dávají se kruhy kopretin / a shůry padá jasno opiové / do kadidelnice luk, jímž uklání se stín. / — Již tušit možno hojnost obilí a strdí / v oblastech strmicích, jak slunečné terasy, / z hlíny a vláhy kraj hrdý / dávno již připravil lích pruhu na klasy.« / Toto jistě krásné podlehnutí má ovšem i své minus: Macháčkův rozlet zdaleka nemůže stačit rytmickému a kólovému rozletu Zahradníčkovu už proto, že jeho básnické vidění je daleko chudší a prostší. V podlehnutí tak naprostém, jako je toto, je nebezpečí schematismu: autor přejímá hotové obrazy a rýmy a podřizuje jim své vidění, které není zdaleka té intensity, jako je poetický náboj oněch obrazů u básníka-vzoru.

Ladislav Šíp nazval svou — tuším již při nejmenším druhou — knihu KDYŽ KVETLA LOUKA. Tohle jsou verše velmi zřetelného a verbalistního rázu, něco velmi odvozeného už svou komposiční methodou (vzory na př. Palivec, tam kde je nejslabší). V první básni čteme: »Jdu tedy za hlasem, pryč zlé a profánní, / ved', ved' mne opojná, jsem plný doufání. / Když přeslen osudný větrné nitě tká / ved' jako matka má, sluneční magnetka.« / Na štěstí je si autor vědom, že jeho »písne jsou přechudobné dárky / za snění v klíně prostých trav« a snad jej jednou právě toto vědomí vlastní niterné chudoby zachrání.

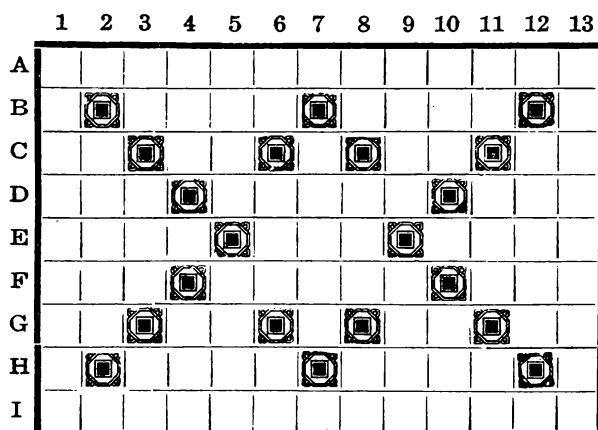
Josef Hiršal vydává svou druhou knížku veršů s exotickým názvem NOCLEHY S KLEKÁNÍCI. Hiršalovi není možno nepřiznat dosti značné básnické nadání i když jeho poslední verše spíše prozrazují, s jakou lehkomyslností je promarňováno to, na čem by teprve bylo možno budovat básnickou stavbu. Taková báseň, počínající slovy »U mlýna záhuby« ti dá jasný pohled do dnešní trpké neutěšenosti autorova nitra (»Kam civí luna mdlá, kde svítí duše tvá? / Vždyť zlaté obilí žernovy rozemlely, / zůstal jsi hladový, zůstal jsi osamělý« — atd.), ale nemůžeš básnický omluviti to laciné unikání z vlastní prázdnoty verši, které podávají zdánlivý obrat k jasů, básnický nepodložený a tedy bezcenný, s rysy dnes už tak básnický zprofanované palivcovské útěšnosti: »Ó, vlahá boží dlaň pod víčky rozednila / a vidím, slyším, jsem! Má ústa promluvila« — a tak to jde dále, a básník se ti — skoro nechtě — přizná, že má při tom všem do pláče. Hiršalovi je nad jiné třeba najít »tvrdé slunce čin«, o kterém zatím jen veršuje.

M. N.

H Á D A N K Y

Rediguje JAN KUBÁT, Hradec Králové, Šafaříkova ul. 666.

S TAJENKOU.

Vodorovně: A) První část tajenky. B) Obloha; nerost. — C) Čínské ženské jméno; předložka; spojka; francouzské zájmeno; Tobě! — D) Obrácení ssavci; nejčastější české příjmení; ptej! — E) Dívčí jméno; LLÍ; kypřilo půdu. — F) Letadlo; čtvrtá část tajenky; pyšný pták. — G) Solmisační slabika; italská řeka; spojka; zkratka hektolitrů; karetní výraz. — H) Předložka; nerost; mazací potřeba. — I) Třetí část tajenky.

Svisle: 1. Náčelnice. — 2. Opěradlo; chemická značka vodíku. — 3. Fonetická litera; zájmeno; egyptský bůh slunce. — 4. Cennina; spojka; puzení. — 5. Vzácné dřevo; francouzský spisovatel. — 6. Zápor; anglicky starý; staročeské vztažné zájmeno. — 7. Hromadný výstřel (obr.). — 8. Zkratka Národního souručenství; francouzsky vzduch; pytlák chytá do .. — 9. Jméno psa; ráno vidíme (obr.). — 10. Tvar slovesa »šítí«; hospodářská rostlina. — 11. Rakouská řeka; pravděpodobnost; přitakání. — 12. Soudečův šat. — 13. Druhá část tajenky.

HÁČKOVKA.

M. J. Čejda.

Povídala jedna selka,
úroda je velká.
Nyní však má ještě starost,
aby bylo dost.

PŘÍSVOJKA.

»Z hádanek.« † J. M. Sobola.

Smutné zbytky hradu
do Čech dívají se němě,
pamětníci dob, kdy
od Turků trpěla země.
Pálili a kradli,
neznajíce přísvojené,
jim za oběť padly
přemnohé památky cenné.

REBUS.*)

Miloš Neoral.

325 IDA
826

*)

ZÁPORKA.

Antares, Kroměříž.

rumů,
správná láhev také domů.

ODSUVKA.

R. Procházka.

Bez »ž« španělská řeka
cestičku si razí,
s »ž« zase část těla,
uhodněte, draží.

ZÁMĚNKA.

M. J. Čejda.

S »pltěm« je strom, to mi věř,
s »nimrodem« jen lesní keř.

ZÁHADNÝ NÁPIS.

Miloš Neoral.

VĚSTNÍK ELE
DRÁBI DALI TU

PŘESMYČKA.

K. Jungmannová.

PĚST SONI

KNIHY Z EDICE JITRO

knihy pro Tebe

HESLO ČTENÁŘŮ JITRA V ŘÍJNU: VŠICHNI STUDENTI ODEBÍRAJÍ A ČTOU JITRO

Je ještě řada studentů, kteří JITRO ještě vůbec neznají. Je to v neposlední řadě vina těch, kteří JITRO odebírají.

Obracíme se proto s výzvou na všechny své čtenáře, aby JITRO doporučili svým kolegům a známým. Zajistě i lidé, kteří již studenty být přestali, přečtou si JITRO s užitkem.

Pro ty, kteří získají nové odběratele, máme připraveny odměny.

Stále aktuální je také otázka knih EDICE JITRO. Prohlédněte svou knihovnu a ty svazky EDICE JITRO, které Vám chybějí, si objednejte co nejdříve. Řada knih naší EDICE JITRO je rozebrána nebo se blíží rozebrání.

EDICE JITRO má pro Vás ještě připraveny úplné série oblíbených uměleckých pohlednic. Jejich formát je volen tak, abyste jich mohli použít i pro delší sdělení. Celá série stojí pouze K 7 —. Neopomíňte si ještě dnes objednat aspoň jednu serií.

V prvním čísle byly složenky. Vkládali jsme je, abyste mohli zaplatit předplatné.

Na konec ještě opakujeme:

Všichni studenti odebírají a čtou JITRO

JITRO EDICE JITRO, PRAHA II, VÁCLAVSKÁ 12

Tři novinky z podzimního programu Vyšehradu

Vyprávění o rodu dědičných svobodných myslivců Frejků z Outěchovic a o světě kolem nich.

Jiří Frejka: OUTĚCHOVICE

Celé toto vyprávění o skutečném životě, skutečných lidech a událostech je prořezáno něčím jemným a silným zároveň, něčím, co živelně zvroucnuje prostá fakta, věci obyčejné a snadno zapomínané. Vše je tu protepleno jasnou vroucností, zašlé časy navraceny ve vší svěžesti, obraz starého světa namalován malířem, živě vidoucím to, co zaniklo v čase, ale trvá v srdci. Pravda věcí a lidí je tu prociťována jako poesie, nejcennější poesie života samého. — Řada kreseb a barevné obrázky Jiřího Trnky. Stran 248, brož. 68 K, váz. 82 K. Září 1942.

Václav Renč: MARNOTRATNÝ SYN

Lidová hra o hříších, bloudění a uzdravení srdce, jejímž básnickým námětem je Kristovo podobení o marnotratném synu s bohatým využitím staročeského »Mastičkáře« a středověkých obyčejů masopustních a svatebních. Ústřední smysl své hry položil tu mladý básník do bloudění Marnotratného, dává mu okoušet lásky i zklamání, opojení i vystřízlivění, zoufalství i naději, v postavách, které Marnotratný potkává na své rušné pouti, objevují se jeho vlastní představy, žádosti, svody jeho neukojené mysli, a též její zoufalství a hořkost. A tak celá hra je vlastně monologem Člověka na jeho bludné pouti k domovu duše. — S ilustracemi Jiřího Trnky. Stran 176, brož. 51 K, váz. 65 K. Září 1942.

Paměti rolníka a mlynáře Františka Dědiny:

KDYŽ SI NÁŠ TATÍNEK MAMINKU BRAL...

Ve Františku Dědinovi jako by se byl znovu po letech projevil lidový písmácký duch, z něhož vzešly známé obrozenecké paměti Vavákovy. Je to věrný a barvitý obraz selského, typicky českého života v minulém století, líčící s hřejivou a srdečnou bezprostředností životní osudy rodu Dědinů na Mladoboleslavsku. Mají tak Dědinovy Paměti nejen všechen svěží půvab životní pravdivosti, ale i neobyčejnou cenu jako dokument jazykovědný, národopisný a historický (Josef Pekař). — Uspořádal univ. prof. Václav Dědina. Ilustroval akad. malíř Jan Dědina. Stran 248, brož. 58 K, váz. 72 K. Září 1942.

U všech knihkupců • Nakladatelství Vyšehrad v Praze

UTRO

3

ČASOPIS KATOLICKÉHO STUDENTSTVA STŘEDOŠKOL. ROČ. XXIV
POESIE • PROSA • STATI • VÝTVARNICTVÍ • FOTOGRAFIE

j i t r o časopis katolických studentů

Vychází jednou měsíčně kromě hlavních prázdnin. Technická redakce a administrace: Praha II, Václavská ul. 12. Telefon č. 457-51. Číslo účtu u Poštovní spořitelny v Praze 206.271. Předplatné: studenti K 21,—, ostatní K 31,—.

redigují prof. Dominik Pecka a prof. Leopold Vrla. Příspěvky rázu naučného a výchovného posílejte na adresu prof. D. Pecky, Brno, Královo Pole, Riegrova 24. Příspěvky rázu beletristického na adresu prof. L. Vrly, Moravská Ostrava-Přívoz, reálné gym.; původní kresby a fotografie zasílejte na adresu A. Machourek, Praha XII, Jičínská 5.

zprávy dopisovatelům

A. B. Báseň ano, i když má blízko k sentimentalitě. Škoda, že próza bratrova je slabá. — E. L. Uschovám si ji, zatím ještě nejsem zcela rozhodnut. Máte tam odvážný experiment. Ta vaše dávná próza bude otištěna. Myslím, že to je vaše pole. — O. P. Próza je příliš soukromá. Báseň — nic nového, třebaže je lepší. Nejsem vldp. — V. B. Jsem velmi nerad, že jste tu prózu přeplnil jistým sensualismem. Z počátku jsem škrtal, ale bylo zřejmo, že to nelze dělat. Jinak jsou mně vaše prózy vskutku sympatické. Jsou svěží. — K. Kol. Vyspěl jste za tu dobu. Jen vítr... — J. H. Bez adresy, a ostatně i improvisace. — L. Vaš. Človče, čím jste to obložil tu báseň, dost dobrou, abych si ji uschoval? A ten podnik! To vás charakterisuje, i když vás neznám. Prózu jistě. — J. Chv. Snažte se být svým, máte jinak předpoklady. — V. Str. Jsou dobré. Snad romanci. — J. V. Pr. Zátíší a Po dešti. Pošlete recenze, uvidíme. Nejlépe by bylo domluvit se v redakci. — M. Uld. Ano. — Bl. Kauf. Jsem na rozpacích. Jsou tam pěkné verše, ale jiný to zkazí. A trochu tézovitě. Adresa! — B. L. Nejsou zlé, ale tématicky se mně nelíbí. — J. Z. Chudý chlapec. — J. Háj. Štěrka jistě. Próza je šedivá, příliš klidná. Jsem rád, že jste spokojen. — M. Au. Budu se snažit, aby se J. všem líbilo. Ale básně otisknout nemohu. — J. Sed. Tu vaši. — J. Mu. Zatím nic, ale pracujte pilně. Musíte se zbavit mnohomluvnosti a pathosu. — Jar. H. Líbí se mně ta prózička, ale není přece ještě zralá k otištění. Ať jen pokračuje vaše sestra, a to nejlepší pošlete. — Vl. Bař. Čekám lepší. Napíšete je. — Kl. P. Přišla pozdě ta zásilka. Z nové Zpívej. — Fr. L. Dobře se na vás pamatuji. Jste to vy, v těch verších, jenže jsou zpěvnější. Schovávám Dým a Loučení. — J. Cac. Próza příliš lyrisuje. — Tuň. Nechal jsem si Tvář. Ten závěr románu je dobrý, ale vadí mi tendenčnost. Víte, o tom se nemá mluvit, to má mluvit samo z díla. — M. Mayová - Věra Eich. K čemu ta schovávaná? Nemáte čisté svědomí. — V. Klauď. Co říci o té nenáročné básni? Není zlá, ale neotisknu ji ještě. — F. O. V. Jste poctivý k sobě. To přinese ovoce, a už přináší. Nokturno, Vozová cesta, Úplněk. — J. Š. Díky za vše. Mám radost. Recenze jsem trochu zkrátil. Z básní dvě. Pozdravení a úspěch. — V. Vor. Recenzi jsem trochu seškrtal. Z básní je vidět, že máte nadání. Ale zatím se mně nic nehodí. — Em. Kov. Bude-li teď místo, tož ano. Později by se dost nehodilo. — Ben. Spolupráce možná. Ale napřed musíte pracovat sám o sobě. Ve verších jsou místy dobré náběhy, nic víc. — A. Člh. Snad ano. — J. Hl. Možná někdy. — Vl. Sr. Obojí. — M. Han. Musíte vážiti slova. Zatím vaše verše trpí přílišnou výmluvností. — M. Doč. Děkuji za zprávy. Prózu jsem připravil o začátek. Myslím však, že to nářečí není všude důsledné. Až na ni dojde. Jednu báseň, Melodii. Fotografie pošlu do Pr. — L. Kal. Vybral jsem Dobrou noc. Buďte zdráva. — Zd. R. Vše jsem dostal. Dík. Upravil jsem trochu. Dvě básně.

Vyšlo 15. listopadu 1942. — Majitel, vydavatel a nakladatel Ústředí katol. studentstva v Praze. — Vytiskly Č. A. T. Českomoravské akciové tiskařské a vydavatelské podniky v Praze II. — Redaktoři: prof. D. Pecka a prof. L. Vrla. — Odpovědný redaktor prof. Josef Jakeš. — Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze číslo 15.265/VII-1935 ze dne 26. I. 1935. — Dohlédací poštovní úřad Praha 25.

1827 — 1942

LUDWIG VAN BEETHOVEN

TESTAMENT

Ó lidé, kteří mne považujete za nevraživého, zarputilého nebo misantropického, nebo mne za takového prohlašujete, vy nevíte tajnou příčinu toho, co se vám tak jeví, mé srdce a má mysl byly už od dětství pro něžný cit blahovůle, dokonce jsem byl vždy ochoten činiti veliké činy, ale pomyslete jen, že už po šest let jsem v nevléčitelném stavu, zhoršeném nerozumnými lékaři, rok co rok jsa klamán v naději, že bude lépe, posléze nucen k přehlížení trvalého zla (jehož vyléčení bude snad trvati léta nebo je vůbec nemožné), jsa narozen s živou povahou, dokonce vnímavý pro rozptýlení společnosti, musil jsem se brzy postaviti stranou, trávití osaměle svůj život, a když jsem někdy chtěl přenést se přes to všecko, ó, jak tvrdě jsem pak byl pro dvojnásob smutnou zkušenost se svým špatným sluchem odvržen, a přece mi nebylo možné říci těm lidem: mluvte hlasitěji, křičte, neboť jsem hluchý, ach, jak by bylo možné, abych všude oznamoval slabost smyslu, který u mne měl býti vyvinut v dokonalejší stupni než u druhých, smyslu, jež jsem kdysi měl v jeho největší dokonalosti, jak jej málo z mého oboru určitě má nebo mělo — ó, nemohu to, proto odpusťte, až mne budete vidět ustupujícího tam, kde bych se rád přimísil mezi vás, dvojnásob mne bolí mé neštěstí, neboť při tom jistě musím býti špatně chápán, že pro mne nesmí býti zotavení v lidské společnosti, v jemnějších rozhovorech, v oboustranném rozplývání se, téměř úplně sám, a jen tolik, kolik vyžaduje nejvyšší nutnost, smím se připustiti do společnosti, musím žíti jako vyhnanec, blížím-li se k nějaké společnosti, přepadá mne horká úzkost, neboť se obávám, že budu v nebezpečí, abych dal na sobě znáti svůj stav — tak tomu také bylo tohoto půl roku, jež jsem strávil na venkově, vyzván svým rozumným lékařem, abych co možná nejvíce šetřil svůj sluch, vyšel skoro vstříc mé dnešní přirozené dispozi, ačkoliv, mnohdy stržen touhou po společnosti, dal jsem se k tomu svěsti, ale jaké pokoření, když někdo stál vedle mne a z dálky slyšel flétnu a já neslyšel nic, nebo někdo slyšel zpívati pastýře a já také nic neslyšel, takové události mě uváděly téměř v zoufalství, chybělo málo, a já bych byl skončil svůj život sám — jen ono, umění, mne drželo zpátky, ach, zdálo se mi nemožné, opustiti svět dříve, dokud jsem nevytvořil vše, k čemu jsem cítil, že mám náladu, a tak jsem se protloukal tímto bídným životem — opravdu bídným, maje tak vznětlivé tělo, že trochu rychlejší změna mne může uvést z nejlepšího stavu do toho nejhoršího — trpělivost — tak je to se mnou, tu si musím nyní zvoliti, aby nabyla vrchu, musím — neustále doufám, mým rozhodnutím je, vytrvati, až se těm neúprosným sudičkám zlíbí přetrhnouti nit, snad bude lépe, snad nikoliv, jsem připraven — přinucen již ve svém 28. roce státi se filosofem, není to lehké, pro umělce těžší než pro někoho jiného — Bože, ty shlížíš na mé nitro, ty to znáš, ty víš, že v něm dlí láska k lidem a náklonnost k dobročinění, ó lidé, až jednou toto budete čísti, pomyslete si, že jste mi krivdili, a nešťastný nechť se utěší, že nachází sobě podobného, který přes všechny překážky přírody přece jenom učinil ještě vše, co bylo v jeho moci, aby byl přijat do řad důstojných umělců a lidí — moji bratři, Karle a Jene, jakmile zemru a profesor Schmidt bude ještě na živu, poproste ho mým jménem, aby popsal mou nemoc, a tento popsaný list připojte k historii mé nemoci, aby svět se po mé smrti smířil se mnou alespoň tolik. — Zároveň vás oba tímto prohlašuji dědici svého malého jmění (mohu-li to tak nazvati). Rozdělte si je spravedlivě, snásejte se a pomáhejte si, co jste mi učinili protivného, to víte, že vám už bylo dávno odpuštěno, tobě, bratře Karle, děkuji ještě zvláště za tvou přichylnost, věnovanou mi v této poslední době, mé přání je, aby vám byl údělem lepší, bezstarostnější život než mně, doporučujte svým dětem mravnost, jen ta je může učiniti šťastnými, nikoli peníze, mluvím ze zkušenosti, ona to byla, jež mne i v bídě vynášela, jí děkuji vedle svého umění, že jsem neskončil svůj život sebevraždou — žijte blaze a milujte se — všem přátelům děkuji, zvláště knížeti Lichnowskimu a profesorovi Schmidtovi — přeji si, aby nástroje od knížete L. byly přece snad jen uschovány u jednoho z vás, ale ať pro to mezi vámi nevznikne spor, jakmile by vám však mohly sloužiti něčemu užitečnějšímu, jen je prodejte — tak by bylo dokonáno — s radostí spěchám smrti vstříc — kdyby přišla dříve, než budu mít příležitost, vyvinouti ještě všechny své umělecké schopnosti, přijde vzdor mému tvrdému osudu přece jen příliš brzy, a přál bych si ji mnohem později — ale i pak jsem spokojen, zdali mne nevysvobodí z nekonečného stavu utrpení? — Přijď, kdy chceš, kráčí ti odvážně vstříc — žijte blaze a nezapomeňte na mne ve smrti zcela, zasloužil jsem si to od vás, tím, že jsem ve svém životě často na vás myslel, abych vás učinil šťastnými, nechť —

Heiglstadt, 6tého října 1802.

Ludwig van Beethoven.

Hranice Evropy nejsou zavřeny pro český národ, ale cesta do Evropy vede jen přes Říši a prostřednictvím Říše. A tato skutečnost je skutečností povznášející, neboť právě tím, že jsme členy Velkoněmecké Říše, právě tím náš národ dostává čestné místo v Evropě, neboť i my jsme účastní svým dílem práce na předním politickém postavení Německa, které dnes spolu s Itálií a za spojenectví Španělska určuje příští evropský osud. A tato these byla dokumentována tím, že česká mládež byla pozvána jako samostatná delegace v rámci poselstva Velkoněmecké Říše na zakládající sjezd Svazu evropské mládeže, který byl pořádán ve dnech 14.—18. září t. r. ve Wienu.

V těch dnech, kdy jsme zasedali po čtyři dny uprostřed všech národů Evropy, těch národů, které bojují a pracují za vítězství mocností Osy na frontě, právě v těchto dnech jsme si uvědomili, jaké cti a jaké důvěry se dostává s německé strany české mládeži za to, že se rozhodla bez ohledu na starší generaci, která se stále zmitá v nerozhodnosti, následovat sama bez výhrad muže, který říká svému národu někdy krutou, ale vždy očistnou pravdu do očí, že se rozhodla vzít na sebe závazky služby Říši i národu, že se rozhodla kráčet po cestě, která jí byla vytčena ministrem Emanuele Moravcem.

Mládež touží po hrdinech a chce následovat vzory velkých mužů. A mužové, kteří stojí v čele mládeže Nové Evropy, jsou opravdu hrdiny jejích snů. Oba presidenti Svazu evropské mládeže, říšský vedoucí Hitlerovy mládeže Arthur Axmann a vedoucí italské mládeže Gil Aldo Vidusoni jsou frontovní vojáci, kteří v boji na východní frontě ztratili pravé paže. O těchto mužích nemůže nikdo říci, že si vydobyli svá vyznamenání v souboji diplomatických intrik, neboť oba jsou živým svědectvím svého hrdinství, o kterém nemluví.

A vedle těchto živých hrdinů stojí hrdinové, kteří padli na frontách a kteří pro svou smrt žijí dále. Vzpomínáme na jednoho mrtvého hrdinu, za jehož ideály mnozí z vás se ještě před nedávným časem bili pod praporem, na němž byla písmena REX, o totéž, oč usilovala hrstka mladých lidí v malém státečku na západě Evropy, kteří si ve svém volebním boji, do kterého vložili nejen osud svůj, ale i osud celé země, dali heslo, vyhlášené v rozhodující chvíli svým vedoucím Léonem Degrellem: REX nebo Moskva. Tehdy několik nás zde čekalo napjatě na výsledek toho boje, který jsme považovali za svůj boj, neboť šlo o křesťanství, a když přišla zpráva, že rexisté byli poraženi a kdy se zdálo, že Belgie bude vydána bolševismu, tehdy jsme my zde cítili, že REX není poražen a že se utká ještě jednou s Moskvou. A naše čekání se splnilo, jednoho dne odjíždí na frontu valonská dobrovolnická legie v čele s šéfem REX Léonem Degrellem, aby v uniformách německých mušketýrů vybojovali svůj vítězný boj — boj s Moskvou. Mezi těmito dobrovolníky byl i vedoucí rexistické mládeže John Hagemans, který v nedávných dnech padl na východní frontě pro Vůdce a vlast i REX.

Bojující a pracující mládež se sjela ve Wienu, aby si dala své heslo dalších cílů. Tato mládež pochoduje pod svými prapory s vůdčími postavami Evropy A. Hitlerem a B. Mussolinim a kolem těchto mužů stojí čestná falanga mrtvých, kteří jsou nedostižnými vzory každého člena mládeže kteréhokoliv národa.

V tento den měsíce, zasvěceného světlé památce mrtvých, vzpomínáme všech těch známých i neznámých mrtvých hrdinů, jejichž mládí žije dále v činech mládeže jejích národa a stojíme opět s obnaženou hlavou a vztyčenou pravicí k jejich počtě, jako jsme stáli s delegáty mládeže evropských národů o slavném posledním večeru sjezdu evropské mládeže na nádvoří wienského hradu, opět slyšíme fanfáry a bubny a povel »zdravíme vás« a kráčíme s ostatní českou mládeží ulicí skloněných praporů, abychom položili vavřínový věnec na hrob vítězů.

A. P. • ZE ZÁPISNÍKU STARÉHO PROFESORA

Známý kazatel doby Karlovy vytýká v jednom svém kázání studentům pražské university, že tropí různé neplechy, a zvláště odsuzuje, že husám chovaným na universitním statku v Michli házeli drobná jablíčka uvázaná na provázku, a když ty husy pohltily ona jablíčka, že je vytahovali z posad. Neví se, zdali posluchači sdíleli rozhořčení kazatelovo nebo zdali se smáli. Sotva lze tvrdit, že by se způsoby studentů za pět set let nějak změnily. Student doby současné je tvor právě tak neplešivý jako student doby gotické. Možná, že i praktiky studentské zůstávají stejné. Ale nesoudíme z nich na naprostou zkaženost dnešní mládeže studující. Za pět set let by se nám někdo vysmál a řekl, že jsme neměli smysl pro humor. Možná, že dřív než za pět set let.

*

V nedávno vydaném březinovském památníku je také snímek vlastnoručního Březinova opisu maturitního vysvědčení. (Stavitel chrámů. Památník básníka a myslitele Otokara Březiny. Čin, Praha 1941, str. 48.) Samé výborné, jen v tělocviku — prospěch uspokojivý. Březina nebyl člověk tělesně zdatný. Často se ve školách cituje heslo: »Mens sana in corpore sano.« Podle něho má zdravý duch přebývat ve zdravém těle. Heslo je vzato z Juvenala (Satirae 10, 356), ale na původním místě a v souvislosti, z níž je vytrženo, má poněkud jiný smysl: »Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.« Je třeba prosit bohy, aby dítěti tělesně zdravému dali i ducha zdravého. Ale i tak máme proti němu své výhrady, zvláště chceme-li býti právi soudobým výzkumům medicínským. Z nich vychází stále určitěji najevo, že nelze s bezpečností říci, co je zdravé tělo, a ještě méně, co je zdravý duch.

*

Ze zájmu, který je snad všetečností, uváží-li se, že nejsem lékař a že o věcech lékařských mohu soudit jen s velmi omezenou autoritou laického pozorovatele, jsem přečetl Lumièreovu knihu o tuberkulóze. Zvláště pozoruhodná jest v ní kapitola 6., pojednávající o vlivu tuberkulózy na vznik různých chorob chronických. Zjišťuje-li se tuberkulóza jen podle přítomnosti bacila Kochova, nemusí se zjistiti vůbec. Opírá se o objevy, jichž se dopracovali Cornil, Babès, Roux, Nocard, Mečnikov, Ferran, Levaditi, Much, Calmette a jiní, dokazuje Lumière, že bacil tbc se nevyskytuje jen v klasické podobě Kochově, nýbrž i v jiných podobách, čili že je to bacil mnohotvárný. Typ Kochův zdá se býti jen konečným útvarem ve vývoji bacilu tbc. (Auguste Lumière, Les horizons de la médecine. Albin Michel, Paris 1937, p. 89—91.) Celá kniha pak působí dojem, že k nezvratnému zjištění tbc je potřebí velmi složitých a zdoluhavých method, asi takových, jakých užívá Lumière ve svých laboratorních klinikách. A tu je doklad, jak těžko je říci, které tělo je zdravé.

*

Základní podmínkou studia jest nadání. Slovo samo naznačuje, že je to dar. Je to po rodičích? Je to po předcích? Těžké otázky pro lidi, kteří by rádi všechno převedli na matematický vzorec a o všem měli předem jistotu. Dědičnost je spleť tisícových vlivů, z nichž mnohé se podobají ponorné řece, která tu zaniká pod povrchem zemským, onde se opět vynořuje.

»Představte si,« tak vykládá jeden profesor biologie, »že máte v rukou karty: esa, krále, dámy a to ostatní, a že ty karty představují různé vlastnosti a schopnosti lidské. Vstoupíte v manželství. Představte si tedy, že i manželka má takové karty. A teď si myslíte, že se ty karty smíchají a že dítě z toho manželství obdrží polovici těch karet, či vloh, které představují. Výsledek může býti potěšující i zarmucující, podle toho, které hodnoty jsou v podílu dítěte více zastoupeny, zdali vyšší či nižší.«

Ale to vše je ještě mechanika a matematika, to jsou variace, permutace a kombinace, jak je známo z počtu pravděpodobnosti. A pan profesor užívá tohoto matematicko-mechanického přirovnání jen proto, aby příliš nenudil starostlivé maminky, které by rády měly chytré děti.

Spíše by jim měl vysvětliti, že duše lidská jest podstata nadhmotná, jejíž vznik a bytí se nedá vyvozovati z dějství chemicko-mechanického, a že tudíž výrazy »vývoj« a »dědičnost« ve smyslu biologickém nemohou platiti o principu duchovém, jímž jest duše lidská, nýbrž jen o ústrojích těla, jež duše utváří a jichž užívá. A právě spojení duše a těla, určité příbuzenství a souvztažnost mezi výstavbou tělesnou a duševními vlastnostmi, jak ji vystopoval zejména Ernst Kretschmer (*Körperbau und Charakter*. 16.—16. Aufl., Springer-Verlag, Berlin 1942), dovoluji usuzovati, že i duše jest, byť nepřímou, zapojena do řádu dědičnosti, jemuž je podrobena vše živé. »I vyšší duševní činnost jest,« jak zdůrazňuje Herrmann Muckermann, »přes svoji svézákonnost, jež se zakládá na duchovní bytnosti lidské duše, závislá na zděděném mozku a nervovém systému, takže ani nejpronikavější vlivy výchovné nemohou překročiti meze zděděných možností ústrojů. Jsme dokonce tak daleko, že můžeme stále směleji předpovídati, jaké budou děti z výběrového manželství. To platí především o rodech, které se vyznačují dědičným zdravím. Platí to však také o jiných, které následkem vlivů, jichž povaha se dnes ještě zkoumá, pozbyly cenných vloh. Připomínám dědičnou slabomyslnost, schizofrenii, vrozenou epilepsii, manicko-depresivní pomatenost, dědičnou hluchoněmutu a slepotu, tuberkulosu, která podle nejnovějších výzkumů jest nemocí nakažlivou, ale zároveň souvisí s určitými zděděnými dispozicemi, a ne v poslední řadě zločinnost, která rovněž může více nebo méně býti podmíněna dědičně.« (*Die Lehre von der Entwicklung und Vererbung und das Christentum*. Zeitschrift Das kommende Geschlecht VII/4—6.)

*

Kromě nadání je třeba ke studiu píle. Píle je vytrvalá snaha uskutečňovati hodnoty. Jsou hodnoty vyššího řádu, jichž uskutečňování nazýváme kulturou: to jsou hodnoty náboženské, mravní, vědecké a umělecké. A jsou hodnoty řádu nižšího: hodnoty hospodářské, výrobní, technické a užitkové; ty tvoří podstavbu snažení kulturního a jejich uskutečňování nazýváme civilisací. Jen úsilím o hodnoty se člověk rozvíjí jako mravní osobnost. Civilisace a kultura jsou plody píle. Od pilného rolníka a sadaře až k pilnému vynálezci a spisovateli je možno viděti bytosti lidské ne nepodobné mravencům, již budují své sídliště, ne nepodobné včelám, jež naplňují svůj plást.

Píle není cílem. Jest jen prostředkem k cíli. Prává píle jest láska k hodnotě a touha po dokonalosti: přičí se jí polovičatost, povrchnost a nehotovost. Jako každá mravní ctnost musí i píle býti řízena moudrostí. Věnuje-li kdo píli vytváření věcí škodlivých nebo neužitečných, nemůžeme ho nazvati pilným. I ďábel je pilný, ale ne jako princip tvořivý, nýbrž ničivý. Je třeba znáti cíl i prostředky a správně jich užívat, usilovati o dokonalost v celku i částech, pracovati úměrně silám a nadání. To je píle usměrněná moudrostí.

*

Karikaturou člověka pilného je dřič. Jest několik druhů dřičů. Jsou lidé, kteří jako by byli posedlí činností: nedají si pokoje, stále něco studují, zkoušejí, opravují a kutí; bývají to lidé bez pravého vnitřního života, bez vlastních ideí a bez smyslu pro řád hodnot. Dovedou se zabývatí věcmi nejmalichernějšími a utrácet čas zájmy nejnicotnějšími. Jsou pak dřiči, které bychom mohli nazvati pracovníky bez metody. Pachtí se tam, kde jiný počítá, pracuje s výhodou; neumějí

rozeznat věci důležité od nedůležitých; nemají pracovní obraznosti, neznají fortelů a neumějí vzít věc do ruky: celkem budí dojem oduševněných robotů. A jsou dřiči, kterým jde hlavně o výkon a výdělek. Jejich hlavní snahou jest předstihnouti jiné pracovníky, zavděčiti se zaměstnavatelům a představeným anebo prostě hodně vyzískati. — Snad jsou ještě jiné druhy dřičů. Ale vyhledávati je a popisovati — to už by nebyla píle, nýbrž dřina — proto punctum, satis.

G. Göpfertová • KOŠIKÁŘ

Krápla hvězda s nebe, zašla jako den.

Z kořenářského pytlíku noci se řinuly vůně nad potokem, soukajícím se jako žížala pod svahem, kropenatým paprčemi zbělalé kukuřice.

Kočka brousila po zádech střechy.

Košikář Jakub civí z okna a žmoulá makovou buchtu. Letmo se zastavuje u stáda kukuřičných ostatků. Vypustit je tak na dračky, až bude notnější tma, pozdravpánbu. A zase se hrouží do sebe. Klímá, unaven lítostí, černou družičkou svých vzpomínek. Motá se v zmuchlaných vidinách, až mu hlava padá jako větev, sklácená kamenem. Tu usíná.

Spí jako v pytli zašitý.

Když se vysoukal z duchen, spatřil mezerami mezi rajčaty, trůnícími za oknem, popelící se slepičí peří. Stromům pelichaly hřívky.

Ošatky vlaštovčích hnízd zely zbůhdarma nastavené. Papírový drak se hemžil ve vzduchu a škubal ocasem. Právě jako ten chvost byl Jakub, smýkaný sem a tam. Plul jako bez vesel. Kolikrát si již přál zůstat stát. Leč život nebyl jako potok s raky, že by se dal zahradit.

Ani na práh dní se nestavěl vyhlížet příchozí. Nečekal na nic a na nikoho.

A přece měl potěšení. Pletl torby a opálky, židlice a koše. Jejich dýnka kráslil okázale a starostlivě. Smlsával si na kroucení libovolných vzorků drobnolistých kytic, tajenkovitých zákrutů. Prolézal v mysli s proutky všemi šterbinkami mříže jako lačná lasice. Od hotového se vzdaloval vyplašeně. Příliš zatínal drápky duše do svého kutění.

Zčervivěl tak, neboť se stále proklubával zátočinami sebe. Rejdil spleť chodeb jako červotoč dřevem, jež se sesouvá. Venku nevyzvídal.

Zatím spadly do potoka umírání modrooké čekanky a kluci robili nebetyčné copánky z pýrového dýmu. Pole jako by složila řasnaté šaty do skořápky Popelčiny. Z lopuchových paliček se drobily štětiny. Husy brouzdaly v příkopech. Na jejich křídla se chtěl jednou pověsit, aby ho kraj světa zanesly. Stejně by to nebylo co platno, jezinky by mu tam oči za bystrozraké nevyměnily.

Jinak po ničem nedychtíval. Ani nevěděl, co říci, když se ho ptali, co by rád. Podrážky na zimní boty, řekl Mikuláš.

Někdy k němu zalehl mekavý zpěv školáků. O švarných šuhajích, verbování a galankách zpívali, o víně a vyhrávání. Tehdy se před ním rozprostřely kdysi rusalčí vlasy jeho ženy, vábnička, za níž pádil. Jen mžiknutím však a byly pryč. Zuzka teď šukala kolem.

Tam, kde by ji byli dříve poctili hávem běloskvoucím, zbyl by pro ni už jen myši kožíšek služky. Perníková panna, která ztvrdla a zaprášila se. Málokomu se zazdála k nakousnutí.

Rovná kupka koláčů. Z kávy se jen hulí.

Zuzka je hned tu, hned tam. A darmo jako věchet, co ani vrabce nepoleká, jen se cuká.

Ani kapku krve pro ni kdy nevycedil, modřinu neutržil.

Vyběhla cpát husu, zařizne ji na neděli.

Vtom se přihrnuly dvě tetky, co mají naspěch, ale nerady vynášejí spaní.

Jakub se vyhříval pod svazky košíků, hladkých jako stroužky česneku. Babky čekaly na povel, aby vybalily zboží po všech koutech pusou namleté.

Neměl se k tomu, vida ho. Mezitím všudy dotíraly mouchy jejich pohledů, slí-

dily u pokliček a smýčily stěny. Nakonec se srotily na košíku s čtvercovými ozdobami, což Jakubovi se zdálo věrně zpodobňovati milence. Jim by se byl hodil na panenská jablíčka. Vyplýtvaly na něj hromadu chvály. Teprve teď zakroutil Jakub hlavou.

Neprodá to, co hladil. Smolil se s tím ne pro líbení. Dorážely spleteně po dobrém a po zlém, pak cákly špinou a nechaly ležet nakousnutou hrušku.

Jakub si sundal košík na klín. Tam by uložil svého Plaváčka, nedal by ho však vodám na pospas. Hrál by si s ním vařila myška kašičku na zeleném rendlíčku. Laskal košík.

Zuzka přišla jako poklobaná.

Pustila se do vázání papírových růží pro nebožku maminku. Stříhala jako by se nechumelilo, šlo jí to od ruky.

Jakub se krčil. Jednou si rozdrásl čelo o brusli, spadl na rybníku. Kňučel tam jako štěně bez fenky. Bezzubá žebračka z pastušky mu zabalila hlavu do ručníku a držela mu ruce po celou noc. Havířská lucerna jejích očí ho vylákala ze tmy. Celé dny s ním vysedávala a rozlouskávala kamenem ořechy pro děti. Škrtl si sirkou té vzpomínky.

Sám lakotil košíčkem. Jakživ nebude jako jabloň, co komukoliv skýtá pochoutku. Což už se mu nedostane doteku lidské ruky? Ucítit nůž mrazení, míza vytekla do posledku z churavého pláněte.

Seděl jako uzlík, kdyby ho rozpárali, nic nenajdou.

Až se rozpadnu v popel, brr! Zajdu jako spálený brambor v oranici. Mráz mu znovu přeběhl po zádech.

Vstal a vlekl se za Zuzkou. Holubi se slétali pod střechy, mezi bodláky ležel pohozený dřevěný koník.

Čisi Voříšek se tulil do tlejícího listí.

Vytáhl z kapsy švestku. Komu bych ji dal?

Koruny buků kynuly, opečené podzimem jako pecky do zlatova.

Byl den narozenin Zuzčiny matky Růženy.

Zuzka poznamenala hrob křížkem, položila urobený věnec, předrmolila pět Otčenášů a zapálila pět svíček.

Načpak se soužit? Co tam, to tam. Jakube.

Jedna ze svíček doutnala. Hleďme, ta je jako já, zašvelil Jakub a ubíral se zpátky.

Zuzka před něj strčila horký čaj a makové buchty. Seděl k ní zády a sledoval její stín.

R. M. D a c í k O. P. • KŘESŤANSTVÍ KDYSI A NYNÍ

Ano, Krista upřímně miluji. Byl člověkem plným lásky. Hlásal jen lásku a usiloval strhnout v proud čisté lásky veškeré lidstvo. Kdo by ho nemiloval? — Ale pak přišel Pavel, a to velmi záhy, ještě ani nedozněla ozvěna jeho sladkého hlasu, a prvky kruté askese dal docela novou orientaci Kristově myšlence. Církev se chopila právě jeho slov a jeho myšlenky a dala přednost jeho výbojnosti před mírností Kristovou. »Křesťanství v původním významu znamená učení Ježíšovo. Pokračovatelé však jeho učení často měnili, dodávající mu formy náboženství, takže něco jiného jest už křesťanství v době apoštolské, v době apologetů, ve středověku s obdobími schismat a reforem. (Bednářová, Postavení ženy ve starověku, Praha 1941, str. 29.) Jak bychom pak mohli nazývat učení katolické Církve učení Kristovým? Jak bychom mohli přijmout její soustavu plnou dogmat, jež jsou dílem lidským? »Dnešní theolog katolický přináší ovšem v své Věrouce názory Církve, jež si přivlastnil, jimž se naučil. Ale původně to byly názory jednotlivce nebo několika jednotlivců.« (Spisár v Nábož. revui 1942, str. 182.) Kristova myšlenka prošla v katolické Církvi tak dokonalým vývojem, že jen velmi zkušený odborník může nalézt její nepatrné prvky v katolickém učení, které je třeba odkrývat a zbavovat nánosů věků a spekulací čistě lidských.

G. GÖPFERTOVÁ • LOUKOVSKÝ KOSTEL (VYSOČINA)

Neslyšeli jste již častěji takové a podobné řeči?

Je to věru podivná tragika nepřátel katolické Církve. Na jedné straně nám vytýkají přílišnou stagnaci, přílišné lpění na nezměnitelné pravdě a chtějí nás všemožně přimět k tomu, abychom připustili nutnost vývoje křesťanské pravdy a přizpůsobili tuto pravdu požadavkům doby. Na druhé straně vytýkají katolické Církvi, že připustila příliš velký vývoj a tím porušila původní křesťanskou myšlenku. A proto dnešní křesťanství katolické Církve není prý křesťanství Kristovo, ba ani křesťanství prvních století křesťanské éry.

Pravda bývá obvykle uprostřed, mezi dvěma krajními názory. Výstřednosti nejsou jen v činu; jsou i v poznání. A pravidelně nejdříve v poznání, protože poznání plodí čin: správné správný, bludné nesprávný.

Katolická theologie — a konečně i sama katolická Církev — vychází z dvojího předpokladu, když řeší otázku poměru Kristovy nauky k dobovému vývoji. Jedním z těchto předpokladů je jistota, že Kristovo slovo je něco velmi živého a životního, druhým pak je slovo sv. Pavla Timoteovi: *Depositum custodi* — Opatruj svěřený statek (víry), chraň se světských řečí planých a sporů falešné vědy (I. Tim. VI. 20). Tyto dva předpoklady nejen že se navzájem nevylučují, nýbrž se doplňují, podporují a zaručují jak vývoj Kristovy pravdy, tak její neporušenost a nezměnitelnost v tomto vývoji.

Kristovu pravdu si nelze představit jinak než svrchovaně živou tak jako vše, co je původu božského. Ale vše, co je živé, je také schopno rozvoje, dostane-li se do

sféry podmínek, které umožňují náležitý rozvoj. Zasadíme-li živé semeno do vlhké půdy a postaráme-li se, aby se mu dostalo i v budoucnosti vláhy a paprsků slunce, vzroste a přinese bohaté plody. Kdo by však pochyboval o tom, že budoucí rostlina, její květ a její plody byly obsaženy už v zárodku, v semeni? Jistě že myslel na tento rozvoj svého království pravdy Kristus, když mluvil o zrna hořčičném, které je sice nejmenší, ale když vzroste, stane se z něho strom a nebeští ptáci přilétají a sídlí v jeho větvích (Mt. XIII. 31). Kdo by se pak divil, když pozoruje, jak zdánlivě nepatrné učení Kristovo vzrostlo v pevnou soustavu katolické věrouky, která se podobá košatému stromu, přinášejícímu bohaté ovoce? Vše, co je živé, touží po růstu a vývoji. A slovo věčného Slova, které je Životem, přineslo život a netouží po ničem více, než aby všichni měli život a aby jej měli v hojnosti, by mělo zůstat mrtvým, nehybným?

Vývoj může být však různý. Je celá řada křesťanských církví a sekt, které odvozují svůj původ od Krista, a přece víme, nahlédneme-li v jejich učebnou soustavu, že nemají někdy mnoho společného s učením evangelia. Proto je třeba, aby byl vývoj usměrňován a udržován v náležitých mezích, nemá-li zajít na scestí. Inspirované slovo sv. Pavla: *Depositum custodi, opatruj svěřený statek*, které bylo řečeno biskupu Timoteovi, chápala Církev vždy, jako by bylo řečeno jí. A dbala s největší úzkostlivostí o to, aby bylo splněno až do poslední písmeny. Dostalo se jí těchže statků víry a křesťanského učení jako Timoteovi, náleží jí proto péče o jejich zachování, jaká náležela jemu. Její vztah ke statkům víry byl vždy takový, jak jej líčí sv. Vincenc Lerinský, když vykládá slova apoštolova: »Co je svěřený statek (depositum)? To, co ti bylo dáno v opatrování, nikoliv, co bylo od tebe vynalezeno; co jsi přijal, nikoliv, co jsi vymyslel, nikoliv věc tvého rozumu, nýbrž nauky (Boží); vzhledem k níž nemáš být původcem, nýbrž strážcem, nikoliv zakladatelem, nýbrž následovníkem. Svěřený statek, praví, opatruj. Zachovej hřivnu katolické víry neporušenou a neposkvřenou. Co ti bylo svěřeno, to nechť u tebe zůstane, to podávej dále. Zlato jsi přijal, zlato dávej. (Commonitorium, cap. XVII.)

Zlato přijala Církev v učení svého zakladatele, zlato dávala svým věřícím, když mocí učitelského úřadu, který jí byl svěřen, vykládala myšlenku Kristovu a dávala jí novou formulaci, odpovídající požadavkům doby. Zjevení, Písmo obsahuje v jádru celou katolickou teologii, která se dále rozvíjí novou formulací, novými aplikacemi. Živá je pravda Kristova, a proto se stále rozvíjí, jak poupě se rozvíjí v krásný květ, ale zároveň neměnná je Kristova pravda, jak neměnný je Bůh, a proto v rozvitém květu katolické věrouky není více, než bylo v poupěti zjevení. Duch svatý, jehož Kristus slíbil své Církvi, je sám strážcem neporušenosti původního myšlení Kristova. A týž Duch je také inspirátorem rozvoje, nového užití a nového vyjádření nezměnitelné Kristovy pravdy.

Přátelé modernismu si představovali a představují vývoj Kristova učení poněkud jinak. Dnešní dogmata katolická podle nich nejsou pouhým rozvinutím Kristova učení, nýbrž skutečným přetvořením jeho pravdy. Modernisté vycházejí ovšem z přesvědčení, že jakákoliv dogmata jsou pouze vyjádřením náboženské zkušenosti určité doby, a proto jsou měnitelná tak jako náboženství je něco měnitelného. Ani křesťanství neznamená absolutní náboženství, které by nepodléhalo podstatným změnám dobovým. I když obsahuje mnohé hodnoty velmi vysoké, takže se může nazývat nejdokonalejším výrazem poměru člověka k Bohu, je přesto tak relativní jako každé jiné náboženství a podléhá vždy novým opravám i po stránce obsahové jako každé jiné náboženství.

Církev naopak vycházela vždy z přesvědčení, že učení Kristovo jakožto učení božského původu je nezměnitelné a jeho platnost je obecná pro všechny doby a pro všechny lidi. Vývoj je možný jen v mezích, které jsou dány jeho absolutností a učitelským úřadem nástupců Kristových, jejichž povinností je však dbát o to, aby nebyla myšlenka Kristova ani v nejmenším porušena. Jestliže doba přinesla nová dogmata, je jejich novost jen zdánlivá. Je to novost květu, jenž byl celý s veškerou svou krásou obsažen v poupěti. Rozvoj květu vyžadoval

jistě mnoho práce i lidské, mnoho úvah a spekulací, ale všechny tyto práce nemohly přinést nic podstatně nového, čím by obohatily Kristovu myšlenku.

Byly to nejčastěji bludy, proti nimž musela bojovat Církev, které byly vzdálenou příčinou nového vyjádření staré pravdy. Jak mimo Církev, tak v Církvi samé vznikaly vždy a vznikají proudy, které odporují Kristovu učení. Původci těchto nových proudů si nejsou vždy ani okamžitě vědomi, že jejich myšlení není v souladu s myšlením Kristovým. Církev však je vedena Duchem svatým, který jí byl slíben samým Kristem, a proto vycítí vždy a zavčas, kde hrozí nebezpečí Pravdě. Nastane tříbení rozumů a nakonec třeba i tříbení duchů a výsledek znamená pravidelně nový výraz naukový pro některou věroučnou pravdu. Tak v bojích s pelagiány byla přesně formulována nauka o milosti, v boji s protestanty nauka o Církvi a svátostech, v posledních dobách v boji s modernisty nauka o víře, o poznatelnosti Boha a řada jiných.

Je zcela samozřejmé, že při tom působil i lidský rozum. Vývoj věroučných článků není jen výsledkem působení Ducha svatého, nýbrž i spolupůsobení lidského rozumu, osvíceného vírou. Lidský rozum se tu jeví jako skutečný nástroj v ruce Boží, jehož úkolem je pod vedením milosti vykládat poklad víry, dávat mu nový výraz, určovat jeho smysl, hájit jej proti těm, kdo jej napadají a vyvozovat z něho nové závěry. Tím však lidský rozum nepřidává zcela nic nového k věroučným pravdám, protože jeho závěry a vývody jsou jako v jádru obsaženy ve zjevení. Proto zdůrazňuje sněm vatikánský, že článkům víry musí být ponechán vždy též smysl, který jednou Církev stanovila a nikdy se od něho nesmí ustoupit ani pod záminkou hlubšího chápání daného dogmatu. A k tomu cituje sněm a přijímá za svá slova Vincence Lerinského (Commonit. n. 28): »Nechť tedy vzrůstá a mocně pokračuje chápání, poznání a pronikání jak jednotlivých článků víry, tak jejich celku, jak u jednotlivce, tak u celé Církve podle potřeby dob a věků, ale jen ve svém druhu, totiž ohledně téhož článku víry v témže smyslu a v témže pochopení« (Ses. III. cap. 4. Denz. 1800).

Všemi věky prozařuje jedna a táž myšlenka nezměnitelnosti Kristova učení, které zůstává ve své prvotní svěžesti a kráse, i když se odívá vždy v nový háv dogmatických definicí Církve. A tak jsme jisti a bezpečni — a ta jistota a bezpečnost je pro nás plná útěchy — že křesťanství Kristovo je totožné s křesťanstvím středověku a s křesťanstvím katolické Církve dneška.

S T U D I U M *Jan M. Grossmann* • **LYRICKÁ PRÓZA**

Cítili jsme a cítíme dnes velmi zřetelně, jak se v dnešní i včerejší próze probíjí urputně ke slovu lyrika. Je to zjev velmi problematický, ale u skutečných pramenů tohoto nového výrazu v tom cítíme bezpečně touhu po nové básnické orientaci a po novém zření.

Přesto bych rád právě na stránkách »Jitra« promluvil o těch nebezpečích, které tento literární útvar skrývá a o některých omylech, které způsobil.

Pomím hned na počátku ten zjev, kdy se pod slovem lyrická próza rozuměla rozbředlá vodnatá sentimentalita, ale nemohu se nezastavit u jedné věci, na kterou nehřešili jenom spisovatelé okrajové literatury, nýbrž i ti, kteří si činili nárok na titul opravdových básníků. Je to, stručně a populárně řečeno, t. zv. nesrozumitelnost moderní poesie, ve skutečnosti uvolnění a rozšíření možnosti v užívání básnického obrazu, zastírání významu, zkratkovitost atd.

Dříve se totiž v lyrice rozeznával motiv vedoucí a motiv vedlejší, který sloužil k zdůraznění motivu vedoucího, námětu. Později se však podružný (vedlejší) motiv přirovnávající stával víc a více rovnoprávným a dominantním motivem, až konečně obě představy si byly co do kvality rovný. Tím se funkce obrazů změnila, jejich vzájemné vztahy se přesunuly s pole logiky a vnějších znaků do poloh vnitřních. Metafora přestala být pouhou ozdobou básně, a stala se vlastním básnickým materiálem, z kterého básník tvořil a jímž nahmatával vztahy věcí.

Toto uvolnění ovšem dost zúžilo kruh skutečného čtenářstva, ale neztratilo, i když nebylo pochopeno, nic na své tajemnosti a hluboké záhadnosti. A to se právě stávalo často lacinou výhodou některým prosaikům, kteří pod pláštíkem tohoto uvolnění metafor velmi klamali. Próza se u nich stala snůškou nevázané hry metafor a náznaků, které neměly vůbec žádný vnitřní vztah ani mezi sebou, ani mezi thematem díla. »Nesrozumitelnost« všemu dala

ovšem své kouzelné ražení, které znamenitě dovedlo předstírat hloubku tam, kde byla žalostná mělčina.

Je zde však mnohem závažnější a základní omyl, který často vede k tříštění prózy, jak jsme se mohli i v »Jitru« přesvědčit. Řekne-li se totiž lyrická próza, rozumí se tím prostě to, že nastane změna epiky v lyriku. Převáděno v techniku spisování to znamená asi tolik, že epické thema, kterým se próza zabývala, se prostě přepíše, opíše a propíše metaforou, cestou značně mechanickou se tedy zlyrisuje.

A zde je ten krutý omyl, právě v té vnějškové metodě, šabloně, kterou lze bezpečně rozpoznat a která nemá života.

Je nutno si uvědomit, že v takovém případě tu nastala nezdravá záměna dvou hodnot, které mají rozlišné funkce. Stále totiž bude platit v hrubých rysech věta, které jsme se učili už ve škole, že totiž lyrika líčí a epika vypravuje.

Tím se ovšem ani zdaleka nestavím proti skutečné lyrice a próze, tvrdím pouze, že lyrika nemůže uvést obecně epickou látku.

Můžete mi ovšem odpovědět poukazem na K. H. Máchu, velkého tvůrce lyrické prózy.

Ale i já chci právě na něm, ač je poněkud komposičně odlehlejší, ukázat své další vývody. Mácha byl totiž básník velkého neklidu, ale při tom básník vzácné organické jednoty, jako člověk a umělec. Jeho poesie vznikala totiž bezprostředně z jeho životního prožitku, a to tak, že současně si stránka thematická vynucovala své formální vyjádření.

Mácha byl prožitkem i výrazem lyrik. Středem jeho tvorby jsou verše. Protože však lyricky cítil a žil, psal i prózu lyrickou, která byla stejně silně subjektivní, a proto oprávněna jeho vnitřní lyrickou strukturou.

Jeho děs z prázdna, bolest nad ztrátou jistoty, vidění propastné marnosti a bezcílnosti, to vše byly pocity, které se v Máchovi neustále zmítaly, mísily, vystupovaly proti sobě a trhaly se v prudkou dichotomii. Byly to však pocity, které se svou podstatou promítaly v žhavé jádro lyrické.

(U Máchy přicházejí v úvahu ještě zcela speciální problémy; požaduje-li se obecně v próze funkčnost metafor, je sám Mácha důkazem toho, jak je nutno vycházet z podstaty díla a ne tvořit apriorní postuláty. U Máchy totiž často v próze nalézáme výbušnou a nevázanou hru metafor. Jak však můžeme požadovat zde její účelnost, neviděl-li rozervaný Mácha účelnost samého života. Stejně při jiném požadavku: jak mohl Mácha podávat motivaci svých dějů, hledal-li bolestně motivaci, t. j. odůvodnění, smysl celého vesmíru.)

A zde jsme tedy u podstaty věci. Nejde zase o nic jiného, než co bylo už zdůrazňováno a o čem už jsem psal: vycházet od požadavku vnitřní struktury, být umělecky poctivý a upřímný.

Lyricky je možno, či vlastně nutno psát tam, kde básník cítí v látce ono žhavé lyrické jádro. Nahmatá-li při hledání své cesty lyrickou strunu, ať na ni hraje, je to jeho objev a nikdo mu metaforickou prózu nevytkne, poněvadž bude nevytlaným výrazem. Vidí-li lyricky žhavě a dynamicky, je to znamením jeho vývoje určitým směrem, a je věcí jeho odpovědnosti, co z těchto jisker vykréše. Neboť lyrika je mocná, je v ní strhující synthetické vidění světa, nahého a krásného.

Je však bolestné vidět, jak mnohde vzniká odděleně stránka thematická, pro kterou je teprve hledán styl a výrazivo podle nejnovějších literárních žurnálů.

A přece už Šalda nás učil, že styl musí být promítnutím nitra na vnějšek; že styl není nic jiného než organisovaný výraz vnitřní nutnosti.

V. Zima: DŮVĚŘUJI...

Život můj jde po cestách neschůdných,
průsmyky se sedly mění se v skaliska,
rudá krev barví mé chodidlo,
v srdci se rysují hrbolky cest.

Život můj jde přes sopky sicilské,
vichřice mísí se s prachem a popelem,
oči mám zbarvené kouřem a slzami,
víčko se zavírá pod tíhou vzduchu.

Život můj jde přes tundry sibiřské,
severák zápasí se sněžnou krajinou,
srdce mé opíná mrazivý krunýř,
přece však důvěry neztrácím.

Josef Sedláček • PODZIME!

Průhlednost vína prodlužuje míle,
můj podzime ...

Tvůj spadlý brokát navrací nám chvíle,
jež ztrácíme.

Hle, spánek plyne po travinách
i po duši.

A příliv krajin v rozoraných hlínách
snad netuší,

že plachty mlh, jež po něm tiše plují,
nedoplují.

Čeřeny dalek obzor zatahují

Jan Machoň SMÍCH

Zase jednou pro nás,
blázní, nocí uhranutí,
smíchem vína, smíchem krve
teskní žíně smyčce primášova,
smrtí smíchu políbení Jidášova
ještě znějí smíchem šaška.

Zoufalství už dotančilo,
pro nás — zase jednou pro nás,
blázní, nocí uhranutí,
oči sfingy smíchem slzí
a kohout zpívá po druhé.

Chvíli ještě, tanečníci,
ještě číši, světlem svící
plane ostří pod nohama,
smíchem ráno pošetilé
ránu noci zbalsamuje,
krev už zase prosakuje
smíchem kouzla Isoldina.

Anna Pospíšilová • MEDITACE

Šla duše má až k oltáři,
kde plný kalich stál,
spatřila řadou klečících
jak Bůh se ubíral.

Šel schýlen šustě rouchem svým
a zvuk ten v zvonku zněl,
kol úst čar dálných úsměvů,
jež chvíli člověk měl . . .

Já provázela dlouho
lem svého vidění,
až přešlo ze snu mého
jiných snad do snění . . .

Pak kněz se shýbal s Hostií,
chór celý sborem pěl,
kolem mne tiše kráčeli
ti, s nimiž Kristus šel.

Bedřich Švéda • ZRCADLENÍ

V dva směry zvrstvení své kroky nakláníme.
Zde vlídný věcí smír a ostrá ohbí stínů,
tam končí hroty dnů i nocí. Zda tam smíme
na stupně bílých mramorů svých šlápot nanést hlínu?

Zda smíme rosou světla býti rozjiskřeni
a rozechvít se bázní závratí?
Svou hřivnu ztracenou hledati do setmění,
abychom příštími dny byli bohatí?

Až v tíze zesládlé a zbrocení svou krví
rtů rozpuklých od žárů modliteb
své ruce svážem, ústa nepromluví
a plachou lásku v dlani proměníme v chléb,
pak vítr svane úzkost s hory Olivové
a s nebe bolest úsměvem nám kalich naplní.
Pro štědrost pohledů, jež budou věčně nové,
se zrcadla vod našich dlouze rozvlní.

V. Nekvinda • PRVNÍ DEN

Příjezd je prostý tak Vesničko pode mnou
musím se zastavit a říci Osude
Náves je blátivá jak všechny návsi jsou
Kohouti křičí dnes snad pršet nebude

Kostelík jako dlaň jen Bůh v něm místo má
můžeme vejít a tiše modlit se
A kluci vesničtí s bosýma nohama
s husami koupou se v špinavém rybníce

Jaký klid vládne tu večery voní sladce
z daleka přichází sem vítr zaplakat
Dlaň stesku našla mne v zákoutí na zahrádce
S měsícem šeptám si Ted' asi půjde spat . . .

GINO SEVERINI • ZÁTIŠÍ S HUDEBNÍMI NÁSTROJI

P R A M E N Y

Člověk a zvíře

Na jedné straně vysoce vystupňovaná, jemná vnímavost propůjčuje zvířatům vskutku nadlidské schopnosti, obdařuje je zvláštními smysly, »instinkty«, dává jim možnost, aby se povznesla nad pouta prostoru a času, aby jasnovidně předvídala budoucnost, aby se tajuplným »šestým smyslem« účastnila událostí z jiného světa. A na druhé straně, totiž tam, odkud byla volena srovnání s rozumovými zážitky, které má člověk, se zdá, že zvířata až na ojedinělé projevy inteligence některých vyšších ssavců jsou pouzí bloudi, přímo pastorkci rozumu. Co to vše značí? To značí, že duševní ústrojí zvířat je zcela jiné než u lidí. Nelze tudíž nikdy srovnávat lidskou inteligenci se zvířecí inteligencí, nikdy nebude překlenuta propast mezi vysloveným nositelem ducha na jedné straně a mezi vysloveným nositelem instinktu na straně druhé. Tak jako zvláštní smysly nemohou býti nikdy pochopeny »normálními« smysly, tak jako »individualita« člověka nemůže býti nikdy srovnávána s »hromadnou duší« zvířecích druhů, tak také duševní rozdíl mezi člověkem a zvířetem nikdy nemůže býti smazán.

Eugen Georg, Člověk objevuje skutečnost. Orbis, Praha 1942.

ZE ZÁPISNÍKU MLADÉHO STUDENTA N Á Š Ž I V O T

Již mnoho bylo řečeno i napsáno o přátelství. Jedno je jisté: Bez přátelství žít nemůžeme. Ale volíme-li přátele, musíme to činiti tak, aby naše přátelství bylo svaté. Svaté přátelství může býti jenom mezi svatými lidmi. Staré francouzské přísloví, přejaté i do češtiny, říká: Řekni mi, s kým se stýkáš, a já ti povím, jaký jsi. — Je mnoho studentů, kteří nedovedou pochopit hodnoty přátelství ani jeho výchovný význam. Neztrácejme čas planým přátelstvím!

• Otázku lásky k bližnímu řeší T. Pesch S. J.: »Freunde sind Menschen, welche auf Grund gleicher Gesinnung in besonderem gegenseitigen Wohlwollen mit einer gewissen Gleichheit verbunden sind. Wir dürfen Freunde haben und dieselben mehr lieben als andere...«

To pro úzkostlivé, kteří si nemohou srovnat lásku k bližnímu s nějakým pevným přátelstvím.

*

Dvě zajímavé myšlenky v brevíři na první srpnovou neděli, které promlouvají do nitra: »...sed et ipse timor Domini, nisi secundum scientiam sit, nihil prodest.«

»Ita timor sine sapientia esse non debet.«

Vzpomínám si při rozjímání o těchto dvou větách na studentské exercicie, kdy nám exercitátor vykládal o rozporu mezi vědou a vírou: »...ano, tyto rozpory se objevují — přijde sexta, septima, oktáva, někdy až na vysokých školách. Jen málokterý z bloudících se ptá po příčině. Mohl by se vrátit do dětství — a měl by se tam vrátit, nalezl by příčinu hned. Modlitba a víra, založená na dětském chápání Boha, se neprohlubovala rovnoměrně s poznáním vědy. Zatím co studentík poznával svět řeckých a latinských děl, dějiny světa, zatím co luštil otázky matematické a filosofické a stále pilně studoval, ustrnuly jeho náboženské znalosti na pohádkách o Bohu, které znal v dětství... A přijde-li na takového chlapce jednou

neštěstí a skloní-li svá kolena k modlitbě, pak zase jen na chvíli vzpomínek na dětství a jeho pohádky. Bázeň Boží — vytvořená znalostí svého náboženství, mu zůstane cizí... Zde je pramen rozporů mezi vědou a vírou...
Tolik náš exercitátor.

Zásluhou přísného výběru při vstupu na střední školu dostali se tam chlapci opravdu schopní, chytří, plní ohně. — Je jich všude plno, ničeho se nebojí.

»To my jsme v primě zalezli do koutku a ani nedutli,« řekne septimán, a ve sborovně se rozčiluje pan profesor na své svěřence:

»Ti brzy zboří boudu, nezakročí-li se přísněji.« A na důkaz toho uloží místo obvyklých pěti deset latinských vět.

Příběhne ke mně jeden primánek a povídá: »Dnes jsme jich dostali deset, to je dost, těch pět jsem přeložil za pět minut a neměl jsem více na práci, než se je naučit zpaměti.«

»Proč?«

»Ale to víš, maminka myslí, že musím jen stále šprkat, hlídá mě a něco dělat musím.«

Známkou touhy po mužnosti, která se projevuje v letech dospívání, je též nechuť ke zdobnělinám křesťanských jmen.

Jsem na návštěvě u jednoho menšího chlapce ze sekundy. Sedí poslušně a vzorně u stolu a poslouchá můj rozhovor s jeho maminkou. Čas od času se ozve neslušné bubnování na stůl, vždy při slově »Gustávek«.

»Proč to děláš?« ptám se.

»Já jsem Gusta, ne Gustávek,« řekne vzdorně.

Probírám s jedním primánem účelové věty.

»Jakpak se jmenují věty, uvozené spojkou aby?« ptám se. — Nemůže si vzpomenout.

»No, snad si vzpomeneš, přece spojka aby..., jaké jsou to tedy věty?«

»Abytné.«

Růženec je u studentů v malé oblibě, takže jen zřídka se setkáváme s chlapcem, který by se jej každý den modlil. A přece je to jedna z nejkrásnějších a nejúčinnějších modliteb. Vyžaduje ovšem oběti a myšlenkového soustředění, je to modlitba rozjímavá, ale přesto modlitba nejlehčí... Mluví v ní za nás Duch svatý a Církev a není třeba nic než připojit naši vůli.

»Venite, gentes, carpite ex his rosas mysteriis
et pulchri amoris inclytæ Matri coronas nectite.«

(Breviář — 7. X.)

Ještě jeden těžký úkol čeká naše profesory náboženství, a to přesvědčit »stádce studentské«, že je nutná častější sv. zpověď. Jednou za rok je pro katolického, apoštolsky pracujícího, studenta málo. Apoštolsky pracovat pro rozšíření království Kristova musíme všichni. »Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur.« (Luk. 12, 49.) Pro Krista bez Krista pracovat nemůžeme. Spojení s Kristem se uskutečňuje ve svatém přijímání. Jenom jednou za rok je málo: alespoň jednou za měsíc. Církevní příkázání o povinném přijetí svátosti oltářní v čase velikonočním není pro horlivé, ale pro vlažné, pro zapominající. Nesmíme se dlouho rozmýšlet.

Vnitřní modlitba katolického studenta je rovněž nutností. Kristus se k tříletému působení veřejnému soukromě v tichu pěstounovy dílny připravoval třicet let modlitbou a plněním Otcovy vůle. Podobná je i práce naše; více se modlit — toť heslo každého z nás. Úplně se uzavřít do Kristovy oběti a v ní přinášet své prosby. Teprve po vnitřní modlitbě může nastoupit cesta apoštolské práce... Potom bude modlitbu tvou přednášet Syn svému Otci sám. — »Když ses s pláčem modlil a pochovával mrtvé, když jsi nechával svého jídla a mrtvé ukrýval za dne ve svém domě a v noci je pochovával, já jsem přednášel Pánu tvou modlitbu...« (Tob. 12, 12.)

Josef Šlechta

Artur

OZVĚNY

Lidé se stávají až příliš praktickými. Vážnost člověka se počíná po baťovsku měřit výší měsíční gáže a je až dojemné, co všechno dovedou lidé udělat a obětovat, aby dosáhli vyššího stupně této vážnosti. Lidé proklínají svou práci, a přece se den ze dne stávají většími otroky svého postavení; tím, jak přikláníjí své srdce těsněji a těsněji k hmotě, tím jak zapadají do začarovaného kruhu dychtivých starostí a stejně dychtivých potěšení, které docela vstřebávají jejich duši. A zatím vedle nich a mimo ně bude proudit život, tolik krásy stále ještě

se rozvírá kolem nich, ale oni nevidí — schouleni do sebe, slepí a hluchí. A jejich duše přestane nakonec i reagovat na jemné volání světa nadpřirozeného, neboť slova o všem nehmotném stanou se pro ně opravdu jen frází. A jejich výsměch, kterým házejí po všech »idealistech«, je jen známkou vnitřní ubohosti, která někdy zvrátí i jejich přepraktickou stavbu. A bude to ještě milosrdenství, které jim dá, aby se poznali.

Stalo se módou být praktickým.

Již dříve se studovávalo na střední škole hlavně proto, aby člověk po jejím absolvování urval nějaké to místo pod pensí. Tak se stávalo, že na střední školy přicházeli lidé, kteří neměli praxi žádné snahy stát se inteligentními (intellego, ere — čísti uvnitř, chápati) v pravém slova smyslu. Plnili pak školy, o kterých se tvrdilo, že jsou na nich nejlepší vyhlídky, a neuvažovali vůbec o tom, kde je jejich místo — nakonec rozmnožili jen řady nezaměstnaných nebo se všelijak, třeba tak, že zapírali své přesvědčení, domohli místa a »kariéry«.

Možná však, že je teď lépe být nepraktickým. Alespoň pro nás studenty. Vždyť jenom tak budeme moci splnit své poslání, uložené nám uprostřed našeho národa, jehož živoucí, myslící duši máme se stát. Každý má jistě svůj obor zájmu, v kterém ho těší vyplout na širé moře, až se za ním ztratí pevné obrysy země a on bude dýchat čerstvý vzduch neomezených dálek. — Oblast poznání. — Odtud vycházely na výboj mladé generace doby obrozené. Odtud vyrostl také náš příští život, nepropadli-li jsme již neodvratnému stárnutí a požívačnosti. Ale máme ještě mladá srdce a mladé duše, které hoří nadšením pro pravdu, které se jí chtějí proniknout, aby se stala zcela jejich krví a uvést ji za každou cenu v život. Především Pravdu. Ta může se stát naším požehnáním, přijmeme-li ji. Budeme-li mít stále takovou mládež, nebudeme se muset bát o svou budoucnost.

Právem se ovšem vytýkalo, že jsme měli mnoho lidí s velikými vědomostmi, které však zůstávaly ležet docela ladem nevyužity. Byla to opravdu naše nemoc — vážnějším nedostatkem však ještě bylo, že lidé, hlásající často zásady nejvznešenější, vedli život, který jim naprosto neodpovídal. Ale řešiti tyto vady malichernou vypočítavostí, která chce všechno proměnit na hodnotu peněz a při tom se neohlíží na žádné mravní zásady — to je důslednost — ale ve zlém. Avšak proti tomu musíme postavit cílevědomost, sebepoznání a poznání své cesty a neochvějnou vůli plnit svoje poslání, hospodařit co nejlépe se svěřeným nadáním a vědomostmi nejen pro sebe, ale i pro ostatní, abychom vyplnili vyšší vůli. K tomu cíli pak hledáme prostředky; možná, že neobratně, nezkusene — ale nakonec se ukáže, že jsme došli dále než vypočítavým chytráctvím. Známe ostatně slova: »Hleďte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho a ostatní bude vám přidáno.«

V. Grulich Z VEČERNÍ MEDITACE

Miluji řeč jako pramen očisty, přetavující špatné a odolé v nový tvar jsoucnosti. Řeč hvězdných úlů, potoků ve strání a medonosných včel. Slovo z tvůrčových úst jest probuzením věčného jara na naší zemi. Cítíš van spodního větru, dunění resignovaných vod a daleké uplývání tažného ptactva? Živá studánka řečí, čas bez proměn nabírá z tvých útrob a neztenčeny zůstaly tvé vrstvy! Zrnečka písku proměněná v sluneční záření a bohaté sémě budoucnosti!

Znepokojilo nás bytostné zrození myšlenky, nepoznavší tíže slova a krevnatosti plodu. Navždy upoutá mistrovsky hnětená skulptura formy, nesoucí v sobě princip stylu i zárodek chrámové architektury. Klademe důraz na umění stylu, které není projevem dějinného ducha, ale mentalitou života a jeho niterným ražením.

Jenom taková hodnota je pravá, za níž se zračí celý člověk, prostoupen jedním živým kořenem, s údělem vlastní krve a veliké posloupnosti kosmu. Skutečné umělecké dílo nevzniká náhodně a nespěje k samoúčelnosti, poněvadž se pokusilo vyladit základní motiv harmonisace mezi životem a smrtí. V tom tkví i kus jeho posvěcující cíly.

Torso nesmrtelných rukou, jsi invencí svobodného času a prostoru, nepatrným úlomkem »něčeho«, zhmotněním ducha z obrovské záplavy vln, které už dávno opadly! Ruce požehnaného tvárnění a Božího míru!

J. Hájek ŠTĚRK

Umělec reprodukční má těžší úkol než skladatel. Má-li být lyrik rovnocenný herci, umělci dramatickému, měl by dovést ze sebe vynutit a vydat cit a intuici ve chvíli takřka libovolné a z příkazu jiného a projevit jej v harmonické úplnosti a neroztržitelnosti. Než význam jeho tvorby není tímto podmíněn.

Rozvoj umění v určitém sociologickém útvaru je symptomem jeho rozhledu a úpadku, degenerace. Sparťané si udrželi svoji životaschopnost mnohem déle než Athénané, kteří nám

zanechali množství uměleckých výtvorů. Lidská kultura nepřispěla k zlepšení lidstva; ano, hlásal to již Rousseau. Jsme spokojeni s daným stavem lidské kultury a civilizace, neboť jsme si na ni zvykli.

*

Životní výběr bez vlivu lidské společnosti zachovává toliko nejsilnější a nejschopnější, a nevědomý celek je pak složen ze silných jedinců; společnost slouží prý zachování jednotlivce, čelíc tak působení zákonů, platných časově předcházejícímu stavu. Tím způsobuje zároveň svoji degeneraci a hyne, nebo aspoň snižá poněkud svoji životaschopnost, není-li přímo ohrožována jiným celkem. Současný stav lidské civilizace není jeho vrcholným stupněm.

*

Matematikové, filosofové, zeměpisci, fysikové nedovedou nám vyložit často podstatu téže věci jednotně. Každý si ji vyloží jako produkt vlastních představ a zákonů, o nichž se domnívá, že platí, a jež vyjádří jasně toliko ve vlastním oboru. Jasný obraz by dovedla snad podati jediné synthesa, nějaká pansofie a dialektické myšlení; jistou odrůdou tohoto bývá po výtce někdy i umělecká tvorba.

Snad těší uprostřed všednosti jen nové a zvláštní. Co se opakuje mechanicky a beze změny, stává se otrpělým v poesii, v metaforách a také v denním životě, pokud jde o věc lhostejnou nebo nepříjemnou. Ale čas sám o sobě není nikdy všední: zítřejší dny budou prosyceny jinými vůněmi než dnešní večer a budou svědčeti o přítomnosti radosti a naděje příslušníků lidstva.

*

Kdo je aktivní a příčinný, nemá nikdy dosti času; stále mu chybí. Nikdy nedostačuje k uskutečnění všech úmyslů. Kdo má času nazbyt, nudí se, je pasivní.

Eugen Liška • BOLESTNÁ JITRA A VEČERY

Měsíc svítil mřížovým zahradní brány a na tvář záhonu vrhal kruhy pod očima, když Jan Hořec opouštěl dům. Rychle přirazil dveře, spěchal, šavle zazvonila o stěnu, až vykročil na silnici.

U kříže se zarazil. Bylo by snad lépe, kdyby se vrátil? Ale protože nikoho neviděl, vkročil do bledé ulice. Vzmáhající se hlasy dávaly tušiti brzké svítání.

Jan přivíral a třel si oči. Styděl se za svou ospalost i vzpomínky na včerejší večer, které ho přepadaly v okamžiku tak nevhodném, kdy měl raději myslet na Aničku. Její den se naplnil. A přece jeho vzpomínky proplétala ta podivná a posedlá píseň z včerejšího večera, který prokřičel v hostinci Na kocandě, aby připomněla své právo, neboť byla před několika hodinami uznána hřejivou. Zmocnil se ho odpor a hnus k již proneseným slovům a ošklivost při pohledu na ruce.

U mokvajícího domu nedaleko kostela zazvonil.

— Je doktor doma?

— Právě odjel.

— Tak mu, prosím vás, řekněte, aby přišel k Hořcům.

Ted' si uvědomil, že, vracel-li se k zpěvu, bylo to proto, že se již procházel ránem. Jan Hořec se opřel o stěnu lékařova domu a jeho oči se vracely zpět úzkou ulicí s rozviklaným dlážděním Včelanova.

Myslel si, jaké idylické jméno má jeho rodná ves.

U kříže se silnice málo stáčela a protáhla se k východu do rozsáhlých a plochých jako stůl, úrodných polí Panských, Zahrad, Dolů (zde ještě sem tam rozkvétaly, uzrávaly a pomalu usychaly třešně) a Příkúpek, kde zahýbaly a opět se vracely cesty a stezky, až vkročila mezi kamenité vrchy Oderské.

Jan znal všechny ty cesty, jež začal milovati v očích svého hrbatého bratra Šimona.

— Miluji a nejsem milován cestami. Každá, jak vykročím, uhýbá a zrazuje. — Jaká to bolestná vzpomínka prolíná jeho srdce? Jsem zrazován svým předse-
vzetím.

Jan Hořec několikrát přešlápl nerozhodně u lékařova domu, než opět vkročil do ulice. Spěchal vzlykotem ubohých a bylo mu přehořko v prání, aby již vzpomínání odumřelo. V okamžiku odporu k vzpomínání, prolínání minulosti, myslel na Aničku. Náhle se ulekl postavy nedaleko uličky, jež vedla na samotu v Hráči. Tvář zdála se mu nepřírozeně vysoká a silná. Hanbil se, protože se nemohl zbavit

strachu. Již chtěl vykřiknouti, když poznal svůj omyl. Přešel kolem sochy s pocitem úlevy. Pečlivě odříkával Sub tuum a jeho oči podvědomě zachycovaly ne-souvislý pohyb růžového světla na silnici.

Slunce nevycházelo a zdálo se, že v nerozhodnosti. Silnice byla tak přímá. Konečně! Těžko je poznati první zamávání ohnivým kloboukem. Jan nevěděl, patřilo-li silnici nebo hraničkám v poli. Až druhé zamávání ukázalo, že slunce se rozloučilo s polními cestami a rozběhlo se po silnici.

V špíně polí zrodila se prosba okvětních lístků polních květů a průduchy nebe se otevřely. Jen na chvíli bylo tedy viděti slunce, aby Jan poznal jeho rozhodnutí kráčet po silnici. I když se ztratilo pod oblaky, snad v touze podobnosti obrazu, vytvořilo na nebi lesklou dráhu, která se v uplynulých minutách souměrně prodlužovala v mračnech se silnicí dole. Začalo pršet a vše se opět ponořilo v spánek, ač již bylo ráno.

Jan několikrát zívá a rychle vkročil do domu uprostřed ovocné zahrady, kde právě v okamžiku východu slunce se rozhrnuly záclony ve vysokém, vroubeně zdobeném okně.

Rozhrnuly se záclony a slunce vniklo do očí ženy na ořechovém loži. Ulekla se a vzápětí zvolala v rozkaz:

— Stáhněte záclony!

A když se stalo, jak rozkázala, řekla tiše:

— Ach, dnes je krásné jítro. —

Chvíli se nechala unášeti představou oroseného rána, ale náhle se opět ulekla, neboť se neočekávaně setmělo. Nechápala tuto proměnu, chtěla přemýšlet, když se jejího těla zmocnila prudká bolest, aby nezvratně poznala, že její den se naplnil.

— Jitko, rozhrňte záclony! —

A když se stalo, jak rozkázala, řekla tiše, jako by se bála, že rozpláče dítě, které se ještě nenarodilo.

— Prší! —

Byla překvapena zkropenými tabulkami, zapomněla zanaříkati v bolestech, které se stupňovaly. Proměnily se v potok, jenž je nucen protékat kamenitým dnem, usměřován a tísněn stěnami, jenž se tříští a padá, jest rozřezáván travinami a trsy, jenž se rozčesává. Horský potok jejích rodných hor, vzdálených a mrtvých jako rodiče.

Plakala.

Chtěla se obléci, ale pocítila takovou malátnost a touhu vzpomínání, že odložila přinesené hedvábí a zabořila se do polštáře. Bylo viděti, že se rozhodla již nepovstati. Přejela si rukou vlasy a pak již ležela tiše (jen ty slzy), jako by čekala hosta.

Uzavřela hluboko oči a začala se vraceti, začala pozorovati pohledem duše, poletovala jako motýl, obdivovala se, ztrácela a nalézala, přijala zrak tékavosti. Celou její mysl zaplavilo vzpomínání.

(Pokračování.)

Em. Kovtun • VÝLETNÍ ODPOLEDNE

Opály mléčné barvy jsou broušeny

Úsměvem, který podávají dívky v mušelínu, víc ženy,

Na rytém podnosu s broskvemi.

Dotýká se pak té škály jako úst

Protože průsvitní, chutnáš jejich zhudebnělý růst

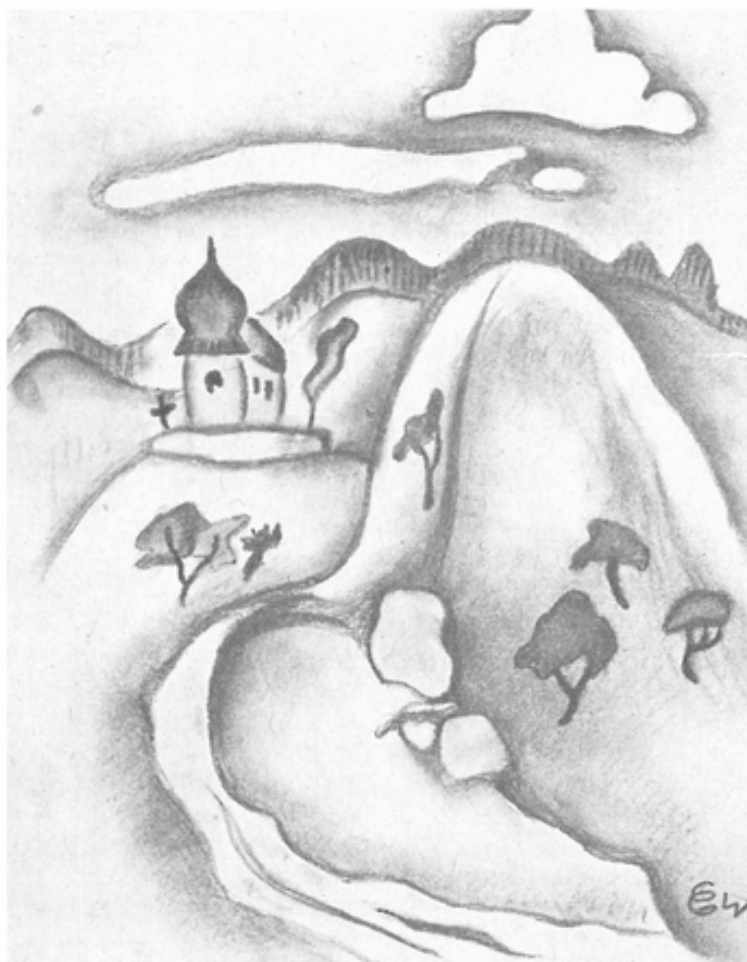
Zakletý do představ Afrodité.

A když tak vnímáš muziku kašny skryté,

Sluneční trojka šumí pod laskavostí uzd.

J. MORÁVEK • KRESBA (AKVAREL)

G. GÖPFERTOVÁ • JEN KOSTELÍK JE VIDĚT

S. Vinecká • ONDŘEJ

Vedle našeho statku byl chudobinec. Vystřídalo se v něm mnoho lidí, pamatuji se však dobře jen na jednoho, na starého Ondřeje.

O jeho minulosti dověděla jsem se jednoho nedělního odpoledne. Nemohla jsem skotačit s ostatními dětmi, protože jsem si pořezala nohu. Seděla jsem s naší stařenkou na návsi. Brzy sešly se sem i ostatní hospodyně. Nejmladší z nich hospodařila sotva čtvrt roku na Proškově gruntě. Přivdala se k nám z daleka, až odtěkud od vody. (Tak se u nás totiž říká Vltavě.) Kolem nás přešel Ondřej. Šel si vypít své obvyklé nedělní pivo.

»Ten má krásné modré oči. Ten musel být za mlada hezký,« zadivila se mladá Prošková svým příjemným městským přízvukem.

Naše stařenka, živá kronika celého kraje, vyložila hned panímámě Ondřejův život: »Ba, ba, milá děvečko, před čtyřiceti lety byl u nás nejhezčí člověk Ondřej. Byl sirotek, celé mládí sloužil tuhle u Panských. Pěkně urostlý, ramenatý, s metrákovými pytlí si jen hrál. Ale nejzajímavější měl oči. Ach, ty oči, modroučké jak lněné kvítečky, čisté —« Stařenka se na chvíli odmlčela. Snad vzpomínala na mámivou hloubku modrých očí, snad cítila vůni rozkvetlých lněných hvězdiček. »Třebaže byl chudý, mohl se dobře oženit. Lákala ho k sobě dokonce jedna vdova se statkem. Ale Ondřej byl trochu domýšlivý a hrdý. U muziky vybrat si tu, která nejlépe tančila, to ano. Jinak se ženským vyhýbal. Jednou oral u lesa. Tam zastavila cikánská fůra, staří cikáni s dcerou. Mladá cikánka, to byl ďábelský oheň. Tváře se jí jen zapalovaly, rty hořely a v očích se jí křížily blesky. Zkrátka, ráno fůra zmizela a Ondřej také. Připoutala ho k sobě divoká cikánská krása. Lidé se tomu dosti divili, ale zapomínalo se na to. Teprve

po deseti letech se Ondřej objevil zase v naší vsi. Ale nikdo by ho byl nepoznal. Starý, vrásčitý, kost a kůže, jak ho vidíte dnes. I ty oči dostaly vodnatou barvu. Byl úplně hluchý. S nikým se nepřátelil, žádnému nic nevypravoval. Dali ho do chudobince a teď chodí do lesa na výdělek.»

Můj pětiletý rozum nechápal ještě tehdy všechny záhady Ondřejova osudu. Denně jsem mu nosila mléko a byla jsem jediný člověk, který se s ním ve vsi stýkal. Měl malou světničku. Půl jí zabírala velká kamna, ostatek postel. Malým okénkem bylo vidět bílou zeď stodoly a proužek modrého nebe. Proti dveřím měl stoličku. Na ní vždycky sedával, pozoroval dveře a já s ním. Dveře měly svou zvláštnost. To byl živý kalendář. Každý den pro výplatu vyřízl zde čárku.

Byl-li naladěný k mluvení, ukazoval mi fajfkou a vysvětloval: »Tenkrát se zabil hajný Šlechta. To hrom rozbil tu velikánskou borovici v Políčku. Tenhle den zastřelil bláznivý foť ochočeného jelena Hanse.«

Cítila jsem, že v těch stářím zašlých dveřích je vysekán celý jeho život. Život plný těžké práce, poznamenaný krvavými mozoly. Život šedý a jednotvárný, kdy již ani vzpomínky nebolí. A přece život krásný, zasvěcený lesu, kde Bůh nejzřetelněji ukazuje svou krásu, kde člověk nachází klid v posvátném tichu obrovských smrků.

Odešla jsem do škol do města a tím přestaly mé podvečerní návštěvy u starého Ondřeje. Vrátila jsem se až po několika letech. Krátce předtím mi z domova psali, že Ondřej zemřel a chudobinec přestavují. Když jsem šla po prvé kolem něho, zaslechla jsem rány sekýrou. Právě vypáčili Ondřejovy dveře a štípali je. Bylo mi tak teskno. Vždyť s těmi dveřmi byla zničena poslední památka na obecního chudáka Ondřeje.

L. Freiová • TVÁŘ SAMOTY

Hodiny ještě odměřovaly malichernost a čas, když si náhle uvědomil, jak je tu již zbytečný. Pocítil to jaksi podivně z ledu jejích očí, jejichž sotva znatelná netrpělivost jej hrozila nenávratně odehnat od toho zbytku štěstí, aby ho snad pro ni zbylo trochu víc. Oba mlčeli. Prohlubeň mezi nimi se na chvíli překlenula mostem z jejího vzlyku a smutku jeho duše. Viděl, že si tím řekli již všechno, a že netřeba tedy zbytečně zevšedňovati úzkostný rytmus chvíle. Stál již u dveří, ale musel se ještě vrátit, aby naplnil knihu osudu. Zůstal několik krátkých chvil, které se později protáhly šedými kouty jeho srdce a naplnily je prázdným tikotem neupřímných hodin a trochou slz.

Dívala se za ním z okna, i ona chtěla zlidštit umírání první etapy dosud tak mdlého života. Ale pak pohodila hlavou a propustila jej i ze srdce, aby mohl klidně zemřít kdesi jinde, aby mohl snáze zapomenouti na hodiny a slzy. A pak hodiny téměř ustrnuly, ale udiveny novým dechem života opět odměřovaly ticho a odevzdaně její čas.

Stanula na prahu všednosti, nepřehledné a mrtvé — jako její mládí a láska. Marně se snažila zjasnit kontury prchavých dnů, z nichž každý odnesl s sebou několik jisker jejího klidu. Sžila se s životem tisíců, ale litovala času, který se hromadil jako nevybitá energie v jejím srdci. A jednoho dne poznala jeho sílu a neomezenou moc, která ještě nakynula vteřinami samoty.

Pak již zbývalo jen málo jiter — a ta si jako za pokání vyplnila ledem, jenž utkvěl ve vzduchu z jejího pohledu jemu na rozloučenou.

Nejsem zlý — moje zloba je jen horkokrevnost — mým zločinem mládí — zlý nejsem — zlý vskutku ne — byť i návaly divokosti tak často — obžalovávaly mé srdce — mé srdce je dobré. — Konat dobro, kde se dá, — milovat svobodu nade všechno, pravdu nikdy — dokonce ani před trůnem nezapřít!

Lístek do památníku ... (1792)
L. van Beethoven.

Karel Kolaska • JEN VÍTR V LOKTECH SVÝCH

Ta dálka v slovech mých... A tichý stesk z těch ztrát...
Zrak mlžně rozvátý po modrých obzorech
usedám v podzimu, čas cítím v sobě zrát
tak plně, plně, že bázlívím v snech.

Slzička smíchu na dně drobných dlaní —
jak k vlahé něze dojí má slova!
Plaše se vracejí v čistounká milování
a v očích prokvétá větvička jabloňová,

modř prší do očí z píšťalek vrbových
až krůčky, dětských her v ní tonou úžasem!
Můj Bože, proč jen sen... Jen vítr v loktech svých...

Ach, tebou, dětství, stříbročistě znít!
Jen plachá ozvěna však tápe za hlasem
a nikdy splynutím již nesmí z něho pít.

Jaroslav Weigner • SLOVA NAVEČER

Tam, smutný vraku mého cíle,
bouř v boku tlící bolem smaž; —
tam, v přítmí rán, lichotících víle,
kde břízám ruměncem se platí za čardáš,
jejž víchr píská o tón výš, usednuv na pahýle. —

Tam, smutný vraku mého cíle.

Jen ticho hvězd se houpá mrazem
mých myšlenek a s dechem vanutí,
tvé teskno, nebe, padá na zem
a z oka perly, zpěv mrtvých labutí. —
Tvé teskno, nebe, nesmířené s časem.

Ó, cesty tichých, rozvodněné
hladem kroků obejmout Vás celé; —
s hrůzou i tajemstvím a rty němé
chorálem posypat, jejž slunce stele
tónem ryzím radosti opožděné. —

Tam, proměň srdce slzy vřelé!

Fr. Luska • DÝM PASÁČKOVA OHNÍČKU

Jen švihni, větře, do loudavých stínů,
zem usíná a nám se nechce spát,
mráz stříbrem pokryl kamení i hlínu
a v ránech vidíš zimu dozrávat.

Je doba, kdy se duše rozplakává,
kdy všechna srdce rozežírá spleen —
vyšlehly ocúny a zrezivěla tráva,
směj se korálkům jeřabin!

Ten poslední šperk z marnivosti léta,
omílá v pěnách osamělý splav
a smutná nálada mnou ještě neprokletá
se s mlhou táhne do dálav.

Země byla ještě vlhká deštěm a jen na návrších se lid radoval z jara. V Údolí zahradníci připravovali pařeniště a děti pomáhaly nosit slaměné přikrývky, blížil se večer. Z komínů továren přestal vystupovat kouř a zahalovat celé smutné údolí. A prosecké stráně se zelenaly, děvčátka zdvíhala prstíčky s mandelinkami. Nahoře bylo tak krásně... Šimon Jonáš zasadil sazenici do mokravé půdy a narovnal se. Zahliněné ruce založil v bok, díval se, díval na Horní Město, rozložené po proseckém vrchu: domky, široká okna školy, železnice, hřbitovní stromy, kostel (jako dlaň k ochraně nabízel se pohledu široko daleko). Zmáčkl ho ten pohled smutkem a touhou vymanit se ze sevření Údolí, ze sevření tísníciho jak maloměstáctví a prostřednost, vymanit se a stát nahoře, nahoře ve větru a blížek mrakům a slunci, stát nahoře. Jako dva topoly ve výběžku zahrady, zatyčily se mu jeho sny, jako »kormidelnické« sny, jak si sám říkával, jen sobě tak říkával (jsou věci, které ani přátelům nezjevujeme). Severní větérek přeběhl stromy a zatetelil se na čele Šimonově mořský vzduch, z dalek dalekých přiběhlý. A vyzvedl ho na nejvyšší vrcholek stráně, kdy tam...

...slaboučký devítiletý chlapec, bledý a nejistý jak všechny děti z Údolí, stál, v ruce držel knihu o statečných a slavných námořnících. Jejich hrdinství ho lákala touhou, která nekončí s vyklouznutím z dětských střevíčků, ó ne, vede dále až k samému hrobu (co o tom však věděl malý chlapec z Údolí?). Chvěl se ještě námahou, než se sem vyšplhal, ale přece se mu srdečko rozpínalo do mořských prostor. Neviděl chudobně příkrčené domky dělníků a rodný dům v Údolí. Bylo tu jen velké, velké moře, on stál na přídi krásné lodě s bílými plachtami, díval se přes vlny a sevřenýma rukama řídil kormidlo — hošík pevněji stiskl knihu — »být kormidelníkem«! Vítr by dul do tváří, bouře by se hádala nad hlavou a pod nohama, pěna by stříkala až do obličeje — jen dál, po moři dále, statečný kormidelník Šimone Jonáši! On by opouštěl s kapitánem poslední loď ztroskotávající, on by zachránil cenný náklad v plavbě rozbouřeným mořem, kapitán by mu stiskl ruku a chlapsky mu děkoval mlčením. Statečný Šimon Jonáš. Na obzoru by se ukázalo světlo, hráz přístavu by hladila dalekým domovem a statečný kormidelník Šimon Jonáš by seděl sám u stolu v krčmě a těšil se na nové vyplutí. Hošík prudce zvedl hlavu a viděl nad sebou jen oblohu, zrakem statečného kormidelníka přeletěl věž v Horním Městě, která jediné byla tak vysoko jako on, nezničitelná a nepohnutelná v bouři a větru (co ty, malý? Hošík nechápal, děti jen tuší). Celé dětské štěstí, malých, kterým se podařilo dosíci dávno touženého, ho zavalilo a umocňovalo jeho rozhodnutí stát se kormidelníkem. Vtom se opřel vítr od severu do hošíkovy postavičky, zalykal ho a srážel k zemi, k Údolí, kam patřil. Chlapec se dal do pláče nad nemohoucností svých ruček a běžel po stráni až do mamínčina klína, kde pod její teplou rukou zazněl přísný hlas otcův, že je konec se snem stát se kormidelníkem...

Dávno již věděl malý student, že jeho rodná země nemá moře, kde by mohl uskutečnit svou touhu. A přece někde v hloubi nevyzpytatelného srdce dětského byl zážitek onoho dne na stráni příliš bolestný, aby se mohl zapomenout. V těch chvílkách bylo krásně, když si mohl vzít housle a rozehrát na nich moře vln, sen letěl z pokojíčku daleko do budoucna... Housle, mnoho houslí hrálo, hrály loutny, cello, flétny, harfy, rohy, bubny, mnoho, mnoho nástrojů hrálo, zpívalo a hučelo, jak vlny v bouři, praskalo jak boky lodě, šuměla pěnou moře, lákalo úsměvem hloubky s palácem vodní víly, hrálo tvrdě jak věrnost chlapů, hrálo a ruce černě oděných hudebníků rozvířovaly hladinu mořskou a tisíce lidí poslouchalo bouři a klid. A nad nimi stál usebraně a jistě muž, řídící rychlými, rozhodnými pohyby plavbu tónů, věrný a odpovědný jak námořník, muž, svírající taktovku s mocí, jakou svírají kormidlo — Šimon Jonáš, kormidelník. A byla by to hudba jako hukot moře, zvedající lodě do výše, která naplňuje hrůzou plující, hudba jako bouře pod šedým nebem neznámého vodstva, kdy svraštělé čelo a sevřené rty kormidelníka plní kapitánovy rozkazy. Posluchači tleskají, růže mu padají z lóží od ozdobných paní. On se uklání a znovu pozvedá taktovku, aby řídil plavbu (jiná jsou

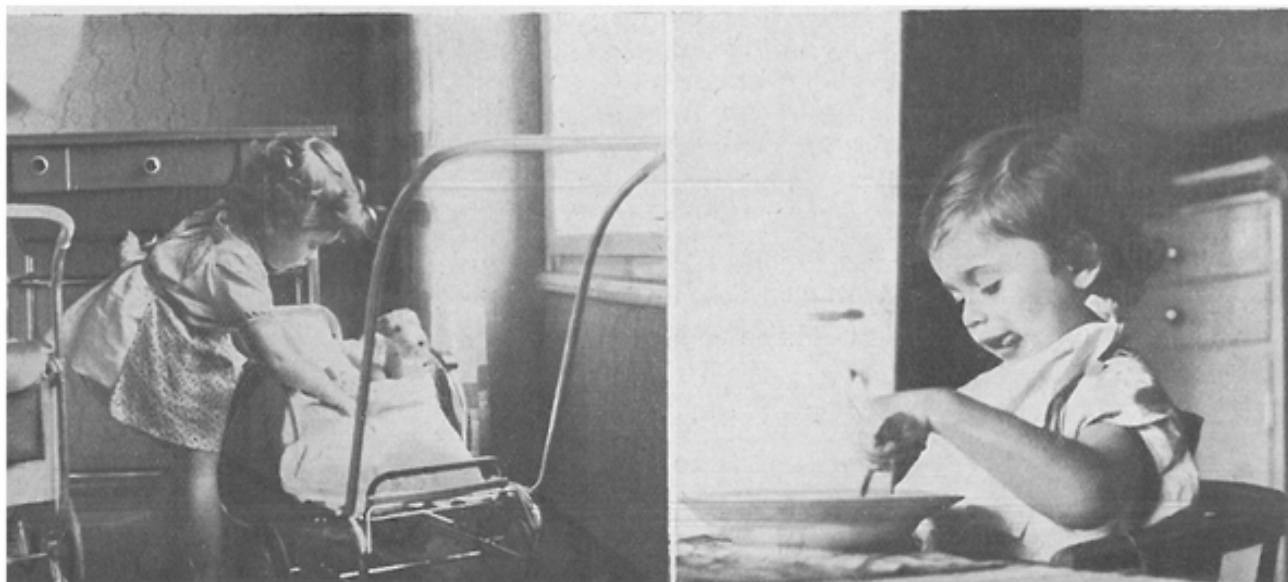
moře hochů devítiletých a jiná čtrnáctiletých chlapců) — kormidelník Šimon Jonáš! A zatím tu byly jen housličky studenta, který jednoho dne musel zanechat hudby a jít na zahradu s rýčem, sázet zeleninu a bát se nočních mrazíků... Sny... Kormidelnické sny... Šimon Jonáš si trochu povzdechl, díval se zase na Horní Město.

Kdy dojdou jeho dětské sny stát vysoko, tváří v tvář větru, kdy dojdou splnění? Dětské sny nejsou prchavé, čekají v hloubi, až někdy jejich mlžnost nabude tvaru a splní své poslání. Do té doby újí člověka bolesti a touhou, vzpínají ho do výšek, které nelze dosáhnout. Šimon Jonáš marně potřásal hlavou, aby je odehnal. A doléhají naň znovu zašpiněnými okny továrniček, hádavými hlasy předměstských žen, roztrhaným prádlem, sušícím se na dušících dvorcích, všude, ze všech koutů, kde jediným pohlazením je klesající sazečný kouř a sobotní, ochraptělý křik gramofonu, přehlušovaný roztřísklými lahvemi v kantině na hřišti. A Šimon Jonáš chce výše, chce na vrch s jasným vzduchem a rozpětím, a zatím — k sázení nutno se sklánět hluboko k zemi.

Před ním se zastavil hornoměstský pan farář. »Pomáhej Pán Bůh, Šimone!« »Dejž to Pán Bůh, pane faráři.« A Šimon se usmíval pod světlem záře, kterou měl kněz v modrých očích, modrých jak nebesa nadzemského zářijového dne nad lidským mraveništem. Usmíval se — a přece se zadíval znovu nahoru a pak zpět na kněze: »Závidím vám, pane faráři.«

»Copak? Tu mou ošumělou sutanu?« a bylo mu líto, že to řekl. Z rozpaků si pohrával s breviářem. V té chvíli to v Šimonovi zavřelo a rozpukávalo skály a koru, musel mluvit, nemohl za nic na světě zavřít ústa a ani si nevšímal knězových slov. »Být tam nahoře — a dívat se na Horní Město — být nahoře. Tak vysoko, tak nekonečně blízko obloze, nebesům, volný, se širokým rozmachem, rozhledem — a zvuk hlasu tísnil jak zakouřené Údolí — být tam nahoře postaven na výboj vedle svého Vojevůdce (zelenavá byla věž kostela), dýchat vůni výšin a slunce, stát v mrazu a mracích stejně pevně, stát a držet ochrannou ruku nad celým Údolím, nad celým, ve dne v noci, v práci, zpěvu, prosbě (kněz si povzdechl — byl v tom bolestný údiv nad tím, jak asi málo ti nahoře vědí o svém ochranném úkolu), být nahoře...«

Proud slov zhasl, Šimonovo srdce se dále vzpínalo vzhůru a bolelo to, bolelo a tiše vešlo na rty: »Nahoře, nad vší tou malodušnou špínou, nad tím zdánlivým poklidem, který je upachtěný, že si ani nemůže s teplem pohladit rostoucí hlavičky dětí, rozkvetlou mez. Nahoře — ne sám, dodával, aby zmenšil slova znějící titánský (snad ucítil starost otců v očích kněze), ne sám, ale přitisknut ke zdi Domu« i kněz se musel zadívat na domky v Údolí, které byly opřeny o rychle se sesouvající ohrady továrenské, které byly stavěny ve stínu hospod a hospůdek, které byly ozářeny klamavým jasnem mnohohoposchodových domů, »kdežto nahoře — mrtví a živí v jediném spojení« — domky tisknoucí se ke zdi, která dávala bezstarostnost, rozsvětlené v chránícím stínu topolů, veselé jasem věže s měděnkou. V těchto

sloveh Šimonových nebylo už rozbouřené moře, ale plachta bílá, zkrvavená bolestí toužícího racka, plachta bolestná a mírná, která se však chvěla touhou vzepnout se, vzepnout se...

Kněz cítil jeho touhu — znal ho již jako malého chlapce — a snažil se, aby jeho odpověď byla co nejtíšší: »Šimone, ale ti nahoře stojí také v bouři, v parném slunci, protože oni chrání svými těly a sevřenými rty Údolí, k tomu, chlapče, je zapotřebí, aby vítr a mraky je neporazily, mnoho síly, mnoho. Vy v Údolí potřebujete mírné slunce a vánek tepla pro své rostlinky, sazeničky, pro své slaboučké děti v kolébkách. Kdo zachycuje všechny deštné bouře a úpal sluneční? Síla, Šimone, mnoho síly...«

»Vím, tenkrát — a Šimon se vracel zpět na stráň jako chlapec devítiletý — tenkrát mě tam vítr porazil... porazil mne, slaboučkého obyvatele Údolí, mne a můj kormidelnický sen... Ale já žiji dále, a žije — znělo to ranou rozjitřenou — můj sen...« říkal to tiše, snad to kněz přece zaslechl.

»Nu, vidíš, příliš slab jsi, Šimone, pro Horní Město. V Údolí, já vím, že to tísni (položil ruku Šimonovi na rameno a byla v tom mateřská láska, propůjčovaná Matkou služebníkům jejím — utěšovat zarmoucené), ale tady v té tísni je tvé místo. V Horním Městě je příliš ostrý vítr. A sny, Šimone, dětské sny nás bud' zavazují k splnění v čase, který po bolestném, neklidném čekání nastane, nebo jsou jen d'ábelským klamem.«

Šimon stál před ním a poslouchal, Horní Město se mu tyčilo jako něco nedostupného, polévalo ho to, jako když tehdy sbíhal se slzami dolů nebo když jednoho rána ho otec povolal do zahrady. Neměl ještě odvahu vdechnout a nechat splavit svou touhu. Z věže zaznělo klekání, zvony se sem snášely jak z krajiny ráje a zlatily tu bolestnou údolní tíseň.

»Dobrou noc, Šimone, nechtěj být chránícím, i pod ochranou být je krásné,« a hornoměstský farář se pokřičoval a odcházel kolem máchaleckého dvora nahoru.

Šimon smekl čepici, díval se za ním — vysoký, silný a přesto se mu zezdalo, že svírá ruce na breviáři námahou proti větru. Slunce zelenavě zářilo jak zapadající jeho teplo na obrazech El Greca, zaskvítilo na Horní Město a lehlo odleskem do Údolí.

Pomalu spustil Šimon ruce podle těla a z levé dlaně mu vyklouzla čepice. Jeho prsty se rozevřely, jako když jimi mnoho propouštíme, a s čepicí vypustily na zem i kormidelnické sny (tak rozevřít dlaně, tak volně, dovedou jen duše dětské a silní mužové. A pak ti, jichž se dotkla laskavost Štítu, chránícího své bojovníky). Sny tvrdým úderem o nepřipravenou zem cvakly, až to srdcem trhlo, pokožka na dlaních pálila a ruce umdlávaly, tíhnouce k zemi, že snažší by bylo sehnouti se a sny zvednout.

Spadly bolestně bílé plachty, rackové přestali kroužit letem lákavým a mámivým, spadly plachty a kormidelník Šimon Jonáš.

Spadly bolestně přivaly hudby, přivaly zalykající a trhající vše, spadly přivaly a kormidelník Šimon Jonáš.

A d'ábelsky sny na zemi ještě naposled zasykly. Naposled se na ně zahleděl. Bolelo to ztrátou. Ale nějak se nad tím vším rozkládal pokoj tváře, chráněné Horním Městem.

Zvedl hlavu, viděl, jak hornoměstský pan farář zašel za stromy a naproti zahradě vcházel do otlučeného domku muž z práce.

A pak zvolna se shýbl, zcela usebraně zasadil novou sazeničku v oschlou zem a pohládl ještě její malé lístky. Byla v tom pokora a přijetí ochrany.

V té chvíli se Šimon Jonáš stal kormidelníkem.

Kormidelníkem na korábu života pod velením lodivoda Otce nebeského.

Šťastnou plavbu, kormidelníku Šimone Jonáši!

KOLEM JITRA V. Stanovský • K ČLÁNKU V. KRÍŽE O FOTOGRAFII

V 1. čísle Jitra jsme četli tyto řádky: Je fotografování umění? Otázka, o které bylo již tolik diskutováno. Jeden z našich nejvýznamnějších pracovníků ve fotografii, prof. Jaromír Funke, odpověděl v jedné anketě na tuto otázku takto: »Fotografie je detail prostoru a času. Spojení skutečnosti v tomto detailu vytváří novou fotografickou skutečnost. Je-li toto sloučení vědomé a záměrné, podmíněné vnitřní fantasií fotografovou, která si volí výběr, záběr a kompozici, vzniká fotografický obraz, mající svoji vlastní emotivní sílu. Tehdy se stává uměním.« Nakonec bych ještě rád podotkl, že fotografie není malovaný obraz. Tedy jestliže malíř vytvoří svým štětcem a svou barvou zátiší s vázou a květy, může mít tento obraz něco, čemu se říká umění. Fotograficky pak totéž jest ubohou, nic nepovídající fotografií. Nenechte se mýlití barevným seskupením květů! A barevný film? Těžko lze říci, zda barevná fotografie bude uměním. Příliš napodobuje obraz — a každá napodobenina zůstává daleko za opravdovým uměním. Až potud V. Kríž v článku o vývoji fotografie.

Rád bych k tomu maličko poznamenal:

Předně: Kde začíná umění?

Umění objevuje krásu, rýžuje ji ze skutečnosti. Podstatný moment je stylisace, odtud přesněji činnost stylisační totožná s činností tvůrčí. Tuto činnost si nelze představit prostě tak, že autor si v duchu sestylisuje určitou představu, umělecký cíl, který oděje vhodnou formou. Celé dílo vzniká najednou, nelze oddělit umělecký cíl od uměleckého prostředku, formy. Jindřich Chaloupecký výstižně napsal: Dokud není tvaru, představovaného či realizovaného, nemůže býti jiného předobrazu, nic, co by mohlo být uskutečněno pouhým výběrem vhodných prostředků.

A fotografie? Existuje zde jen výběr objektu a jinak se celá tvůrčí činnost scvrkne na několik záležitostí čistě technických. Často se technická dokonalost zaměňuje s uměleckostí. Nevím, proč by třeba dokonalé Plickovy fotografie měly být považovány za umění. Technický nedostatek — nebarevnost fotografie — nelze považovat za stylisaci. Fotografie nestylisuje skutečnost, obkresluje ji. Je naturalistická a naturalismus není umění. Mezi naturalismem a realismem není přechod, je tam propast, a za tou propastí začíná umění.

Zdeněk Althan • NĚCO O DVOU ČÍSLECH AKORDU A ŘÁDU

Všímáme-li si dnes několika čísel »Akordu« a »Řádu«, je to mimo mnohé jiné důvody také proto, že podíl na obsahu těchto dvou z nejvýznamnějších revuí mají i spolupracovníci »Jitra«. Práce v tomto časopise katolických studentů, jak vidět, nikterak nepřichází nazmar. Květnové číslo »Akordu« přináší několik básní národní cenou vyznamenaného Fr. Hrubína a delší prosu J. Čepa. Z básníků čteme dále jména St. Zedníčka a J. Lhotského, vyšlého z »Jitra« (J. Machoň). O nových knihách referuje B. Fučík, T. Vodička a jadrným způsobem M. Dvořák. O novočeské úpravě legendy o sv. Kateřině se rozprádá debata mezi J. Hrabákem a J. Vašicou. Poslední dvojčíslo »Akordu« má v úvodě básně Vl. Vokolka, Kl. Bochořáka a J. Karena (»Gehenna«). J. Karen při svém mládí zřejmě pronikl velmi vysoko. Fr. Křelina otiskl zde fragment »Bojovník z kompanie Ježíšovy«, V. Otýpka »List brněnských r. 1671«. »O smyslu kritiky« hovoří M. Dvořák, T. Vodička o »Neznámém Vrchlickém«, J. Vašica o »Českých biblických tiscích« a F. X. Votruba o »Pozdním humanismu Q. Mickla«. Nechybějí ani posudky o knihách od R. Černého, T. Vodičky a M. Dvořáka.

Prázdninové číslo »Řádu« je uvedeno vřelou a čistou básní J. Karena »Očistec«, »Pozváním« a »Variacemi« J. Vladislava, působícími hutností a opravdovostí. Fr. Listopad mimo básně »Džbánkař« a »Vítězství«, rovněž opravdové, kterýžto rys na těchto mladých z »Řádu« s radostí shledáváme, rozepsal se o »Verších« Quido Gezelle a o Deylově knize »Milován a nenáviděn«. »Ústy« A. Merta se uzavírá poesie tohoto čísla. Ze statí přináší obšírnou studii L. Peřicha o historickém románu, která pokračuje i v čísle zářijovém. O Králík — rozbor Březinových »Rukou«, a J. Středa — »O potřebě přesných pojmů« ukončuje tuto část. V oddílu »Varia« a »Knihy o umění« se dočítáme o knihách poesie, prosy i o knihách vědeckých či hudby se týkajících a o výstavách. Číslo končí »Poznámkami« R. Voříška, Bř. Štorma a G. Göpfertové, známé z »Jitra«.

Poprázdninové, velmi rozsáhlé číslo, přináší poesii Zd. Vavříka, Zd. Řezníčka, Renčovy překlady Fr. Petrarkey. Luis de Góngora je přebásněn Zd. Šmidem. V předcházejícím čísle četli jsme prosu K. Schulze, v tomto jsou zastoupena jména K. Barna a Fr. Bibusa. R. Voříšek píše o »Myšlení a symbolu«, E. Vintrich o »Mužích v bílém«. Básně St. Zedníčka, V. Zemana a V. Ary jsou hodny pozor. Toto číslo obsahuje opět oddíl »Varia«, »Knihy a umění«, »Poznámky«, v nichž se dočítáme o antice a dnešku, o dílu J. Kirschwenga, o Božích mukách p. Floriana, o románech, výstavách.

Jedna z vůdčích našich uměleckých revuí se nebojí popřát sluchu i mladým básníkům, kritikům a jiným pracovníkům. Na stránkách »Řádu« čteme mnohá jména z »Jitra«, především Iv. Andrenika, J. Ryby, V. Ary, J. Karena, Vl. Vévody, G. Göpfertové, Zd. Rotrekla.

Ti, kteří sledují nejmladší moravské lyriky, měli 22. září příležitost poslechnout si rozhlasové pásmo z jejich veršů, nazvané »Před zráním«. Autor pásma, recitovaného členy brněnského divadla, V. Stránecký, zdá se, úmyslně seskupil básníky do dvou oddílů, ač hranice mezi nimi je téměř neznatelná.

Iv. Blatný, J. Kainar, M. Paráček, jeden rozkošník, jemně, rozmarně či smutně zahleděný, jiný rytec a brusič svého slova a svých citů, které jako by mu vyvřely z hloubky hornin, třetí, méně osobitý, jednou tvrdě odkrývající, po druhé unášený svým citem — tito tři jsou básníky skutečných věcí. Neusilují o žádné chiméry, které by je snad zklamaly. Iv. Blatného, patřícího mezi vůdčí zjevy naší novodobé poesie, i J. Kainara ostatně uznala a charakterisovala naše kritika nad jiné výstižně.

Básníci druhé, skrovnější, kratší části pásma snad sami se počítají mezi básníky duchovna. Čtenářům »Jitra« a »Řádu«, kam všichni přispívají, jsou dobře známi. Básníci »Jitra« dobývají si půdy i jinde. Zd. Rotrekl, dosud tápající mezi fantomy, jež v sobě živí a jež oživují jeho, liší se značně od melodického Vl. Vévody nebo od Iv. Andrenika.

Stručným a nenásilným způsobem vystihl autor pásma V. Stránecký přirozenost a směřování všech těchto básníků. A — souhlasíme s ním — nelze je nikam vměstňávat, k žádnému směru je přiřazovat. Oni sami mají v rukou svůj básnický osud.

Věra Lhotská DNI MLČENÍ

Vrátili jsme se z velkého ticha, které nás obklopilo a usedlo v soustředění na naše rty — silentium oris, ale i silentium cordis, když večer sis stáhl bělounké záclonky u lůžka nejen nad svým já, nýbrž též nad Mlčenlivým, vědomí jehož přítomnosti sis odnesl ze setmělé kaple, kdes pod rudým plamenem, beze slov, klečel.

Dni mlčení.

To není souhrn přednášek, doba, kdy přečteme spoustu duchovních knih, kdy skládáme předsevzetí za předsevzetím a stanovujeme si hesla, cvičíme do úmoru ctnosti, zpytujeme štářáním.

Dni mlčení.

Vklouzli jsme v ticho a přijali je. Každé chvíle nám bylo nabízeno ticho kaple. Každého dne se nám nabízel Ten, který je tichý — srdcem.

Mlčení rtů bylo jen prostředkem. Prostředkem k tomu, aby ztichlo naše srdce, našlo klid, mír modlitby.

Opouštíme čarokrásnou radost z černobílých úsměvů sester, radost ze zlatobílé kaple ještě znějící Te Deum dívek, hořících jak plameny svící (je trochu smutno u stolu ranního, kam přepečlivé ruce řeholnice nakladly růžové lístky k šálku snídaně). Opouštíme ticho vnější a vcházíme v hluk a uspěchanost. Z ticha srdce nesmíme však nic změnit. Nesmí se změnit nic z poselství, které nám bylo dáno (co platná nová předsevzetí, neznáme-li poselství toto!). Poselství, které každého rána se obnovuje, poselství, ke kterému jsme od chvíle vlití vody a Ducha zavázáni.

Neboť když čtvrtý den mlčení skončil Obětí, obrátil se služebník Páně k nám a řekl:

Ite, missa est.

Jděte, jste posláni.

Posláni v hluk a řev, abyste tam vnesli ticho srdce, pokoj.

Jděte, jste propuštěni z vnějšího zátiší (bylo odpoledne a nelíbil se název »duchovní cvičení«, i navrhl p. profesor Pecka slovo »zátiší«), jste propuštěni ze zátiší vnějšího, abyste v lomož světa vnesli zátiší nitra.

Jděte, jste posláni pracovat nejen na sobě, ale i na celém široším světě.

Pracovat tichem. Pracovat skrytostí, nepatrností a všemocí modlitby.

Svět čeká na pokoj a ticho. Neví, že je tak blízko (jak často si nosíš ty od stolu Prostředního Pokoj?). Neví, že je v — nás.

Jděte s poselstvím ticha, neboť to je bolestná touha století halasu strojů. Jděte a příští rok si přijďte pro utišení.

Jděte.

Ite, missa est.

Jarka Bouz • CO JSEM POZNAL

Myšlenka má cenu jediné tehdy, dovedeme-li ji uplatnit.

*

Kolik je na světě lidí, tolik nalezneme různých povah. Mají však všichni jednu společnou vlastnost, a tou je touha po štěstí — které si ovšem každý zas už představuje v jiné podobě.

*

Podle staré zásady je všechno na světě neustále v pohybu. — Dobrá poučka pro ty, kteří myslí, že se lze v životě zastavit, aby to již neznamenal cestu zpět.

Často nebývá práce, kterou bychom rádi dělali, sama tak těžká jako možnost ji nalézt.

*

Neřekli byste, jak velikou čarodějkou dovede být někdy písnička. Vykouzlí úsměv na vašich rtech často v době, kdy nemáte daleko do pláče — rozpláče vás, když se smějete, a hlavně — činí z vás dobrého člověka. — Zpívejte proto hodně a často.

*

Názor, že každý na světě má již při svém narození určenu svou planetu a tím také svůj osud, je velice pohodlný. — Potom by přece bylo zbytečné veškeré naše snažení.

*

Život člověka se prý rovná okamžiku; ten okamžik je však složen ze chvil radosti i bolesti, štěstí i žalu.

*

Každý z nás má a musí mít určen svůj cíl, jehož chce dosáhnout. Musím přece pro něco žít a pracovat, něčemu věřit, něco milovat, neboť chci být šťasten, a tyto věci mne mohou šťastným učinit.

*

Láska a práce je přirozený důsledek touhy po štěstí.

*

Někdy se říká, jak je na světě málo lásky. Snad by bylo správnější říkati: »Bože, proč je na světě tak málo pravé lásky?«

*

Umění — to je věc, kterou snad může plně chápat jenom ten, kdo je vytváří, která je však určena lidem, ne proto, aby ji chápali, nýbrž proto, aby je učinila šťastnými!

*

Udělám-li v životě něco, o čemž mi moje srdce říká, že je to dobré a ušlechtilé, mohu se k tomu vždy s hrдостí přihlásit, i kdyby se to snad někdy někomu nechtělo líbit.

*

Je lépe neustále bojovat a mít přitom alespoň jiskérku naděje ve vítězství, než se boje vzdát, neboť potom jsme poraženi. — Dobré pravidlo pro život.

*

Opravdové štěstí si nelze koupit ani za největší peníze, to si musíme sami vybojovat. — Útěcha chudých lidí.

*

Divím se, proč se film někdy snaží přizpůsobit se co nejvíce skutečnému životu. Co potom chce divákovi dávat, když mu předkládá život, ve kterém on sám žije?

*

Víte, jednou večer jsem viděl člověka, který byl tak nešťasten, že chtěl spáchat sebevraždu. Zajímavé je, že když jsem jej potkal příštího dne ráno, byl nejšťastnějším člověkem na světě. A víte, co jej dokázalo do rána změnit? Láska.

Nesmím však zapomenout dodat, že za týden onen člověk skutečně sebevraždu spáchal. Řekl jsem si: S l a b o c h !

Jiří Šotola PRAŽSKÁ DIVADLA V ZÁŘÍ

Pražský divadelní život byl v září především ve znamení jubilejních představení Stroupežnického a Klicperových her. Je to dosti markantní zjev, vyrojil-li se v jediném roce šest či sedm takových inscenací. Jsou dvě možnosti výkladu takové okolnosti: buď autor už cele náleží minulosti, a tu je zbytečno oprašovat jeho věci, i kdyby měl jakékoliv jubileum, anebo je autor dnešku opravdu stále blízký, a tu se ukazuje chyba dramaturgova, že muselo přijít nějaké výročí se všemi svými novinářskými frázemi, aby jej na existenci onoho dramatika upozornilo.

Třikrát Stroupežnický a jednou Klicpera byli inscenováni v září na pražských jevištích. Na Národním divadle drama *Na Valdštejnské šachtě*, v Uranii *Naše furianty* i na Komorním aktovky *Zvíkovský rarášek* a *V panském čeledníku* hrají s pietou, s pochopením a — s opatrností. Šlo tu zřejmě jen o to, uvést Stroupežnického ještě jednou na scénu a ukázat (přišlo-li už náhodou to jubileum), že se hra dá provést. I když na Národním nebylo zapomenuto na stále aktuální problematiku hry, i když se v Uranii rozehrávají *Furianty* (obě hry v režii A. Podhorského) v mistrovské unisono hereckých výkonů, přece jen tu nebylo zaútočeno na nový, dobový vztah k autorovi, hra se nepřizpůsobila dnešku, nýbrž dnešek měl být přizpůsoben hře. Pouze v divadle *Na Poříčí* jsme se setkali se snahou vyrovnat se s Klicperou nově a po svém. Bohužel, pokus o originální inscenaci veselohry *Krása a nekrasa* (zde *Krás a nebláží*) byl už v základech nedobře zaměřen a tak se provedení značně minulo cíle. Práce byla ovšem ztížena předlohou samou, neboť kus není z nejlepších Klicperových veseloher; hlavně druhá jeho polovice trpí značnou roztržitostí krátkých výjevů. Režie se snažila stmelit text rámcem stylisovaných tanečních rokokových pohybů, jež však zůstávaly většinou jen vnější dekorací, a tak se domínantní prvek režie stal nakonec jen povrchní ozdobou, neproniknouv do jádra hry. Nadto je

tu ovšem ještě otázka, zda se tato graciélnost dobře snášela se stylem Klicperovi vlastním. Zato Rabanova výprava tu použila s velkým úspěchem náznakových symbolů, jejichž funkci však obecně stále ještě dobře nechápe, domnívaje se, že se tak děje jen pro jeho obveselení.

Druhou premiérou Národního divadla byl Ortnerův *Nebeský sňatek*. Frejškova režie se tu často nedovedla vyhnout vnějšímu efektu (snová scéna) a náhodnosti v řešení, jež hře samé nemálo škodí. Na bosi civilního, zlidštěného heroismu jsou, podobně jako *Nebeský sňatek*, založení i *Artisté*, nastudované souborem *Uranie*. Provedení samo postrádalo silné ruky režisérovy, jež by dala hře jednotnou intonaci a charakteristický rys.

Uranie má zřejmě velmi mnoho možností, zvláště v množství dobrých hereckých sil, avšak zapomíná se tam velmi na uvědomělou organizaci práce, na cíl a poslání scény, takže každá režie směřuje jinam a stále není dosaženo soustředění na určitou oblast divadelního umění, již by si soubor vymezil za prostor pro své výboje.

Nezávislé divadlo, ačkoliv jeho poslední premiéra vtipné, byť nenáročné Gribitzovy komedie *Děvče s hraběcí korunkou* nebyla na nízké úrovni, naprostým zanedbáním snahy o svůj vlastní styl a přínos a přílišným vycházením vstříc lacinému vkusu obecněstva degraduje se samo na podřadnou pražskou scénu, neboť jeho práce se stále ještě nedostala ze sféry, v níž se pohybují i v *Komorním*, leckdy i v *Prozatímním*, *Na Pořící* a v *Uranii*, s nimiž se Nezávislé se svým převážně mladým hereckým materiálem srovnávat pochopitelně nemůže. A tak zatím vidíme, jak si tu lidé, od nichž jsme čekali daleko více průkopnické práce, jako je na př. Felix le Breux, zbytečně kazí svou pověst. Doufejme však, že se brzy karta obrátí.

Zbývají nám ještě dva nejmladší pražské kolektivy, jež stále dokazují, že je nutno s nimi zcela vážně počítat, i když pracují za nesrovnatelně horších podmínek než divadla ostatní. Tak *Větrník* hraje v Divádku pro 99 manéžovou pantomimickou produkci *Husa na provázku* na libreto Jirí Mahena. Nemůžeme jim upřít mnoho velké odvahy postavit se proti konvenci, proti realismu a proti staticitě dnešního divadla. Že si vybrali formu techniky ne zrovna novou, možno jim ještě odpustit; že však ve svém elánu docela zapomněli, že nad uměním, jež postrádá *m y š l e n k y*, byl už dávno vyřčen definitivní ortel, je chybou neopustitelnou, a v tom ohledu nelze než *Větrník* důrazně varovat: odtud vede nejbližší cesta k zániku. Se vzácnou poctivostí inscenuje kolektiv ve *Smetanově muzeu Žerty a šprýmy Hanse Sachse*. Velmi zajímavá invence v primérních základech hereckého projevu, postavení samotného herce, jenž překonává výtvarníka, režiséra i autora, na holé podium, to jsou prvky, z nichž staví tato mladá skupina svůj neokázalý projev, jenž zatím jest tím nejslibnějším, co jsme poslední dobou v naší divadelní avantgardě viděli.

K N I H Y

ČERNÁ MADONA, K. M. Walló. Sbírkky poesie ERB, sv. 16., vydal V. Petr v Praze, květen 1942. 18 K. — Walló má vzácnou, v naší poesii ne příliš obvyklou snahu: bez příkras, bez zbytečného lyrisování se vyslovit, pádnou, zdánlivě všední řečí, šetře výrazivem, říci svoje; jedno jeho slovo, dobře namířené, poví více než deset slov jiných, jež by obcházel cíl. »Když člověk miluje, všechno je hrozně snadné.« — »Zemřítí marně? Krásné? Snad / Však orat pole Věřit Doufat Žít / To musí člověk hrozně milovat« — takové verše vykazují skutečně poctivé vyrovnání se vším, neobcházené ani slovním artismem, ani dutým pathosem, opravdu »ač je to prostě tak přec je to překrásné«. O tom, že je Walló básníkem vášnivě, krevnatě dynamiky, byť i spoutané a usměrněné přísnou formou verše, a zároveň básníkem silné sugesce, svědčí jak jeho hybný, těžký rytmus, zvlášť vynikající v krásně rytmované *Pisni o lodi Santa Maria* (refrain), tak i pevný, hutný tón jeho mluvy, připomínající často táhlé, melancholické písně (»... kamarád mrtvý snad je také sám / hvězdnatým prázdnem letadlo své řídí / zpívají hvězdy mlčí oceán / Snad není světa snad už není lidí / snad už jsem zemřel Jenom smrt je věčná / A, už se vrací vrací ze svých cest / přátelé mrtví letci z nekonečna / krouží nad bílou

lodí Firecrest«). — Ta čísla, jako *Ty neznáš, Léto*, *Píseň o lodi Santa Maria*, *Allain Gerbault*, *Předjaří*, *Snad a j.*, jsou jádrem sbírkky; je tu však ještě mnoho hluchých slov, mnoho veršů zbytečných a prázdných. Autor sem místy (ovšem: ne vždy nešťastně) zatahuje své *privatissimo*, píše básně příležitostné, v nichž se přirozeně nevyvaruje leckde chvatu a improvisace, ba i lacinosti. Tak si nedovedeme přes všechnu dobrou vůli vysvětlit na př. příčinu existence poslední »básně« sbírkky. —jš—

MODRAVÁ ŠERKA, Pavel Bojar. Básně. Vydala Novina v Praze, srpen 1942, jako 15. sv. edice Studnice. Brož. 25 K. — Bojarova první knížka má oproti většině debutů nejmladších několik předností. Není to veršování pro zvuk ani veršování programové. V tom právě poznáš básníka, že píše ne proto, aby se jeho verše pěkně čtly, nebo aby přinášely »velké ideje a myšlenky«, nýbrž proto, že je pln krásného prožívání života, ale že mu k tomuto prožívání ještě cosi chybí, něco nevyslovitelného, čeho aspoň zlomek doufá dosáhnouti veršem. Básník dává vždy jen ze své plnosti a podstatnou částí jeho vnitřního bohatství je vždycky jeho láska. Láska jako primérní vztah duše k lidem a věcem, bez něhož není možno v umění vytvořit dokona-

lé dílo. To je právě to, co chybí tolika mladým debutantům v dnešní poesii, a co nemůže nahradit ani »myšlenková hloubka«, ani technická zběhlost v užívání básnické formy: »Prostoto božská, to všecko, co mi říkáš, / to všechno dávno znám. / Od rodných lích a od rodného ticha / až k zlatým diviznám. / Prostoto božská, matce mé — (a stejně všechny ženy) — v nepřízni času zvadla pleť. / V dětství mi ukazovala obzor tvrdě ukrojený / a měkce říkala: Hleď, chlapče, hleď...« Bojarovo vnímání krajiny a světa má rys jisté podobnosti s básnickým vnímáním I. Blatného: je plné pohybu a rytmického dění. Vše mu někam »uplývá« nebo »uplouvá«, stromy zná jen »v poryvech«, řeka i svět mu »odtéká«. Není to jen náhodný rys básníkovy prožívání světa, nýbrž základní básnický postřeh pomíjejcnosti všeho, který je vlastním ostnem umělecké tvorby ve všech uměních: »Je mi tak líto všeho, co uplouvá, / ať jsou to mladá léta má, / modravá obloha, / ať jsi to ty, ty dálko zamžená. / Všecko obejmou oči mé, / ale nesevrou, nepotěžkají ramena.« / Bojar je svěží zejména ve vnímání jarní krajiny a dovede tu říci mnoho nového. Širší básnické koncepce (na př. báseň O vyprávění podzimním) jsou této vpravdě chlapecké poesii ještě cizí a zůstávají proto nezvládnuty, stejně jako pokusy kutající do hloubky básnického procesu, jako je na př. báseň Rainera Maria Rilke, v níž je dané thema naznačeno jen velmi mlhavě. Ale chopí-li se Bojar rádně daru, který dnes má a jímž je, opakují, křehkost, chlapeckost jeho básnického vidění, může nás jednou překvapit básněmi značné ryzosti, ale i hloubky pohledu.

M. N.

PÁN PRO ZÁBAVU, Máša a Stanislav Lomoví. Komédie o třech dějstvích. Jako 12. svazek Knihnice dramatického umění vydal v červenci 1942 Českomoravský Kompas v Praze. — Divadlo má svou průbojnost a aktuálnost jen ve stavu věčného přerodu, divadlo, to je věčný příkaz vývoje a věčný zákaz stagnace. A právě pro tuto okolnost může se stát, že nová komedie manželů Lomových nedojde takového ocenění, jak by vskutku zaslouhovala. Je to vzácně ucelený útvar, vyvážený a zralý. Pod slovy a událostmi této komedie najdeme těžce psáno: Zde je stanovisko, kde dnešek našel klid; jest na zítřku, aby, moha se na tomto klidu bezpečně rozkročit, pokračoval, kde se přestalo. — Příběh sám nevyniká nijakou zvláštní invencí: Inženýr Heralt, placený partner hostů v hotelu Majestic, je vysvobozen ze svého ponižujícího životního postavení a z flirtu se světačkou Margou de Lara prostou a energickou Helenou a vrací se do Čech k nové práci doma. Co však je tu za všemi dialogy, jež jsou často mistrovským kouskem konverzací a i zde vynikají typickým osobitým lomovským ražením, je daleko důležitější: ten návrat domů, ta lidská cesta od samobožství k pokoře, od jalovosti k pocitu sebe, od náhody k vůli, od pocitu zbytečnosti paní Margy, k vědomí odpovědnosti u Jiřího, to je pravá tvářnost této komedie. Přece však se zdá, že mnohé a mnohé konverzační vtipnosti nás mohli autoři ušetřit, a že mnoho

dobrého tu bylo v prostřednosti znehodnoceno. —jš—

ZUZANA VOJÍŘOVÁ, Jan Bor. Balada o 3 dějstvích. Jako 10. svazek Knihnice dramatického umění vydal Českomoravský Kompas v Praze v červenci 1942. — Žádáme-li na divadle cit, živelnou vášň a bakchickou bujnost, bude nám Borovo drama ztělesňovat jednu z nejideálnějších textových předloh pro divadelníka i diváka: je to hra vpravdě psaná divadelní krví, hra, již autor zároveň psal i viděl už na jevišti ve všech jejích efektech a sugestivnosti. Dokonale jevištně životné motivy a situace, jež se nemohou minout účinkem, neboť jsou k němu bezpečně vedeny s nepopíratelnou rutinou scénické praxe autorovy, zatlačují do pozadí všechny rozumově spekulované požadavky na dramatické dílo, účelu, totiž stvořit každým coulem působivý jevištní útvar, podřizuje Bor všechny dobré i špatné prostředky. — Chceme-li však na divadle více než pouhé komediantské »tyátrum« pro pobavení a laciné dojetí efektu lačného publika, chceme-li na něm, aby bylo zpovědníci i kazatelnou doby, kadlubem vespolného dění a ukazatelem ze vši té změti citů a citeček nad každou kýčarinou k smrti uvzdýchaného obecnstva, musíme na něm vyžadovat v první řadě odpovědnost, kázeň, uvědomělou programovost, ne náhodné využití jakékoliv historie k představení, jež naplní dům. S tohoto hlediska se nám nemůže jevit Zuzana Vojířová než pouhou deskripcí zajímavého příběhu, zajímavých postav a dojemných motivů. —jš—

PÍSNĚ MILOSTI, Boleslav Jablonský. 7. sv. sbírky poesie Tvaru. J. R. Vilímk, Praha, v srpnu 1942, K 20, 32. — Je to kniha opravdové poesie — jiné než jsou ony známější didaktické verše Jablonského. Písně milosti vznikly z oběti, z odřeknutí se lásky, vznikly v době, kdy se za básníkem zavřela klášterní brána navždy. Tato sbírka je záměrně a krásně vystavěna ze dvou dílů. První díl je oslavením a rozloučením s »milostným obrazem«. V básních druhého dílu je láska přenesena »tam, kde vše přijde ke spáse« — v záhrobí, jméno Angelina splývá s jménem Marie. Tak se tato láska přetvořuje poněnáhu v lásku k Marii Panně. Závěr knihy tvoří studie Alberta Vyskočila, dokazujícího spojitost této poesie s K. H. Máchou a s poesíí barokní. Bridelovský rys těchto veršů je dalším důkazem, že kořeny nové české poesie tkví v baroku. V. N.

ZPOVĚĎ MLÉČNĚMU PORCULÁNU, Bohumír Janoušek. Verše. Edice Zvěrokruh, srpen 1942. — Celkem milá první knížka mladého autora, závislého ovšem ještě silně na vzorech (Holan a j.), ale přesto s jistými náznaky vlastního vidění světa (básně Úplněk, Verše nad stolem, Podzim). Janoušek se ovšem musí napříště vyvarovat spojení: Březen oblékne se lehké d o halenky — nebo rýmování: kosa — prosa a p.

M. N.

MED A HOŘEC, poesie 16. století v Čechách. Parafráze Kamila Bednáře. Vydal V.

Petr v červenci 1942, 20 K. — To je knížka, od níž vstáváš se smíšenými pocity: jsou to parafráze, t. j. přebásnění latinské tvorby šestnáctého století, období to básnicky nepříliš významného, čili něco, co tě svádí k podezření z dvojité odvozenosti. A začteš-li se sebe pozorněji do těchto veršů, nenajdeš v nich mnoho poesie a musíš chtít nechtět dáti za pravdu vydavatelům a znalcům naší barokní literatury, kteří správně pochopili, že pravá poesie může vznikat jen tam, kde se prožívá život jako synthesa pozemského a nadpřirozeného, a že každé jiné pojetí života musí být — zvláště umělecky — sterilní. M. N.

PĚŠINY, Vladimír Stupka. Povídky a prózy. Moravské kolo spisovatelů v Brně, červenec 1942. 30, 45 K. — Je to pět próz zachycujících s básnickým postřehem život všedních lidí, kteří si uvědomují pravý smysl svého života (autor jej vidí v rodině) teprve v okamžiku, kdy opouštějí okruh své každodenní, stejné práce. Po přečtení prvních tří próz, kterými náš zájem o tohoto autora úplně vyprchal, překvapí nás poslední dvě, Sloup a Očarováný, které svou úrovní daleko převyšují předcházející. V. N.

UHASLÝ PLAMEN, Erwin Ott. Román o básníku Hölderlinovi. Vyšlo Družstvo Moravského kola spisovatelů v Brně v srpnu 1942. Z němčiny přeložil E. Stoklas. Cena brožov. 50 K. — Je neobyčejně těžkým úkolem psát romány o básnících a není divu, že málokterý z nich přináší skutečné poznání umělcova života a tvůrčí práce, poněvadž jeho koncept se postrádá oné velkorysosti a lidské odlišnosti, s níž bývá život vpravdě básnický žit. To už dobrá biografie s četnými písemnými dokumenty z života umělcova je věcí mnohem cennější, poněvadž je už svým založením skutečnosti bližší. Tak nemůžeme s uspokojením přijmout český překlad Ottova románu o básníku Hölderlinovi, právě proto, že toto dílo bylo pojmáno autorem příliš románově. Není-li jiného dokonalejšího životopisu tohoto velikého německého básníka, který se stýkal přátelsky se samotným Goethem, Schillerem a filosofem Heglem, dá více čtenáři překlad Hölderlinova díla samotného, který pořídil (ve výboru) Jan Zahradníček. M. N.

OUTĚCHOVICE, Jiří Frejka. Vyprávění o rodu dědičných svobodných myslivců Frejků z Outěchovic a o světě kolem nich. Upravil Jiří Trnka. Vydal Vyšehrad v červenci 1942. Cena 68, 82 K. — Režisér Národního divadla psal jistě tu knížku pro sebe a pro své, ale je v ní tolik životní pravdy, tolik zkušeností rodu, že by bylo hříchem nevyprávět totéž jiným. Frejkové, svobodní myslivci ve službách duchovní vrchnosti na Pacovsku, byli mužové v plném smyslu. Styk s přírodou, s nebezpečím, s lidmi, jejich dobrotou i špatností, pevná víra, láska rodinná, to vše je zocelilo, to vše z nich učinilo lidi žijící v řádu. Josef II. Frejka o tom dovede sugestivně písmácky vypravovat. Nejkrásnější stránky jsou ty, kde jeho syn, ne už písmácky, nýbrž rafinovaně vypravuje o harmonii, z níž vyrůstalo šest dětí, obklopených rozumnou láskou rodičů, jejich životní moudrostí, jejich

touhou po vzdělání, zušlechtění života, jejich práci pro druhé. Frejka obratně a účelně střídá měsíce, výroční slavnosti, svátky s životem v lese, minulost s přítomností, vážné s veselým, záměrně oživuje statické motivy, vkládá mnoho písní, vzpomínky, vyprávění a končí loučením, loučením s domovem rodu o vánocích. Je to milá a živá knížka. lv.

MATKY, K. H. Waggerl. Přeložil Jaroslav Zaorálek. Vydal Vyšehrad v červenci 1942. Cena 38, 52 K. — Tot' chvalořeč života skrze oslavu matky. Ale Waggerl dovede s podivuhodným uměním komposice spojit v jednom díle hned čtyři typy matky: tu dobrosrdečnou hříšnici Barboru, která nese v svém každém gestě mateřství; tu Marii, ženu podomního obchodníka, jež se z počátku vzpírá věčným zákonům, až se v ní probudí elementární cit mateřský; tu mythickou takřka bábu, jež miluje své děti, jichž nezrodila; a posléze tu dívčinku Barboru, spanilý zjev, plný poesie, budoucí matku, která už teď uskuťčňuje veliké úkoly matky, starajíc se bez dětského sobectví o své sourozence i o ubohé děti cizí. Matky a děti, to je svět tohoto krásného románu, ne nepodobného Roku Páně, s úsměvy bezstarostných dětí, s jejich hrami, ale současně s tím se před vaším zrakem pevně rýsují postavy dospělých, jejichž osudy přecházejí až v tragičnost, na př. u takového povozníka Mikuláše, dobráka, jenž z lásky vraždí, aby zničil sen malé Barborčiny o tatínkovi ze zámoří. Ale je tu ještě Jakub, furiant, jenž by se málem rozešel se svou Marií, protože se brání dítěti. Plno života tu je, opravdového, plno vážnosti tu je, ale i lásky a milosrdenství Božího, jež se rozprostírá nad bloudícími. Zaorálekův překlad nesetřel nic z půvabného slohu Waggerlova. lv.

DUCHOVNÍ CVIČENÍ SVATÉHO IGNÁCE Z LOYOLY. Díl II. Návod k rozjímavé modlitbě podle Duchovních cvičení. Podává J. Ovečka S. J. 2. vydání, Vyšehrad, Praha, květen 1942. Cena 60 K. — Pro ty, kteří chtějí mít z modlitby opravdový užitek, je velmi vhodné prostudovat tato pravidla podle Cvičení sv. Ignáce, která vedou pevně a rozumně duši k výšinám, nedovolující jí zabřednouti v nezdravém mysticismu. Sv. Ignác, bývalý voják, sestavil z nejvlastnějších zkušeností postup při cvičení duše tak, že v něm počítá s celým člověkem, tedy i s jeho smysly. V něm se právě naplňuje barokní antinomie a voluntarismus. lv.

NOVÉ SVAZKY POKLADŮ NÁRODNÍHO UMĚNÍ. Za redakce dr. A. Birnbaumové vydává Vyšehrad, cena 7.50 K.
sv. 43. Z. Kotíková: **Chrám sv. Jiří na Hradě pražském**, červen 1942;
sv. 44. J. Pavelka: **Hostýn**, červenec 1942;
sv. 47. J. Pešina: **Klášter třeboňský**, červenec 1942;
sv. 48. P. V. Pokorný a Z. Drobná: **Benediktinský klášter v Rajhradě**, září 1942;
sv. 49. J. Šámal: **Řím**, září 1942.

ČESKÁ TOUHA CESTOVATELSKÁ, B. J. Černý. Svazků úvah a studií č. 78. 4 K. V. Petr v Praze v září 1942.

H Á D A N K Y

Rediguje ANTONÍN ROPEK, Hradec Králové II, Tyršova 723.

ADJEKTIVKA (457).

K a š p a r.

KOV SPODKY HUB netvoří.
řekla jednou dívka.
Na pastvě ovádí, netvoří,
houfně »adjektivka«.

BARVÍNEK (86).

Š k a l o u d.

Líbí se DÍVCE STROM barevný,
jenž má pěkný kmínek.
Čelník se skály »barvínek«,
neb to byl škůdce dařebný.

PÁDOVKA (515).

S e m e r á k.

RYBY RANCE ČIDLO

POLOVSUVKA (95).

J. Z a h r a d n í č e k.

MEZI LÁNY CHODNÍČEK tu běží,
PTÁK CO V LETU ZTRATIL, na něm leží,
vedle něho v hlíně důkaz tlení,
URNA PRASKLÁ, NĚB UŽ NOVÁ NENÍ.

PŘEMÍSTĚNKA.

V i n t r.

Na otce mám .í.
když 'tu stojím .í..

PŘESMYČKA (115).

B o r e c k ý.

BOHUMÍR PEC VYSADÍ.

POŘADOVKA (5442).

V á ň o v á.

ŘEKA ZDÁNÍ vzbuzuje,
nehluboká že prý je.
Že tu prošlo stádo volů,
»pořadovka« po stráni dolů.

PŘEMÍSTĚNKA HÁČKOVÁ.

R i c h t r.

»Velký jistě pro duši
láskou hledat,
k Bohu zrak svůj zvedat
řekl a ret stisk'.

PŘEDPONKA (65).

J. Z a h r a d n í č e k.

ZBRAŇ a JÍDLO, OKRAJ ŠATŮ,
s »s« VÍCE ZVÍŘAT pobíhá tu.

PŘISVĚDČOVKA (246).

K l a z a r.

ROSTLINA KRAJINU ztrácí,
dítě matce UŠETRÍ PRÁCI.

PŘISVOJOVAČKA.

V l. B e n d a.

ZELENINA, OBLIČEJE DÍLEK,
ted' kouří Milek.

REBUS (4334).

P á n e k.

K (O)

**Chcete dostávat »JITRO« včas?
Hlaste nám vždy ihned změnu adresy!**

Administrace

V Š E M Č T E N Á Ř Ů M J I T R A

Bartys: Praha – rozkoše zahrada
Bibliofilský výtisk na knihkupeckém trhu neprodejný. (30 K)

Jan Ryba: S Bohem, má krajino
Sbírka básní autora poctěného cenou Melantricha, o jehož kvalitách se kritika pochvalně vyjádřila. Na obálce ilustrace G. Göpfertové. (Cena 10 K)

Na knihu V. Bitnara:

Zrození barokového básníka
můžete obdržeti původní desky za 15 K

Desky na XXXIII. ročník »Jitra« stojí 9 K

Pohlednice

našich předních spolupracovníků, A. Machourka a J. Pýchy, jejichž výstavy obrazů byly kritikou velmi příznivě oceněny a veřejností srdečně přijaty, obdržíte v serii za 7 K.

Edice Jitro, Praha II, Václavská ulice 12

VRCHOLNÉ SLOVESNÉ DÍLO ROKU KAREL SCHULZ: KÁMEN A BOLEST

Velkolepý historický román ze společensky i umělecky zjištěné epochy italské renesance, z údobí tolika světla a tolika stínů, osudové drama tragického, bolestně krásného životního údělu největšího renesančního sochaře

MICHEL ANGELA BUONARROTI

Lze říci plným právem, že Schulzův román »Kámen a bolest« znamená největší událost v české literatuře od dob Durychova »Bloudění«.
(Lidové listy)

3 obrazové reprodukce, úprava Ant. Lískovce. Vyšlo v říjnu 1942.
Brožované K 120.—, vázané K 138.—. U všech knihkupců.

Nakladatelství »Vyšehrad«, Praha II, Karlovo n. 5
